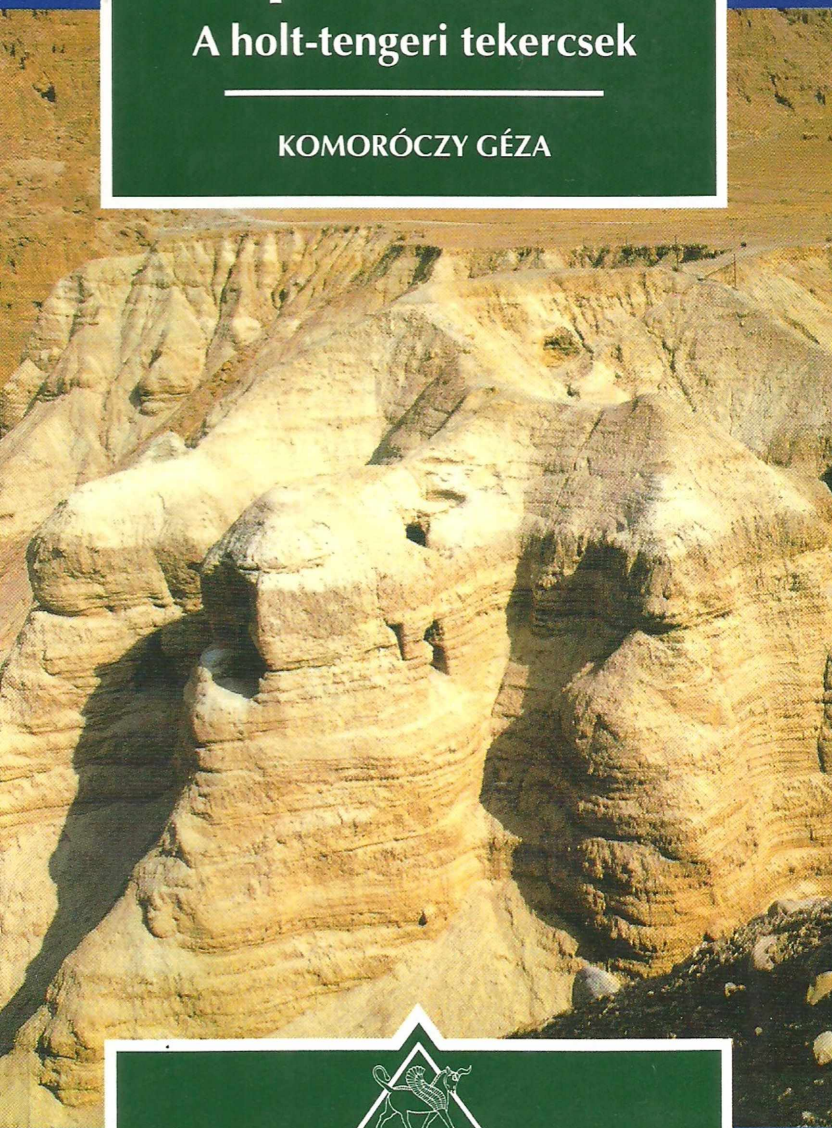

Kiáltó szó a pusztában

A holt-tengeri tekercsek

KOMORÓCZY GÉZA

Osiris könyvtár

A holt-tengeri tekercsek megtalálása 1947-ben, az első híradások tartalmukról, majd kiadásuk óriási szenzációt jelentettek világszerte: az évszázad egyik legnagyobb kéziratlelete, Biblia-kéziratok ezer évvel korábbiakról, mint az addig ismert kódexeink, egy zsidó vallási közösség, mely igen közel áll Pál apostol leveleinek kereszténységéhez... Izgalmas viták, feszült ellentétek az értelmezésben, új ásatások, a tekercsek múzeumának megnyitása Jeruzsálemben, nemzetközi botrány a kiadás elhúzódnása miatt, fordítások számos nyelven. Mára látható a végeredmény: mintegy nyolcszáz, többségében apró töredékekből összerakott héber és arámi nyelvű kézirat, egy zsidó vallási közösség könyvtára, amelyből részletekben gazdag kép bontakozik ki az i. e. 2. – i. sz. 1. századi Júda (Judaea) vallási erjedéséről. Komoróczy Géza 1961-ben adta ki az első nagy holt-tengeri tekercsek magyar fordítását. Ez a könyv, a teljes magyar fordítás I. kötete, a nagy, többé-kevésbé épen fennmaradt tekercseket közli (A közösség szabályzata, Damaszkuszi irat, A fény fiainak harca a sötétség fiai ellen, Habakkuk-kommentár, zsoltárok stb.): erősen átdolgozott, javított, az új kéziratkiadások alapján kiegészített szövegek, teljesen új magyarázatokkal és jegyzetekkel, minden szöveghez bevezető tanulmánnyal, bibliográfiával.

980 Ft

ISBN 963 379 365 3

9 789633 793657

Osiris könyvtár

Történelem

Sorozatszerkesztő

Benda Gyula

Gyurgyák János

Kiáltó szó a pusztában

A holt-tengeri tekercsek

KOMORÓCZY GÉZA
fordításai

I
Az első kéziratok

Osiris Kiadó • Budapest, 1998

TARTALOM

Leletek és értelmezések. Bevezetés ...	9
A holt-tengeri tekercsek kiadásai. Bibliográfia ...	35
Rövidítések ...	43
A közösség szabályzata ...	45
A gyülekezet szabályzata a végső napokban ...	83
Damaszkuszi irat ...	89
A fény fiainak harca a sötétség fiai ellen ...	121
Habakkuk próféta látomásának értelmezése ...	161
Nabúnaj imája ...	174
Magasztalások ...	180

Szonja Ráhelnek,
szeretettel, reménységgel, biztatásul

LELETEK ÉS ÉRTELMEZÉSEK

Bevezetés

Önálló formában ebben a könyvben jelennek meg először magyarul a holt-tengeri tekercsek: azok a héber kéziratok, amelyek felé ötven éve nem szűnő érdeklődéssel fordulnak zsidók és keresztények, vallásos hívők és a Biblia-tudomány, a történetírás, a vallástörténet tudós művelői, a régészetet kedvelő és az újdonságokra éhes nagyközönség – mindenki, akinek kultúrájában szerepe van a Bibliának.

A HOLT-TENGER, Izrael és Jordánia területe között, a világ egyik legmélyebb pontja. Sós vizében nincs élet, sivatag és kopár hegyek veszik körül, déli térségében vegyipari nyersanyagok (kálisó stb.) kitermelése folyik, nyugati partján gyógyhelyek és fürdők vannak, de élni csak a közeli oázisokban lehet: Én-gedi, Én-Feskha, Jeriho. Pontosabb volna, persze, ha a tekercseket így neveznénk: holt-tenger parti tekercsek, vagy inkább: a Júdai sivatag tekercsei, mert a lelőhelyek egy része, a barlangok, már benn vannak a sivatagos hegyek között, némelyikük alig megközelíthető.

QUMRÁN vagy KHIRBET QUMRÁN a lelőhely neve, ahol a közösség egyik települése vagy éppen központja állt. Arab név: *khirbe*, a jelentése 'rom'. Azokban az években, amikor a Qumrán – vagy egyszerűbben írva: Kumrán – név hirtelen ismertté vált, a térség, az izraeli–arab fegyverszüneti vonaltól északra, Jordániához tartozott, és csak beduinok keresték fel rendszeresen, Jerihóból vagy éppen dél felől, Transz-Jordániából és a Holt-tenger keleti partvidékéről. A lelőhely ma, gondos ásítások és körültekintő állagmegóvás után, Izrael egyik régészeti szentélye.

A HOLT-TENGER PARTI TEKERCSEK minden kétséget kizáróan az évszázad egyik legértékesebb kézirat-lelete, ha a múlt, a történelem emlékeit egyáltalán fontosnak tekintjük. Jelentőségük

nem abban áll, hogy ezek a kéziratok volnának a héber írásbeliség legkorábbi emlékei: az ókori Izráelből számos feliratot ismerünk; és nem is abban, hogy ezek a tekercsek és töredékek volnának a héber Biblia szövegének legkorábbi emlékei: a Jeruzsálemben (Keter Hinnom) talált ezüst tekercs, a kohanita vagy ároni áldás (Num. 6,24-26) szövegével, az i. e. 8/7. században készült, és vannak a Bibliának egyéb régi szövegeimlékei is. Azonban a Holt-tenger partvidékének barlangjaiban előkerült Biblia-kéziratok – a héber Biblia, mondhatni, valamennyi könyve – mintegy ezer évvel korábbiak, mint a legelső héber kódexek; öt-hatszáz évvel korábbiak, mint a görög Biblia-fordítás legrégibb kéziratai. A többi qumráni szöveg pedig nagyobbrészt egy zsidó vallási közösség vallási eszméinek és szervezett életének emléke az i. e. 2 – i. sz. 1. századból.

Ebből a mozgalmas korszakból egyébként szinte csak közvetett vagy későbbi forrásaink vannak a zsidó vallás helyzetére nézve. Ebben a mozgalmas korszakban sokan és sokféleképpen akarták megújítani a zsidó vallási hagyományt: kik az életvitel bibliai szabályainak (*halákha*) rendszerezésével, részben megszigorításával, ami végül a Misnához, a rabbinikus vagy talmudi zsidóság kezdeteihez vezetett el; kik e szabályok egy részének feloldásával, ami sokaknál a szigorú előírások enyhítését eredményezte, megint másoknál végül a zsidóságból való kilépést – többek között a kereszténység kialakulását. Ebben a mozgalmas korszakban a holt-tengeri közösség a saját útját járta: szinte a kora középkori karaita zsidók vagy majd a *sola Scriptura* elvét hirdető reformáció szigorúságával tűzte maga elé a szent hagyománynak: Mózes hiteles szavainak és a próféták tanításának követését, de elutasította a zsidó vallás hivatalos intézményeit, szakított a jeruzsálemi templommal és a papi establishmenttel, a farizeusokkal, és kivonult a Júdai sivatagba, hogy ott a saját eszményei szerint éljen.

„KIÁLTÓ SZÓ A PUSZTÁBAN”: a könyv címe Jesája (40,3) szavait idézi. Erre a „kiáltás”-ra hallgatott a holt-tengeri közösség, amikor kivonult a pusztába, hogy életvitelével „utat építsen”: megvalósítsa az isteni parancsokat. És ugyanezekkel a szavakkal hívta fel bűneik megbánására – az evangéliumok szerint –

a zsidók tömegeit (*okhlosz*) János is, Zekharja fia.¹ Aki a megtérők megtisztulását a jelképes fürdés ritusával is jelezte: a szertartási mosakodással a Jordán vizében, hogy ő maga majd éppen erről a zsidó szertartásról kapja a melléknevét: „keresztelő”.

A leletek

A Holt-tenger nyugati partvidékén, a Júdai (Judaea) sivatag hegyei között az első héber kéziratokat beduinok találták meg, valamikor 1946/47 telén. Pontosabban, egy Muhammad edh-Dhib nevű pásztorfiú, a Ta‘ámire törzsből, aki elkódorgott kecskéjének keresése közben köveket dobált be a meredek sziklafal egyik hasadékába, és feltűnt neki, hogy belülről cserépedény hangja hallatszik ki. Bemászván, a barlangban nagy cserépkorsókat és bennük gondosan vászonba göngyölt bőr tekercseket vett észre. Néhány tekercset mindjárt magához is vett, majd egy idő után barátaival elvitte őket Betlehembe, egy suszterhez. Ez a suszter azért vette meg a bőröket, hogy szíjat hasítson belőlük a saruihoz, de aztán rájött, hogy nagyon törékenyek, régiek. A szír keresztény mesterember, mellékesen, régiségekkel is kereskedett. Khalil Eskander Shahin, ez volt a neve, másképpen: Kando, felfigyelt arra, hogy a bőr tekercseken írás van: kéziratok.² Most már értékesíteni akarta őket.

¹ Jes. 40,3 szavait a régi zsidó szöveghagyomány érdekes módon kétféleképpen értelmezte. A hagyományos héber szöveg, a maszoréta tagolás szerint: „Kiáltó hang: *A pusztában építétek JHVH útját...*” Az első görög nyelvű zsidó Biblia-fordítás, a Septuaginta szerint: „Kiáltó hang a pusztában: *Építétek JHVH útját...*” (Az Újszövetség és a Vulgata a Septuagintát követi.) A holt-tengeri közösség életmódja a maszoréta olvasathoz igazodik. Irataik, amelyekben tanításuk megszólal, jóváhagyják, képletesen, a Septuaginta értelmezését.

² Ebben az első, véletlen leletben, mint utóbb kiderült, hét nagy tekercs volt: Jesája könyve két példányban (az egyik a teljes szöveg, a másik csonka: Jes. 10–66, hiányokkal), és öt más irat, közöttük négy héber: *Habakkuk-kommentár*, *A közösség szabályzata*, *A fény fiainak harca...*, *Magasztalások*, és egy arámi: *Genesis Apocryphon* (vagy Lámekh-tekercs, ahogyan eleinte nevezték).

A kéziratok egy részét, két tekercset,³ egy másik régiségkereskedő, Feidi Szalahi elvitt Jeruzsálembe, Eleazar L. Sukenikhez (1889–1953), a Héber Egyetem professzorához, aki Palesztina (Izrael) ókori régészetének és a héber feliratoknak nagy tekintélyű szakértője volt, megmutatni vagy inkább eladni. Sukenik azonnal látta, hogy igen régi héber kéziratokról van szó, felismerte jelentőségüket, és javaslatára a Héber Egyetem és a Jewish Agency a tekercseket megvásárolta (1947).⁴ A rajtuk levő szövegek néhány részletét Sukenik mindjárt a következő évben (1948) közzétette, és teljes kiadásukon éveken át dolgozott, de nagy könyvének megjelenését (1954) már nem élte meg.

A többi kéziratot maga Kando értékesítette: négy tekercset⁵ Mar⁶ Athanasius Yeshue Samuel vett meg tőle, a jakobita (nyugati szír keresztény) püspök vagy metropolita Jeruzsálem Óvárosában, a keresztény negyedben, a Szent Márk kolostorban (1947. július).⁷ Fél évvel később – már feszült politikai légkörben⁸ – Mar Athanasius megbízottja, Anton Kiraz titokban ezeket a kéziratokat is megmutatta Sukeniknek, aki – akkor már a korábban hozzá került három nagy tekercs ismeretében – három napnyi tanulmányozásuk után kijelentette, hogy megvenné őket a majdani Izrael Állam részére. A közbejövő nagy események⁹ miatt azonban elakadtak, majd végleg megszakadtak a tárgyalások.

Időközben a metropolita a kéziratokat eljuttatta Kelet-Jeruzsálembe, az Óvárostól északra, az American Schools of

³ Majd később egy harmadikat is. Ezek: Jesája rövid vagy hiányos kézirata (B), *A fény fiainak harca...*, *Magasztalások*.

⁴ A harmadik tekercs megvételére 1947. december 22-én került sor. A három tekercs ára 35 font sterling volt.

⁵ A többi: Jesája teljes kézirata (A), *A közösség szabályzata*, *Genesis Apocryphon*, *Habakkuk-kommentár*.

⁶ Magyarul: 'úr'.

⁷ Összesen £50 összeget fizetett értük. – Mar Athanasius, már Amerikában, egy könyvben is megírta a történetét: *Treasure of Qumran: My Story of the Dead Sea Scrolls* (Philadelphia: Westminster, 1966).

⁸ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Palesztina felosztását és Izrael Állam megalapítását kimondó határozata (1947. november 29) után.

⁹ Izrael Állam kikiáltása (1948. május 14), az arab támadás és Izrael függetlenségi háborúja – hogy csak a legfontosabbakat említem.

Oriental Research jeruzsálemi intézetébe¹⁰ (1948. február). Az Intézet munkatársai biztosak voltak abban, hogy a kéziratok az őkorból valók. Egy fiatal amerikai kutató, John C. Trever, három kézitről fekete-fehér és színes fényképfelvételeket készített. Fényképei alapján az Intézet ezeket a kéziratokat hamarosan nyomtatásban is kiadta, elsőként a teljes Jesája-kéziratot (A) és a *Habakkuk-kommentár*-t (1950 tavaszán), majd pedig *A közösség szabályzata*-t (1951).¹¹ Ezekkel a kiadásokkal kezdődött meg a holt-tengeri tekercsek tudományos kutatása.

Magukat a kéziratokat Mar Athanasius sokáig nem tudta értékesíteni. Valamennyit elvitte Amerikába, egy Wall Street-i bank széfjében őriztette, azt hirdette, hogy még Jézus olvasta őket. Kincseit még kiállításon is bemutatta Washingtonban, a Kongresszusi Könyvtárban, de a végén már apróhirdetéssel próbált vevőt találni rájuk.¹² Az apróhirdetésre valaki New Yorkban felhívta Sukenik fia, a régész¹³ Yigael Yadin (1917–1984) figyelmét. Yadin a kellő ellenőrzés után kölcsönt vett fel,¹⁴ és a kéziratokat a lehető leggyorsabban megvásárolta Izrael számára (1954. július 1).¹⁵ Amikor a tekercsek már Izraelben voltak, biztonságban, a miniszterelnök, Moshe Sharett

¹⁰ Az Intézet neve ma William F. Albright Institute of Archaeological Research vagy egyszerűen Albright Institute. Nevét a palesztinai régészet kiválóságáról, a kezdet kezdetén a qumráni kutatásokban is szerepet játszó William Foxwell Albrightól (1891–1971) kapta.

¹¹ A negyedik nagy kézirat-tekercs, a *Genesis Apocryphon*, igen rossz állapotban volt, Trever ezért nem tudott felvételeket készíteni róla, és csak évek múlva sikerült kibontani. Ezért maradt csonka az a sorozat, amelyben az Intézet akkori igazgatója, Millar Burrows a Szent Márk kolostor kézirateit kiadta (*The Dead Sea Scrolls of St. Mark's Monastery*): megjelent az I. kötet (*The Isaiah Manuscript and the Habakkuk Commentary*, 1950) és a II. kötet 2. füzeté (*Manual of Discipline*, 1951), de nincs II. kötet, 1. füzet: ez lett volna a *Genesis Apocryphon*. A tekercset végül Nahman Avigad és Yigael Yadin tették közzé Jeruzsálemben, a Héber Egyetem és az akkor még mint csak terv létező Hékhál ha-Széfer kiadásában (1956).

¹² *The Wall Street Journal* (1954. június 1).

¹³ Később, egy időre, katona, majd politikus.

¹⁴ Az American Fund for Israeli Institutions adott 100 000 dollárt, az izraeli kormány pedig \$150 000-t.

¹⁵ Végül egy amerikai üzletember, Samuel Gottesman adománya fedezte a teljes vételárat (\$250 000).

bejelentette (1955. február 13), hogy Izrael külön múzeumot épít számukra.¹⁶

Ekkor már évek óta folytak a rendszeres régészeti kutatások is a Holt-tenger térségében. G. Lancaster Harding, a Jordanian Antiquities Department igazgatója és Philippe Lippens, az ENSz-csapatok tisztje irányításával angol és jordániai katonák (az Arab Legion Corps) nagy erőfeszítések árán megtalálták a már híressé vált tekercsek barlangját (1949. február), ez kapta a későbbiekben az I. számot. A hét nagy tekercs lelőhelyét Roland de Vaux (1903–1971) tudós dominikánus szerzetes (École Biblique)¹⁷ régészeti expedíciója rendszeresen átvizsgálta (1949. február 15 – március 5), és még nekik is számos további értékes kézirat-töredéket sikerült biztonságba helyezniük. De Vaux vezetésével megkezdődtek (1951. november) a régészeti ásatások Khirbet Qumránban is. Több évi munkával feltárták (1951–1956) a holt-tengeri közösség telephelyét¹⁸ és a hozzá tartozó temetőt.¹⁹ Qumránt az ásató régészek eleinte katonai erődítménynek vélték, de a további barlangok felfedezése után ez az álláspont tarthatatlanná vált: a telephely és a barlangok leletanyaga, mindenekelőtt a kerámia, ugyanaz volt. Ily módon fel kellett ismerniük, hogy Khirbet Qumrán és a barlangok összetartoznak – és persze, a kéziratok is. A II. számú barlangot régészek tárták fel (1952); a III. számú barlangból, mielőtt a régészek tudomást szereztek volna róla (1952), a beduinok a kéziratokat már elvitték, de utóbb az ásatás során itt került elő

¹⁶ A Kando kezében lévő kisebb töredékeket, jobbra a IV. számú barlangból, Jordánia kormánya vette meg (1958. július).

¹⁷ École Biblique et Archéologique Française.

¹⁸ A telep biztosan lakott volt Johannes Hyrcanus (i. e. 134–104) és Alexander Jannaeus (i. e. 103–76) korában, de valószínűleg ezt követően is, egészen a földrengésig (i. e. 31), amely részben elpusztította. A közösség tagjai egy idő múlva visszaköltöztek, és itt éltek a Róma elleni háború koráig. Az épületeket Vespasianus katonái i. sz. 68 nyarán lerombolták. A legértékesebb iratokat alighanem közvetlenül a támadás előtt rejtették el, a rómaiak elől, a közösség tagjai, a teleptől távolabb, a hegyek között, az I. számú barlangban. Aztán a háború után már nem kereste senki a tekercseket.

¹⁹ A telephelytől keletre, a Holt-tenger felé húzódó temetőben összesen 1100 sír van, rendre kő jelöli őket. A feltárt sírokban csak férfiakat találtak. A sírok számából bizonyos következtetést lehet levonni a közösség lélekszámára nézve is.

többek között a Réz tekercs: a szöveg szerint a jeruzsálemi Templom elrejtett kincstárának jegyzéke.²⁰

A beduinok egyébként is csaknem mindig a régészek előtt jártak. Ők fedezték fel, szinte a Khirbet Qumránban dolgozó régészek szeme láttára a IV. számú barlangot (1952. szeptember): a qumráni lelőhely tözsomszédságában, éppen csak egy másik sziklanyúlványon, hatalmas bejárata jól látható a lelőhelyről is. A barlangot még ugyanabban az évben átvizsgálták a régészek is. Igen nagy számban kerültek elő benne kéziratok,²¹ jobbra csak kis töredékek, de a legnagyobb részüket már a beduinok elvitték és piacra dobták.²² A maradék anyag – most már a régészek kezéből – a Palestine Archaeological Museum gyűjteményébe került, Kelet-Jeruzsálembé. A Múzeum aztán meg tudta vásárolni a beduin leletek legnagyobb részét is.²³ A VII–X. számú barlangokat régészek tárták fel (1955), a XI. számút szintén a beduinok találták meg (1956. január).²⁴ Khirbet Qumrán környékén összesen 11 barlangban tártak fel régészeti leleteket, egy²⁵ kivételével mindegyikben bőr vagy papirusz kéziratokat is, persze, csak töredékeket; a legtöbbet a IV. számú barlangban.

A kéziratok feldolgozásának irányításával a jordániai hatóságok Roland de Vaux-t bízták meg. A munkába csak kevesek kapcsolódhattak be, főként csak az École Biblique és az American School munkatársai: r. katolikus szerzetesek, protestáns biblikus tudósok – és senki, akinek bármi köze lehetett

²⁰ 3Q15. Felnyitása (1960) után Ammanban.

²¹ Itt volt elhelyezve a közösség könyvtára.

²² Egy-két töredék került vásárlás útján a következő gyűjteményekbe (1954–1959): Chicago: McCormick Theological Seminary; Heidelberg: Egyetem; Manchester: Egyetem; Montreal: McGill University; New York: All Souls Church; Oxford University; Roma: Museo Vaticano.

²³ A vásárlást John D. Rockefeller jr. olajmágnás (1874–1960) nagy összegű adománya tette lehetővé. Egy összegben 48 000 font sterlinget fizettek ki Kando kezébe. – A Múzeumban az összes töredékekről Najib Anton Albina készített felvételeket (1954–1960). Ez alatt az idő alatt, összesen hat éven át, haláláig Rockefeller fedezte a szerkesztő bizottság munkájának: a kéziratok múzeumi feldolgozásának és tudományos kiadásra előkészítésének minden költségét is.

²⁴ Legnagyobb lelete, a *Templom-tekercs*, Kando házába került.

²⁵ Ez a X. számú barlang; de osztrakont itt is találtak.

Izraelhez. Megjelentek a hivatalosnak szánt és annak tekintett kiadvány-sorozat (Discoveries in the Judaean Desert)²⁶ első kötetei, és azok a kutatók, akik az anyag közelébe juthattak, mindenekelőtt József T. Milik abbé,²⁷ nem egy kéziratot – kézirat részeket – állítottak össze apró töredékekből és publikáltak külön, folyóiratokban, egy-egy könyvben is. A feldolgozás és kiadás azonban igen-igen lassú ütemben, vontatottan folyt.²⁸

Izraeli régészek, Yadin vezetésével, a Holt-tenger nyugati partjának Khirbet Qumrántól délre eső térségében, Én-gedi és Maszada (*mecáda*) között, a Júdai sivatag már akkor Izraelhez tartozó részein²⁹ több ponton is igen eredményes kutatásokat végeztek (1960–1961), és a tágabb környéken sok jelentős régészeti emléket sikerült feltárniuk. Részben a qumráni barlangokéval rokon kéziratokat találtak a Róma elleni lázadás és háború (i. sz. 66–74) korából (Maszada) (1963–1965), illetve eredeti dokumentumokat a Róma elleni utolsó felkelés (i. sz. 132–135) napjaiból. A Bar Kokhba-felkelés emlékeire bukkantak, ismét csak a beduinok nyomában, már ezt megelőzően, Harding és de Vaux ásatásai is, a Vádi Murabba'át barlangjaiban (1952–1955), köztük magának Simeon Bar Koszibának (Bar Kokhba) a felkelés idején írt leveleire. Mindez szintén holt-tenger parti leletnek számít, a szó tágabb értelmében.

A „hatnapos háború” (1967) után a körülmények gyökeresen megváltoztak. A Yadin tábornok által kiküldött katonák Kando házában még a háború napjaiban lefoglalták az utolsó nagy –

²⁶ A sorozat címének is története van. Az első köteteken ez a cím állt. Később két kötetre (IV–V) bővebb meghatározás került: Discoveries in the Judaean Desert of Jordan (1965, illetve 1968). A változtatás mögött nem tudományos megfontolások álltak. De a hosszabb cím nem is maradt hosszú életű: a már sajtó alatt lévő V. kötet még így jelent meg, de a továbbiaknál a tábornok Yigael Yadin határozott kívánságára (1967) de Vaux vissza-rövidítette.

²⁷ Aki később kilépett a papi rendből.

²⁸ A vontatottság egyik oka, de nem a legfőbb, az volt, hogy a Múzeum a kiadás jogának átengedését nagy összegekhez kötötte. Mindenesetre, az American Schools anyagi hozzájárulása tette lehetővé a Zsoltárok könyve kéziratának kiadását (1965), a Holland Tudományos Akadémia hozzájárulása pedig Jób könyve arámi fordításának (*targum*) kiadását (1971).

²⁹ Nahal Arugot, Nahal Ceélim, Nahal Hever, Nahal Mismár stb.

és Yadin által már egyébként is egy ideje keresett – kéziratot: a *Templom-tekercs-et*;³⁰ Yadin, mint korábban az apja, teljes erejével azon volt, hogy mielőbb elkészüljön a terjedelmes és bonyolult szöveg kiadásával, s könyve végül a holt-tengeri tekercsek többnyire gondos *editio princeps*-ei között is valóságos mestermű lett (1977).

1967-ben Kelet-Jeruzsálemmel együtt a Palestine Archaeological Museum is Izrael fennhatósága alá került. Visszakapta eredeti nevét: Rockefeller Museum.³¹ Az itt őrzött kéziratok státusát a változás egyelőre csak elvben érintette. Idővel az izraeli régészeti hatóság (Department of Antiquities / Israel Antiquities Authority) a kéziratok fölött is átvette a felügyeletet.

A hét nagy tekercs, amelyeket Izrael megvásárolt: Jesája könyvének két másolata és a többi, különleges státust kaptak Izraelben. Valamennyiük az Israel Museum állományába került. A gyorsan elkészült tudományos kiadások révén hosszú időn át ezek a tekercsek jelentették a holt-tengeri közösség történetének legfőbb forrásanyagát. Végül a tekercseket, és a többi qumráni leletet, méltó módon elhelyezték a múzeum mellett külön e célból épített kiállítási épület (Hékhál ha-Széfer / The Shrine of the Book)³² csarnokában és biztonságos raktárhelyiségeiben (1967).

A Rockefeller Museumban őrzött temérdek töredék rendezése az évek folyamán megtörtént, de kiadásuk terén sokáig nem volt érdemleges haladás. A kiadásukkal megbízott nemzetközi és „inter-konfesszionális” szerkesztő bizottság elnöke kezdettől fogva de Vaux volt. A helyén maradt a „hatnapos háború” után is, de többé már nem csinált semmit. Halála után Pierre Benoit vette át a szerepet, francia és dominikánus, mint elődje (1972–1984). Őt követte John Strugnell, a Harvard Divinity School professzora (1984–1990), aki már év-

³⁰ Kando később vételár nagyságrendű megváltást kapott a tekercsért (\$108 000). Zadin már korábban \$10 000 letétet fizetett a tekercs neki átadott kis darabjáért a közvetítőnek (Joe Uhrig).

³¹ A Múzeumot a Rockefeller család adományából (1929) építették. Jordánia csak 1966-ban vette állami tulajdonba.

³² Magyarul: „A Biblia szentélye”. Az épületet Frederick J. Kiesler és Armand P. Bartos tervezték.

tizedek óta foglalkozott a töredékekkel, anélkül, hogy kiadott volna bármit is.³³ Strugnell meghívott néhány izraeli tudóst is a bizottságba.

De Vaux, Benoit, Strugnell ideje alatt, több mint tizenöt éven át, a szerkesztő bizottság gyakorlatilag titkosként kezelte a Jeruzsálemben őrzött kéziratokat, nem engedték, hogy kívülállók hozzáférjenek az anyaghoz, ők maguk pedig, bár egyet-mást kiszivárogtattak, nem győzték – vagy csak egyszerűen nem végezték – a munkát. 1985-ben egy New York-i konferencián egy nagytekintélyű rabbinikus tudós, Morton Smith szenvedélyes hangon felszólította a bizottságot, hogy tegyék közzé legalább a kéziratok fényképeit. Vermes Géza (Oxford), aki kezdettől fogva eredményesen foglalkozott a holt-tengeri leletanyag történeti értelmezésével; akinek kezdeményező szerepe volt a qumráni és a poszt-biblikus zsidó Biblia-magyarázat összehasonlító elemzésében; és aki a tekercsek mértékadó angol fordítását készítette (1962): Vermes 1987-ben Londonban a titkolózást és késedelmet nyilvánosan így nevezte: „a 20. század *par excellence* tudományos botránya”.

Maguk az izraeli régészeti hatóságok csak Strugnell lemondása³⁴ után kapcsolódtak be a történetbe: az Israel Antiquities Authority ekkor végre a kezébe vette a szövegek kiadásának megszervezését. A munkát 1990 óta a bizottság új elnöke, Emanuel Tov irányítja, a Héber Egyetem bibliai textológus professzora. A korábban tetszhalott Discoveries... sorozatban most már sorra jelennek meg az újabb vaskos kötetek.

Mégis, a döntő fordulat 1990/91-ben hirtelen és jóformán véletlenül – de legalábbis előre nem látható módon – következett be. Németországban Strugnell kezdeményezésére – magánkiadásként sokszorosított formában – néhány példányban megjelent a kiadatlan kéziratok concordantiája, amelynek

³³ Személyes története: ez alatt az idő alatt katholizált.

³⁴ Személyes története: egy hírlapi nyilatkozatában olyan megjegyzéseket tett, amelyeket széles körben antiszemizmusnak fogtak fel, ez vezetett lemondásához és fölmentéséhez. A nyilatkozatot a *Há-Árec* közölte (1990. november 9), a szövegét angolul lásd A. Katzman cikkében: „Chief Dead Sea Scroll Editor Denounces Judaism, Israel...”, *Biblical Archaeology Review*, 17 (Jan.–Feb., 1991), pp. 64 skk.

anyagát a szerkesztő bizottság tagjai Jeruzsálemben folyamatosan gyűjtötték, cédulákon, kézírással (1988). Egy amerikai hebraista filológus (Ben Zion Wacholder), aki korábban – mint mások is – hiába kérte Strugnelltől egy őt foglalkoztató kézirat fényképét, tanítványa segítségével computeres szövegszerkesztőn a szömutató betűrendjét átalakította a kéziratok sorainak rendjévé, és ezzel a módszerrel hatvan-egynéhány, a maga egészében soha közzé nem tett kézirat szövegét sikerült rekonstruálnia (1991–1992). 1991 őszén többen is, intézmények, tudósok: a Huntington Library, illetve két amerikai hebraista (Robert H. Eisenman és James M. Robinson), ugyancsak Californiában, közzétették a rendelkezésükre álló fényképfelvételeket, majd az Israel Antiquities Authority is bejelentette, hogy a publikációs jogok fenntartása mellett bárkinek engedélyezni fogja a gyűjteményeiben őrzött felvételek tanulmányozását.

Ez után már nem lehetett titokban tartani a kiadatlan töredékeket. A teljes anyag egycsapásra kényelmesen hozzáférhetővé vált mindenki számára, aki a tekercsekkel akar foglalkozni. Tov és mások hamarosan egy újabb, roppant gondal elkészített kiadványban kiadták az összes fényképeket (1992–1993), és megjelent – ha lehet, még jobb minőségben – a felvételek CD-ROM változata is (1997). Ezzel a munka múzeumi része is áthelyeződött a dolgozószobákba, az íróasztalokra. Megkezdődik, mintegy öt, illetve négy évtizeddel a kéziratok előkerülése után, a holt-tengeri tekercsek igazi kutatása.

Egy ideje ily módon már nyilvánosan ismert adat, hogy hány kézirat és mi került elő – eddig – a Holt-tenger parti barlangokban. Vita folyt arról, mi tekinthető kéziratnak, és mi töredéknek.³⁵ Önálló irodalmi egység a mű vagy szöveg, ennek példányai a kéziratok, és ezeknek darabjai a töredékek, amelyeken a szöveg kisebb-nagyobb részletei állnak. A qumráni kéziratok között 12 többé-kevésbé ép tekercs van, 11 bőr és 1 réz tekercs. Ezeken kívül csak töredékek maradtak fenn: kéziratok – eredetileg nyilván tekercsek – apró darabkái. A kéziratok száma, a nagy tekercseken kívül, összesen

³⁵ Lásd Stephen A. Reed, „What Is a Fragment?“, *Journal of Jewish Studies*, 45 (1994), pp. 123–125.

801.³⁶ Ebből előzetes számítások szerint mintegy 250 kézirat a holt-tengeri közösség tagjai által létrehozott irodalmat képviseli: mintegy 115 szöveget.³⁷

Az értelmezés keretei

A leletanyag – és ebben is főként a szövegek – értelmezésében mindjárt a kezdet kezdetén két tényező játszott meghatározó szerepet. Az egyik az volt, hogy a legelőször kiadott két eredeti szöveg, a *Habakkuk-kommentár* és *A közösség szabályzata*, természetes módon keresztény asszociációkat keltett – a tudósokban és a nagyközönségben egyaránt. A másik tényező pedig, hogy kezdetben a kéziratokkal főként keresztény tudósok foglalkoztak. Ami a keresztény asszociációk természetességét illeti, a *Habakkuk-kommentár* említi a „fölkent” (*másiah* / messiás / *khrisztosz*) eljövételét, beszél a „végső idő”-ről, hőse „az igazság tanítója” / „igaz tanító”, aki szenvedett, mert a gonosz főpap üldözte. *A közösség szabályzata* pedig a magukat önként Istennek szentelő férfiak életközösségét állítja elénk, a közös étkezést, a vagyonról lemondást. Azok a tudósok, köztük szerzetesek is, akik éppen azért éltek Jeruzsálemben, hogy a Biblia emlékeit, de ezen belül kiváltképpen a kereszténységre vonatkozó emlékeket tanulmányozzák; akiknek ezek az emlékek álltak közel szívükhöz és érdeklődésükhöz; akik különböző teológiai akadémiákon a Bibliát tanították: a tekercsek közelében lévő tudósok érthető módon a szövegek tartalmából leginkább arra figyeltek fel, ami a korai kereszténységre emlékeztetett.³⁸ Kialakult a

³⁶ Vö. Geza Vermes, *The Dead Sea Scrolls in English* (1995⁴), p. lvi.

³⁷ Lásd Deborah Dimant, „The Qumran Manuscripts: Contents and Significance”, in: uő – Lawrence H. Schiffman, Eds., „*Time to Prepare the Way in the Wilderness*”. *Papers on the Qumran Scrolls by Fellows of the Institute for Advanced Studies of the Hebrew University, Jerusalem, 1989–90* (Studies on the Texts of the Desert of Judah) (Leiden: E. J. Brill, 1994), pp. 23–58; Lawrence H. Schiffman, *Reclaiming the Dead Sea Scrolls* (Philadelphia – Jerusalem: The Jewish Publication Society, 1994), p. 34.

³⁸ Roland de Vaux külön eset. Kiváló „Őszösvetség”-tudós volt. Nagy könyve, *Les institutions de l'Ancien Testament*, I–II (1958–1960), páratlanul értékes, maradandó történeti és szociológiai elemzés. Benne Izraellel szemben élt *aversion*.

szemléletmód, a tudományos paradigma: a holt-tengeri tekercsek nem más, mint héber nyelvű forrásanyag a kereszténység keletkezésének korából, és tudományos érdekessége abban áll, hogy megvilágíthatja az ősegyház történetét, eszméinek forrásvidékét és az egyházszervezet előzményeit. Netán, így a vérmes reményekre is hajlók: magát a *nagy történetet*: Jézus történetét, végtére is Jézus maga volt az igazság tanítója, a próféták által megígért és a zsidók által régóta várt messiás. Voltak, akik a *keresztény paradigma* alapján józanul vagy akár kritikusan gondolkodtak – de voltak lelkes és túlzó elfogultak is. Az első időszak teológus tudósai a holt-tengeri tekercseket mindenképpen elkeresztényiesítették.

De hozzájárult ennek a felfogásnak az érvényesüléséhez a zsidó tudományok (*Jewish studies*) művelőinek és a mögöttük álló társadalmi közegnek a kezdeti bizalmatlansága is. A Biblia héber kánonján kívüli iratok a zsidó szellemi életben sokáig másodrendű anyagnak számítottak, amely csupán a tudósokra tartozik: ha zsidó közegben jöttek is létre, a keresztény egyház bekebelezte őket. A Biblia után a Misna következik. Egy új szöveg is inkább csak mint nyelvemlék lehet érdekes. Ez főként a közfelfogásra áll, és kevésbé a komoly, filológus vagy történész képzettségű tudósokra. De a keresztény paradigmának is a tömeges érdeklődés adott nyomatékot. A rabbinikus hagyomány fő áramlatain kívüli szövegek sokáig nem válhattak üggyé. A zsidó ezoterikus hagyomány rehabilitációja, Gershom Scholem (1897–1982) korszakos jelentőségű munkásságának eredménye, a tudományos műhely falain kívül még nem hatott. A holt-tengeri tekercsek esetében külön nehézséget jelentett a *Damaszkuszi irat*. A *közösség szabályzata* megjelenése után nem volt nehéz felismerni a két szöveg erős tartalmi és nyelvi hasonlóságát. De a *Damaszkuszi irat* évtizedek óta minden mértékadó megítélés szerint a zsidó szekták emlékének számított.³⁹ Eszerint szekta-irat a *közösség szabályzata* is. Akkor azonban nincs köze a hagyomány fő áramlatához. Volt, aki még tovább ment, és a *Damaszkuszi irat* középkori másolataihoz hasonlóan

³⁹ Lásd Louis Ginzberg, *Eine unbekannte jüdische Sekte* (New York, 1922) *An Unknown Jewish Sect* (New York: The Jewish Theological Seminary, 1976).

a holt-tengeri tekercseket is egészében véve obskurus középkori, karaita⁴⁰ eredetűnek minősítette (Solomon Zeitlin). Ezt a szélsőséges véleményt, persze, a józan ítéletű kutatók hamar elutasították, de szelleme egy ideig ott lebegett Qumrán fölött.

Mindamellett, a keresztény magyarázatnak egyre több nehézséggel kellett szembenéznie: több kérdést vetett fel, mint amennyire választ tudott adni. A régészeti leletek, a tekercsek és a vászon anyagvizsgálata, és főként a paleográfia, az írástörténeti elemzés⁴¹ mind azt bizonyították, hogy a tekercsek nagy többségét az i. e. 2–1. században írták. Röviden szólva, Qumránnak nemigen lehetett közvetlen érintkezése a formálódó kereszténységgel. Az elfogulatlan kutatók lassan átfogalmazták a paradigmát: a kéziratok egy zsidó vallási csoport életének emléke, a zsidó társadalom és vallás átalakulása korából, amikor történetesen a kereszténység is kibontakozott.

Az éppen hogy megalakult Izraelben eleinte csupán Sukenik, Yadin, néhány filológus, majd a fegyverszüneti vonaltól délre eső hegyekben dolgozó régészek voltak határozottan meggyőződve arról, hogy a tekercsek a Második Templom korának utolsó mintegy másfél évszázadából való dokumentumok, s mint ilyenek páratlanul fontosak éppen a zsidó történelem szempontjából – és az izraeli társadalom történeti tudata számára. Az igazi áttörést talán az 1960-as években már látványos eredményeket felmutató régészet és a filológusok élénk tudományos tevékenysége érte el. Yadin, és sokan mások, akik vele dolgoztak. Maszada feltárása, ami roppant erős történeti érdek-

⁴⁰ A karaiták irányzata Iránban és Iráqban a 8. század közepétől, szembe fordulva a rabbinikus (rabbanita) zsidósággal, elvetette a szóbeli hagyományt, és végletes szigorúsággal ragaszkodott a Tórának a tisztaságra, szombati nyugalomra stb. vonatkozó előírásai megtartásához. Karaita zsidók jelentős számban éltek Jeruzsálemben, és – mivel csak az írott hagyományt fogadták el – bizonyos szerepet játszottak a Biblia szövegének gondozásában, a maszoréta szöveg kialakításában. – A héber Biblia (*Tanakh*) maszoréta szövege a mássalhangzó szöveg írásjelekkel tagolt, magánhangzókkel és a felolvasás dallamát rögzítő jelekkel ellátott kiadása. A maszoréták mértékadó iskoláinak tevékenysége Palesztinában a 9–10. századra esett. A maszoréta Biblia legkorábbi fennmaradt teljes példányai a 9–10. században készült másolatok.

⁴¹ Frank M. Cross, „The Development of the Jewish Scripts”, in: G. Ernest Wright, Ed., *The Bible and the Ancient Near East: Essays in Honor of William Foxwell Albright* (Garden City, NY: Doubleday, 1961), pp. 170–264.

lódést és büszkeséget ébresztett fel Izraelben, s aminél az ásatás eredményeinek népszerűsítése igénybe vette a historizálás eszközeit is, maradandó sikerrel.⁴² A *Templom-tekercs*, amely irodalmi formáját tekintve közel áll a poszt-biblikus irodalom újraírt Tóra műfajához, és már pusztá megismerése is indítékul szolgált a Biblia apokrif⁴³ és pszeudepigráfikus⁴⁴ irodalmának integrálásához a korszak zsidó vallási kultúrájába, későbbi keresztény átdolgozások ide vagy oda. De sok minden előkerült még az eredeti héber szövegekből is, Maszadában, Qumránban, s éppen a legfontosabbak: a keresztény kánonhoz tartozó Ben Szira, illetve Henoch. Mellesleg, a holt-tengeri Biblia-parafrázisok, köztük elsőként a *Genesis Apocryphon* kiadása (1956) kiterjesztették az apokrif irodalom határait – mégpedig a rabbinikus értelmező parafrázis, a *midrás* felé. Ami még a *Templom-tekercs*-et illeti, már az első közlemények, rögtön a „hatnapos háború” után, világossá tették, s majd az első, héber nyelvű kiadás (1977) még inkább megerősítette, hogy a holt-tengeri tekercsek a Misna felé mutató halákhikus szabályozás korai példái. És már Yadin *tefillin*-kiadása (1969) is! A qumráni *phylaktérion*-leletek ugyanis azt mutatják, hogy a nagy középkori vita az imaszíjba befoglalt bibliai szakaszok⁴⁵ sorrendjéről – a középkorban Rasi és Rabbenu Tam⁴⁶ vitája – visszanyúlik egészen a Második Templom korába;⁴⁷ s megmutatták azt is, hogy Qumránnak a szigorú értelemben vett zsidó vallási hagyomány számára is van mondanivalója.

⁴² Erről lásd Nachman Ben-Yehuda, *The Masada Myth. Collective Memory and Mythmaking in Israel* (Madison: The University of Wisconsin Press, 1995).

⁴³ Apokrif (*apokriphosz*, ‘elrejtett’, ‘titkos’): a héber Bibliából kihagyott iratok.

⁴⁴ Pszeudepigráfikus: hamis (fiktív) szerzőnevet vagy címet viselő irat.

⁴⁵ Ex. 13,1-10; 13,11-16; Deut. 6,4-9; 11,13-21. – egyébként ez a Rasi-*tefillin* is.

⁴⁶ A Rabbenu Tam-*tefillin*: Ex. 13,1-10; 13,11-16; Deut. 11,13-21; 6,4-9.

⁴⁷ Jellegzetes qumráni *tefillin*: Ex. 13,1-10; Deut. 6,4-9; Ex. 13,11-16; Ex. 13,1-10. De valószínűnek látszik, hogy ebben az időben a szakaszok sorrendje még nem volt szigorúan megkötve. Talán még nem volt megtiltva az sem, hogy egyéb szövegeket is elhelyezzenek a *tefillin* dobozában. Qumránban a *mezuza* szövegéhez is hozzátették a tízparancsolatot (Ex. 20,1-14; Deut. 5,6-18). Egyébként a *tefillin* doboza és a szöveg elhelyezése már a későbbi formát mutatja (kivéve hogy Qumránban a doboz még feltétlenül négyzet alapú volt).

A *halálkha* és a zsidó hagyomány felől nézve, mindjárt más színezetet kapott a holt-tengeri közösség életvitele, ahogyan azt *A közösség szabályzata* és a *Damaszkuszi irat* bemutatják. A Tórához és a prófétákhoz ragaszkodó, az általuk közvetített isteni parancsokhoz⁴⁸ visszatérni akaró közösség egyfajta „megtérő”⁴⁹ zsidóság volt, amely ragaszkodását az igaznak tekintett tanításhoz nyomatékosan kifejezésre juttatta a többiek-től – csak ők az érdekesek: a többi zsidóktól – való teljes elkülönülésben. Hangsúlyozottan a zsidó hagyomány előírásainak megvalósítása, a részletekben esetleg kiterjesztése vagy szigorítása, amit a tekercsekből a szombat (*šabbát*) rendjéről, a napi imákról és naptári imarendről, a jelkép értéket nyert, de hygiénikus technikájában is valóságos rituális tisztaságról,⁵⁰ az étkezés szabályozásáról (*kašrut*), a szertartási közösség elemi szervezetéről (*minján*) stb. megtudunk. A legelső ismert *tefillin* emlékek éppen a holt-tengeri barlangokban talált darabok, összesen több mint 20.⁵¹ Nyugodtan állíthatjuk: a történeti kutatásban már formálódik, sőt, érvényesül is a holt-tengeri tekercsek magyarázatának zsidó vallástörténeti paradigmája.

A tekercsek helye a zsidó vallástörténetben és a Második Templom utolsó másfél-két évszázadának történetében csak aprólékos elemzésekkel világítható meg.⁵² Ezeknek az elemzéseknek nem itt van a helye. Viszont itt is, ahol pusztán az értelmezés kereteiről van szó, mérlegelni kell még egy lehetőséget, amely a holt-tengeri tekercsekkel való foglalkozást érde-

⁴⁸ A hagyomány szerinti élet három kulcsfogalma, már a Biblia kései könyveiben: *tora*, *huqqim*, *mišpátim*. Az első a Tan, a Mózes-től eredeztetett hagyomány, amelynek van írott formája: a Tóra, és szóbeli formája: a próféták szavai. A második a szabályok és rendelkezések. A harmadik a törvények. És mellettük a negyedik: a *micva*, a kegyességi parancs.

⁴⁹ Lásd Lev. 26,40 skk., és az erre épülő későbbi irodalmat.

⁵⁰ Lásd a qumráni telephelyen feltárt ciszternákat, a vízvezetéket és a rituális fürdő (*miqve*) medencéit.

⁵¹ Igaz, időrendben a legelső szöveges említése az imaszíjnak továbbra is az Újszövetség (Máté ev. 23,5).

⁵² Egy részlet kapcsán Vermes Géza adott értékes elemzést éppen budapesti előadásában (1996): „Akédat Jichak. Ábrahám áldozatának magyarázata a rabbinikus irodalomban és Qumránban”, *Szombat*, 9, no. 2 (1997. február), pp. 29–33.

messé teszi. Valamelyest el kell lépnünk a zsidó vallástörténet anyagától, hogy tisztán mutakozzék előttünk egy morfológiai jelenség: a hagyományok felhasználásának sokféle lehetősége.

Először még röviden a történeti helyzetről. Az i. e. 2. század közepén Júda / Judaea – a kívülállók használta néven: Palesztina – történetében válságos időszak kezdődött. A Makkabeus felkelés (i. e. 166) és az ezt követő háború megszabadította az országot a Szeleukida uralomtól, és helyreállították a jeruzsálemi kultusz tisztaságát is,⁵³ de a főpapi tisztség betöltésében a régi hagyományokat már nem érvényesítették.⁵⁴ A papi szervezet átalakulása egyébként is mélyrehatóbb volt, mint amit egyetlen aktus visszafordíthatott volna. A hierokratikus államszervezet, amely mindjárt az első Hasmoneus uralkodók, Jonathan (i. e. 160–142) és Simon (i. e. 142–134) idején kialakult, jóvátehetetlenül megrontotta az állapotokat.

A viszonyokkal sokan voltak elégedetlenek. Már korábban is volt egy-két csoport, akik kivonultak a pusztába, barlangokba, hogy ott zavartalanul éljenek vallási eszményeiknek.⁵⁵ A holt-tengeri közösség alapítóinak a jeruzsálemi papsággal támadt ellentéte. Kifogásolták, kárhóztatták, elutasították a farizeusoknak a hagyományhoz való viszonyát: vallási szemléletüket és gyakorlatukat. Az eszmék szintjén a véleménykülönbség minden eleme kiolvasható a szövegekből. Az összeütközésről, amelynek prótagonistái a főpap („a gonosz kohén”) és „az igazság tanítója” voltak, csak célzások hangzanak el.

⁵³ I. Makk. 2 skk., a szentélyről: 4,36 skk. – A szentély újra-avatásának ünnepe a *hanukka*, ‘felavatás’.

⁵⁴ Nem került vissza a főpapi méltóságba a Cádóq-ág. Maga Cádóq Dávid, illetve inkább Salamon korának főpapja volt. Nemzetségének tagjai egészen Antiokhosz Epiphanész Szeleukida uralkodó (i. e. 175–164) koráig töltötték be a főpapi méltóságot (III. Oniasz). Oniaszt, aki i. e. 175 k. meghalt, testvére: Jósua (Iészus) / Iaszon követte, és utána – Antiokhosz erőszakos beavatkozására – a talán ugyancsak rokon Oniasz / Menelaosz (i. e. 172) lett a főpap; amaz pénzt fizetett a méltóságért, emez pedig elfogadta a hellénisztikus kultuszt, lásd II. Makk. 4,7 skk.; Josephus, *Ant.* XII, 5,1 (§ 240). Ettől kezdve a főpapi méltóság pusztán politikai kinevezés volt.

⁵⁵ Lásd I. Makk. 2,29; és a hozzájuk csatlakozó *hászid* (*aszidaioisz*), ‘jámbor’ ‘kegyes’ csoportról: 2,42 skk.

A kor egyik nagy kihívása a hellénizáció volt. A közelmúlt egyik szigorú ítéletű, nagy rabbinikus tudósa, Saul Lieberman (1898–1983), lengyelországi eredetű amerikai talmudista,⁵⁶ két jelentős történeti tanulmányt adott ki: *A görög nyelv a zsidó Palesztinában* és *A hellénizmus a zsidó Palesztinában*.⁵⁷ Ezekben megrajzolta, hogy milyen mélyreható változásokat vitt a zsidó világba a görög nyelv és a hellénisztikus kultúra elterjedése. Megállapításait azóta leletek és felismerések sorozata igazolja. Egy gazdasági levéltár az i. sz. 1. századból, amelyet Yadin expedíciója talált meg a Holt-tenger parti barlangok egyikében, a római jog hatását mutatja az okmányokban.⁵⁸ A talmudi irodalom telis-tele van görög és latin jövevényszavakkal, részben már ezekből az évtizedekből.⁵⁹ Mit tegyen a vallási hagyományokhoz ragaszkodni akaró jámbor zsidó? Ne látogassa a *gümmaszion*-okat, és ne takarja – vagy tüntesse – el testéről a szövetség jelét, a körülmetéltséget?⁶⁰ Ezt, ha akarja, megteheti, ehhez nem kell tennie semmit. De ne tanulja meg, ne használja, ne is értse a görög szavakat sem? Amelyek beszivárognak a szent könyvek magyarázatába is?

A másik nagy kihívás a technikai modernizáció volt, és ennek hatása az életvitelre. A vallás, nemcsak a zsidó, mindig is az életmódot akarja szabályozni. Az új nagyvárosi életben a régi viszonyokra szabott előírások csak nehezen tarthatók fenn mindenféle kisebb-nagyobb módosítás nélkül. Mérlegelni kell, mondjuk, hogy az éppen rendelkezésre álló víz használható-e rituális célokra; hogy milyen távolságot szabad megtenni szombaton: szabad-e „utazni” stb. És mit kell tenni annak

⁵⁶ Fő műve a Toszefta kritikai kiadása.

⁵⁷ Saul Lieberman, *Greek in Jewish Palestine. Studies in the Life and Manners of Jewish Palestine in the II–IV Centuries C. E.* (New York: The Jewish Theological Seminary of America, 5702–1942); *Hellenism in Jewish Palestine. Studies in the Literary Transmission, Beliefs and Manners of Palestine in the I Century B. C. E.* (New York: The Jewish Theological Seminary of America, 5722–1962).

⁵⁸ A Babata-levéltár, lásd Naphtali Lewis – Yigael Yadin – Jonas C. Greenfield, *The Documents from the Bar Kokhba Period in the Cave of Letters* (1989).

⁵⁹ Klasszikus feldolgozásuk a magyarországi származású Samuel Krauss műve: *Griechische und lateinische Lehnwörter im Talmud, Midrasch und Targum*, I–II (Berlin: S. Calvar, 1898–1899 / Hildesheim, etc.: Georg Olms Verlag, 1987).

⁶⁰ Josephus tud ilyen esetekről, lásd *Ant.* XII, 5,1 (§ 241).

érdekében, hogy ami az előírásoknak nem felel meg, de elkerülhetetlen, az mégis összhangban maradjon legalább az előírások szellemével. Más szóval: lehet-e, és hogyan, a hagyományos előírásokat az új körülményekhez igazítani; a gyakorlatban: megengedőleg értelmezni.⁶¹

A harmadik kihívás a változások teremtette elbizonytalanodás volt: a hagyomány lassú, szinte észrevétlen elporladása. A görög életvitelben már nem lehetett funkciója a zsidó élet szabályainak, a zsidó hagyomány lassan, elemenként értelmetlené vált.

Hogyan lehet reagálni ezekre a kihívásokra? Általában is, az egyik reakció biztosan mindig a tudatos visszatérés a hagyomány forrásaihoz. *Zurück zu den Quellen*. A keresztény középkor Európában azt mondta: *Hebraica veritas*, a Biblia héber nyelvének igazsága; a renaissance – újjászületés – az ókori görög és latin szövegekhez fordult; a reformáció vallási elve ez volt: *sola Scriptura*, kizárólag a Szentírás, új szemmel olvasni a régi szöveget, átlépve a magyarázó hagyomány évszázadainak torzításain, a mindenkori adottságokhoz idomuló szövegértelmezésen. Jellegzetesen szövegmagyarázó válasz mindegyik. Nos, ezeknek az elveknek volt egyik változata, belül maradva a zsidó vallási hagyományon, a holt-tengeri közösség kísérlete.

A történész és vallástörténész számára érdekes és vonzó világ tárul fel Qumrán dokumentumaiban; vonzó abban az értelemben, hogy gazdag anyagon láthatja, mit jelent benne élni egy hagyományban, és nagy eszmei erővel folyton és folyamatosan ennek a hagyománynak a megújítására törekedni.

A qumráni zsidó megújulás konzervatív módon történt: „megtérés”-sel. Ez a „megtérés” (*tesuva*) a közösség értelmezése szerint visszatérés volt a régi, tiszta, hiteles formákhoz, megtisztulás a romlástól, amelyet az alkalmazkodásból eredő változások hoztak magukkal. Nem vették észre azonban, hogy amit visszatérésnek tekintenek, a tan és az életvitel elemeire szorítkozott, és legyen az elemek tömege bármilyen nagy, új

⁶¹ Részben éppen e körül forgott Hillél és Sammaj vitája a Második Templom korának utolsó időszakában. Amaz megengedő volt, emez szigorú, anélkül, hogy a lényegét megmásították volna. A Misna mindkettejüket idézi, de a Második Templom lerombolása után kialakuló helyzetben Hillél mellett dönt: megengedőleg.

szabályozást kívánt: valójában változtatás volt maga is. Tegyük hozzá: végtelen, szélsőséges módon.

A történeti értelmezés mellett jogosult lehet, de talán szükséges is, hogy a holt-tengeri tekercsekből kiolvasható élethelyzetnek egzisztenciális értelmezést is adjunk. A „megtérés” útjainak keresése, amire a szövegek ezer változatban kínálnak példát, általánosabb, mint a qumráni eset: az ember természetes élethelyzete, vallási tartalom nélkül is. Ahhoz, hogy történelmi lényként határozzuk meg magunkat, ez szükséges: állandó szembenézés a régi szövegekkel, amelyek korábbi állapotokat rögzítenek, és az eleven hagyományokkal, amelyek folyamatosan változnak, napról napra, helyzetről helyzetre. Ez tulajdonképpen az ön-meghatározás, helyzet-meghatározás szellemi művelete. A holt-tengeri tekercsek elemzésénél ez a megközelítés lehet az *értelmiségi paradigma*.

A kor kihívásaival a holt-tengeri közösség úgy próbált szembenézni, hogy az új helyzetre a Tórában és a prófétáknál keresett magyarázatot. A régi szöveg felismerhetően nem arról szólt, ami körülöttük volt, amit láttak és tapasztaltak, de mint-hogy normatívnak tekintették, kialakítottak egy sajátos műfajt, amely lehetővé tette, hogy kérdéseikre választ kapjanak belőle. Ezt a műfajt, talán közvetett mezopotámiai előzmények nyomán,⁶² úgy nevezték, hogy *pěšer*, ‘megfejtés’, ‘értelmezés’. Mit jelent ez a megfejtés? A *pěšer* alapján véve szó-asszociáció, a qumráni kommentárokból eléggé szabad társítása szövegnek és folyó eseményeknek. Nyilván ez volt a közkeletű eljárás, ezt alkalmazták az evangéliumok is, amikor a héber Bibliához fordultak. Qumránban az aktualizáló és spekulatív Biblia-értelmezés még szinte elemi erővel folyt. Később a zsidó szövegmagyarázat formalizálta a „megfejtés” eljárásait, kialakította a kódokat, a szabályokat (*middot*).

A közösség másik reakciója a kor kihívásaira az volt, hogy tagjai megszigorították az életvitelüket. Elkülönítették magu-

⁶² A mezopotámiai és zsidó szövegértelmezési hagyomány kapcsolatát tárgyalja Stephen J. Lieberman, „A Mesopotamian Background for the So-Called Aggadic ‘Measures’ of Biblical Hermeneutics?”, *Hebrew Union College Annual*, 58 (1987), pp. 157–225. A Biblia belső szövegértelmezéséhez lásd Michael Fishbane, *Biblical Interpretation in Ancient Israel* (Oxford: Clarendon Press, 1985), külön a qumráni anyaghoz is, pp. 454 sk.

kat a többiektől, hogy ugyanazok maradhassanak, akik voltak, vagy azokká váljanak, akiknek – a Tóra alapján – lenniük kell.

Az elszakadásnak technikái vannak, és fokozatai. A holt-tengeri közösség esete morfológiailag nézve szinte a kulturális anthropológia tankönyvekbe illik. A „megtértek” kezdetben nem vettek részt többé a templomi áldozatban; majd elutasították a templomi kultuszt egészében is: a próféták nyomán „az ajkak áldozatá”-hoz folyamodtak. Önmaguk és a többiek között a tisztasággal húzták meg a határt. A „tisztá” *versus* „szennyes” mind rituálisan, mind érzelmileg és szociológiailag erős elválasztás. Kialakították külön közösségi életük kereteit, formáit: az imarendet, az ünnepek rendjét, a szertartási naptárt stb. A naptár⁶³ már szükségképpen konfliktushoz vezetett. Az ünnepek rendjét aprólékos szabályok rögzítik, a legcsekélyebb eltérés ezektől: deviancia. Ami ünnep volt a „megtértek”-nek, az nem volt ünnep a Templomban, és fordítva. Nem volt elég a kivonulás a Templomból: ki kellett vonulni a társadalomból is. Ehhez útmutatást Jesája próféta szava adott: „a pusztában”, és a földrajzi adottságok jelölték ki a Holt-tenger partvidékét. Nem kevesen lehettek, akik erre az új szövetségre (Jer. 31,31) vállalkoztak: a qumráni temetőben nyugvók szám szerint tömegnek is mondhatók. Kialakultak más telepek is, a Holt-tenger partjánál több más lelőhely anyaga qumráni jellegű, de a későbbi állapotok, ahogyan a *Damaszkuszi irat* mondja, számos „tábor”-t jelentenek, talán országszerte.

A holt-tengeri közösség nem kivált a zsidóságból; éppen ellenkezőleg: a zsidó vallási hagyomány lényege, a „szövetség” (*berit*) szerint akart élni, a lehető legszigorúbb formában teljesítve ennek az Istennel kötött egykori „szövetség”-nek a kikötéseit. A hagyomány modernizációjának eszközét is a zsidó hagyományból vette: a Tóra-értelmezést. Ez ad magyarázatot arra a paradoxonra, hogy a holt-tengeri közösség, amely élesen szembe helyezkedett a farizeusokkal, és a *mainstream* zsidóság,

⁶³ A holt-tengeri közösség külön naptárát Henoch könyvében látjuk majd viszont. Az etióp naptári szövegek problémáját, benne Henoch könyvének naptárát és ennek qumráni vonatkozásait Otto Neugebauer tárgyalta egyik utolsó munkájában: *Ethiopic Astronomy and Computus* (Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse. Sitzungsberichte, 347) (Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, 1979).

amely a farizeus irányzatból nőtt ki, igen sok részletben ugyanazokat a restaurációs–innovatív eljárásokat alkalmazta: hogy már a qumráni szövegekben felbukkannak a halákhikus szabályozásnak majd csak a Misnában – háromszáz évvel később – leszögezett elvei.

De a kor kihívásaira lehetséges volt egészen más reagálás is, mint a holt-tengeri közösségé. Jésua / Jézus és Saul / Pál apostol hívei valamennyien zsidók voltak, és nem csupán születésük szerint: mind a tanítómester,⁶⁴ mind a követek (*apostolosz*) és követők számára magától értetődő volt, hogy hitük, életük, közösségük szervezete minden mozzanatában belül van azon, amit a kortársak zsidónak tekintenek. A zsidó Szentírásra hivatkoztak minden lehetséges módon. Pál mindig a zsidók között kereste a híveit, és mindig *megtérítette* őket; a szó értelme nála is ugyanaz, mint Qumránban: nem *el*-térített a zsidóságtól, hanem *vissza*-térített. Éppen csak az új helyzetekben, esetenként a vallásos zsidó élet némely mozzanatát fölöslegesen nyilvánította, mondván, nincs funkciója: elavult és értelmetlen. Mert megengedte a „pogány”-oknak – értsd: a nem zsidóknak – is, hogy zsidó módon éljenek. A végeredmény, persze, nem az lett, hogy a rómaiak zsidó módon kezdtek élni, hanem fordítva: a zsidók vettek át hellén és római szokásokat, persze, megtartva bizonyos elemeit a zsidó hagyománynak is. Előbb-utóbb már valóban nem volt többé zsidó és görög,⁶⁵ csak mindannyian együtt a Krisztusban: keresztények. Ez asszimilációs stratégia volt; pontosabb, ha így mondom: kiválás; nem értékítéletként, pusztán morfológiai megállapításnak szánva: disszimiláció a zsidóságtól.

A helyzet tehát úgy írható le, hogy akár a holt-tengeri közösséget nézzük, akár a legkorábbi kereszténységet: genuin zsidó hagyománnyal állunk szemben. A zsidósággal, változataiban. A holt-tengeri közösség életvitelének szinte minden eleme kimutatható a Misnából. Pedig a Misna a farizeus hagyományból

⁶⁴ Vermes Géza *Jesus the Jew* című könyvének (1973) nagy szemléleti érdeme éppen az, hogy történeti elemzései Jézust mindkét lábbal visszahelyezték a zsidó hagyomány talajára. A könyv magyar fordítása: *A zsidó Jézus. Ahogy egy történész az evangéliumokat olvassa* (Budapest: Osiris Kiadó, 1995).

⁶⁵ Lásd Pál, Levél a kolosszéiakhoz 3,11: „Itt már nincs többé görög és zsidó, körülmetéltség és körülmetéletlenség, barbár és szkíta stb.”

és szövegértelmezésből nőtt ki. És lehet kimerítő rabbinikus kommentárt írni az Újszövetséghez is.⁶⁶ Ezek a zsidó értékrendszerek azonban konfliktusban voltak a jeruzsálemi Templommal. Qumránban „Beliál fiai”-t emlegették, Jézus a Templom lerombolásával példálózott.⁶⁷

Az i. e. 2 – i. sz. 1. században a zsidóságon belül többféle, kompetitív, párhuzamos és egymással versengő magatartás volt; nagyjából ugyanazokon az alapokon épült fel valamennyi, de mindegyik más-más irányban indult el, hogy megújítsa a zsidó hagyományokat – mindegyik a maga módján.

A sokféle zsidóság ugyanabban a korban és ugyanabban a történeti közegben érthető jelenség: ugyanannak a kulturális hagyománynak a talaján mindig sokféle magatartás alakulhat ki. Maga a hagyomány sem egységes, soha, hiszen részben mindenki maga teremti meg: adott elemekből, részben az örökölt keretek között, de mindenképpen a saját értékrendjét érvényesítve, az adott elemek közül válogatva.

Kiterjedt forrásanyag alapján tanulmányozható módon legalább három zsidó csoport áll előttünk ezekben az időkben.⁶⁸ Az egyik a *mainstream* zsidóság, Josephus Flavius és az Újszövetség terminusával: a farizeusok. Megjegyezhetem, hogy azt az ellenséges indulatot, rosszhiszeműséget, amivel az Újszövetség a farizeusokról beszél, szinte mintha a qumrániaktól kölcsönözték volna. Tény azonban, hogy a rabbinikus zsidóság a farizeizmusból nőtt ki. A jeruzsálemi Templom lerombolása után kialakuló új formák mind a korábbiakkal állnak kapcsolatban. Nem tudjuk, még mindig nem tudjuk pontosan, mi volt a farizeusok előnye a többiekkel szemben. Kettő biztosan: ők tartották fenn a templomi kultuszt, azaz ők képviselték a vallási intézmények kontinuitását, a hivatalos vallást; és mérsékeltek voltak véleményeikben, egyensúlyt tartottak a szélsőséges vélemények között, nem mentek el a végletekig sem vallási

⁶⁶ Hermann L. Strack – Paul Billerbeck, *Kommentar zum Neuen Testament aus Talmud und Midrasch*, I–VI (1926–1961, reprint, München: C. H. Beck, 1986).

⁶⁷ Lásd Máté ev. 24,1-2 stb.

⁶⁸ Josephus ismert leírása a zsidó „irányzatok”-ról (ti. farizeusok, saddukeusok, esszénusok és zélóták – ez utóbbiakról ír, de nem nevezi meg őket) tovább árnyalhatja ezt a képet. Lásd *BJ* II, 8,2-14 (§ 119–166); *Ant.* XVIII, 1,2-6 (§ 11–27).

ügyekben, sem politikában. Mindkettő fontos eszköze a fennmaradásnak. A másik zsidóság a holt-tengeri közösség, akik ragaszkodtak a kontinuitáshoz, de nem akartak alkalmazkodni, és inkább a kivonulást választották, a teljes elszigetelődést. A harmadik zsidóság pedig a kereszténység. Mind a három a Bibliára hivatkozott. Új eszméit is a Biblia hagyományaiból vezette le vagy azokra vezette vissza. Mind a három jellegzetesen szövegmagyarázó vallás volt. Mégis, mások; és más-más lett a jövőjük is. A farizeus vagy *mainstream* zsidóság fennmaradt; a holt-tengeri közösség eltűnt, utolsó tagjait talán a Róma elleni háború sodorta el; a kereszténység pedig kivált a zsidóságból, a vallásból és a népből egyaránt, és az i. sz. 2. század közepe táján ellenségekként fordultak szembe egymással.

Ha korábban a holt-tengeri tekercseket a keresztény paradigma a kereszténységhez közel álló közösség emlékeinek mutatta, most éppen ellenkezőleg: az újabb értelmezésekben Qumrán és az Újszövetség párhuzamossága inkább a korai kereszténység zsidó jellegét teszi szembeszökővé.

A jelen fordítás

Fordításaim, az első qumráni tekercsekből, 1961-ben jelentek meg. Még egyetemista voltam, amikor készítettem őket: az előző években Hahn István héber óráin – ezeken akkor nem *tres*, csak *duo fecerunt collegium* – olvastuk a pontozatlan szövegeket, néztük a fényképeken a kéziratok betűformáit, és Hahn tanár úr átolvasta még a kész kéziratomat is. Nem feledhetem, hogy milyen szenzáció volt akkoriban, mindkettőnk számára szenzáció, egy-egy új könyv Izraelből. Nem járt még egyikünk sem ott, Hahn később sem, soha, én is csak majd negyed évszázaddal ez után, és Sukenik vagy Yadin könyvének az előszava, a szövege, a jegyzetapparátusa: minden szava héberül volt – élő héber nyelven.

Több mint harmincöt év alatt a fordítások körül minden megváltozott. Megváltoztak a szövegek: újabb kiadások jelentek meg; hozzáférhetővé váltak a nagy tekercsekkel párhuzamos, azok hiányait itt-ott kiegészítő töredékek; előrehaladt az értelmező munka. Megváltoztak a körülmények: például, a

zsidó tudományok helyzete szellemi életünkben. És nyilván megváltozott maga a fordító is.

A most közreadott szöveg a régi fordítás, átjavítva; de talán egyetlen szó sincs már benne, ami pontosan ugyanaz volna, mint akkor. A javítás a gyakorlatban egészen új fordítást jelentett. Ami annak idején még nem volt hozzáférhető számomra, azt most pótoltam. Két szövegben (*A fény fiainak harca...*, *Magasztalások*) az új anyag terjedelemre nézve is jelentős gyarapodás. Ahol tartalmi szempontok indokolják, jeleztem az első nagy tekercsekkel párhuzamos töredékek egyszerű szövegváltozatait, lehetőleg figyelembe vettem a belőlük kiszedhető kiegészítéseket. De egészen új szöveget nem vettem fel a gyűjteménybe, ebbe az I. kötetbe: azokat a maguk rendjén adom majd, a teljes anyagban. Az első kiadott kéziratok, amelyeknek fordítását ebben a kötetben közlöm, továbbra is a legfontosabb qumráni szövegek közé tartoznak.

Mint az olvasó bizonyára észreveszi, az *Izráel* írásmódot mindig az ókor – a Biblia és a holt-tengeri tekercsek – összefüggéseiben használok, hogy a nevet közelebb hozzam a héber *Jiszrá'él* formához, *Izrael* pedig a mai név. A héber szavakat a fordításban, ahol szükségesnek látszott hivatkozni rájuk, többnyire kissé egyszerűsített átírásban, ahol pedig maga az olvasat szorul értelmezésre, KISKAPITÄLCHEN betűkkel írom. A holt-tengeri tekercsek szövegében a héber Bibliából (*Tanakh*) vett idézeteket *dólt betűs szedés* jelzi. A rendelkezésre álló magyar Bibliafordításokat nem nagyon vettem figyelembe. Ahol a szöveg nem kimondottan idézetet közöl a Bibliából, hanem csak egy-két szó erejéig utal rá, vagy kifejezéseit más mondat szerkezetben használja, ott a forráshelyet a lábjegyzetben jelzem.

Nehéz volna azt mondanom, hogy munkám nem irodalmi igényrel készült, jóllehet nyilván nem költői vagy műfordítás: filológus munkája. Általában fontosabbnak tartottam a héber szöveg sajátosságainak: kifejezéseinek, fogalmazásmódjának megőrzését, mint a sima stílust. Az iratok terminus értékű szavait lehetőleg hasonló magyar szavakkal adtam vissza, de nem volt célom a merev ismételtetés. A „bibliás” magyar irodalmi nyelv archaizálását stiláris eltévelyedésnek tartom, s igyekeztem minden ilyesmit elkerülni.

A fordításhoz fűzött jegyzetek száma nagy, de a lapalji megjegyzések többsége csupán hivatkozás, utalás. Kommentárt

nem akartam adni bennük, mert a szövegeknek több irányú interpretációja is elképzelhető, a történeti vagy bibliai–judaisztikai mellett is; a fordító magyarázata ne vágja el más értelmezések lehetőségét. Amit a jegyzetekben kínálok, csupán alkalmi segítség az olvasónak, annak érdekében, hogy – a megértés végett – könnyebben mozogjon a szöveg és a háttér: a héber Biblia között.

K. G.

A HOLT-TENGERI TEKERCSEK KIADÁSAI

Bibliográfia

Fényképes (facsimile) kiadások, reprodukciók

Millar Burrows, *The Dead Sea Scrolls of St. Mark's Monastery, I: The Isaiah Manuscript and the Habakkuk Commentary* (New Haven: The American Schools of Oriental Research, 1950)

Millar Burrows – John C. Trever – William H. Brownlee, *The Dead Sea Scrolls of St. Mark's Monastery, II, Fasc. 2: Plates and Transcription of the Manual of Discipline* (New Haven: The American Schools of Oriental Research, 1951)

Frank M. Cross – David N. Freedman – James A. Sanders, Eds., Photographs by John C. Trever, *Scrolls from Qumran Cave 1: The Great Isaiah Scroll, The Order of the Community, The Pesher to Habakkuk* (Jerusalem: The William F. Albright Institute of Archaeological Research & Hékhál ha-Széfer / The Shrine of the Book. Israel Museum, 1972)

Robert H. Eisenman – James M. Robinson, Eds., *A Facsimile Edition of the Dead Sea Scrolls. Prepared with an Introduction and Index, I–II.* Publisher's Foreword by Hershel Shanks (Washington, DC: The Biblical Archaeology Society, 1991)

Emanuel Tov, Ed., *The Dead Sea Scrolls on Microfiche: A Comprehensive Facsimile Edition of the Texts from the Judean Desert* (Leiden: E. J. Brill, 1992)

Emanuel Tov – Stephen J. Pfann, Eds., *The Dead Sea Scrolls on Microfiche: A Comprehensive Facsimile Edition of the Texts from the Judean Desert. Companion Volume* (Leiden: E. J. Brill, 1993)

Nyilvánosságra hozott fénykép-sorozatok

1991. szeptember: a Huntington Library (San Marino, CA) nyilvánosságra hozta a tekercsekről és töredékekről készült felvételek tulaj-

- donában lévő negatív lemezeit. Ezek mikrofilmen könyvtárközi kölcsönzés útján szabadon hozzáférhetők.
1991. október: az Israel Antiquities Authority teljes nyilvánosságot engedélyezett a tekercsekről és töredékekről készült fényképeknek (ide értve a Palestine Archaeological Museum eredeti felvételeit is). A fényképek teljes sorozata szabadon hozzáférhető több tudományos kutatóhelyen: Jeruzsálem (Hékhál ha-Széfer / The Shrine of the Book); Oxford (Oxford Centre for Hebrew and Jewish Studies: Exeter Farm, Qumran Room); Claremont, CA (School of Theology. Center of Antiquity and Christianity: Ancient Biblical Manuscripts Center) (itt vannak elhelyezve John C. Trever eredeti felvételei is).
- Timothy Lim – Philip Alexander, Eds., *The Dead Sea Scrolls on CD-ROM*, I (The Dead Sea Scrolls Reference Library, I) (Oxford: Oxford University Press. Electronic Publishing Division & Leiden: E. J. Brill, 1997).

Szövegkiadások

(A teljes anyagot felölelő sorozatok)

- Discoveries in the Judaean Desert (Oxford: Clarendon Press / Oxford University Press)
- I: (Jean-)Dominique Barthélemy – Józef T. Milik, with Contributions by Roland de Vaux, *et al.*, *Qumran Cave 1* (1955)
- II: Pierre Benoit – Józef T. Milik – Roland de Vaux, *Les grottes de Murabba'ât*, I: *Texte*; II: *Planches* (1961)
- III: Maurice Baillet – Józef T. Milik – Roland de Vaux, *Les 'petites grottes' de Qumrân. Exploration de la falaise. Les grottes 2Q, 3Q, 5Q, 6Q, 7Q à 10Q. Le Rouleau de cuivre*, I: *Texte*; II: *Planches* (1962)
- IV: James A. Sanders, *The Psalms Scroll of Qumran Cave 11 (11QPSa)* (1965)
- V: John M. Allegro, with the Contribution of Arnold A. Anderson, *Qumran Cave 4, I: (4Q158–4Q186)* (1968)
- VI: Roland de Vaux, avec contributions de J. W. Barns et J. Carswell, *Qumrân Grotte 4, II: I. Archéologie*; Józef T. Milik, *Qumrân Grotte 4, II: II. Tefillin, Mezuzot et Targum (4Q128–4Q157)* (1977)
- VII: Maurice Baillet, *Qumrân Grotte 4, III: (4Q482–4Q520)* (1982)
- VIII: Emanuel Tov, with the Collaboration of Robert A. Kraft, and a Contribution by P. J. Parsons, *Greek Minor Prophets Scroll from Nahal Hever (8HevXIIgr)* (The Seiyâl Collection, I) (1990)
- IX: Patrick W. Skehan – Eugene Ulrich – Judith E. Sanderson, with a Contribution by P. J. Parsons, *Qumran Cave 4, IV: Palaeo-Hebrew and Greek Biblical Manuscripts* (1992)

- X: Elisha Qimron – John Strugnell, in Consultation with Yaakov Sussman, and with Contributions by Yaakov Sussman and Ada Yardeni, *Qumran Cave 4, V: Miqsat Ma'ase ha-Torah* (1994)
- XI: Carol Newsom – Eileen Schuller, Eds., *Qumran Cave 4, VI: Poetical and Liturgical Texts, Part 1* (1997)
- XII: Eugene Ulrich – Frank M. Cross – James R. Davila – Nathan Jastram – Judith E. Sanderson – Emanuel Tov – John Strugnell, *Qumran Cave 4, VII: Genesis to Numbers* (1994)
- XIII: Harold Attridge – Torleif Elgvin – Józef T. Milik – Saul Olyan – John Strugnell – Emanuel Tov – James VanderKam – Sidnie White, in Consultation with James VanderKam, *Qumran Cave 4, VIII: Parabiblical Texts, Part 1* (1994)
- XIV: Eugene Ulrich – Frank M. Cross, et al., *Qumran Cave 4, IX: Deuteronomy, Joshua, Judges, Kings* (1995)
- XV: Eugene Ulrich – Frank M. Cross – Russell E. Fuller – Judith E. Sanderson – Patrick W. Skehan – Emanuel Tov, with the Collaboration of Catherine M. Murphy and Curt Niceum, *Qumran Cave 4, X: The Prophets* (1997)
- XVIII: Joseph M. Baumgarten, on the Basis of Transcriptions by Józef T. Milik, with Contributions by Stephen J. Pfann and Ada Yardeni, *Qumran Cave 4, XIII: The Damascus Document (4Q266–273)* (1996)
- XIX: Magen Broshi – Esther Eshel – Joseph A. Fitzmyer – Erik Larson – Carol Newsom – Lawrence H. Schiffman – Mark Smith – Michael Stone – John Strugnell – Ada Yardeni, in Consultation with James VanderKam, *Qumran Cave 4, XIV: Parabiblical Texts, Part 2* (1995)
- XX: Torleif Elgvin – Menachem Kister – Timothy Lim – Bilhan Nitzan – Stephen J. Pfann – Elisha Qimron – Lawrence H. Schiffman – Annette Steudel, in Collaboration with Joseph A. Fitzmyer, Partially Based on Earlier Transcriptions by Józef T. Milik and John Strugnell, *Qumran Cave 4, XV: Sapiental Texts, Part 1* (1997)
- XXII: George J. Brooke – John Collins – Torleif Elgvin – Peter Flint – Jonas C. Greenfield – Erik Larson – Carol Newsom – Émile Puech – Lawrence H. Schiffman – Michael Stone – Julio Trebolle Barrera, in Consultation with James C. VanderKam, Partially Based on Earlier Transcriptions by Józef T. Milik and John Strugnell, *Qumran Cave 4, XVII: Parabiblical Texts, Part 3* (1996)
- XXIII: Florentino García Martínez, *Qumran Cave 11: 11Q218 and 11Q2022* (1997)
- XXIV: Mary Joan Wynn Leith, *Wadi Daliyeh, II: The Wadi Daliyeh Seal Impressions* (1997)
- XXVII: Hannah M. Cotton – Ada Yardeni, *Aramaic, Hebrew and Greek Documentary Texts from Nahal Hever and Other Sites. With an Appendix Containing Alleged Qumran Texts* (The Seiyâl Collection, II) (1997)

- James H. Charlesworth, *et al.*, Eds., *The Dead Sea Scrolls. Hebrew, Aramaic and Greek Texts with English Translations* (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck & Louisville: Westminster John Knox Press)
- I: James H. Charlesworth, with Frank M. Cross – Jacob Milgrom – Elisha Qimron – Lawrence H. Schiffman – Loren T. Stuckenbruck – Richard E. Whitaker, *Rule of the Community and Related Documents* (1994)
- II: James H. Charlesworth, with Joseph M. Baumgarten – Michael T. Davis – Jean Duhaime – Yosef Ofer – Henry W. L. Rietz – J. J. M. Roberts – Daniel R. Schwartz – Brent A. Strawn – Richard E. Whitaker, *Damascus Document, War Scroll, and Related Documents* (1995)

Egyéb szövegkiadások

(Önállóan megjelent első vagy kritikai kiadások)

- Allegro, John M., *The Treasure of the Copper Scroll. The Opening and Decipherment of the Most Mysterious of the Dead Sea Scrolls, A Unique Inventory of Buried Treasure* (London: Routledge and Kegan Paul, 1960 / Garden City, NY: Doubleday, 1964²)
- Avigad, Nahman – Yigael Yadin, *A Genesis Apocryphon: A Scroll from the Wilderness of Judaea. Description and Contents of the Scroll. Facsimiles, Transcription and Translation of Columns II, XIX–XXII* (Jerusalem: The Magnes Press of The Hebrew University & Heikhal ha-Sefer / The Shrine of the Book, 1956)
- Beyer, Klaus, *Die aramäischen Texte vom Toten Meer* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1984)
- Brooke, George J., *Exegesis at Qumran: 4Q Florilegium in Its Jewish Context* (Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series, 29) (Sheffield: JSOT Press, 1985)
- Eisenman, Robert H. – Michael Wise, *The Dead Sea Scrolls Uncovered. The First Complete Translation and Interpretation of 50 Key Documents Withheld for over 35 Years* (Shaftesbury, Dorset, etc.: Element, 1992)
- Fitzmyer, Joseph A., *The Genesis Apocryphon of Qumran Cave 1* (Biblica et Orientalia, 18A) (Rome: Biblical Institute Press, 1966, 1971²)
- Fitzmyer, Joseph A. – Daniel J. Harrington, *A Manual of Palestinian Aramaic Texts (Second Century B.C. – Second Century A.D.)* (Biblica et Orientalia, 34) (Rome: Biblical Institute Press, 1978)
- Freedman, David N. – K. A. Matthews, *The Paleo-Hebrew Leviticus Scroll (11QpaleoLev)* (Winona Lake, IN: American Schools of Oriental Research & Eisenbrauns, 1985)

- Habermann, Abraham M., 'Éda ve-édut. Three Scrolls from the Judaean Desert. The Legacy of Community, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Indices (Jerusalem, 1952)
- Habermann, Abraham M., *Megillot midbar Jehuda. The Scrolls from the Judaean Desert, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Concordance* (Jerusalem, 1959)
- Horgan, Maurya P., *Pešarim: Qumran Interpretations of Biblical Books* (Catholic Biblical Quarterly Monograph Series, 8) (Washington, DC: Catholic Biblical Association of America, 1979)
- Kobelski, Paul J., *Melchizedek and Melchireša'* (Catholic Biblical Quarterly. Monograph Series, 10) (Washington, DC: Catholic Biblical Association of America, 1981)
- Lewis, Naphtali – Yigael Yadin – Jonas C. Greenfield, *The Documents from the Bar Kokhba Period in the Cave of Letters* (Jerusalem. The Israel Exploration Society, 1989)
- Licht, Jacob, *Megillat ha-szerakhim mi-megillot midbar Jehuda* (Jerusalem: Moszad Bialik, 1965)
- Milik, Józef T., *The Books of Enoch: Aramaic Fragments of Qumran Cave 4* (Oxford, 1976)
- Newsom, Carol, *Songs of the Sabbath Sacrifice. A Critical Edition* (Atlanta: Scholars Press, 1985)
- Nitzan, Bilhan, *Megillat Pešer Habaquq* (Jerusalem: Moszad Bialik, 1986)
- Sanders, James A., *The Dead Sea Psalms Scroll* (Ithaca, NY: Cornell University Press, 1967)
- Schuller, Eileen M., *Non-Canonical Psalms from Qumran: A Pseudepigraphic Collection* (Harvard Semitic Studies, 28) (Atlanta: Scholars Press, 1986)
- Sokoloff, Michael, *The Targum to Job from Qumran Cave XI* (Ramat-Gan: Bar-Ilan University, 1974)
- Steudel, Annette, *Der Midrasch zur Eschatologie aus der Qumrangemeinde (4QMidrEschat^{a-b})* (Leiden: E. J. Brill, 1994)
- Sukenik, Eleazar L., *Otzar ha-megillot ha-genuzot še-bi-dei ha-Universzita ha-Ivriit* (Jerusalem, 1954) / *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University*. Edited by Nahman Avigad and Yigael Yadin (Jerusalem: The Magnes Press. The Hebrew University, 1955)
- van der Ploeg, Jean P. M. – Adam S. van der Woude – Bastiaan Jongeling, *Le Targum de Job de la grotte XI de Qumrân* (Leiden: E. J. Brill, 1971)
- Wacholder, Ben Zion – Martin G. Abegg, *A Preliminary Edition of the Unpublished Dead Sea Scrolls*, Fasc. 1–3 (Washington, DC: The Biblical Archaeology Society, 1991, 1992, 1995, resp.) [Computeres rekonstrukció egy concordantiában szereplő idézetek alapján: Raymond E. Brown – Joseph A. Fitzmyer – William G. Oxtoby – Javier Teixidor,

A Preliminary Concordance to the Hebrew and Aramaic Fragments from Qumran Caves II to X. Including Especially the Unpublished Material from Cave IV. Prepared and Arranged by H.-P. Richter. Published by John Strugnell. Distributed by Hartmut Stegemann, I–V (Göttingen: MS, 1988)]

Yadin, Yigael, *Megillat ha-miqdaš*, I–III (Jerusalem: Hékhal ha-Széfer, etc., 1977) / *The Temple Scroll*, I–III (& Supplementary Plates) (Jerusalem: The Israel Exploration Society – The Institute of Archaeology of the Hebrew University of Jerusalem – The Shrine of the Book, 1983)

Yadin, Yigael, *Tefillin from Qumran (XQPhyl1–4)* (Jerusalem: The Israel Exploration Society – Hékhal ha-Széfer / The Shrine of the Book. Israel Museum, 1969)

Yadin, Yigael, *The Ben Sira Scroll from Masada* (Jerusalem: The Israel Exploration Society & Hékhal ha-Széfer / The Shrine of the Book. Israel Museum, 1965)

Nagyobb fordítás-gyűjtemények

Amuszin, Ioszif D., *Teksztí Kumrana*, 1 (Pamjatniki pisz'mennoszti Vosztoka, XXX, 1) (Moszkva: Nauka, 1971)

Bardtke, Hans, *Die Handschriftenfunde am Toten Meer*, I (Berlin: Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft, 1953²); II (1958²); III (1962)

Burrows, Millar, *The Dead Sea Scrolls* (New York: Viking Press, 1955) / *Aholt-tengeri tekercsek* (Budapest: Gondolat, 1961)

Burrows, Millar, *More Light on the Dead Sea Scrolls* (New York: Viking Press, 1958 / London: Secker & Warburg, 1960²)

Carmignac, Jean – P. Guilbert, *Les textes de Qumrân traduits et annotés*, I (Paris: Letouzey et Ané, 1961) – Jean Carmignac – É. Cothenet – H. Lignée, *Les textes de Qumrân traduits et annotés*, II (Paris: Letouzey et Ané, 1963)

Dupont-Sommer, André, *Les écrits esséniens découverts près de la Mer Morte* (Bibliothèque historique), I–II (Paris: Payot, 1959, 1964) / *The Essene Writings from Qumran*. Translated by Geza Vermes (reprint, Gloucester, MA: Peter Smith, 1973)

García Martínez, Florentino, *Textos de Qumrân* (Colección estructuras y procesos. Serie religión) (Madrid: Editorial Trotta, 1993) / *The Dead Sea Scrolls Translated: The Qumran Texts in English*. Translated by W. G. E. Watson (Leiden: E. J. Brill, 1994)

Gaster, Theodor H., *The Dead Sea Scriptures in English Translation* (Anchor Books) (Garden City, NY: Doubleday, 1956, 1964² / London: Secker & Warburg, 1957, 1976³)

- Komoróczy Géza, *Hat héber kézirat a holt-tengeri tekercsek közül* (Budapest, 1961) [Különlenyomat Millar Burrows, *A holt-tengeri tekercsek c. könyvéből* (Budapest: Gondolat, 1961)]
- Lohse, Eduard, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punktation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen* (München: Kösel-Verlag, 1964)
- Maier, Johann, *Die Texte vom Toten Meer, I–II* (München – Basel: Ernst Reinhardt Verlag, 1960)
- Tyloch, Witold, *Rekopisy z Qumran nad Morzem Martwym* (Polskie Towarzystwo Religioznawcze. Rozprawy i Materiały, 6) (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1963)
- Vermes, Geza, *The Dead Sea Scrolls in English* (Harmondsworth: Penguin Books, 1962, 1975², 1987³, 1995⁴)
- Wise, Michael – Martin Abegg, Jr. – Edward Cook, *The Dead Sea Scrolls. A New Translation* (HarperSanFrancisco, 1996)

A kéziratok katalógusai

- Florentino García Martínez, „Lista de MSS procedentes de Qumran”, *Henoch*, 11 (1989), pp. 149–232
- Joseph A. Fitzmyer, *The Dead Sea Scrolls: Major Publications and Tools for Study* (SBL Resources for Biblical Study, 20) (Atlanta: Scholars Press, 1990)
- Stephen A. Reed, *Dead Sea Scrolls Inventory Project: Lists of Documents, Photographs and Museum Plates*, Fasc. 1–14 (Claremont, CA: Ancient Biblical Manuscripts Center, 1991–1993)
- Emanuel Tov, „The Unpublished Qumran Texts from Caves 4 and 11”, *Journal of Jewish Studies*, 43 (1992), pp. 101–136 / *Biblical Archaeologist*, 55, no. 2 (June, 1992), pp. 94–104
- Stephen A. Reed, „Preliminary List of Aramaic Documents from Qumran Cave 4”, *Comprehensive Aramaic Lexicon (CAL) Newsletter*, no. 9 (1972), pp. 1–4
- Florentino García Martínez, *Textos de Qumrán* (Colección estructuras y procesos. Serie religión) (Madrid: Editorial Trotta, 1993), pp. 483–518
- Stephen J. Pfann, „Chronological List of the Negatives of the PAM, IAA, and Shrine of the Book”, in: Emanuel Tov – Stephen J. Pfann, Eds., *The Dead Sea Scrolls on Microfiche: A Comprehensive Facsimile Edition of the Texts from the Judaean Desert. Companion Volume* (Leiden: E. J. Brill, 1993), pp. 73–95
- Stephen A. Reed, Comp. – M. J. Lundberg, Ed., *The Dead Sea Scrolls on Microfiche: A Comprehensive Facsimile Edition of the Texts from the Judaean Desert. Inventory List of Photographs* (Leiden: E. J. Brill, 1993)

Geza Vermes, *The Dead Sea Scrolls in English* (Harmondsworth: Penguin Books, 1995⁴), pp. xxxvi-lvi
James H. Charlesworth, *et al.*, Eds., *The Dead Sea Scrolls. Hebrew, Aramaic and Greek Texts with English Translations*, I (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck & Louisville: Westminster John Knox Press, 1994), pp. 180-185

RÖVIDÍTÉSEK

Ámosz	Ámosz könyve
Gef.	Cefanja / Zofóniás könyve
Dán.	Dániel könyve
Deut.	Deuteronomium / Devárim / Mózes V. könyve
Én. én.	Énekek éneke / Sir ha-sirim
Ex.	Exodus / Semot / Mózes II. könyve
Ez.	Ezékiel könyve / Jehezkiél
Ezra	Ezra / Esdrás könyve
Gen.	Genesis / Berésit / Mózes I. könyve
Hab.	Habakkuk könyve
Hós.	Hósea / Hóseás könyve
Jer.	Jeremiás könyve
Jes.	Jesája / Ézsaiás / Izajás könyve
Jób	Jób könyve
Joél	Joél könyve
Jón.	Jóna / Jónás könyve
Jós.	Jósua / Józsué könyve
Jud.	Liber Judicum / Sofetim / Bírák könyve
Kir.	Királyok I. / II. könyve / Maleákhim / Liber regum
Krón.	Krónikák I. / II. könyve
Lev.	Leviticus / Va-jiqra / Mózes III. könyve
Mal.	Maleákhí könyve
Mikha	Mikha / Mikeás könyve
Náh.	Náhum könyve
Neh.	Nehemiás könyve
Num.	Numeri / Ba-midbar / Mózes IV. könyve
Obadja	Obadja / Abdiás könyve
Prov.	Proverbia / Mislé / Példabeszédek könyve
Qoh.	Qohelet / Ecclesiastes / Prédikátor könyve
Rut	Rut könyve
Sám.	Sámuel I. / II. könyve
Thr.	Threni / Jeremiás siralmai
Zekh.	Zekharja / Zakariás könyve

Zsolt.	Zsoltárok / Tehillim könyve
*	
Hen.	Henoch / Hanokh könyve
Jub.	Jubileumok könyve
Makk.	Makkabeusok I. / II. könyve
Sir.	Siracides / Ben Szira / Ecclesiasticus / Iészus hűiosz Szeirakh könyve
*	
b	babylóniai Talmud (a traktátus címe előtt)
j	jeruzsálemi Talmud (a traktátus címe előtt)
m	Misna (a traktátus címe előtt)
t	Toszefta (a traktátus címe előtt)
*	
ev.	(...) evangéliuma
Jel.	Jelenések könyve / Apokalypsis Iohannis
*	
Ant.	Josephus Flavius, Antiquitates Iudaeorum / A zsidók története
BJ	Josephus Flavius, Bellum Iudaicum / A zsidó háború
*	
Q	Qumrán
1Q	I. számú barlang stb.
*	
/	„vagy”
[...]	a kéziratban hiányzó betűk / szavak kiegészítése
(...)	a héber szövegben nem szereplő, de a fordításban szükséges betűk / szavak

A KÖZÖSSÉG SZABÁLYZATA

Széfer szerekh ha-jahad / Manual of Discipline /
Manuale disciplinae / The Community Rule / La
règle de la communauté / Die Gemeinderegel /
Regula unionis / The Order of the Community
1QS

A szöveg legfontosabb, gyakorlatilag ép és teljes kézírata az I. számú qumráni barlangban került elő. A IV. számú barlangban összesen 10 kisebb-nagyobb töredékét találták meg (4QS255–264 / 4QSMss. A–J); az V. számú barlangban pedig egy további – igen kicsi – töredéket (5QS11), illetve egy másik töredéken (5Q13) a szöveg rövid részletét, egy idézetet.

A nagy tekercs része volt eredetileg két másik szöveg is: A *gyülekezet szabályzata a végső napokban* (1QS^a) és az *Áldások* (1QS^b).¹ Ugyanaz a kéz írta őket, ugyanolyan bőrre. A kéziratban mintegy függelékei *A közösség szabályzatá*-nak. A bőr tekercs – a függelék szövegek nélkül – 190 cm hosszú, és a rajta lévő szövegnek 11 hasáb a terjedelme. A kéziratot a barlangba helyezéskor – vagy rendesen – az elején kezdve göngyölték fel, így a függeléknek tekinthető szövegek kívülre kerültek; ezért van *A közösség szabályzatá*-nak címe az 1QS^a kézirat külső oldalán.

A IV. számú barlang kisebb töredékei lehetővé teszik a szöveg történetének rekonstrukcióját, főbb vonásaiban. Ezek közül a kéziratok közül csak egy halad 1QS szövegével párhuzamosan, egy másolat az i. e. 1. század elejéről,² és ettől az egytől eltekintve, az I–IV., illetve az V–XI. hasáb szövegét tartalmazó másolatok sora teljesen elkülönül egymástól. Az egyik ágban a nagy kézirat bevezető részei: (a) a belépés szertartása (I, 1–III, 11) és (b) a két út tana (III, 12–IV, 25); a másikban pedig a tulajdonképpeni szabályzat (V–XI). A két út tana a közösség vallási gondolkodásának meghatározó jelentőségű eleme, és a szöveg e szakasza emelkedett stílusával megközelíti a Biblia

¹ Ebbe a kötetbe nem vettem fel.

² 4Q256.

filozófikus fogalmazású részeinek gondolati–irodalmi szintjét. A mag azonban valószínűleg mégiscsak a szabályzat volt. Az egyik kézirat ténylegesen az V. hasáb (V, 1 skk.) szövegével kezdődik.³ Gyakorlati célokra a szabályzat talán a bevezető részek nélkül is megfelelt, s bizonyára ebből a megfontolásból készültek a rövidebb másolatok.

Az írás elemzése és a paleográfiai összehasonlítás alapján a nagy tekercset valamikor az i. e. 1. század elején állíthatták össze. Korábbi keltű a IV. számú barlang egyik kézírata,⁴ amely az i. e. 2. század második feléből vagy végéről való. (Ez történetesen a bevezető részek szövegét tartalmazza, a szabályzat nélkül.) Más példányok kora egészen az i. e. 1. század utolsó negyedéig terjed.⁵ Ezekből az adatokból ítélve, *A közösség szabályzata* egyike a holt-tengeri közösség legkorábbi iratainak. A töredékek, a nagy tekercset nem számítva, összesen 10 példányt képviselnek. A szöveg jelentősége a közösség életében megmagyarázza, hogy miért készült számos másolata. A nagy tekercs: *A közösség szabályzata* és függelékei, mintaszöveg vagy hivatalos másolat lehetett, ezért is kerülhetett, számos példány közül, a gondosan rejtékhelyre menekített kéziratok közé.

A kéziratban meglehetősen számú utólagos javítás található. Ezek egy része a korábbi másoló apróbb tévedéseit igazítja helyre, más részük azonban inkább szerkesztői változtatásnak látszik: csiszolják, módosítják, bővítik a szöveget.

Az irat nyelvezete szorosan követi a Bibliát: idézetek, kifejezések, szavak tömege szerepel benne, nemcsak a Tórából, de a prófétai iratokból is. Vannak szakaszok, amelyeket az olvasó szinte bibliai mozaiknak érez; bizonyára még inkább annak érezték az egykoriak. Világos jelzése ez annak, hogy a héber Biblia lépésről lépésre kialakuló, s az i. e. 2. században főbb részeiben már lényegében lezárt kánonja jelenti a vallásosság mércéjét és nyelvi forrását nemcsak a hivatalos zsidóságban, de az alternatív vallási irányzatok számára is. A holt-tengeri közösség a szent hagyomány hitelesebb formájának megvalósítá-

³ 4Q259.

⁴ 4Q255.

⁵ Lásd Frank M. Cross, in: James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls, I: Rule of the Community and Related Documents* (1994), p. 57.

sát tűzte ki célul maga elé, s a visszatérés a Tórához nyelvi eszközöket is igényelt, ugyanúgy, mint később a rabbinikus irodalom, s majd a kereszténység megújítására törekvő irányzatok és a kora-újkori zsidóság. A közösség szabályzatá-ban a Tóra szavai, kifejezései, fordulatai, mondatai mint sajátos irodalmi nyelv funkcionáltak, ugyanúgy, mint a *Magasztalások* zsoltáiraiban a Zsoltárok könyve és Jesája. A jól ismert nyelvezet azonban az új élethelyzet feladatait szolgálta, a régi tömlőkben⁶ új bor volt: a holt-tengeri közösség vallási eszméi.

Alább a fordításhoz fűzött jegyzetekben helyenként közlöm, a kisebb töredékekből, a szöveg változatait is; de nem mindeütt: főként csak akkor, ha az eltérő szövegezésből esetleg érdemleges történeti vagy egyéb következtetést lehet levonni.

A héber szöveg kiadásai

Millar Burrows – John C. Trever – William H. Brownlee, *The Dead Sea Scrolls of St. Mark's Monastery*, II, Fasc. 2: *Plates and Transcription of the Manual of Discipline* (New Haven: The American Schools of Oriental Research, 1951)

Abraham M. Habermann, 'Éda vē-édut. Three Scrolls from the Judaean Desert. The Legacy of Community, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Indices (Jerusalem, 1952), pp. 62–88 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)

Hans Bardtke, *Hebräische Konsonantentexte* (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1954), pp. 37–48, no. 72

P. Boccaccio – G. Berardi, *Szerekh ha-jahad. Regula unionis seu Manuale disciplinae (DSD)* (Fano: Seminarium Picenum, 1957²) / *Regula unionis seu Manuale disciplinae (1Qs). Transcriptio et versio latina* (Roma: Pontificium Institutum Biblicum, 1958³)

Abraham M. Habermann, *Megillot midbar Jehuda. The Scrolls from the Judaean Desert, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Concordance* (Jerusalem, 1959), pp. 59–70 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)

Eduard Lohse, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punktation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen*

⁶ Lásd Jós. 9,4 skk.

(München: Kösel-Verlag, 1964), pp. 1–43 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg, a bal oldalon)

James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls. Hebrew, Aramaic and Greek Texts with English Translations*, I: *Rule of the Community and Related Documents* (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck & Louisville: Westminster John Knox Press, 1994) (Elisha Qimron – James H. Charlesworth)

A kisebb töredékek kiadásai

1Q28^a (1QS^a) (védőborító)

(Jean-)Dominique Barthélemy – József T. Milik, *Qumran Cave 1* (Discoveries in the Judaean Desert, I) (Oxford: Clarendon Press, 1955), Pl. xxii

4Q255–264 (4QS Mss. A–J)

James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls*, I (1994), pp. 53–103 (Elisha Qimron – James H. Charlesworth)

5Q11

James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls*, I (1994), pp. 105–107 (James H. Charlesworth)

5Q13

James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls*, I (1994), pp. 132–143 (Lawrence H. Schiffman)

FORDÍTÁS

A közösség [szabály]zatának [könyve].⁷

(I, 1) A [Mester] számára, [és fivéreinek, a férfi]aknak, azért, hogy a közösség⁸ szabályzatának könyve⁹ szerint éljenek:

azért, hogy keressék (2) Istent¹⁰ [teljes szívükből és teljes lelkükből], s cselekedjék azt, „ami jó és egyenes az Ő színe előtt”

⁷ A címfelirat, a jelzett hiányokkal, a nagy tekerics egyik volt darabjának külső részén, amely védőborítóként szolgált (1Q28^a / 1QS^a).

⁸ Héberül: *jahad*. Vö. Deut. 33,5.

⁹ A kifejezés, amely alighanem a szöveg címe is, a nagy tekericsben hiányos, de az egyik töredékben mind a három szava megvan (4Q255).

¹⁰ Az „Istent keresni” héber idióma; eredeti értelmé szerint jósjel vagy válasz kérése, tágabb jelentésben Istenhez fordulás, útmutatásért, tanácsért,

(Deut. 12,28),¹¹ amint ezt (3) megparancsolta Mózes által,¹² és szolgálai, minden próféta által;¹³

és azért, hogy szeressék mindazt, amit Ő¹⁴ választott, (4) és gyűlöljék mindazt, amit Ő elvetett, s eltávolodjanak minden rossztól, (5) és ragaszkodjanak minden jó cselekedethez;¹⁵

és azért, hogy a földön érvényre juttassák az igazságot,¹⁶ az igazságosságot¹⁷ (6) és a törvényt;¹⁸

és azért, hogy többé ne járjanak szívük bűnös makacosságában,¹⁹ „a szem paráznasága” (Ez. 6,9)²⁰ után, (7) minden rosszat elkövetve;²¹

és azért, hogy a magukat önként elkötelezettek²² közül mindenkit rávezessenek arra, hogy kövesse Isten (8) előírásait²³ a kegyelem szövetségében;²⁴

---

illetve a Tan / a törvény értelmének keresése, azaz magyarázata. Vö. Gen. 25,22; Deut. 4,29 stb.

¹¹ Vö. Deut. 6,18.

¹² Vö. Ex. 35,29. – Az esszéusok közösségében, mint Josephus írja, Mózes tekintélye nyomban az Istené után következik, lásd Bf II, 8,9 (§ 145); a neve helyett ott a „törvényadó (*nomothetész*)” szó áll.

¹³ Azaz Mózes és a próféták egyaránt a kinyilatkoztatás forrásai.

¹⁴ A szöveg az „Isten” szó / az istennév helyett rendszerint a személyes névmást (egyes szám harmadik személy hímnem) használja, az önálló alakot, illetve többnyire csak a névmási személyragot stb.

¹⁵ Hasonló követelmény az Újszövetségben: Pál, Levél a rómaiakhoz 12,9.

¹⁶ Héberül: ‘emet, ‘szilárdság’, ‘megbízhatóság’, ‘hűség’, ‘becsület / becsületesség / tisztesség’, ‘valószerűség’, ‘igazság’.

¹⁷ Héberül: *cedáqa*, ‘helyes / jogos / igazságos magatartás’, ‘(jog)talanság’ jóvátétele’, ‘jótékonytság’ stb.

¹⁸ Héberül: *mišpát*, ‘ítélet’, ‘törvény’, ‘jog’. – Az egész kifejezéshez lásd Jes. 56,1; illetve II. Sám. 8,15; I. Kir. 10,9; Jer. 9,23; Ez. 18,5 stb.

¹⁹ Vö. Deut. 29,18; Jer. 7,24; 11,8; Zsolt. 81,13 stb.

²⁰ Vö. Num. 15,39.

²¹ Vö. Jes. 56,2.

²² Vagy: „önként jelentkezők”, „önkéntesek”; héberül: *mitnaddév mitnaddevin*; a szóhasználathoz lásd II. Krón. 17,16; I. Makk. 2,42.

²³ Vö. Deut. 28,15.

²⁴ Vö. Deut. 7,9 stb. Ez a „szövetség”: maga a holt-tengeri közösség.

és azért, hogy egyesüljenek Isten elgondolásában, és feddhetetlenek legyenek az Ő színe előtt,²⁵ megfigyelve mindannak, (9) amit a tanúságtételek alkalmából²⁶ fölfedett;²⁷

és azért, hogy szeressék²⁸ a fény²⁹ minden fiát,³⁰ mindenkit aszerint, ami az osztályrésze³¹ Isten szándékában,³² (10) és gyűlöljék a sötétség minden fiát, mindenkit aszerint, amit Isten megtorlásakor³³ (11) a vétke (érdemel);

és mindenki, aki felajánlja magát az Istenhez való hűségre, vigye be minden tudását, és erejét, (12) és vagyonát Isten közösségébe,³⁴ azért, hogy tudásukat megtisztítsák Isten előírásainak igazságában, és erejüket olyan szilárdá tegyék, (13) mint az Ő útjainak feddhetetlensége,³⁵ és minden vagyonuk az Ő igazságos tanácsa szerint legyen;

és hogy ne hágjanak át Isten összes szavai közül, (14) a megfelelő időkből, egyetlen egyet sem;

²⁵ Vö. Gen. 17,1.

²⁶ Szó szerint: „időpontjaiban”.

²⁷ Értsd: kinyilatkoztatott.

²⁸ Az esszénusok jellemzésekor a legelső mozzanat, amit Josephus megemlít, éppen az, hogy „sokkal jobban szeretik egymást, mint a többiek”, lásd *BJ* II, 8,2 (§ 119).

²⁹ Héberül: 'or, 'fény', 'világosság'. A „fény” – „sötétség” szembeállítás, mely végigvonul a qumráni iratokon, és nyilvánvalóan a holt-tengeri közösség vallási tanításának egyik központi eleme, végső soron a teremtés-történetből (Gen. 1,4) ered. De lásd Hen. 41,8 (a fény / világosság és a sötét közötti válaszfal elválasztja egymástól az emberi szellem két fajtáját is).

³⁰ Az „a fény fiai” kifejezéshez a Bibliában nincs közeli párhuzam, de lásd Hen. 108,11; illetve az Újszövetségben: Lukács ev. 16,8; János ev. 12,36 stb.

³¹ Szó szerint: „sorsa”.

³² Vö. Jes. 19,17; Jer. 49,20 stb.

³³ Szó szerint: „bosszújában”. Vö. Num. 31,3; Jer. 50,15 stb.

³⁴ Az esszénusok vagyonközösségéhez lásd Josephus, *BJ* II, 8,3 (§ 122) (*koinónikon*) stb.; *Ant.* XVIII, 1,5 (§ 20); Philón, *Quod omnis probus liber sit* 12; *Naturalis historia* V, 17 (§ 73). – Hasonló közösség volt Jézus közvetlen tanítványai körében, illetve kezdetben az ókeresztény egyházban, lásd János ev. 12,6; 13,29 (Júdás apostol mint a közös pénztár kezelője), illetve Ap. csel. 2,44-45; 4,32-5,2 (közös vagyon, közös étkezés a jeruzsálemi gyülekezetben).

³⁵ Vö. Zsolt. 119,1; Prov. 10,29; 11,20 stb.

és hogy ne siessék el az ideiket, de ne is késsenek le (15) egyetlen időpontot sem;³⁶

és hogy ne térjenek el az Ő igaz előírásaitól jobbra vagy balra.³⁷

(16) És mindazok, akik alávetik magukat a közösség szabályzatának: Isten színe előtt lépjenek be a szövetségbe, hogy úgy cselekedjenek mindenben, (17) mint ahogyan Ő rendelte,³⁸ és ne forduljanak el (Isten)től³⁹ semmi félelem vagy fenyegetés miatt, sem a Beliál⁴⁰ uralma alatti (18) megpróbáltatásokban. És amikor a szövetséghez csatlakoznak:⁴¹ legyenek ott a kohének (19) és léviták,⁴² s mondjanak áldást a szabadító Istenre⁴³ és minden igazságos cselekedetére.⁴⁴ És valamennyien, (20) akik csatlakoznak (a szövetséghez), mondják utánuk: Úgy legyen, úgy legyen.⁴⁵

(21) És a kohének⁴⁶ beszéljenek Isten igazságosságáról,⁴⁷ mely csodálatos tetteiben megnyilvánul, (22) és hangoztassák kegyelmes szeretetét Izráel iránt; a léviták pedig sorolják el (23) Izráel fiainak bűneit, és minden bűnös árulásukat,⁴⁸ és a vétkeiket Beliál (24) uralma alatt. És mindenki, aki csatlakozik a

³⁶ Vö. Hab. 2,3. Az „időpont” héberül: *mo'éd*; itt az ünnepek és szertartások időpontjaira vonatkozik.

³⁷ Vö. Deut. 17,11 stb.

³⁸ Vö. Jer. 35,18.

³⁹ Vö. Num. 14,43 stb.

⁴⁰ Beliál: héberül *belijja'al*, 'hitványság' (szó szerint: 'haszon nélkül'). Itt tulajdonnév jellegű, mint a Sátán. Vö. az Újszövetségben: Pál, II. levél a korinthosziakhoz 6,15.

⁴¹ Vö. Deut. 29,11.

⁴² A kohén (többes számban: *kohanim*) és a lévi (többes számban: *bené-Lévi* / *leviim*) a két papi rend tagjai.

⁴³ Vö. Jes. 12,2.

⁴⁴ Vö. Zsolt. 33,4.

⁴⁵ Héberül: *'ámén*. Vö. Deut. 27,15 skk.

⁴⁶ A szertartási program itt a Szinaj-hegyi szövetségekötés szertartásának végén intelemként megfogalmazott előírásokat követi, lásd Lev. 26.

⁴⁷ Vö. Zsolt. 40,10.

⁴⁸ Vö. Lev. 16,21.

szövetséghez, vallja meg a nyomukban, s mondja:⁴⁹ Bűnösök vagyunk, (25) árulást követtünk el, vétkezünk, gonoszat cselekedtünk, mi, és apáink is mielőttünk, azzal, hogy [a bűn útján] (26) jártunk. Jogos és igazságos Izráel Istenének ítélete rajtunk és apáinkon. (II, 1) De Ő kegyes irgalmával fizet meg nekünk, öröktől és örökké.⁵⁰

És ekkor a kohének áldjanak meg mindenkit, aki (2) sorsa szerint Istenhez tartozik,⁵¹ és az Ő útjain feddhetetlenségben jár, és mondják:⁵²

Áldjon meg téged minden (3) jóval,
és óvjon meg minden gonosztól,
és világosítsa meg szívedet az élet bölcsességével,
és legyen hozzád kegyes az örök tudással.
(4) És fordítsa feléd kegyelmes arcát,
örök békességre.

És a léviták átkozzanak el mindenkit,⁵³ aki (5) sorsa szerint Beliálhoz tartozik; szólaljanak meg, és mondják:

Légy átkozott, bűnösséged minden gonosz cselekedete miatt.
Adjon át téged (6) Isten a rettenet(nek)
a bosszú végrehajtóinak kezéből,
és mérjen rád pusztulást azok keze által,
akik beteljesítik (7) a megtorlást.
Légy átkozott, és ne legyen számodra irgalom.
Mint a sötétség, olyanok a tetteid:
és megvetett leszél (8) az örök tűz homályában.
Ne irgalmazzon meg neked Isten, ha kiáltasz hozzá,

⁴⁹ Vö. I. Kir. 8,47; Dán. 9,5; Zsolt. 106,6. – Ugyanerre a formulára épül fel a zsidó liturgiában az engesztelés napjának előestéjén ('erev jom kippur / kol nidre) mondott bűnvalló ima („Ášamnu...”). Emlékeztet rá a keresztény liturgia bűnbánati imája is („Mea culpa...”).

⁵⁰ Vö. Zsolt. 103,17.

⁵¹ Értsd: Isten táborába / hívei közé / pártjához.

⁵² Ez a szöveg a kohanita vagy ároni áldás (Num. 6,24-26), erősen bővített, illetve megváltoztatott szöveggel, elhagyva az istennevet.

⁵³ A jelenethez lásd Deut. 27,14 skk.

és ne adjon kegyelmet, (ne) törölje el bűneidet.

(9) Fordítsa feléd haragos arcát, hogy bosszút álljon rajtad.

És ne legyen számodra béke⁵⁴

senkinek a szájából azok közül, akik tartják magukat az apákhoz.

(10) És mindenki, aki csatlakozik a szövetséghez, mondja azok után, akik az áldást és az átkot mondják: Úgy legyen, úgy legyen.

(11) És a kohének és a lévíták folytassák, és mondják: Legyen átok szívének bálványimádása miatt azon, (12) aki bár csatlakozik ehhez a szövetséghez, ámde bűnös botlásait viszi (Isten) elé, és visszaesik majd,⁵⁵ és ha meghallja (13) ennek a szövetségnek az ígeit, szíve mélyén áldottnak véli magát, mondván: „Békességem lesz, (14) még ha szívem makacsságában járok is” (Deut. 29,18); lelke úgy pusztul el, hogy nem lesz számára megbocsátás: szomjúság és kielégültség egyszerre. (15) Lobbanjon fel ellene Isten haragja és törvényeinek szigorúsága, megsemmisíteni örökre. Teljesedjék be rajta ennek (16) a szövetségnek minden átka, és Isten válassza őt külön, a rosszra, és ki kell irtani⁵⁶ a fény fiai közül. Ha Isten mellől⁵⁷ (17) visszaesik a bálványimadásba és bűnös botlásaiba: sorsát jelöljék ki az örökre átkozottak között. (18) És mindenki, aki csatlakozik a szövetséghez, mondja a szavaik után: Úgy legyen, úgy legyen.

(19) Tegyék a következőket évről évre, Beliál uralmának egész idejében.⁵⁸ A kohének (erősítsék meg) csatlakozásukat⁵⁹ (20) a szabályzathoz elsőként, önkéntes elhatározásuk⁶⁰ sze-

⁵⁴ Héberül: *šalom*; itt: 'békeköszöntés'.

⁵⁵ Ti. a bálványimadásba. Vö. Ez. 14,7.

⁵⁶ Vö. Ex. 30,33 stb.

⁵⁷ Vö. Jes. 59,13 stb.

⁵⁸ Savuot, a Szinaj-hegyi Tízparancsolat- vagy Tóra-adás (*mattan torátenu*) hagyományos ünnepe, ősi aratóünnep (Lev. 23,15-21), a holt-tengeri közösségben a szövetség megújításának ünnepe.

⁵⁹ A héber szó ugyanaz, mint amit a szöveg korábban a belépési szertartás megnevezésére használt, de itt már nyilván a holt-tengeri közösséghez tartozást évente újból megerősítő szertartásáról van szó.

⁶⁰ Szó szerint: „lelkeik”.

rint, egyik a másik után; és utánuk a lévíták csatlakozzanak, és az egész nép (21) harmadsorban csatlakozzék a szabályzat-hoz,⁶¹ egyik a másik után, százaz, (22) ötvenes, tízes csoportokban, hogy minden izráeli férfi ismerje az állandó helyét, amely őt megilleti Isten közösségében (23) az örök (érvényű) elgondolás szerint. Senki ne jusson alacsonyabb helyzetbe, mint az állandó helye, és ne is emelkedjék magasabbra, mint amely helyet a sorsa kijelölt számára: (24) mert így igaz közösség lesznek együtt mindannyian, őszinte alázattal,⁶² és jámbor szeretettel,⁶³ és igaz szándékkal⁶⁴ egymás iránt, (25) a szent testületben⁶⁵ mint az örök közösség tagjai.

Senki azok közül, akik vonakodnak belépni Isten (26) [szövetségébe], hogy szívük makacsságában járjanak, ne [tartozzék] az Ő igazságának közösségéhez, mert lelke (III, 1) megvetette az igaz törvény intelmeinek ismeretét, s nem volt elég erős ahhoz, hogy a maga erejéből térjen meg. Ezért ne számítsák őt az egyenesek közé. (2) És ne fogadják be a közösség testületébe⁶⁶ sem a tudását, sem az erejét, sem a vagyonát: mert aki a gonosz tettek sarában szánt, piszkos lesz (3) a megtérésekor.⁶⁷ És az, amit szíve makacsságában gondol, nem igazolja őt: a fény útjainak látja a sötétséget. Ne számítsák őt (4) a feddhetetlenek közé. Nem tisztul meg⁶⁸ az engesztelő szertartásban,⁶⁹ és nem mossa le a tisztulás vize,⁷⁰ és nem tesz szentté⁷¹ sem a tenger,

⁶¹ A sorrend megfelel a zsidó társadalom hagyományos tagolódásának rituális szempontból: kohének, lévíták, Izráel.

⁶² Vö. Zsolt. 45,5.

⁶³ Vö. Mikha 6,8.

⁶⁴ Vö. Prov. 12,5.

⁶⁵ Héberül: 'éca; másképpen: 'tanács'; itt: „szent tanács”.

⁶⁶ Másképpen: „a közösség tanácsa”.

⁶⁷ A mondat közmondásra emlékeztet; hasonlóhoz lásd Hós. 10,13.

⁶⁸ Ezt a mondatot (III, 4-5) idézi egy másik qumráni szöveg (5Q13, frg. 4).

⁶⁹ Héberül: *kippurim*.

⁷⁰ Héberül: *mé nidda*; szó szerint: 'a szenny vize'; értsd: a szennytől, mocsoktól megtisztító víz, rituális fürdő. – A tisztító szertartáshoz lásd Num. 19 stb.

⁷¹ Értsd: „nem tisztítják meg” (rituális értelemben).

(5) sem a folyók,⁷² és nem tisztulhat meg semmiféle mosdóvízben. Szennyes, szennyes lesz mindaddig, amíg megveti (6) Isten törvényeit,⁷³ és elkerüli, hogy az Ő tanácsának⁷⁴ közösségében megintsék; mert ki-ki csak Isten igaz tanácsának szellemében nyerheti el az engesztelést útjának valamennyi (7) bűnére – hogy az élet fényébe⁷⁵ nézhessen. És bűneitől csak a közösség szent szellemében (és) igazságában tud megtisztulni, (8) és vétkeire csak az egyenesség és alázat szellemében nyerheti el az engesztelést, és teste csak lelkének az Isten minden törvénye iránti alázatosságában tisztul meg, (9) és a tisztulás vize csak így mossa le, a tiszta víz csak így teszi szentté. És ha szilárd léptekkel, feddhetetlenségben jár (10) Isten minden útján, amint Ő a kijelölt időpontokra nézve elrendelte, és nem tér le jobbra vagy balra, és Isten szavai közül (11) nem szeg meg egyet sem: akkor jó szándékú engesztelő áldozata kegyre talál Isten színe előtt, és az ő számára ez lesz az örök (12) közösség szövetsége.⁷⁶

(13) A Mesternek⁷⁷ (az a feladata), hogy felvilágosítsa a fény fiait és megismertesse velük az emberi nemhez tartozók⁷⁸ természetét,⁷⁹ (14) lelkük fajtái szerint, az ismertetőjelek⁸⁰ alapján, tetteiket nemzedékeik során át, és a felelősségre vonás szenvedéseit, illetve békés (15) időszakait.

A minden tudásának Istenétől van mindaz, ami létezik és létrejön; rendeltetésüket Ő határozza meg, mielőtt még létrejőnnének, (16) és létezésük (ideje) során is ki-ki az Ő dicsőséges elgondolásából (eredő) rendeltetése szerint teljesíti a kötelessé-

⁷² Az élő vizek egyébként megfelelnek a rituális fürdés követelményeinek. Alább, ugyanebben a kifejezésben, a „tenger” és a „folyók” helyett „tiszta víz” áll.

⁷³ Vö. Lev. 26,43.

⁷⁴ Héberül: ‘éca.

⁷⁵ Vö. Zsolt. 56,14.

⁷⁶ Vö. Sir. 17,12; 45,15.

⁷⁷ Héberül: *maszkil*, ‘tanítómester’, ‘felvilágosító’.

⁷⁸ Szó szerint: „az ember minden fia”.

⁷⁹ Héberül: *toledot*. Szó szerint: „leszármazási rend”. vö. Gen. 5,1 stb.

⁸⁰ Szó szerint: „jelek”.

geit, s ezen nem lehet változtatni. Az Ő kezében van (17) mindennek a törvénye, és Ő maga gondoskodik mindenkiről minden igényében.

És Ő az, aki az embert megteremtette (18) a világmindenség uralmára,⁸¹ és két(fajta) szellemet⁸² adott neki, hogy ezekben járjon, egészen az általa való számonkérés⁸³ időpontjáig. Ezek: az igazság és a romlottság (19) szelleme. A fény lakóhelyén ered az igazság, és a sötétség forrásából ered a romlottság. (20) A fények⁸⁴ vezérének⁸⁵ kezében van az igazságosság minden fiának birodalma, és (így) ők a fény útján járnak. A sötétség angyalának⁸⁶ (21) kezében van a romlottság fiainak egész birodalma, és (így) ők a sötétség útjain járnak.

És a sötétség angyala (22) félre tudja vezetni az igazság fiait. Ezeknek minden botlása, és vétke, és bűne, és áruló tette az ő befolyása alatt áll,⁸⁷ (23) Isten titkai szerint, mindvégig. És minden szenvedésük, és szorongattatásaik időszakai az ő gyűlölködésének hatalmában vannak. (24) És a hozzá tartozó szellemek mind azon vannak, hogy elgáncsolják a fény fiait.

Ámde Izráel Istene és az Ő igazságának angyala segít a fény (25) minden fiának. Mert Ő maga az, aki megteremtette a fény és a sötétség szellemeit: őket tette meg minden cselekvés alapjának, (26) és az ő útjaik vannak minden emberi tett előtt. Az egyiket Isten szereti (IV, 1) minden időkből, és mindig örömet talál abban, amit tesz. A másiknak a gondolkodását⁸⁸ megveti, és minden útját gyűlöli örökre.

⁸¹ Vö. Gen. 1,28.

⁸² Héberül: *ruah* (többes számban: *ruhot*), 'szellem', 'lelkület'. – A két szellemhez lásd A tizenkét ősatya testamentuma: Lévi 19,1 („fény” és „sötétség”); Júda 20,1-5 („igazság” és „megtévesztés”); Ásér 1,3 („két út, két lélek, két tett, két minta és két cél”).

⁸³ Vagy: felelősségre vonás, ti. az idők végén.

⁸⁴ Így, többes számban. Értsd: „fényesség” (?).

⁸⁵ Héberül: szár, 'parancsnok', 'vezér', 'elölkelő'. Ez a vezér is nyilván angyal, mint „a sötétség angyala”.

⁸⁶ Az „angyal” (*malé'ák*) a héberben egyszerűen: 'küldött', minősítés nélkül.

⁸⁷ Szó szerint: „az ő birodalmában van”.

⁸⁸ Héberül: *szod*; itt: 'alap(elv)', 'gondolkodás', 'titok'.

(2) És ezek az útjaik a világban. Az egyik: világosságot gyűjteni az ember szívében; egyenessé tenni előtte az igazságosságot és igazság útjait; szívében félelmet ébreszteni Isten törvényei iránt; (3) s a lélek alázatossága és türelme;⁸⁹ s nagy irgalom és örökkévaló jóság; s értelem és megértés; s erős ész⁹⁰ és hit Isten (4) tetteiben; s bizalom az Ő nagy kegyelmében és meggyőződés⁹¹ tettei értelmében; s az igazságos ítéletek buzgalma és szent (5) szándék a szilárd törekvésben; s nagy rokonszenv az igazság minden fia iránt, és büszke tisztaság, mely megvet minden mocskos bálványt; és szerény viselkedés,⁹² (6) okosság mindenben, és hallgatás a tudás titkai, az igazság felől.⁹³ Ezek a szellem ajánlásai⁹⁴ az igazság fiai számára a világ(ban). És a számonkérés eredménye mindenkinek, aki ezt (az utat) járja: gyógyulás lesz, (7) és nagy békesség, napjai hosszán át; és a szaporulat⁹⁵ bősége, minden örök (érvényű) áldással együtt; és örök örövendezés a diadalmas életben, a dicsőség koszorúja, (8) pompás köntössel együtt, örök fényben.⁹⁶

(9) És a romlott lélek (útja): nagyravagyás, az igazságos cselekedet helyett ölbetett kéz, gonoszság és hazugság, elbizakodottság és kevély szív, csalás és hanyagság, kegyetlenség (10) és nagy álnokság, dühös indulat és nagy ostobaság, szenvedélyes gőg és utálatos tettek a paráznság szellemében, és mocskos utak a tisztátalanság szolgálatában; (11) és rágalmazó nyelv, tompa látás, süket fül, konok nyakasság, kemény szív, hogy a sötétség minden útját járja, romlott ravaszságban. (12) És a számonkérés eredménye mindenkinek, aki ezt (az utat) járja: a szenvedések sokasága lesz, az összes pusztító angyal keze által; örök romlás Isten bosszuló haragjának áradásából;

⁸⁹ Szó szerint: „hosszú az indulat(ban)” / „hosszan tűrő”. Vö. Ex. 34,6 stb.

⁹⁰ Szó szerint: „bölcesség”.

⁹¹ Szó szerint: „a tudás szelleme”.

⁹² Vö. Mikha 6,8.

⁹³ Josephus hasonlóan ír az esszénusokról: aki belép a szektába, kötelezi magát arra, hogy „idegenek előtt nem árulja el a rend titkait, akkor sem, ha halálra kínozzák”, lásd BJ II, 8,7 (§ 141).

⁹⁴ Héberül: *szod*, mint fent.

⁹⁵ Szó szerint: „mag”.

⁹⁶ Ez utóbbiak méltóságjelvények; itt átvitt értelemben.

állandó félelem és örök rettegés, (13) a sötét helyek⁹⁷ tűzének megsemmisítő szegyenével együtt. És idejük mindvégig, nemzedékekben, fájdalmas jajgatás lesz, és keserű szerencsétlenség a sötét mélységekben, mígnem (14) elpusztulnak, hogy nem lesz közülük maradék, sem megmenekülő.⁹⁸

(15) Ezek⁹⁹ (határozzák meg) az emberi nemhez tartozók természetét, és minden (emberi) csoportnak része van¹⁰⁰ az osztályaikban, nemzedékenként, és ezeken az utakon járnak, és tetteik (16) minden következménye megfelel ezeknek az osztályoknak, kié-kié a része¹⁰¹ alapján, akár nagy ez, akár kicsi,¹⁰² minden időkben, örökre. Mert Isten külön-külön tartja őket¹⁰³ a jövődő (17) végezetéig. És örök ellenségeskedést helyezett az osztályaik közé. Az igazság megvetése: a romlott ezt műveli; és a romlottság megvetése: ez minden útja az igaznak. És szenvedélyes vita van minden döntésük fölött, (18) mert nem járnak együtt.

Isten azonban, titkos elgondolásában és dicsőséges bölcsességében határt szabott a romlottság létezésének, és a számonkérés időpontjában (19) véglegesen meg fogja semmisíteni. És akkor az igazság véglegesen érvényesül majd a világ(ban). Mert a romlottság uralma alatt a gonoszság útjain kóvályog, egészen az eleve meghatározott ítélet (20) időpontjáig. De Isten akkor majd minden emberi tettet alávet igazsága próbájának, és némelyeket megtisztít a maga számára: elpusztítja testük belsejében a romlottság szellemének minden (nyomát), (21) és megtisztítja őket a gonosz tettektől a szent szellem által. Meghinti őket az igazság szellemével, megtisztulásul a hazugság minden undokságától (22) és a szenny szellemében forgolódástól. Az egyeneseket képzetté teszi a Legfelsőbb tudásában és az égi lények¹⁰⁴ böl-

⁹⁷ Értsd: a föld alatti térség, az alvilág, a Seol.

⁹⁸ A szöveg az „Izrael maradéka” kifejezésre utal. Vö. Ézra 9,14; I. Krón. 4,43 stb.

⁹⁹ Ti. ez a két szellem.

¹⁰⁰ Szó szerint: „öröksége van”.

¹⁰¹ Szó szerint: „öröksége”.

¹⁰² Értsd: mindenkinek személyes felelőssége van abban, hogy melyik osztályban szerez magának részesedést, és milyen mértékben.

¹⁰³ Ti. a két szellemet.

¹⁰⁴ Szó szerint: „az ég fiai”; értsd: az angyalok. A kifejezéshez lásd Gen. 6,2; s ahhoz képest itt már eufémisztikus változtatással. Vö. Hen. 6,2.

csességében, hogy okossá tegye azokat, akik a feddhetetlenség útján (járnak), mert Isten őket választotta ki az örök szövetségre,¹⁰⁵ (23) és övék az ember¹⁰⁶ minden dicsősége. És nem lesz szenny, és szégyenné válik minden fennhéjázó cselekedet.

Addig azonban az ember szívében harcolni fognak egymással az igazság és a romlottság szellemei. (24) Az ember élhet bölcsességben vagy ostobaságban. És hogyha az igazságban és igazságosságban van az osztályrésze, akkor gyűlöli a romlottságot; ha pedig részesedése a romlottság sorsában van, akkor gonosz lesz, (25) és így irtózni fog az igazságtól. Mert ezeket¹⁰⁷ Isten külön-külön tartja az eleve meghatározott végig és az új teremtesig. Ő maga ismeri tevékenységük következményeit [az idők] (26) végezetéig. Azért rendelte el őket az emberi nemhez tartozók számára, hogy tudják, mi a jó [és a rossz],¹⁰⁸ hogy minden élő¹⁰⁹ sorsát a szelleme alapján határozza meg a felelőségre vonások [időpontjában].

(V, 1) És ez a szabályzat a közösség tagjai számára,¹¹⁰ akik önként elkötelezték magukat arra, hogy elfordulnak minden rossztól, és tartják magukat mindahhoz, amit Ő elrendelt, úgy, ahogyan Ő akarja.

Különüljenek el a romlottság embereinek (2) társadalmától. Váljanak közösséggé a Tanban és a vagyonban. Felelősséggel tartoznak Cádóq fiainak,¹¹¹ a kohéneknek, akik őrzik a szövet-

¹⁰⁵ Vö. Gen. 17,19; Deut. 7,6; 14,2 stb. – Értsd: Izráel kiválasztottsága és az Istennel kötött szövetség csak az „igazak”-ra érvényes: ti. a közösség tagjaira.

¹⁰⁶ Vagy: „Ádám”.

¹⁰⁷ Ti. a két szellemet.

¹⁰⁸ Vö. Gen. 2,16-17; 3,22 (ott másképpen).

¹⁰⁹ Vö. Gen. 3,20.

¹¹⁰ Más kéziratokban: „Magyarázat a Mester számára a Tan hívei (szó szerint: emberei) felől” (4Q258, frg. 1); „Magyarázat a Mester számára (...)” (4Q256).

¹¹¹ „Cádóq fiai”: az oltárnál szolgálatot teljesítő papok (lásd Ez. 40,46), s közelebbről, a főpapok „nemzetsége”. A holt-tengeri közösség ragaszkodott a Salamon kora óta folyamatos hagyományhoz, ezt fejezi ki a tekercsek sűrű hivatkozása „Cádóq fiai”-ra. A papságot egyébként Cádóq nemzetségére korlátozta Ezékiel próféta is, lásd Ez. 44,9 skk. – Más kéziratok a „Cádóq fiai, a kohének” kifejezés helyett „a teljes jogú tagok (*ha-rabbim*)” kifejezést használják (4Q256; 4Q258).

séget,¹¹² és a közösség tagjai (3) összességének, akik tartják magukat a szövetséghez.¹¹³ Az ő véleményük szerint hozzanak döntést minden ügyben a Tant, a vagyont és a fegyelmet illetően.

Juttassák érvényre az igazságot, s ezzel együtt a szerénységet; (4) az igazságosságot és a törvényt, és a kegyelem szeretetét; és minden útjukon a szerény viselkedést. Senki ne cselekedjék szíve makacosságában, engedve szíve, szeme (5) vagy ösztönös indulatai késztetésének. Sőt, az igazság emberei a közösségben inkább metéljék körül a körülmetéletlen hajlamot¹¹⁴ és a makacsságot, hogy ezzel megvessék az igazság alapjait Izráel – az örök szövetség (6) közössége – számára. Szerezzenek engesztelést mindenkinek, aki önként elkötelezte magát a szentélynek Áronban és az igazság házának Izráelben,¹¹⁵ és azoknak, akik csatlakoznak hozzájuk¹¹⁶ a közösség, és a vita, és az ítélet dolgában; (7) és ítéljenek el mindenkit, aki megszegi az előírásokat.

És ezek a rendelkezések az eljárásaikra¹¹⁷ nézve ezen előírások felől abban az esetben, ha mint közösség összegyűlnek.

Mindenki, aki csatlakozik a közösség testületéhez, (8) az összes magát önként elkötelezett jelenlétében lépjen be Isten szövetségébe. Tegye le¹¹⁸ az elkötelező esküt¹¹⁹ arra, hogy megtér Mózes Tanához, mindenben úgy, mint ahogyan Ő megpa-

¹¹² A holt-tengeri közösségben a két papi rendhez tartozók, s kivált az első, a kohének, vezető szerepet töltöttek be.

¹¹³ Más kéziratokban: „a közösség teljes jogú tagjainak” (4Q256; 4Q258, frg. 1).

¹¹⁴ Héberül: *jécer*, ‘képződmény’, ‘érzés’, ‘érzék’; a rabbinikus héberben: ‘hajlam’, ‘ösztön’. – Maga a kifejezés itt, magyarul, *vulgo*: „bundás indulatok”.

¹¹⁵ Értsd: a szentély és az igazság háza nem más, mint maga a holt-tengeri közösség.

¹¹⁶ Értsd: a proselyták.

¹¹⁷ Szó szerint: „útjaikra”.

¹¹⁸ Szó szerint: „vegye (állítsa) lelkére / magára”.

¹¹⁹ Héberül: *ševuat* ‘isszár; az ‘isszár, közelebbről, ‘fogadalom megtartóztatásra’ (Num. 30,3 skk.), később, a rabbinikus hagyományban, az ‘isszur, kiterjesztő értelemben, általában ‘(vallási) tilalom’. – Josephus azt írja az esszénusokról, hogy a felvételnél „rettenetes esküket” (*horkosz phrikódész*) kell letenniük, lásd BJ II, 8,7 (§ 139), egyébként azonban kerülnek az esküt, lásd BJ II, 8,6 (§ 135).

rancsolta, (9) „teljes szívéből és teljes lelkéből” (Deut. 6,5), és mindenhez, amit Ő fölfedett Cádóq fiai, a kohének előtt, akik a törvényre felügyelnek és az Ő akaratát kutatják, valamint szövetségük tagjainak összessége számára, akik együttesen (10) elkötelezték magukat az Ő igazságának, és annak, hogy az Ő akarata szerint fognak élni.

És (az eskü), amelyet a szövetségben letesz, arra van, hogy elválassza őt a romlottság minden emberétől, akik a gonosz (11) útját járják. Mert azok nem számítanak az Ő szövetségéhez: mert „nem keresték és nem kutatták Őt” (Cef. 1,6) a törvényeiben, hogy megismerjék a rejtett (parancsokat),¹²⁰ amelyek (tekintetben) tévelyegtek, (12) szegényükre. A kinyilvánított (parancsokat)¹²¹ pedig szándékosan¹²² megszegték, s ezzel kihívták maguk ellen (Isten) haragját, hogy ítélkezzék és végrehajtsa a megtorlást, a szövetség átkai szerint, súlyos ítéletet hozva ellenük, örök pusztulást, (13) maradék nélkül.

Ne engedjék bemenni őket a vízbe,¹²³ nehogy a tisztaságban¹²⁴ érintkezésbe kerüljenek a szent emberekkel. Amúgy sem tisztulhatnak meg, csak ha (14) megtérnek a gonoszságukból, mert tisztátalanság van mindazokon, akik áthágnak az Ő szavait. És ezért senki ne egyesüljön¹²⁵ velük a tetteiben vagy a vagyonában, nehogy „bűnt (15) (és) vétket vegyen magára” (Lev. 22,16); inkább tartsa magát távol tőlük minden dologban, mert meg van írva: „Minden hamis ügytől maradj távol” (Ex. 23,7). Tehát a közösség tagjai közül ne válaszoljon senki (16) a kérdé-

¹²⁰ Vagy: „titkokat”; héberül: *nisztárot*.

¹²¹ Héberül: *niglot*. – A holt-tengeri közösség a vallási törvény vagy parancsok két formáját különböztette meg: a kinyilvánított / kijelentett / kinyilatkoztatott (*nigle*) és a rejtett (*nisztár*) törvényt; amazt a Tóra tartalmazza, emezt pedig külön „keresés (*deráša*)” útján kell feltárni, mégpedig a Biblia: a Tóra, a próféták és a (szent) iratok rejtett értelmének keresésével, a szöveg tanulmányozásával és értelmezésével.

¹²² Szó szerint: „felemelt kézzel”.

¹²³ Ti. a rituális fürdőbe.

¹²⁴ Értsd: a rituális tisztaság, s alkalmasint ennek minden aspektusa, mindelelőtt a fürdő. – A mosakodás, fürdő, tisztaság jelentőségét az esszéus közösség életében és tanításában Josephus is hangsúlyosan említi, lásd BJ II, 8,5 (§ 129); 8,7 (§ 138) (*hagneia hydatón katharóterón*).

¹²⁵ Vagy: „közösködjön”.

seikre semmiféle (ügyben), amely a Tant vagy a törvényt érinti. Továbbá, ne egyék és ne igyék semmiből, ami az övék, és ne fogadjon el (17) a kezükből semmi holmit, kivéve (15) ha fizetségért,¹²⁶ amint meg van írva: „Ne bízzatok a közönséges emberben: csak lehelet van az orrában, ugyan mit számít?” (Jes. 2,22) – mert (18) mindenkit, aki nem tartozik az Ő szövetségéhez, el kell különíteni, őt magát, és mindent, ami az övé. Ne támaszkodjék egyetlen szent ember sem a hitványság¹²⁷ bármilyen (19) cselekedetére; mert hitvány mindenki, aki nem ismeri az Ő szövetségét. És mindenkit, aki az Ő szavát gyalázza, irtsanak ki a világból, és minden tette (20) szenny az Ő színe előtt, és tisztátalanság van minden vagyonában.

És hogyha (valaki) belép a szövetségbe, hogy mindezen előírások szerint cselekedjék, s a szent társasággal egyesüljön: vizsgálják meg (21) a szellemét a közösségben egymás között, felfogása és tetteinek jellege alapján, a Tan tekintetében, (kikérve) a véleményét mind Áron fiainak,¹²⁸ akik önként elkötelezték magukat a közösség iránt, azért, hogy (22) felállítsák az Ő szövetségét, és számon kérjék minden előírását, amelyeknek teljesítését megparancsolta, mind pedig Izráel¹²⁹ többségének, akik önként elkötelezték magukat arra, hogy visszatérnek, a közösségben, az Ő szövetségéhez.¹³⁰ (23) És írják be őket a szabályzatba,¹³¹ egyiket a másik után, kit-kit a felfogásának és tetteinek¹³² megfelelő (helyre), hogy mindannyian hallgassanak a társukra, az alacsony rangú¹³³ a nagyobbra.¹³⁴ És vizsgálják meg (24) szellemüket és tetteiket évről évre, hogy ki-ki

¹²⁶ Szó szerint: „kézből kézbe”.

¹²⁷ Héberül: *hevel*, lásd Qoh. 1,2 stb. (Más fordításokban: „hiábavalóság”).

¹²⁸ Értsd: a kohéneknek.

¹²⁹ Értsd: a teljes jogú tagok.

¹³⁰ Más kéziratban: „hogy visszatérnek a közösségbe” (4Q258, frg. 1).

¹³¹ Vagy: „jegyzékbe”. Értsd: vegyék fel őket a szabályzat hatálya alá.

¹³² Más kéziratban: „tetteihez a Tanban” (4Q258, frg. 1).

¹³³ Szó szerint: „kicsi”.

¹³⁴ Az esszénus közösségen belüli rangokról vagy fokozatokról (*moira*) beszél Josephus is, *BJ* II, 8,10 (§ 150).

felfogása és útjának feddhetetlensége szerint feljebb emelked-
jék, vagy hátrább sorolják vétkei miatt.

(Mindenki) intse meg (25) a társát az igazság, és a szerénység,
és a mások iránti kegyes szeretet tekintetében. De ne beszéljen
vele haragosan, vagy ingerülten, (26) vagy makacskodva, vagy
a rossz szellem [indulatával]. És ne gyűlölje meg őt szívének
[körülmetéletlensége miatt]; intse meg még aznap, de bűnt (VI,
1) ne vegyen magára. És ugyanígy, senki ne terjesszen a teljes
jogú tagok¹³⁵ elé vádoló beszédet a társa ellen anélkül, hogy
(előzőleg) tanúk előtt megintette volna őt.

Ezek (2) (a szabályai) a magatartásuknak mindenütt, ahol
éppen laknak.¹³⁶ Mindannyian hallgassanak a társukra: az ala-
acsony rangú a nagyobbra a munka és az anyagiak¹³⁷ (dolgában).
Közösen étkezzenek,¹³⁸ (3) közösen imádkozzanak, és közösen
tanácskozzanak.

Minden olyan helyen, ahol (legalább) tíz férfi¹³⁹ van a közös-
ség testületéből: ne hiányozzék közülük¹⁴⁰ egy kohén (4) férfi.
És mindenki a rangja¹⁴¹ szerint üljön előtte, és ugyanígy kérdez-
zék meg a véleményét minden ügyben. És amikor elkészítik az
asztalt az étkezéshez vagy a szőlőlevet¹⁴² (5) az iváshoz: a kohén

¹³⁵ Szó szerint: „nagyok” vagy „sokak” (*ha-rabbim*).

¹³⁶ Szó szerint: „tartózkodnak”, lásd Ez. 20,38. – Az esszénusok lakóhelyeiről
lásd Josephus, *BJ* II, 8,4 (§ 4): „Nincs külön városuk, hanem minden városban
sokan laknak”; Philón, *Hypothetica* 11,1: „Iudaia sok városában laknak, és sok
faluban”; uő, *Quod omnis probus liber sit* 12 (§ 75–76): „(...) elkerülik a városokat...”.

¹³⁷ Héberül: *mámon* / *mammon*. A szó a Misna nyelvében használatos, de
szerepel az újszövetségi iratokban (*mamónasz*) (innen vált közismertté), lásd
Máté ev. 6,24; Lukács ev. 6,13, s előkerült a nem kánonikus bibliai irodalom
qumráni anyagában is: Ben Szira könyvében (Sir. 34,8).

¹³⁸ Az esszénusok közös étkezéséről megemlékezik Josephus, *BJ* II, 8,5 (§
129); és Philón, *Hypothetica* 11,5; *Quod omnis probus liber sit* 12 (§ 85).

¹³⁹ Tíz férfi: a „szám (*minján*)”, amelyet a Misna előírása (mSzanhedrin 1,6
stb.) a közösségben végzendő szertartási cselekmények érvényességéhez meg-
kíván. – Josephus a tíz főt mint egységet említi az esszénusoknál, lásd *BJ* II, 8,9
(§ 146).

¹⁴⁰ Értsd: legyen köztük.

¹⁴¹ Héberül: *tikkun*; itt: ‘rangsor’.

¹⁴² Héberül: *tiros*, ‘must’, ‘újbor’ stb. A talmudi megítélés szerint nem erjesztik,
s nem tekinthető szesz tartalmú itallnak, lásd bNedárim 4,3; Szifré Deut. 42.

nyújtsa ki a kezét elsőként, hogy megáldja az első darab kenyeret vagy a szőlőlevet.¹⁴³

(6) Minden olyan helyen, ahol (legalább) tíz férfi van: mindig legyen közöttük¹⁴⁴ valaki, aki a Tant tanulmányozza,¹⁴⁵ „nappal és éjszaka” (Zsolt. 1,2), (7) szüntelenül, egymást felváltva. És a teljes jogú tagok az év minden éjszakáján az első harmadot virrasszák át együtt, hogy hangosan olvassák a Könyvet,¹⁴⁶ a törvényt magyarázzák (8) és közösen imádkozzanak.

Ez a teljes jogú tagok ülésrendjének szabályzata: mindenki a rangja szerinti helyen. A kohének ülnek az első (sorban), az öregek a másodikban, és a többiek (9) mind a rangjuk szerint üljenek, és ugyanígy kérdezzék meg őket az ítélet felől, vagy bármilyen véleményükről, s minden ügyben; amely a teljes jogú tagok elé kerül, hogy mindenki előterjeszthesse a véleményét¹⁴⁷ (10) a közösség tanácskozásában.

Senki ne beszéljen bele a társa szavába, mielőtt az befejezte volna a beszédét. És ugyanígy, ne szólaljon fel olyan valaki előtt, akinek magasabb a rangja, (11) mint az övé. Az, akihez kérdést intéznek, akkor beszéljen, ha rá kerül a sor.¹⁴⁸ És a teljes jogú tagok gyűlésén senki ne szólaljon fel olyan ügyben, amelyet nem hagytak jóvá a teljes jogú tagok vagy különösen az a férfi, (12) aki a teljes jogú tagokat felügyeli.¹⁴⁹ És bárki, akinek olyan ügye van, amelyről beszélni akar a teljes jogú tagok előtt,

¹⁴³ A rabbinikus hagyomány előírja, hogy minden étkezés előtt áldást kell mondani az ételre, s kivált a kenyérre és a borra. Az „elseje” a kenyérnek vagy az „első darab”: mielőtt bárki hozzákezdett volna az evéshez.

¹⁴⁴ Szó szerint: „ne hiányozzék közülük”.

¹⁴⁵ Szó szerint: „magyarázza”.

¹⁴⁶ Ti. a Tan könyvét, azaz a Tórát. Értsd: a mindennapos – esti – Tóra-olvasás kötelesség.

¹⁴⁷ Szó szerint: „tudását”.

¹⁴⁸ Hasonlóan ír Josephus az esszéusok tanácskozásairól; lásd BJ II, 8,5 (§ 132); 8,9 (§ 146).

¹⁴⁹ Héberül: *mevaqqér*. – Az esszéusok elöljáróit említi Josephus, BJ II, 8,3 (§ 123) (*epinelétai*); 8,6 (§ 134) stb.; illetve 8,6 (§ 134) (*epitropoi*). A közösség utazó tagjainak ellátását pedig minden városban vagy településükön a helyi „gondnok (*kédemón*)” intézte, lásd Josephus, BJ II, 8,4 (§ 124 sk.). Az Újszövetségben az evangéliumokban ugyanígy a térítő kiküldöttek, lásd Máté ev. 10,9 skk.; Márk ev. 6,8 skk. stb.

de ő maga nincs abban a helyzetben, hogy kérdést intézhessen a közösség (13) testületéhez: álljon fel az illető, és állva mondja: Van valami ügy, amelyről beszélni akarok a teljes jogú tagok előtt; ha megadják neki a szót, beszéljen.

És mindenkit, aki Izráelből önként elkötelezi magát arra, hogy (14) csatlakozik a közösség testületéhez, vizsgáljon meg felfogása és tettei felől az a személy, aki a teljes jogú tagok élére van kijelölve.¹⁵⁰ És ha megérdemli a nevelést: vegyék be őt (15) a szövetségbe, hogy megtérjen az igazsághoz és eltávozzék minden romlottságtól. És tanítsák meg neki a közösség minden törvényét. Később pedig, amikor oda jut, hogy a teljes jogú tagok színe elé álljon: kérdezzenek meg (16) az ügyében mindenkit; és ahogyan a teljes jogú tagok tanácskozása dönt: közel engedik vagy elutasítják. És ha közel engedik a közösség testületéhez: egyelőre nem érintheti a teljes jogú tagok (17) tisztaságát,¹⁵¹ mindaddig, amíg szelleme és tettei felől vizsgálat alatt áll; egy teljes évnek kell eltelnie.¹⁵² És a teljes jogú tagok vagyonában sem lehet még része. (18) És ha már eltöltött egy évet a közösségben, kérdezzék meg az ügyében, felfogása és a Tan szerinti tettei felől, a teljes jogú tagokat. És ha a kohéneknek és szövetségük tagjai összességének véleménye alapján (19) azt a döntést hozzák, hogy közel engedik a közösség testületéhez: adják át mind a vagyonát, mind a tárgyait¹⁵³ annak a férfinak a kezébe, (20), aki a teljes jogú tagok tárgyaira felügyel,¹⁵⁴ s írják be (ezeket) a számadásba,¹⁵⁵ az ő kezelésében, de a teljes jogú tagoknak ne bocsássák rendelkezésére. (Maga) nem érintheti a teljes jogú tagok italát, ameddig (21) nem telik el második éve is a közösség tagjai között. És ha már eltelt a második éve:

¹⁵⁰ Vagy: „a kijelölt / meghatalmazott (személy)”; héberül: *páqid*.

¹⁵¹ Értsd: a rituálisan tiszta ételt, amely – későbbi kifejezéssel – „megfelel (*kášér*) (ti. az előírásoknak)”, „kóser”, illetve a rituális fürdőt.

¹⁵² A jelentkezők felvételéről az esszénusoknál, többek között a próbaidőről, lásd Josephus, *BJ* II, 8,7 (§ 137–138).

¹⁵³ Vagy: „munkáját / munkadíját”. – Az esszénus közösség tagjai kötelesek voltak munkát vállalni a közösség érdekében, lásd Josephus, *BJ* II, 8,3 (§ 123).

¹⁵⁴ A közös vagyont kezelő személyekről az esszénus közösségben lásd Josephus, *BJ* II, 8,3 (§ 123); *Ant.* XVIII, 1,5 (§ 22).

¹⁵⁵ Vagy: „írjanak róla nyugtát (*hešbon*)”.

határozzanak felőle a teljes jogú tagok véleménye szerint. És ha azt a döntést (22) hozzák, hogy beengedik¹⁵⁶ a közösségbe: írják be őt a szabályzatba testvérei közé, rangjának megfelelően, mind a Tan, mind a törvény, mind pedig a tisztaság vonatkozásában, és vagyont tegyék be (a közös vagyon)ba. Véleménye és ítélete (23) legyen a közösségé.¹⁵⁷

(24) És ezek a törvények, amelyek szerint a közösség vizsgálat(i eljárás)a során ítélkezzenek, az ügyek jellege szerint.

Ha valakit közülük azon kapnak, hogy vagyon tekintetében (25) hazudott, mégpedig tudatosan: zárják ki a teljes jogú tagok tisztaságából egy évre, és a büntetése kenyerének¹⁵⁸ negyede legyen.

Es az, aki (26) társának makacskodva válaszolt, vagy dühös indulattal beszélt vele, s azzal, hogy társának, aki előbbre van felírva,¹⁵⁹ mint ő, a szavába vágott, megrontja kapcsolatuk alapját: a saját kezével segített magának; a büntetése egy év legyen, zárják ki.

(27) És az, aki bármiben kimondja a Tiszteletreméltó Nevét,¹⁶⁰ [...] (VII, 1) akár szitkozódott, akár mert félt a bajban, akár más okból, vagy akár hangosan kiolvasta a Könyvben,¹⁶¹ vagy imádkozott:¹⁶² zárják ki, (2) és többé ne térjen vissza a közösség területébe.¹⁶³

És ha a könyvbe beírt kohének valamelyikével haragosan beszélt: a büntetése egy év (3) legyen, saját hibájából¹⁶⁴ különít-

¹⁵⁶ A héberben ugyanaz a szó, mint fentebb a „közel engedik”.

¹⁵⁷ Értsd: kapja meg a teljes jogú tagok összes jogait, legyen maga is teljes jogú tag.

¹⁵⁸ Értsd: (minden) ételének.

¹⁵⁹ Ti. a szabályzatban / jegyzékben.

¹⁶⁰ Az istennév, közelebből, a tetragrammaton (יהוה); kimondásának tilalma: Ex. 20,7. A rabbinikus héber szóhasználatban többnyire „a Név” szó helyettesíti.

¹⁶¹ Értsd: a Tórában, amelyet, mint a jelen Szabályzat is említ, a holt-tengeri közösség tagjai rendszeresen felolvastak.

¹⁶² Értsd: sem a Tóra-olvasás vagy az ima, sem a szitok / káromkodás vagy ijedség nem igazolhatja az istennév kimondását.

¹⁶³ A kizárást az esszéus közösségből mint a legsúlyosabb büntetést említi Josephus, BJ II, 8,8 (§ 143).

¹⁶⁴ Szó szerint: „a lelke miatt”.

sék el a teljes jogú tagok tisztaságából. De ha szándékosság nélkül beszélt (haragosan): a büntetése hat hónap legyen.¹⁶⁵

És aki tudatosan hazudik: (4) a büntetése hat hónap legyen.

És az, aki szándékosan megsérti a társát, jogtalanul: a büntetése egy év legyen, (5) zárják ki.

És aki félrevezeti a társát vagy tudatosan csalást követ el (vele szemben): a büntetése hat hónap legyen.

És ha (6) gondatlanul jár el a társával szemben: a büntetése három hónap legyen. És ha a közösség vagyonával gondatlan, és veszteséget okoz: térítse meg (7) a tőkét.¹⁶⁶ (8) Ha pedig nem áll módjában, hogy megtérítse: a büntetése hatvan nap legyen.

És aki (haragot) tart a társával, jogtalanul: a büntetése hat hónap – egy év legyen. (9) És ugyanígy, aki bosszút áll saját magáért bármi ügyben.

És aki ostoba szót¹⁶⁷ ejt ki a száján: három hónap.

És aki belebeszél a társa szavába: (10) tíz nap.

És aki lehever és elalszik a teljes jogú tagok gyűlésében: harminc nap. És ugyanígy, az, aki elhagyja a teljes jogú tagok gyűlését, (11) mégpedig engedély nélkül és önkényesen, akár három alkalommal is egy gyűlésen: a büntetése tíz nap legyen; ha azonban olyankor megy el, (12) amikor felállnak:¹⁶⁸ a büntetése harminc nap legyen.

És aki meztelenül jár a társai színe előtt, anélkül, hogy ez szükséges¹⁶⁹ volna: a büntetése hat hónap legyen.

(13) És az, aki a teljes jogú tagok gyűlésének közepén kiköp: a büntetése harminc nap legyen.¹⁷⁰

És akinek, ha ruhája alól kinyújtja a kezét,¹⁷¹ vagy rongyos, (14) és kilátszik a meztelensége: a büntetése harminc nap legyen.

¹⁶⁵ Rövid formula; értsd: kizárás a tisztaságból stb.

¹⁶⁶ Héberül: *roš*, 'fej'. Más fordításokban: „személyesen”, „teljes értékben”, „eredeti értékében” stb.

¹⁶⁷ Értsd: a vallás – a Tan – vonatkozásában ostoba.

¹⁶⁸ Ti. imához, esetleg szavazáskor.

¹⁶⁹ Vagy: „kényszerűség”. Az egyik töredék (4Q261) olvasata alapján. A meztelenség követelmény, például, a rituális fürdőben.

¹⁷⁰ A köpés tilalmához az esszénusoknál lásd Josephus, *BJ* II, 8,9 (§ 167). A Talmudban ez a szabály az ima-időkre vonatkozik (jBerákhöt 59b stb.).

¹⁷¹ „Kezét”, héberül: *jado*; a *jad*, 'kéz' szó itt alkalmasint eufémizmus.

És aki ostoba módon hangoskodva nevetgél: a büntetése harminc (15) nap legyen.

És aki a bal kezét kinyújtja, mutogatni¹⁷²: a büntetése tíz nap legyen.

És az, aki rágalalmazóként lép föl társával szemben: (16) különítsék el a teljes jogú tagok tisztaságából egy évre, a büntetése ez legyen. Ha azonban valaki a teljes jogú tagokkal szemben lép föl rágalalmazóként: küldjék el maguk közül, és többé (17) ne térjen vissza.

És az, aki lázít a közösség testülete ellen: küldjék el, és többé ne térjen vissza. És ha a társa ellen (18) lázít, jogtalanul: a büntetése hat hónap legyen.

És az, akinek szelleme eltántorodott a közösség tanaitól, hogy elszakadjon az igazságtól, (19) és szíve makacsságában járjon, hogyha visszatér: a büntetése két év legyen; az elsőben ne érinthesse a teljes jogú tagok tisztaságát, (20) a másodikban pedig ne érinthesse a teljes jogú tagok italát, és a közösség minden tagja mögött üljön. És ha már eltelt (21) a két éve: kérdezzék meg az ügye felől a teljes jogú tagokat: ha beengedik, írják be őt a neki járó (helyre), és ezután kérdezzék meg őt is az ítékezés során.

(22) Ámde az, aki már tíz éven át tagja volt a közösség testületének, (23) és szelleme eltántorodott a közösségtől, s eltávozott a teljes jogú tagok (24) sorából, hogy szíve makacsságában járjon: nem térhet vissza többé a közösség testületébe. És az, aki a közösség tagjai közül osztozkodik vele (25) a tisztaságában, vagy a vagyonában, amelyet [bevitt] a teljes jogú tagok [vagyonába]: az ítélete ugyanaz legyen, mint amazé: küldjék el őt.

(VIII, 1) A közösség testületében legyen tizenkét tag és három kohén, akik tökéletesen (tájékozottak) mindabban, (2) ami a Tan egészében van fölfedve.¹⁷³ Juttassák érvényre az igazságot, és az igazságosságot, és a törvényt, és a kegyelem szeretetét; és legyenek szerények a társukkal; (3) és örködjenek a földön¹⁷⁴ az

¹⁷² Értsd: felhívni a figyelmet valakire, rágalmazni.

¹⁷³ Alkalmassint ők azok, akiket – az esszénusokról szólva – Josephus, *BJ* II, 8,3 (§ 123); 8,5 (§ 129), az *epiméletai*, másutt pedig, 8,6 (§ 134), az *epitropoi* elnevezéssel illet. A holt-tengeri közösség vezetésére a kohanita származás, illetve a vallási tekintély legitimált.

¹⁷⁴ Vagy: „az országban”.

igazság fölött, szilárd elszántsággal és töredelmes lélekkel; és szerezzenek engesztelést a bűnre azáltal, hogy teljesítik a törvényt, (4) és megtisztulnak a szenvedésben; és viselkedjenek mindenkivel az igazság mértéke és az idő¹⁷⁵ rendje szerint.

Amikor ezek megvalósulnak Izráelben: (5) a közösség testülete megszilárdul az igazságban,

mint örök sarj,¹⁷⁶

mint a Szentség¹⁷⁷ háza Izráel számára,
a szentek szentjének (6) alapja Áron számára,

az ítélezésnél az igazság tanúi,

az (Ő) akarata szerint kiválasztottak:

azért, hogy a földnek engesztelést szerezzenek,

és hogy a gonoszaknak megfizessenek,

(7) érdemük szerint.

Ez¹⁷⁸ „a Vizsgálat fala, a drága sarokkő” (Jes. 28,16),

alapjai nem (8) inognak meg,

és helyükről nem mozdulnak el soha.

(Ez) a szentek szentjének¹⁷⁹ hajléka (9) Áron számára, akiknek¹⁸⁰ tudása a törvény szövetségét illetően mindenre (kiterjed): hogy bemutassák a kellemes illatáldozatot; és a feddhetetlenség és az igazság háza Izráel számára: (10) hogy felállítsák a szövetséget az örök (érvényű) előírások szerint. És (Isten) elfogadja őket arra, hogy engesztelést szerezzenek a föld számára, a gonosznak pedig megállapítsák az ítéletét – és többé nem lesz romlottság.¹⁸¹

¹⁷⁵ Ti. a végső idők.

¹⁷⁶ Vö. Jub. 16,26.

¹⁷⁷ Héberül: *qodeš*; értsd: Isten (az istennév helyett).

¹⁷⁸ Ti. „a közösség testülete”.

¹⁷⁹ A „szentek szentje” vagy „legszentebb hely” a templom legfelsőbb része, lásd I. Kir. 6,19 skk. Itt áll „a szövetség ládája”, a két kőtáblával, lásd I. Kir. 8,6 skk. Csak „Áron”, értsd: utóda, a főpap, léphet be ide, s ő is csak évente egyszer, a *jom kippurim* szertartásában, az engesztelő áldozat elvégzésére, lásd Lev. 16,11 skk.

¹⁸⁰ Ti. Áron utódai, a kohének.

¹⁸¹ Ez a mondat teljes egészében utólagos kiegészítés, betoldás a kéziratban, a sor fölé írva, kisebb betűkkel.

Hogyha mindezeket¹⁸² két éven át feddhetetlenül érvényre juttatják a közösség testületében: (11) különüljenek el – mint szentek – a közösség tagjainak testületében; és a lélek megingásától való félelem miatt többé ne tartsanak titokban előttük semmit, ami rejtve van Izráel előtt, de az, aki (12) Istent kutatja, megismerhet.

És hogyha közösséggé váltak Izráelben (13) ezen rendelkezések alapján: különüljenek el a romlottság embereinek lakóhelyétől, hogy kivonuljanak a pusztába,¹⁸³ és ott építsék az Ő¹⁸⁴ útját, (14) amint meg van írva: „A pusztában építsétek • • • •¹⁸⁵ útját, a pusztaságban egyengessétek Istenüinkhöz az ösvényt” (Jes. 40,3).¹⁸⁶ (15) És ez:¹⁸⁷ a Tan magyarázata. (Isten) megparancsolta Mózes által, hogy tegyék ezt, mindig aszerint, ami az adott korra¹⁸⁸ (vonatkozó) kinyilatkoztatás, (16) és amit a próféták az Ő szent szelleme által feltártak.¹⁸⁹

¹⁸² Ti. a szabályokat és előírásokat.

¹⁸³ Ez a „puszta”, héberül: *midbár*, ‘sivatag’, közelebbről, a Júdai sivatag. – A pusztába kivonulás mint vallási eszmény és politikai tett a Makkabeus-felkelés egyik első eseménye volt, lásd I. Makk. 2,29 skk.; valamint Josephus, *Ant.* XII, 6,2 (§ 271 skk.); a Makkabeusok könyve szerint a helyszín: „domb / hegy” (orosz), Josephusnál: „sivatag” (*erémosz*). – Az esszéusok lakóhelyét Plinius, *Naturalis historia* V, 17 (§ 73), a Holt-tenger nyugati partjára, Engada / Én-gedi várostól északra teszi. Ide „menekültek el (*fugiant*)”, s itt élnek, magányosan, „csupán a pálmafák társaságában (*socia palmarum*)”. Az utalás bizonyosan a qumráni településre vonatkozik.

¹⁸⁴ Vagy: „Örökkévaló”; a kérdéses héber betűsört (HV^v) csak némi szövegjavítás (*coniectura*) árán lehet értelmezni: ‘Ő (HV / HVH^v)’ / ‘az Örökkévaló (JHVH)’. Más kéziratban: „az igazság (H^vMT)” (4Q259).

¹⁸⁵ A kéziratban az eredeti szövegben szereplő istennév (a tetragrammaton) helyett négy pont áll; ez jelzi, hogy az isten nevet nem szabad kimondani.

¹⁸⁶ Az evangéliumok szerint ugyanezt a verset idézte Jesájától Keresztelő János, amikor a Júdai sivatagban megkezdte prédikációját és a bűneikből megtérők megkeresztelését. Vö. Máté ev. 3,3; Márk ev. 1,2; Lukács ev. 3,4; János ev. 1,23.

¹⁸⁷ Ti. az „út”.

¹⁸⁸ Szóról szóra: „korról korra”.

¹⁸⁹ Értsd: a Tóra tanulmányozása Mózesről eredő parancs (lásd a *Šemá Jisráél* formuláját: Deut. 6,6-7), és összhangban kell lennie a későbbi kinyilatkoztatásokkal, s különösen a próféták szavaival. – Az „adott kor” kifejezés szó szerint: „időről időre”. – Az egyik kézirat (4Q259) az itt következő szöveg hosszabb részét (VIII, 15–IX, 11) mellőzi.

És az, aki a közösség – a közösség szövetsége – (17) tagjai közül akármiben is szándékosan eltér a parancsolatok bármelyikétől: ne érintse a szent emberek tisztaságát, (18) és ne értesüljön semmilyen tanácskozásukról, mígnem tettei megtisztulnak mindenféle szennytől, és ismét feddhetetlenségben jár az úton. Majd csak ekkor engedjék be a testületbe, a teljes jogú tagok szava alapján, és ezután írják be a neki járó (helyre). (19) Ugyanez a törvény (vonatkozik) mindazokra, akik csatlakoztak a közösséghez.

(20) És ezek a törvények, amelyek szerint a Szentség feddhetetlen emberei – egyik a másikkal szemben – viselkedjenek.

(21) Bárki, aki belép a Szentség testületébe, (azok közé), akik a feddhetetlenség útján járnak, úgy, ahogyan (Ő) elrendelte; bárki közülük, (22) ha áthág egyet is Mózes Tanának szavaiból, szándékosan vagy gondatlanságból: küldjék el őt a közösség testületéből, (23) és ne térjen vissza többé. És ne osztozzék vele senki a szent emberek közül sem vagyonában, sem pedig véleményében (24) akármilyen ügyben. De ha csak véletlen hibát követett el: különítsék el a tisztaságból és a tanácskozásból. És a törvényt¹⁹⁰ eképpen értelmezzék: (25) ne vegyen részt ítélezésben senki(nek az ügyében) és ne kérdezzék meg a véleményét két éven át. Hogyha útja feddhetetlenné vált: térjen vissza¹⁹¹ (26) a gyűlésbe, a magyarázathoz¹⁹² és a tanácskozásba [a teljes jogú tagok szava alapján] – amennyiben nem követett el több véletlen tévedést a két teljes (27) éven át. (IX, 1) Mert egy véletlen tévedésért két (év) a büntetés, de az, aki szándékosan teszi, ne térjen vissza többé. Csupán az, aki véletlenül megtévedt, (2) kerüljön próba alá két évre, hogy útja és véleménye feddhetetlenné válhassék – a teljes jogú tagok megítélése szerint. És ezután írják be a neki járó (helyre) a szent közösségben.

(3) Amikor ezek (az emberek) Izráelben közösség¹⁹³ lesznek, mindezeknek az előírásoknak megfelelően: vessék meg az örök igazság alapjait a szent (4) szellem (szerint), szerezzenek en-

¹⁹⁰ Ez valószínűleg Num. 15,22 skk., a szándékos és nem szándékos bűnök megítélése, jóllehet ott az anyag más.

¹⁹¹ A szó más kéziratból (4Q258, frg. 3).

¹⁹² Ti. a Tan magyarázata.

¹⁹³ A szó más kéziratból (4Q258, frg. 3).

gesztelést a bűnös árulásra és a vétkes tettre, és kegyelmet a föld számára, az égőáldozat¹⁹⁴ húsa és a vágóáldozat¹⁹⁵ kövérsége helyett,¹⁹⁶ s akkor az ajkak (5) áldozata¹⁹⁷ jog szerint is olyan lesz, mint az igazságosság illatáldozata, és az út feddhetetlensége, mint a kegyesen fogadott áldozati felajánlás.

Abban az időben különüljenek el a közösség tagjai: a Szentség háza Áron számára, (6) a szentek szentjének közössége és a közösség háza Izráel számára – a feddhetetlenségben járók.

(7) Csakis Áron fiai rendelkezhetnek az ítélkezés és a vagyon kérdéseiben, és az ő szavuk szerint állapítsanak meg minden szabályt a közösség tagjai számára, (8) és a szent emberek vagyonát illetően, akik feddhetetlenségben járnak. Vagyonuk ne keveredjék össze a családság embereinek vagyonával, akik (9) nem tisztították meg útjukat, hogy elkülönüljenek a romlottságtól és a feddhetetlenség útján járjanak. A Tan egyetlen tételét se hagyják el, (10) hogy szívüknek makacsságában járjanak: tartsák magukat azokhoz az ősi törvényekhez, amelyek iránt a közösség tagjai kezdetben elkötelezték magukat, (11) mígnem eljönnek Áron és Izráel prófétája és fölKentjei.¹⁹⁸

(12) Ezek az előírások a Mester számára. Ezeket kell követnie, minden élővel együtt, mindig az adott korra vonatkozó szabályok szerint, és mindig az illetők súlyának¹⁹⁹ megfelelően.

(13) Tegye azt, ami az Isten akarata,²⁰⁰ mindenben úgy, ahogyan időről időre kinyilatkoztatta. És tanulmányozzon minden tanulságot,²⁰¹ amelyet a (különböző) korok nyújtanak, (14) és a (saját) kor(ára vonatkozó) rendelkezéseket. Tudja felismerni és megítélni az igazság fiait, szellemük alapján.

¹⁹⁴ Héberül: 'ola.

¹⁹⁵ Héberül: *zevah*.

¹⁹⁶ Az áldozatok elvetéséhez lásd a prófétáknál Jes. 1,11-13; Jer. 6,20; Hós. 6,6; Ámosz 5,21-27; Mikha 6,6-8. A szöveg azonban még messzebbre megy el.

¹⁹⁷ Vö. Zsolt. 141,2. Az „ajkak áldozata”: ima.

¹⁹⁸ Héberül: *másiáh*, többes számban. Az egyik „fölKent” Áron nemzetségéből származik, papi személy, kohén, a másik pedig Izráelből, azaz világi személy.

¹⁹⁹ Értsd: értékének.

²⁰⁰ Vö. Zsolt. 40,9; 143,10.

²⁰¹ Héberül: *székhel*, 'értelem'.

Tartsa meg a kor²⁰² kiválasztottjait, az Ő akaratának megfelelően, (15) ahogyan megparancsolta. És mindenkinél a szelleme alapján hozza meg a döntést,²⁰³ és mindenkit érdemei²⁰⁴ alapján engedjen közel, és gondolkodása alapján (16) fogadjon be. És ugyanilyen legyen a szeretete és a gyűlölete.

És nem szabad a gödör²⁰⁵ embereit cáfolni, sem vitatkozni velük,²⁰⁶ (17) és a Tan értelmét²⁰⁷ el kell titkolni a romlottság emberei előtt. De azoknak, akik az utat²⁰⁸ választják, ki kell fejteni, kinek-kinek a szelleme szerint, s ahogyan az idő megszabja, (18) az igaz tudást és a helyes ítéletet. Vezesse őket a tudásban. És világosítsa fel őket a csodálatos titkokról és az igazságról a közösség (19) tagjai körében, hogy mindenki feddhetetlenségben járjon a társával együtt mindabban, ami számukra kinyilatkoztatott. Mert ez az idő „az út építése (20) a pusztában” (Jes. 40,3). És tanítsa meg őket mindarra, amit nyilvánvalóan tenniük kell abban az időben, azért, hogy elkülönüljenek mindenkitől, akinek útja nem távolodott el (21) minden romlottságtól.

És ezek a rendelkezések a Mester útja felől, ami a szeretetét és a gyűlöletét illeti, azokban az időkben. Örök gyűlölet (22) a gödör emberei iránt, a rejtőzködés szellemében. Hagyja rájuk a vagyont és a jövedelmet,²⁰⁹ mint a szolga arra, aki parancsol neki, és az elnyomott azzal szemben, (23) aki alávetette őt. De vigyázza szenvedélyesen (Isten) döntését, és ennek idejét: a bosszú napját.

²⁰² Vagy: „az idő”; értsd: a végső idők.

²⁰³ Ti. abban a tekintetben, hogy fölvegyék-e a közösségbe.

²⁰⁴ Szó szerint: „tenyerének tisztasága”.

²⁰⁵ Héberül: *šahat*, a Bibliában: ‘gödör’, ‘verem’, ‘csapda’ (Ez. 19,4; Zsolt. 7,16 stb.), ‘szemét- / emésztőgödör’ (Jób 9,31), ‘sír’ (II. Sám. 22,6 = Zsolt. 18,6; Jes. 38,17; Ez. 28,8; Jób 33,18 stb.). A holt-tengeri közösség irataiban metaforikusan: kárhozat. – Josephus leírása szerint a gonoszak lelke a halál után „az elkárhozottak helyén, a Hadészben” tartózkodik, lásd BJ II, 8,11 (§ 156).

²⁰⁶ Vö. Sir. 22,13.

²⁰⁷ Szó szerint: „tanácsát”.

²⁰⁸ Értsd: az utat a pusztában, mint Jes. 40,3 mondja.

²⁰⁹ Szó szerint: „a tenyerek fáradozását / szerzeményét”.

Kezének minden mozdulatával tegye (az Ő) akaratát,
 (24) és mindent, ami a hatalma alá tartozik,
 (az Ő) parancsa szerint.
 Bármí történik vele, önként fogadja szívesen,²¹⁰
 és Isten akaratán kívül ne legyen semmi vágya.
 (25) (Isten) minden szava legyen számára öröm,
 és ne vágyakozzék semmi másra, mint amit Ő parancsolt.
 Isten törvényét vigyázza szüntelen,
 (26) és áldja teremőjét [igazságosságáért],
 és hirdesse dicsőségét mindabban, ami eljövendő.

Áldja Őt az ajkak [áldozata]
 (X, 1) az általa kijelölt időhatárok szerint.²¹¹

A fény uralmának kezdetén,²¹² fordulójában,²¹³
 és elrendelt lakóhelyére megtértek;
 a homály (2) őrzárainak kezdetén,
 amint (Isten) kinyitja kincsestárát,²¹⁴
 s fenn szétteríti (a sötétséget),
 és fordulóján, amint a fény elől begyűjti;
 amikor a Szentség (3) körzetéből²¹⁵
 a csillagok fénye felragyog,
 és amikor ismét kihúny a dicsőség lakóhelyén.

²¹⁰ Vö. Sir. 2,4.

²¹¹ Az itt következő szakasz a rendszeres ima-időket és a naptári ünnepeket jelöli meg, amennyiben ezek a nap, hónap vagy év kezdetének időpontjára esnek. – Az esszénus közösség ima-rendjéről, és az időpontokról, hasonlóan ír Josephus, lásd BJ II, 8,5 (§ 128 skk.).

²¹² Értsd: reggel és este, ti. a napi ima-időkben. Az időpont meghatározását a szöveg a következő sorokban, más szavakkal, még kétszer megismétli. Az első két szakaszban a sorrend: reggel – este, a harmadikban azonban este – reggel. – A rabbinikus irodalomban az esszénusokat alkalmanként a „reggeli fürdőzők (*tovelé šaharit*)” névvel illetik (bJadájim 2,20); ugyanígy Euszebiosz, *Egyháztörténet* (Ókeresztény írók, 4) (Budapest: Szent István Társulat, 1983), p. 177 (IV, 22) (*hiémerobaptisztai*). Mindkét elnevezés a reggeli rituális fürdésre vonatkozik.

²¹³ Héberül: *tequfa*, ‘körforgás’, ‘(az égítetek) pályá(lja)’, ‘pályafutás’ (Zsolt. 19,7), ‘fordulópont’.

²¹⁴ Vö. Deut. 28,12.

²¹⁵ Vö. Jes. 63,15.

Az ünnep-idők²¹⁶ érkeztek, ²¹⁷
a hónap napjai szerint,
és amint a maguk rendjén váltják egymást,
(4) egyik a másikat:
nagy nap a megújulásuk, ²¹⁸ a legszentebb, ²¹⁹
és jel, hogy (Isten) megnyitja örök kegyelmét
elsején az ünnep-időknek, (5) minden jövőendő időkben.

A hónapok kezdetén,
a bennük foglalt ünnep-idők szerint,
és a szent napokon, rendjük szerint:
azért, hogy az ünnepekről emlékezet legyen. ²²⁰

(6) Áldja Őt az ajkak áldozata –
törvény ez, örökre bevésve.

Az évek kezdetén, ²²¹
az ünnep-idők fordulójakor,
midőn előírt rendjük (7) szabályait betöltik –
törvénye van minden napnak, egyik a másik után:
az aratás évszakára hév nyár (következik),
és a vetés évszakára sarjadás.

Az évek ünnep-ideiben, hetes egységeik szerint, ²²²
(8) s a hetes egységeik élén a felszabadítás ünnepével. ²²³

²¹⁶ Héberül: *mo'éd*, 'időpont', 'határidő', 'ünnep', 'évszak'.

²¹⁷ Ti. az újhold napján, a hónap kezdetén. Ez a szakasz a hónap első napjának ünnepével (*roš hódeš*) foglalkozik.

²¹⁸ Ti. az a nap, amelyen az újhold sarlója először látható; egyébként ez az új hónap kezdete.

²¹⁹ Szó szerint: „szentek szentje”.

²²⁰ Ti. a hónapok többi napjára eső ünnepekről.

²²¹ Ez a szakasz az év elejére (*roš ha-šána* / újév) eső ünneppel foglalkozik.

²²² Vö. Lev. 25,1-7.

²²³ Vö. Lev. 25,8 skk. A hétszer hét év ciklusának vége, az 50. év, a „felszabadítás (*deror*)” időpontja, más névvel: *jovél* (*jobél*), 'öröm(ünnep)' (*annus iubilaeus*). Szemben a Biblia értelmezésével, amely szerint ez a ciklus záró, azaz utolsó éve, a szöveg itt kezdetnek mondja.

És a törvény egész életemen át nyelvemre van vésve,
mint az ima gyümölcse és ajkam ajándéka.

(9) Hadd zengjek ihletetten,²²⁴
és minden muzsikálásom Isten dicsőségének hódol;
dicsérje szent rendelkezését hárfám húrja,
ajkamon a fuvolát törvényének mércéjéhez²²⁵ igazítom.

(10) Hogyha bejön²²⁶ az este vagy a reggel,
hadd lépjek be a szövetségbe Istennel;
és ha kimegy az este vagy a reggel,
hadd hangoztassam parancsolatait.
Létükkel jelölök ki (11) határt magam előtt,
és onnan túlról visszatérés nincsen.

Ítéletével fenyítem magam, bűneim szerint,
és romlottságom szemem elé idézi²²⁷
a (táblákra) vésett törvényt.²²⁸

Istent így szólítom meg: Igazságom.

(12) És a Legfelsőbbet: Javam szilárd támasza,
a tudás forrása, Szentség hajléka,
tisztelet csúcsa, mindenhatóság,
örök dicsőség.

Azt akarom választani, amire (13) tanít,
és örömmel fogadom, akárhogyan ítél meg engem.

Amint mozdítom kezem és lábam,²²⁹
az Ő Nevét fogom áldani;
amint elindulok és megérkezem,

²²⁴ Szó szerint: „tudásban”.

²²⁵ Héberül: *qáv*, ‘mérőrud’ stb.; más fordításban: „hangvilla” (!).

²²⁶ A „bejön” – „kimegy” szó-pár (héber idióma) a rituális jelentőségű kezdő, illetve befejező időpontokat jelöli.

²²⁷ Vö. Zsolt. 51,5.

²²⁸ A kifejezést lásd Ex. 32,16 (csak itt); maga az utalás alkalmasint az aranyborjú történetére vonatkozik: a nép romlottsága miatt Mózes összetörte a két törvénytáblát, amelyen Isten írása volt (Ex. 32,15-19).

²²⁹ Vö. Deut. 6,7 (a *Šemá Jiszrá’él* formulája). Vö. Zsolt. 139,2-3.

(14) leülök és felállok,
s ha ágyban vagyok: neki szól ujjongásom.²³⁰
És Őt áldom az (ima-)áldozatban,²³¹
mely ajkam elhagyja,²³²
amikor emberek között vagyok,²³³
(15) és mielőtt fölemelném kezem,
hogy jóllakjam a föld gazdag terméséből.²³⁴

A félelem és rettegés kezdetén,
és a baj honában, és nyomorúságban,
(16) áldom Őt sok csodálatos tettéért,
és felidézem²³⁵ erejét.
És kegyelmére támaszkodom nap mint nap.
(Jól) tudom, hogy az Ő kezében van minden élő (17) ítélete,²³⁶
és minden tette igazságos.
Amint bajba jutok,²³⁷ dicséretben Őt hirdetem,
és ha megszabadított, ugyanúgy magasztalom.

Gonoszsággal senkinek (18) nem fizetek,
mindenkit csak jósággal követek,
mert minden élő ítélete Istennél van,
és mindenkinek Ő maga fizet meg,
érdeme szerint.²³⁸
Nem érzek irigységet, romlott (19) lelkülettel,
lelkem nem áhítja a csalárd vagyont,
és nem veszek részt a viszályban a gödör embereivel²³⁹
– egészen a bosszú napjáig;

²³⁰ Vö. Zsolt. 63,7.

²³¹ Értsd: ima.

²³² Vö. Zsolt. 89,35.

²³³ Szó szerint: „emberek sorában”; értsd: amikor másokkal együtt imádkozik.

²³⁴ Értsd: az étkezés előtt az étel fölött elmondott áldásban (*berákha*).

²³⁵ Vö. Gen. 41,9 stb.

²³⁶ Vö. Jób 12,10.

²³⁷ Szó szerint: „kezdődnek bajaim”.

²³⁸ Vö. Jes. 66,6.

²³⁹ Szó szerint: „perében”.

de haragom (ellenük),
 a romlottság emberei ellen
 (20) nem szűnik meg,
 és nem leszek elégedett,
 mígnem érvényre jut az ítélet.
 Akik elpártolásukból megtértek,
 haragot velük nem táplálok,²⁴⁰
 de akik az utat elhagyták,²⁴¹
 (21) azokhoz nem vagyok irgalmas,
 s míg útjuk nem feddhetetlen,²⁴²
 a lesújtottakat sem vigasztalom.

Szívemben nem őrzöm Beliált,
 és szám nem ejt ki (22) ostoba (szót),
 és bűnös hamisság, és fennhéjázás, és hazugság
 ajkamról nem hangzik el²⁴³ soha.
 Nyelvemen a Szentség gyümölcsei vannak,²⁴⁴
 és nem találni rajta (23) undokságokat.

Magasztalásokra²⁴⁵ nyitom meg szájamat,
 nyelvem Isten igazságosságát hirdeti szüntelenül,
 és az emberek hitszegését
 – mígnem véget ér (24) elpártolásuk.
 Ajkamról eltávolítom az üres (beszédet),
 szívemből az álnok és ocsmány tudást.

A tudást az üdv tanácsára elrejttem / hirdetem,²⁴⁶
 (25) és okos megfontolással²⁴⁷ oltalmazom,

²⁴⁰ Vö. Sir. 8,5 stb.

²⁴¹ Vö. Ex. 32,8; Deut. 9,16 stb.

²⁴² Vö. Jób 4,6.

²⁴³ Szó szerint: „nem található”.

²⁴⁴ Vö. Lev. 19,24.

²⁴⁵ Héberül: *be-hodot*; ugyanebből a szóból a holt-tengeri közösség zsoltár-énekeinek (*Magasztalások*) (modern) címe (*hodaajot*).

²⁴⁶ A kéziratban az első szót utóbb a sor fölött átjavították a másodikra. (A változtatás a héber szövegben csupán egy betű: ‘SPR – ‘STR.)

²⁴⁷ Vö. Prov. 8,14.

szilárd határok között,²⁴⁸
 hogy megőrizsem a hűséget²⁴⁹ és a szigorú ítéletet,
 Isten igazságossága szerint.
 (26) A törvényt a kor²⁵⁰ mérő-zsinórja szerint [alkalmazom]:
 [...] igazságosság,
 kegyes szeretet²⁵¹ az alávetett iránt,
 segítő kéz annak, aki retteg,
 eszmélkedésre készíteni (XI, 1) a lélekben eltévelyedőt,
 belátásra oktatni a békétlenkedőt,²⁵²
 alázattal válaszolni a gőgös léleknek,
 töredelmes lélekkel²⁵³ azoknak, akik igát (2) vetnek rád,²⁵⁴
 akik ujjal mutogatnak,²⁵⁵ beszédük hazudozás,
 és csak vagyonukat gyarapítják.

És én magam:
 Istennél van az ítéletem,
 az Ő kezében van utam feddhetetlensége,
 és szívem egyenessége:
 (3) elpártolásomat eltörli irgalmában.

Mert világosságom az Ő tudásának forrásából ered,
 szemem az Ő csodálatos tetteire tekint,
 és szívem fényei a titok,
 (4) mely létezik és létrejön, örökké.
 Jobbomnak támasza,
 s lépteimet szilárd kősziklára²⁵⁶ irányította,²⁵⁷

²⁴⁸ Távolabbról lásd Jes. 26,1. – A Tóra köré vont kerítés vagy sövény övetelményét a rabbinikus irodalom fogalmazta meg, lásd Pirqé avot 1,3 stb.

²⁴⁹ Vö. Jes. 26,2.

²⁵⁰ Szó szerint: „az idők”.

²⁵¹ Vö. Mikha 6,8.

²⁵² Vö. Jes. 29,24.

²⁵³ Vö. Zsolt. 51,19.

²⁵⁴ Vö. Jes. 58,9. Értsd: elnyomnak, jogtalanul.

²⁵⁵ Értsd: rágalmaznak.

²⁵⁶ A képhez lásd I. Sám. 2,2; Zsolt. 18,3; 31,4 stb.

²⁵⁷ Vö. Zsolt. 40,3.

mely megrendülni nem fog, történjék akármí.
Mert Isten igazsága: (5) ez lépteim kősziklája,²⁵⁸
és ereje: jobbnak támasza.

Igazam az Ő igazságának forrásából fakad,
csodálatos titkai szívemben elárasztják a fényt.
Szemem üdvösséget (6) az örök szellemben lát:
hiszen az ember elől a tudás rejtve van,
és az emberi származék elől a bölcs felismerés,
az igazságosság forrása, gyűjtőmedencéje (7) az erőnek,
a dicsőség lakhelyével együtt – minden emberi²⁵⁹ lény elől.

(De) akiket kiválasztott,²⁶⁰
azoknak Isten örök birtok gyanánt adta,
és őket a szentek sorsában (8) részelteti,
és seregüket egyesítette az ég fiainak (sereg)ével:
ez a közösség testülete, alapja a szent épületnek,
örök sarj minden jövődő (9) időkre.

És én magam:
a gonosz emberi nemhez²⁶¹ tartozom,
a vétkes testek²⁶² köréhez.²⁶³
Sok bűnöm, elpártolásom, vétkem,
és szívem romlottsága:
(10) (odasorolnak) a férgek tömegéhez,
azokhoz, akik sötétségben járnak.²⁶⁴
Merthogy „az ember [nem] maga (szabja ki) útját”
és a férfi „nem határozhat léptei felől”,²⁶⁵

²⁵⁸ Vö. Jes. 26,4.

²⁵⁹ Szó szerint: „testi”.

²⁶⁰ Izráel kiválasztottságát a holt-tengeri közösség leszűkítve értelmezte: csak önmagára nézve tekintette érvényesnek.

²⁶¹ Héberül: *’ádám*.

²⁶² Szó szerint: „hús”; értsd: emberi lény, halandó.

²⁶³ Héberül: *szod*.

²⁶⁴ Vö. Jes. 9,1.

²⁶⁵ Vö. Jer. 10,23; Prov. 16,9.

mert Istennél van az ítélet,
és az Ő kezéből van (11) az út feddhetetlensége.
Az Ő tudása által jött létre minden,
és mindent, ami létezik, az Ő elgondolása irányít,
és nélküle nem történik meg semmi.

És én magam:

(12) ha meginognék,
Isten kegyelme a szabadításom örökre;
és ha elbotlom a testi vétekben,
ítéletem Isten igazságosságára támaszkodik mindenkor.

(13) Ha baj támad is ellenem:
a kárhozatból kimentí lelkemet,²⁶⁶
és lépteimet az útra irányítja.

Kegyelmében közel visz (magához),
és ítéletem (14) irgalma hozza meg.
Igazságosságának igazában ítél meg engemet,²⁶⁷
és nagy jószágosságában megbocsátja minden bűnömet.
Igazságosságával megtisztít az emberi (15) szennytől,
az emberi nem bűneitől:

azért, hogy Istent dicsérjem igazságosságáért,
és a Legfelsőbbet²⁶⁸ dicsősége miatt.

Áldott vagy,²⁶⁹ Istenem:
aki szolgádnak²⁷⁰ szívét (16) megnyitod a tudásra.

Vezesd az igazságban minden cselekedetét,
és neveld fel²⁷¹ őt igaz fiaddá,²⁷²
miként örömed telik azokban,

²⁶⁶ Vö. Jes. 51,14.

²⁶⁷ Vö. Zsolt. 9,9.

²⁶⁸ Héberül: 'eljon (istennév).

²⁶⁹ Héberül: *bárukh 'atta*, lásd Deut. 28,3 stb. Egyébként a zsidó áldó vagy hálaadó imák szokásos kezdő szavai.

²⁷⁰ Vö. Zsolt. 86,16 stb.

²⁷¹ Szó szerint: „állítsd fel”.

²⁷² Az „igaz fiad (*ben 'amittekha*)” kifejezés több más fordításban: „szolgá-ló(lányo)d (*'amátka*) fia”.

akiket az emberek közül kiválasztottál,
és ezek megállnak (17) a színed előtt,²⁷³ örökre.

Mert nélküled az út nem válik feddhetetlenné,
és akaratod nélkül nem történik semmi.

Te tanítottál (18) minden tudást,
és minden, ami történt, a Te akaratoddal volt.

És nincsen más, mint Te magad,
aki megválaszolni tudná tanácsodat,²⁷⁴

értelmével felfogná (19) szent elgondolásaid,
bepillantathatna titkaid mélyébe,

és megérthetné minden csodálatos tettetted,²⁷⁵
vagy (20) hatalmad erejét.²⁷⁶

Ki az, aki fel tudja fogni dicsőségedet?²⁷⁷

És mi az ember fia²⁷⁸

csodálatos alkotásaid között?

(21) S aki asszonytól született,
a színed előtt mit számít?²⁷⁹

Ő maga porból van gyúrva,

és teste a férgek kenyerere,

puszta csinálmány,

(22) agyagból gyúrva,²⁸⁰

és porhoz köti a vágyakozása is.²⁸¹

Ugyan mit tud felelni az agyag,

melyet kéz formázott?²⁸²

S mit ért meg a tanácsból?

²⁷³ Vö. Jós. 24,1 stb.

²⁷⁴ Vö. Jób 38,2.

²⁷⁵ Vö. Jób 37,14.

²⁷⁶ Vö. I. Krón. 29,12.

²⁷⁷ Vö. Sir. 43,28.

²⁷⁸ Héberül: *ben hú-'ádám*, máskor: *ben / bené 'enoš*, szó szerint: „az ember fia(/i)”, értelem szerint helyesen: ‘az emberi nemhez tartozó’, ‘ember’, ‘halandó’. Vö. Zsolt. 144,3 stb.

²⁷⁹ Vö. Jób 14,1; 15,14; 25,4 stb.

²⁸⁰ Vö. Gen. 2,7; Qoh. 3,20.

²⁸¹ Vö. Gen. 3,19.

²⁸² Vö. Jób 33,5-6. – Hasonló szavak az Újszövetségben, lásd Pál, Levél a rómaiakhoz 9,20.

A GYÜLEKEZET SZABÁLYZATA A VÉGSŐ NAPOKBAN

Szerekh le-khol 'édát Jiszrá'él be-aharit ha-jámim,
„Szabályzat Izráel egész gyülekezete számára a
végső napokban” / Rule of the Congregation /
The Messianic Rule
1QS^a / 1Q28^a

A szöveg kézírata, két hasáb, eredetileg ugyanahhoz a bőr tekercshez tartozott, mint *A közösség szabályzata*. A nagy tekercs szövegének szerkesztője nyilván az utóbbi függelékének szánta. A kézirat elején van a nagy tekercs „védőborító”-ja, a címfelirattal.

A tekercs a „hatnapos háború” idején éppen Ammanban volt kiállítva, s ott van azóta is.

A héber szöveg kiadásai

(Jean-)Dominique Barthélemy – József T. Milik, *Qumran Cave 1* (Discoveries in the Judaean Desert, I) (Oxford: Clarendon Press, 1955), Pls. XXII–XXIV, pp. 107–118 (Jean-Dominique Barthélemy)

Eduard Lohse, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punctuation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen* (München: Kösel-Verlag, 1964), pp. 46–51 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg, a bal oldalon)

James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls. Hebrew, Aramaic and Greek Texts with English Translations, I: Rule of the Community and Related Documents* (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck & Louisville: Westminster John Knox Press, 1994), pp. 108–117 (James H. Charlesworth – Loren T. Stuckenbruck)

(I, 1) És ez a szabályzat Izráel egész gyülekezete¹ számára, a végső napokban,² amikor összegyűlnek [a közösségben], hogy Cádof fiainak, (2) a kohéneknek, és szövetségük embereinek törvénye szerint járjanak: ők azok, akik elhagyták a nép útján (3) [járást], ők az Ő tanácsának emberei, akik őrzik az Ő szövetségét a romlottság közepette, s ezzel engesztelést szereznek az országnak.

(4) Amikor megérkeznek, gyűjtsenek össze mindenkit,³ aki belép, gyermeket és asszonyokat is,⁴ és hirdessék ki nekik fülük hallatára a szövetség (5) minden előírását, hogy megismertessék velük minden törvényüket, nehogy véletlen botlásaikkal vétkezzenek.

(6) És ez a szabályzat a gyülekezet minden serege számára, minden izráeli származású⁵ számára. Ifjú korától kezdve tanítsák (7) az Elmélkedés könyvéből.⁶ És korának megfelelően ismertessék meg vele a szövetség előírásait. És értelmi (szint) jének megfelelő módon (8) neveljék a törvényeik szerint. Tíz éven át⁷ gyermeknek számít.

És húsz éves korában (9) kerüljön be a nyilvántartottak közé, és foglalja el a helyét nemzetsége soraiban mint a szent gyülekezet tagja. De ne közeledjék (10) asszonyhoz, hogy mint férfi háljon vele és megismerje,⁸ mielőtt betöltené a huszadik évét,

¹ Héberül: 'édat Jiszrá'él ('éda).

² Szó szerint: „a napok utolján / végén”; értsd: a végső időkben. A Bibliában gyakori héber idióma határozottan eszkatologikus értelmű. Vö. Gen. 49,1; Jes. 2,2; Ez. 36,16; Mikha 4,1; Dán. 2,28; 10,14.

³ Vö. Deut. 31,12.

⁴ Josephus az esszénusokról megemlíti, hogy egyik rendjük megengedi a házasságot és a gyermekeket, lásd *Bf* II, 8,13 (§ 160–161).

⁵ Héberül: há-'ezráh, 'bennszülött', 'az ország szülötte', 'honi', mint a latin *indigena*. Vö. Ex. 12,19; Lev. 16,29; 23,42 stb.

⁶ Itt: „Hági (HGY) könyve”, más holt-tengeri szövegekben: Hágú (HGV). A héber *hágo* jelentése: 'elmélkedés', 'gondolkodás' (lásd Jós. 1,8; Zsolt. 1,2; illetve Zsolt. 49,4 stb.). Ez a qumráni iratokban többször említett, egyébként azonban ismeretlen „könyv” alkalmasint a Tóra felolvasását, illetve a Tóra-magyarázatokat jelenti.

⁷ Ti. húsz éves koráig.

⁸ Eufémizmus, lásd Gen. 4,1 stb.

amikor (már) különbséget tud tenni a jó (11) és a rossz között.⁹ És ezután már elfogadják mint tanút a Tan törvényei(vel kapcsolat)ban, és részt vehet az ítéletek kihirdetésében.

(12) És amikor betöltötte...¹⁰ És huszonöt éves korában már elfoglalhatja a helyét a szent gyülekezet alapjaiban¹¹ (13), hogy a gyülekezet munkáiban munkálkodjék.

Es harminc éves korában már részt vehet a peres eljárásban, (14) a tárgyalásban és az ítélezésben, és elfoglalhatja a helyét Izráel ezreinek fejei, a százak vezérei, az ötvenek vezérei, (15) a tízek vezérei,¹² a bírák¹³ és a tisztségviselők¹⁴ között, törzsenként, minden nemzetségükben,¹⁵ Áron fiainak, (16) a kohéneknek szava szerint.¹⁶ És a gyülekezet atyái (és) vezérei valamennyien, hogyha úgy jön ki a sors, hogy részt vegyen a munkálatokban,¹⁷ (17) s a gyülekezet élén tevékenykedjék: képességeinek és útja feddhetetlenségének megfelelően (törekedjék arra), hogy mindenben (elég) erős legyen a feladatához,¹⁸ hogy elvégezze (18) munkájának teendőit a társai között. Akár magas rangú, akár alacsony rangú, egyik a másikhoz képest: mindenki kapja meg társaitól a tiszteletet.

(19) És ha éveinek (száma) sokasodik: ereje szerint adjanak neki tennivalót a gyülekezet munkálataiban.

⁹ Vö. Gen. 2,16-17; 3,22; Deut. 1,39; Jes. 7,15 stb. Értsd: képes arra, hogy megtartsa a nemi életre vonatkozó tisztasági előírásokat (Lev. 18 stb.).

¹⁰ Az írnok szótévesztése.

¹¹ Héberül: *szod* (többes számban); értsd: szervezeti egységeiben (?).

¹² Vö. Ex. 18,21; Deut. 1,15 stb.

¹³ Héberül: *šofét*; a többes szám a fordításban a „bíró” régies-bibliás alakja szerint.

¹⁴ Héberül: *šotér*, ‘felügyelő’ (Ex. 5,6), ‘tisztviselő’ (II. Krón. 26,11), ‘tisztviselő’ (Deut. 1,15), ‘előljáró’ (Num. 11,16), ‘tiszt’ (Deut. 20,5); a „bírák”-kal együtt: Deut. 16,18.

¹⁵ Értsd: bármilyen tisztséget betölthet a gyülekezetben.

¹⁶ Értsd: a kinevezéseknél a kohének és a szervezeti egységek vezetői döntenek.

¹⁷ Értsd: megbízást kap vagy valamilyen tisztségbe kinevezik.

¹⁸ Szó szerint: „erősítse meg a csípőjét” (héber idióma).

Az együgyű¹⁹ (20) ne kapjon megbízást²⁰ arra, hogy részt vegyen Izráel gyülekezetének vezetésében, a tárgyalásban és ítéletben, vagy hogy a gyülekezet feladatait ellássa, (21) és szerepet sem abban a harcban, (amely) a népek²¹ térdre kényszerítéséért (folyik).²² (Az ilyent) csupán a tömeg²³ jegyzékébe vegye fel nemzetsége, (22) és végezzen munkát a kétkezi munkában, képességei szerint.

És Lévi fiai²⁴ mind a saját posztjukra kerüljenek, (23) Áron fiainak szava szerint.²⁵ Az ő feladatuk, hogy behívják és kiküldjék²⁶ az egész gyülekezetet, mindenkit a besorolása²⁷ szerint, (24) a gyülekezet atyáinak a keze alá, a vezéreknek, bíráknak és tisztéknek, minden seregeik számának megfelelően, Cádóq fiai, a kohének, (25) és a gyülekezet atyái (és) vezérei szava szerint.

És ha az egész közösséget²⁸ kell összehívni, akár ítélkezésre, akár (26) a gyülekezet tanácskozására, akár hadi gyülekezésre: szenteljék meg²⁹ őket három napon át, hogy mindenki, aki eljön, (27) legyen felkészülve ezekre (az alkalmakra).

Ezek azok a férfiak, akiket meg kell hívni a közösség tanácsába, húsz éves kortól fölfelé: a gyülekezet minden (28) bölcs (tagja), a képzettek és tájékozottak, akiknek az útja feddhetetlen, és rátermett férfiak,³⁰ továbbá a törzsek vezérei, és minden bírójuk és tisztjük, és az ezrek vezérei, és a százak, (II, 1) és az ötvenek, és a tízek vezérei, és a lévíták, mindenki a feladata

¹⁹ Héberül: *pote* (PVTY). Vö. Jóh 5,2.

²⁰ Szó szerint: „sorsot”.

²¹ Héberül: *ha-gojim*, ‘(idegen) népek’, értsd: nem zsidók.

²² Ti. a végső idők ütközetében.

²³ Szó szerint: „sereg”.

²⁴ Ti. a lévíták.

²⁵ Ti. a lévíták engedelmességgel tartoznak a kohéneknek.

²⁶ Vö. Num. 27,17.

²⁷ Szó szerint: „szabályzata” / „jegyzéke”.

²⁸ A héber szövegben: *qálhál*.

²⁹ Értsd: készítsék elő rituális értelemben. Vö. Ex. 19,10 skk.

³⁰ A kifejezéshez lásd Gen. 47,6.

szerinti osztagban. Ezek (2) a tekintélyes férfiak,³¹ akik meghívást kapnak, és akik a közösség tanácsát alkotják Izráelben (3) Cádóq fiai, a kohének színe előtt.

És senki olyan, aki vétkes (egyetlen) egyben is az összes emberi (4) tisztátalanságok³² közül, ne tartozzék az Isten³³ gyülekezetéhez.³⁴ És ne kapjon (5) helyet a gyülekezetben senki olyan, akit bármelyike is érint a következőknek: testi fogyatékossága van, csonka a lába (6) vagy a keze, vagy béma, vagy vak, vagy süket, vagy néma, vagy bármi egyéb testi fogyatékossága van, (7) mely szemmel látható, vagy pedig roskatag öregember, aki nem tud erőt venni magán a gyülekezetben; (8) az ilyenek ne kapjanak helyet a tekintélyes férfiak gyülekezetében, mert a Szentség angyalai is jelen vannak (9) a gyülekezetükben.³⁵ És ha közülük bárki is el akar mondani valamit a szent gyülekezet előtt: (10) szavait kérjék ki, de az illető nem mehet be a gyülekezet elé, mert fogyatékos.

(11) [Ez az ülésrendje a tekintélyes férfiaknak, [(akik) meghívást (kapnak)]] (ama) időpontra,³⁶ a közösség testülete számára. Amikor [Isten] (12) nemzi / elküldi³⁷ a fölKentet,³⁸ velük együtt³⁹ jön a kohén, a feje Izráel egész gyülekezetének, és összes (13) [testv]érei, Áron fiai, a kohének, [(akik) meghívást

³¹ Szó szerint: „a név / hírnév emberei”; a kifejezéshez (héber idióma) lásd Gen. 6,4.

³² Vö. Lev. 5,3; 7,21.

³³ Vagy: „ezek (‘LH)’”.

³⁴ A formulához lásd Deut. 23,2-3.

³⁵ Vö. Lev. 21,16 skk.

³⁶ A héber szövegben: *mo‘éd*; némely más fordításban: „gyűlés”, „bankett” / (a továbbiak előlegezésével:) „lakoma”. A szakasz a végső napokban megtartandó lakoma – vagy messiási bankett – leírása.

³⁷ Az olvasat bizonytalan. A kiadásban (1955) Barthélemy olvasata: *yvlyd*, ‘nemzi’; Milik szövegjavítása: *yvlyk*, ‘elküldi’. Másoknak egyéb javaslatai is voltak. Az új fényképeken – Charlesworth szerint – a szó kérdéses utolsó betűje nem azonosítható (1994). Vermes a computerizált felvételek alapján nem kételkedik a „nemzi” olvasat helyességében (1995). Mindenesetre, ilyen körülmények között a mondat értelme egyelőre bizonytalan marad, és ez a bizonytalanság kiterjed a vallástörténeti vagy teológiai értelmezésre is.

³⁸ Héberül: *mášiah*. Ez nyilván az Áronból való fölKent.

³⁹ Értsd: a tekintélyes férfiakkal (?).

(kapnak)] (arra) az időpontra, a tekintélyes férfiak, és mindannyian az ő színe előtt ülnek, ki-ki (14) a méltósága⁴⁰ szerint. Ez után ül Izráel fölkentje, és a színe előtt ülnek Izráel (15) ezreinek fejei, ki-ki a méltósága szerint, megfelelően tisztségének a seregeikben és hadrendjükben. És a gyülekezet (16) atyáinak fejei, továbbá a szent gyülekezet bölcsei, a színük előtt üljenek, ki-ki (17) a méltósága szerint. És amikor összegyűlnek a közös asztal mellett, vagy pedig szőlőlevet inni, és a közös asztal meg van terítve, (18) és a szőlőlé az iváshoz ki van töltve: senki ne nyújtsa ki a kezét a kenyér (19) vagy a szőlőlé elseje után előbb, mint a kohén, mert ő áldja meg az elsejét a kenyérnek (20) és a szőlőlének.⁴¹ És ha előttük már a (kohén) kinyújtotta a kezét a kenyérre: őutána Izráel fölkentje nyújtsa ki a kezét (21) a kenyérre. Ezután mondjon áldást a közösség egész gyülekezete, ki-ki a méltósága szerint.

És e szerint az előírás szerint járjanak el (22) minden étkezésnél,⁴² hogyha legalább tíz férfi összegyűlik.

⁴⁰ Héberül: *kávod*.

⁴¹ Áldást (*berákha*) kell mondani mind a kenyérre, mind a „szőlőlé”-re (bor). A holt-tengeri közösség közönséges étkezésein vagy az egyik, vagy a másik szerepel (vö. *A közösség szabályzata* VI, 2–5), a „messiási bankett” asztalán azonban, a különleges ünnepélyesség jeléül, mindkettő.

⁴² Az egybecsengés Lukács ev. 22,19b szövegével nem több, mint a héber formulák hasonlósága.

DAMASZKUSZI IRAT

The Damascus Document / Zadokite Work /
Zadokite Fragments
CD / CDC / D

Ez az irat 1896/97-ben került elő, Kairóban, az óvárosi (Fosztát) Ibn Ezra-zsinagóga¹ használaton kívüli kézirat-raktárában (*geniza*). Tudvalévő, hogy a héber kéziratokat, amelyekben esetleg az istennév is előfordul, ha megrongálódtak, fölöslegessé váltak, nem szokták megsemmisíteni, hanem félreteszik, elraktározzák, esetleg eltemetik. A kairói zsinagóga genizájában a középkori kéziratoknak óriási mennyisége gyűlt fel, rendezetlen kézirat-tömeg, mint valami óriási papírkosárban. Az anyag jelentős részét Solomon Schechter nyomban Angliába vitte, Cambridge-be, az Egyetemi Könyvtárba, ahol ő volt a héber kéziratok őre. A lelet jelentőségét első pillantásra felismerte, és azonnal megkezdte a kéziratok tudományos feldolgozását.

A később *Damaszkuszi irat*-nak elnevezett szöveg, két nagyobb és egy kisebb töredék, vallási tartalma folytán különös érdeklődést ébresztett Schechterben. Úgy sejtette, hogy váratlanul az ókori zsidó szekták világába szerez általuk bepillantást. A talmudi irodalom sűrűn céloz a zsidó szektákra (*minim*), említi ezeket az irányzatokat történeti munkáiban Josephus, sőt, az ima-szertartás középpontjában álló ima (*Tefilla* / *Šemone eszré* / 'Amida) is, utóbbi egy – az i. sz. 1. század utolsó harmadában betoldott – megbélyegző és elutasító szakaszban (*birkat minim*). Schechter úgy ítélte meg, hogy az általa megtalált kézirat az egyik ilyen ókori szekta eredeti emléke lehet.²

¹ A zsinagóga, amelyet 882-ben alapítottak, sokáig a karaitáké volt. Kairóban csak Maimonides vetett véget a karaiták tevékenységének, a 12. század utolsó harmadában.

² Schechter az iratot a szaddukeusoknak tulajdonította. A könyvéhez kapcsolódó vitában fölmerült a farizeus és esszenus azonosítás is. Ez a vita a holt-tengeri tekercsek felfedezése után nagyobb távlatból szemlélhető, és a döntés attól függ, melyik irányzathoz soroljuk a holt-tengeri közösséget.

Várakozásának megfelelően, az 1910-ben általa közzétett szöveg bizonyos figyelmet keltett az ókori zsidó vallás történetének kutatói körében. A szöveg igazi jelentőségét azonban csak a holt-tengeri leletek világították meg.

Már a legelső qumráni leletek kiadása után többen felismerték, hogy *A közösség szabályzata* vallási eszméi és szervezeti-fegyelmi rendelkezései több ponton igen erősen hasonlítanak azokhoz az állapotokhoz, amelyek a *Damaszkuszi irat*-ból kiolvashatók. Erre a felismerésre az első reakció az volt, hogy akkor a qumráni kéziratok is a középkorból valók. A hamar vélekedésen azonban a kutatások gyorsan túlléptek, s a rendszeres qumráni és Holt-tenger környéki ásatások során nemsokára több barlangban is előkerültek az irat kisebb-nagyobb töredékei. A *Damaszkuszi irat* qumráni eredetét a szövegnek a Holt-tenger parti barlangokban talált töredékei minden korábbi kéttel szemben bizonyossá tették.

Kézirat-leletekről a Júdai sivatagban, Jeriho környékén több régi tudósítás is szól.³ Euszebiosz említi,⁴ hogy Órigenész (az i. sz. 3. század elején), amikor több nyelvű Biblia-kiadásán (*Hexapla*) dolgozott, bizonyos szövegeket „valamilyen barlangból fölfedezve hozott a napvilágra”, és „Jerihóban is talált, egy kőedényben” Biblia-kéziratot.⁵ Egy szír nesztoriánus püspök (I. Timotheosz katolikosz, Szeleukeia) (800 k.) arról tudósít, hogy vadászó arabok Jeriho környékén a hegyvidék egyik barlangjában számos héber könyvre bukkantak; a jeruzsálemi zsidókhoz fordultak,⁶ akik a helyszínre mentek, és megtalálták

³ Ezekről a tudósításokról, illetve régi kézirat-leletekről Otto Eissfeldt adott kimerítő tájékoztatást: „Der gegenwärtige Stand der Erforschung der in Palästina neu gefundenen hebräischen Handschriften, 7: Der Anlaß zur Entdeckung der Höhle und ihr ähnliche Vorgänge aus älterer Zeit”, *Theologische Literaturzeitung*, 74 (1949), pp. 597-600; új lenyomatban in: uő, *Kleine Schriften*, III (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck, 1966), pp. 71-74. Lásd még Paul Kahle, „The Age of the Scrolls”, *Vetus Testamentum*, 1 (1951), pp. 38-48; Saul Lieberman, „Light on the Cave Scrolls from Rabbinic Sources”, *Proceedings of the American Academy of Jewish Research*, 20 (1951), pp. 395-404.

⁴ Euszebiosz, *Egyháztörténet* (Ókeresztény írók, 4) (Budapest: Szent István Társulat, 1983), pp. 261 sk. (VI, 17).

⁵ Jeriho, a barlang, a „kő” (értsd: cserép) edény mind a holt-tengeri leletekre emlékeztet. Maga Órigenész határozottan „korsó”-t írt.

⁶ Ezek a zsidók, mint sejteni lehet, bizonyára karaiták voltak.

a Biblia könyveit és egyéb, héber betűvel írt szövegeket. Erős a valószínűsége annak, hogy valamikor a középkor folyamán, vagy talán éppen a Timotheosz által említett időpontban,⁷ de mindenképpen hasonló körülmények között találták meg a *Damaszkuszi irat* egy – a Qumrán környéki barlangokban elrejtett – példányát, s ebből a példányból készültek aztán a kairói genizában fennmaradt másolatok.

A geniza kéziratok egyike (A), közelebbről, ennek első része (A/I) összesen négy, mindkét oldalán teleírt lapból áll (coll. I–VIII), a másik rész (A/II) szintén (coll. IX–XVI),⁸ a másik kézirat (B) pedig csupán egy, ugyancsak két oldalasan teleírt lapot jelent (coll. XIX–XX). A/I és A/II alkalmasint ugyanahhoz a szövegpéldányhoz tartoznak, s a másolat a 10. században készülhetett; a B kézirat, egy másik példány, a 12. századból való. Egyikük sem tekercs, mint a qumráni kéziratok, hanem könyv, azaz valóban másolatok. A szöveg két példánya részben átfedi egymást, a párhuzamos szakaszban kisebb variánsok találhatók.

A mű eredeti szerkezetének rekonstrukcióját a párhuzamos qumráni leletek tették lehetővé. A B példányon található szöveg első része az A példány (A/I) szövegének változata, de a folytatás az A példányban nem maradt fenn. Az A példány második része (A/II) a B példányban teljesen hiányzik. A qumráni töredékek egyike⁹ megőrizte, hiányosan bár, az A példány szövegének kezdete előtti szakasz néhány mondatát, szavát is, alighanem a teljes mű elejét, a többi qumráni példány pedig nagyjából átfedi az egész iratot, szövegük egybevág az A–B kéziratokéval, számos ponton még bővebb is, és kisebb-nagyobb variánsok sűrűn találhatók bennük. A mű szerkezete áttekinthetőbbé válik, ha az A/II kézirat-rész két utolsó hasábját (coll. XV–XVI), mint Józef T. Milik javasolta,¹⁰ áthelyezzük az elejére (p. IX elé). Ezt az elrendezést követi Vermes Géza

⁷ Eissfeldt azt sem tartotta kizártnak, hogy mindhárom esetben (Órigenész, Timotheosz, Muhammad edh-Dhib) ugyanarról a barlangról van szó.

⁸ Más-más kéz írta őket.

⁹ 4Q266, frgg. 1–2.

¹⁰ Józef T. Milik, *Ten Years of Discovery in the Wilderness of Judaea* (London, 1959), 151–152.

fordítása,¹¹ de más fordítások is,¹² és az új kritikai kiadás szintén.¹³

A szöveg számos – a részletekben nem mindig könnyen értelmezhető – utalást tesz a qumráni közösség történetének jelentősebb eseményeire: szakítás a jeruzsálemi hivatalos vallási közösséggel; kivonulás „Damaszkusz (*Dammešeq*) földjé”-re; az „igaz tanító” fellépése, tanítása, halála; némelyek kiválása a qumráni közösségből stb.

A mű eredeti címe vagy kezdő szavai (*incipit*) nem maradtak fenn. A *Damaszkuszi irat* cím, amelyet Leonhard Rost használt először (1933), a szövegben többször említett, de rejtélyes „Damaszkusz földje” kifejezésre támaszkodik; értelme szerint: „A Damaszkusz földjén élő közösségről szóló irat”.

A kairói genizában talált héber szöveg kiadásai

Solomon Schechter, *Fragments of a Zadokite Work Edited from Hebrew MSS in the Cairo Genizah Collection (...) Provided with an English Translation, Introduction and Notes* (Documents of Jewish Sectarians, 1) (Cambridge: Cambridge University Press, 1910); (reprint és Joseph A. Fitzmyer előszava: „Prolegomenon”), I–II (New York: Ktav, 1970)

Leonhard Rost, *Die Damaskusschrift* (Kleine Texte für Vorlesungen und Übungen, 167) (Berlin: Walter de Gruyter, 1933)

Abraham M. Habermann, ‘Éda ve-‘édut. Three Scrolls from the Judean Desert. The Legacy of Community, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Indices („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg), pp. 93–123

Solomon Zeitlin, *The Zadokite Fragments: Facsimile of the Manuscript in the Cairo Genizah Collection in the Possession of the University Library, Cambridge, England. With an Introduction* (Jewish Quarterly Review. Monograph Series, 1) (Philadelphia: Dropsie College, 1952)

Chaim Rabin, *The Zadokite Documents, I. The Admonition, II. The Laws. Edited with a Translation and Notes* (Oxford: Clarendon Press, 1954; 1958²)

¹¹ Geza Vermes, *The Dead Sea Scrolls in English* (1995⁴), p. 95.

¹² Michael Wise – Martin Abegg, Jr. – Edward Cook, *The Dead Sea Scrolls. A New Translation* (HarperSanFrancisco, 1996), p. 65.

¹³ James H. Charlesworth (1995).

- Hans Bardtke, *Hebräische Konsonantentexte* (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1954), pp. 58–60, no. 76–77 (részletek)
- Abraham M. Habermann, *Megillot midbar Jehuda. The Scrolls from the Judean Desert, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Concordance* (Jerusalem, 1959), pp. 77–88 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)
- Eduard Lohse, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punktation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen* (München: Kösel-Verlag, 1964), pp. 66–107 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg, a bal oldalon)
- Philip R. Davies, *The Damascus Covenant. An Interpretation of the ‘Damascus Document’* (Journal for the Study of the Old Testament. Supplement Series, 25) (Sheffield: Department of Biblical Studies, The University of Sheffield, 1983), pp. 232–267 (héber szöveg a bal oldalon)
- Magen Broshi, Ed., *The Damascus Document Reconsidered* (Jerusalem: The Israel Exploration Society & Hékhál ha-Széfer / The Shrine of the Book. Israel Museum, 1992)
- James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls. Hebrew, Aramaic and Greek Texts with English Translations, II: Damascus Document, War Scroll, and Related Documents* (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck & Louisville: Westminster John Knox Press, 1995), pp. 4–79 (Joseph M. Baumgarten – Daniel R. Schwartz)

A qumráni töredékek kiadásai

4Q266–273 (4QD)

Joseph M. Baumgarten, *Qumran Cave 4, XIII: The Damascus Document (4Q266–273). On the Basis of Transcriptions by Józef T. Milik. With Contributions by Stephen J. Pfann and Ada Yardeni* (Discoveries in the Judean Desert, XVIII) (Oxford: Clarendon Press, 1996)

5Q12 (5QD)

Maurice Baillet – Józef T. Milik – Roland de Vaux, *Les ‘petites grottes’ de Qumran* (Discoveries in the Judean Desert, III) (Oxford: Clarendon Press, 1962), Pl. xxxviii, p. 181

James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls, II* (1995), pp. 76–77 (Joseph M. Baumgarten – Michael T. Davis)

6Q15 (6QD)

Maurice Baillet, „Fragments du Document de Damas: Qumran, Grotte 6”, *Revue Biblique*, 63 (1956), pp. 513–523

Maurice Baillet – Józef T. Milik – Roland de Vaux, *Les ‘petites grottes’ de Qumran* (Discoveries in the Judean Desert, III) (Oxford: Clarendon Press, 1962), Pl. xxvi, pp. 128–131

FORDÍTÁS

{4Q266, frg. 1}

(I, 1) [A Mester törvényeinek kifejtése] a fény fiai számára, azért, hogy letérjenek a [gonosz] útjairól, (2) [...] míg el nem érkezik a kitűzött idő [a bűnös lélek] felelősségre vonására. (3) Isten elpusztítja (a gonosz) minden művét, megsemmisíti (4) az eltévelyedő [lelket], [...] akik a határt tologatják, és romlást hoz azokra, akik gonoszat (5) cselekednek. [Most pedig hallgassatok meg] engem, és megismertettek benneteket Isten (6) rettenő büntetéseivel, és elsorolom nektek hatalmas csodatetteit, amelyek [rejtve maradnak] (7) az emberi nem előtt, akiknek napjai, melyeket megél, meg vannak számlálva.¹⁴ [...]

{4Q266, frg. 2; 4Q268, frg. 1}

(I, 1) [...] még azelőtt, hogy (2) bekövetkeznék, [...] mert nem jön hamarabb, mint a kijelölt időpont, és nem fog késni.¹⁵ (3) [...] (Isten) kitűzte a harag végső idejét a nép számára, amely nem ismeri Őt, (4) és rögzítette a kegyelem időpontját azoknak, akik tanulmányozzák a parancsolatait, és botlás nélkül járnak az utat. (5) És szemüket felnyitotta¹⁶ a rejtett dolgokra, s ők megnyitották fülüket,¹⁷ meghallgatták a mély titkokat, és megértettek (6) mindent, ami történni fog, még azelőtt, hogy bekövetkeznék.

{A/I kézirat}

(I, 1) Most pedig hallgassatok meg mindannyian,¹⁸ akik ismeritek az igazságot, és értsétek meg Isten (2) tetteit. Mert Ő

¹⁴ Vö. Qoh. 6,12.

¹⁵ Vö. Hab. 2,3.

¹⁶ Vö. Num. 22,31; 24,4; Zsolt. 119,18 stb.

¹⁷ Héber idióma; értsd: hallgattak rá, odafigyeltek.

¹⁸ A kifejezés (héberül: *šemá Jisrá'él*) az egész népnek szóló, emelkedett hangú, vallási tartalmú intelmek klasszikus bevezető formulája a Bibliában, lásd Deut. 5,1 (a Tízparancsolat magyarázata); Deut. 6,3 és 6,4 (az általános vallási parancs) (a *Šemá Jisrá'él* formulája) stb.

perben áll minden testtel, és ítéletet tesz mindazok fölött, akik megvetik Őt. (3) Mert hűtlenségük miatt, azért, mert elhagyták Őt, „*elrejtette az arcát*” Izráel és a szentélye elől,¹⁹ és (4) „*kardélre adta őket*” (Jer. 25,31). De mivel megemlékezett az ősökkel²⁰ való szövetségről, meghagyta Izráel (5) maradékát,²¹ és nem sújtotta őket megsemmisüléssel. A harag idejében – háromszáz (6) és kilencven évvel²² az után, hogy Nebúkadneccar,²³ Bábel királyának kezébe adta őket, (7) gondoskodott róluk, és kisarjastotta Izráelből és Áronból a sarj gyökerét,²⁴ hogy országa ennek az öröksége (8) legyen, és (a gyökér) a jó talajon dúsan növekedjék. Ők pedig felismerték a bűneiket, és belátták, hogy (9) vétkesek; ámde húsz éven át olyanok voltak, mint a vakok, (10) mint akik tapogatóznak az úton. Isten azonban megértette a tetteiket, azt, hogy teljes szív(ükk)el keresték Őt, (11) és igaz tanítót²⁵ támasztott nekik, hogy az Ő szíve szerint való útra térítse őket.²⁶ És tudtukra adta (12) a későbbi nemzedékek felől mindazt, amit (majd) megtesz az utolsó nemzedékben, az elpártolók társadalmában – (13) ők azok, akik letértek az útról.

Ez az az idő, amely felől meg van írva: „*Mint a csökönyös borjú, (14) úgy makacszkodott Izráel*” (Hós. 4,16), s amelyben fellépett a gúnyolódás embere,²⁷ aki elhintette Izráelben a hazugság vizét, (15) és út nélküli pusztaságba vezette őket, hogy eltévelyedje-

¹⁹ Vö. Ez. 39,23; ott azonban a „szentély” szó hiányzik; ez a betoldás a holt-tengeri közösség felfogását fejezi ki.

²⁰ Héberül: *ha-rišonim*, szó szerint: „az elsők”. Értsd: az ősatyák, akik Istennel megkötötték a szövetséget. Lásd Gen. 15,7-20; 17,1-14 stb.

²¹ „Izráel maradéka” (*še’érit Jisrá’él*): akik Júda és Jeruzsálem pusztulásakor (i. e. 586) megmenekültek, ők tartják fenn a folyamatosságot, s majd belőlük támad fel Izráel.

²² A kronológiai hagyományra nézve lásd Ez. 4,5.

²³ Nebúkadreccar / Nebúkadneccar: II. Nabú-kudurri-uszur babylóni király (i. e. 605–562); ő foglalta el Jeruzsálemet és rombolta le a(z Első) Templomot.

²⁴ Vö. Jes. 60,21.

²⁵ Itt héberül: *more cedeq*.

²⁶ Ez a kronológiai adat fontosnak látszik a holt-tengeri közösség belső története szempontjából: eszerint az igaz tanító / igazság tanítója húsz évvel a közösség megalapítása után lépett fel.

²⁷ Héberül: *’iš ha-lácon*; más szövegekben: „a hazugság embere”.

nek, hogy lealacsonyítsák²⁸ az örök magasságot, hogy letérjenek (16) az igazság ösvényeiről, és lerombolják a határt, amelyet az ősök az örökrészükön megvontak: hogy mindezzel (17) magukra vonják az Ővele kötött szövetség átkait, hogy átszúrja őket a szövetség (megszegését) megtorló (18) bosszú kardja. (Mégpedig) azért, mert „a sima²⁹ dolgokat” akarták,³⁰ és „önmaguk becsapását választották” (vö. Jes. 30,10), és „a repedéseket” (19) keresték (vö. Jes. 30,13), és azt választották, ami a nyakasságuknak megfelelő, és igaznak mondták a gonoszt, s gonosznak az igazat, és megszegték a szövetséget, és megsértették (20) a törvényt, és „rátámadtak az igaz életére” (Zsolt. 94,21), és megvetették azokat, akiknek igaz a lelke, akik feddhetetlen (21) életet élnek, és karddal üldözték őket, és ujjongtak a nép viszálykodásán. Azonban fellobbant Isten haragja (II, 1) a gyülekezetük ellen, és egész tömegük, valamint tetteik is szennyként tűntek fel az Ő színe előtt.

(2) Most pedig hallgassatok meg engem, mindenki, aki belép a szövetségbe, és én megnyitom fületeket (3) a gonoszak útjai felől. Isten a bölcs tudást szereti, és az okosságot állítja önmaga elé; (4) a bölcsesség és a tudás Őt szolgálják. Türelem van nála, és nagy engedelkenység, (5) hogy bocsánatot adjon azoknak, akik megtérnek a vétkekből. De erő is van nála, és hatalom, és iszonyatos harag, tüzes lángokkal, (6) a pusztítás angyalainak kezében, mindenki ellen, aki letért az útról és megvetette a törvényt: nem lesz közülük maradék, (7) és nem lesz megmenekülő sem. Mert Isten a világ kezdete óta³¹ nem ezek közül választott; mielőtt létrejöttek volna, Ő már ismerte (8) tetteiket, megvetette azokat a nemzedékeket, amelyekhez tartoztak, s arcát elrejtette előlük, eleitől fogva, s mindaddig, (9) míg nem teljesen elpusztulnak. Tudja, hány éve van tevékenységüknek, (ismeri) idejüket: tartamát³² és részleteit, (tudja), mi történt az (10) örökkévalóság (folyamán), s mi fog történni a megfelelő időkben a világ éveinek összessége szerint. (11) De ezekben az

²⁸ Értsd: lehúzzák.

²⁹ Értsd: hízelgő.

³⁰ A „sima dolgok” hirdetői: akik hamis módon magyarázzák a Tant.

³¹ Vö. Mikha 5,1.

³² Szó szerint: „számát”.

időkben is mindvégig támaszt majd magának néven szólítottakat, hogy legyen, akit megmenekít a föld számára, és hogy az ő leszármazottjaikkal (12) töltse meg a föld színét. És őket az Ő szent szellemében fölkent (személy) révén tájékoztatja, és ez (a személy) lesz az, aki ismeri az igazságot (13) az illetők nevének részletei felől. De akit gyűlöl, azt megtéveszti.

(14) És most, fiaim, hallgassatok meg engem, hadd nyissam fel a szemeteket, hogy lássátok és értsétek meg Isten tetteit, (15) és válasszátok azt, amit Ő akar, és megvessétek azt, amit Ő gyűlöl. Járjatok botlás nélkül (16) az általa kijelölt úton, és ne térjetelek el róla vétkes gondolatok vagy parázna tekintet hatására – mert már sokan (17) eltévelyedtek ezek miatt, és sok vitéz hős megbotlott miattuk, korábban is, de mind máig. Szívük (18) makacsságában jártak, és az égi vigyázók rájuk támadtak, megragadták őket, mert nem tartották meg Isten parancsolatait. (19) És fiaik, akiknek dölyfe olyan volt, mint a felmagasodó cédrus, és testük, mint a hegyek: (szintűgy). (20) Ily módon elpusztult minden élőlény, amely a szárazföldön volt; olyanná váltak, mintha nem is lettek volna: mert a maguk akaratát (21) követték, és nem teljesítették teremtetőjük parancsait, mígnem fellobbant ellenük a haragja.³³ (III, 1) Ebben tévelyegtek Noah fiai és nemzetségeik – s ezért is pusztultak el. (2) Ábrahám nem járt ebben, és [szeretetet kap]ott,³⁴ mert megtartotta Isten parancsolatait, és nem saját lelkének (3) vágyai szerint döntött. Ezt hagyományozta Izsáknak³⁵ és Jákobnak is, és ők szintén megtartották, és Istent szerető (férfiak)ként tartják számon (4) őket, és mint olyanokat, akik a szövetséghez tartoznak, mindörökre.

Jákob fiai már tévelyegtek ebben, és megbűnhődtek, (5) hibáik szerint. Fiaik Egyiptomban szívük makacsságában jártak, és Isten parancsaival ellenkezőleg (6) gondolkodtak, és mindenki azt cselekedte, ami a saját szemében helyesnek tűnt fel. Megették még a vért is.³⁶ De férfiaiuk (7) elpusztultak a sivatag-

³³ Mint a következő mondatból is kiderül, a szöveg a vízözön történetére utal. Vö. Gen. 6,5-8.

³⁴ Vö. Gen. 12,1 skk.; 15,1 skk.; 17,1 skk. stb.

³⁵ Vö. Gen. 21,4; 22; 25,5.

³⁶ A vér fogyasztásának tilalmához lásd Lev. 7,26-27.

ban.³⁷ Amikor Kádesben (Ő) azt mondta nekik: „Menjetek, és foglaljátok el (az országot)” (Deut. 9,23): saját lelkük akarátát követték, és nem hallgattak teremtetőjük (8) hangjára, tanítójuk³⁸ parancsára, hanem „sátraikban zúgolódtak” (Deut. 1,27). De Isten haragra lobbant (9) gyülekezetük ellen, s fiaik ezért pusztultak el, királyaikat ezért irtották ki, és vitézeik (10) ezért pusztultak el, országuk ezért ment tönkre.

Az ősök,³⁹ akik beléptek a szövetségbe, ugyanúgy bűnösökké váltak, és kard (11) döfte át őket, mert elhagyták Isten szövetségét és saját akarataikat választották, és szívüknek makacsságát (12) követték, mind a saját akarataikat juttatták érvényre.

De azok között, akik ragaszkodtak Isten parancsolataihoz, (13) akik megmaradtak közülük, Isten felállította a szövetségét Izráellel mindörökre,⁴⁰ s feltárta (14) nekik a rejtett dolgokat, amelyek (tekintetében) egész Izráel eltévelyedett. Szent sabbátjait⁴¹ és dicsőséges (15) ünnepeit, igazságos bizonyágtételeit és igaz útjait, akaratának célkitűzéseit, amelyeket ha az ember (16) követ, élni fog általuk: mindezeket megnyitotta előttük, és ők bővízű kutat áshattak; (17) de aki megvetette ezeket (a dolgokat), az nem élhet. Az olyanok emberi viszálykodásban forgolódnak, és a szenny útjain, (18) bár ezt mondják: „Ez⁴² a miénk!” (Ez. 11,15).

Isten azonban, csodálatos titkai által, bocsánatot szerzett bűneikre, eltörölte vétkeiket, (19) és szilárd házat épített szá-

³⁷ Ti. a sivatagi vándorlás során. Az Egyiptomból kivonuló nemzedék nem léphetett be arra a földre, amelyet Isten megígért nekik, még Mózes és Áron sem. Lásd Num. 14,21-23; 20,12-13; 27,12-14; Deut. 1,34-40; 32,50-52 stb. – Egy zsoltár-szakaszt, amely a kivonulás nemzedékének büntetéséről szól (Zsolt. 95,8-11), intelemként idéz az Újszövetség is, lásd (Pszeudo-)Pál, Levél a zsidókhoz 3,7 skk.

³⁸ A „tanító” itt alighanem Mózes, és nem a holt-tengeri közösség „igaz tanító”-ja.

³⁹ Héberül: *ha-rišonim*, szó szerint: „az elsők”.

⁴⁰ Értsd: a szövetség most már nem egész Izráelre vonatkozik, csak a gyülekezet tagjaira.

⁴¹ Az esszéusok különös gondot fordítottak a szombatra vonatkozó minden előírás aprólékos megtartására, lásd Josephus, *BJ* II, 8,9 (§ 147): „Szombaton még az összes zsidóknál is szigorúbban tartózkodnak a munkától” stb.

⁴² Ti. a szövetség.

mukra Izráelben, olyant, amelyhez hasonló nem állt még, sem korábban, sem (20) most. És ebben örök élet (illeti meg) a hűségeseket, és övék az ember minden dicsősége. Ez az, amit (21) Isten Ezékiel próféta által jövendölt felőlük, ezekkel a szavakkal: „*A kohének és a lévíták, és Cádóq (IV, 1) fiai, akik szentélyem szolgálatát ellátták akkor is, amikor Izráel fiai (2) eltávolodtak tőlem: ők hozzák eléem a kövér- és vér(áldozatot)*” (Ez. 44,15). A *kohének*: ezek a megtértek Izráelben,⁴³ (3) akik kivonultak Júda földjéről, és velük együtt a *lévíták* is;⁴⁴ és *Cádóq fiai*: ők Izráel (4) kiválasztottjai,⁴⁵ akiket nevükön szólítanak, akik a végső napokban fognak fellépni. Ez a nevük (5) megfejtése, nemzetségeik szerint; és működésük ideje, nyomorúságaik száma, itt-tartózkodásuk évei, (6) és tetteik értelmezése: az első szentek, akiknek (7) Isten bocsánatot ad, és ők igazságot szereznek az igaznak, de a gonosszal gonoszul bánnak.

Mindenki, aki őket követi, (8) cselekedjék úgy, amint a Tan értelmezése (kívánja), mert az ősök⁴⁶ ebben váltak igazzá, míg-nem teljessé válik (9) az ideje ezeknek az éveknek. Mint a szövetség, amelyet Isten az ősök számára állított fel, hogy bocsánatot adjon (10) a bűneikre: Isten ugyanúgy megbocsát nekik is. Ámde ha beteljesedik az idő, ezeknek az éveknek a száma (11) szerint: nem tartoznak többé Júda házához, hanem mindenki az őrhelyére (12) áll majd. „*Felépül a fal – a törvény messze terjed*” (Mikha 7,11).

Ezekben az években Beliál kiáll Izráel ellen, amint ezt (13) Isten Jesája próféta, Ámoc fia⁴⁷ (14) által mondta: „*Félelem, és rettegés, és csapda les rád, ország lakója*” (Jes. 24,17). Értelmezése: (15) Beliál három hálója, amely felől Lévi, Jákob fia szólt.⁴⁸ (16)

⁴³ A szöveg Ezékiel szavait a holt-tengeri közösség tagjaira vonatkoztatja. A közösség magát mintegy papnak tekintette, Mózes szavai értelmében: „*papok birodalma*” (Ex. 19,6).

⁴⁴ Vö. Num. 18,2-4, ahol a lévíták „csatlakoznak” a kohénekhez.

⁴⁵ Ti. akiket Isten kiválasztott.

⁴⁶ Héberül: *ha-rišonim*, szó szerint: „az elsők”.

⁴⁷ Vö. Jes. 1,1.

⁴⁸ Szó szerint így a szövegekben nincs nyoma. De lásd Tizenkét apostol testamentuma: Lévi, ahol Lévi három bűn miatt bírálja a fiait; ezek: paráznaság, gőg és tisztátalanság; mindhárom bűn vallási-rituális értelemben.

Beliál ezekben fogja meg Izráelt, de úgy helyezi (őket) rájuk, mintha az igazság három fajtája volnának. (17) Az első (háló) a parázñaság, a második a gőg, a harmadik (18) a szentély⁴⁹ tisztátalansága. Aki kimászik az egyikből, beleesik a másikba, és aki abból menekül, behull (19) a harmadikba.

A „*falat építők*” (Ez. 13,10), akik a *parancs*⁵⁰ szerint járnak – a *parancs*: a *prédikáló*, mert meg van mondva: „*igencsak prédikálnak*”⁵¹ (Mikha 2,6)⁵² –, (20) két csapdába is beleesnek.

Az egyik (csapda) a parázñaság: ha két asszonyt (21) vesznek feleségül életük során, holott a teremtés alaptétele: „*férfinak és nőnek teremtette őket*” (Gen. 1,27),⁵³ (V, 1) és akik a bárkába mentek,⁵⁴ azok is „*ketten-ketten*” (Gen. 6,19-20; 7,15) mentek a bárkába. Ezenkívül meg van írva a fejedelem⁵⁵ felől is: (2) „*Ne szaporítsa az asszonyai (számá)t*” (Deut. 17,17). Ezt Dávid nem olvasta a Tan lepecsételt könyvében, amely (3) a ládában volt,⁵⁶ mert (a ládá)t nem nyitották ki Izráelben Eleázár és Jósua (4) halála napja,⁵⁷ s a vének óta, akik Astóretet⁵⁸ szolgálták,⁵⁹ és (így) egészen Cádóq fellépéséig⁶⁰ (5) el volt rejtve, nem hirdették ki. Ezért Dávid (bűnös) tettei érvényüket veszítették⁶¹ – az egyetlen kivétel Urija vére,⁶² (6) és Isten elengedte neki őket.

⁴⁹ Ti. a jeruzsálemi templom.

⁵⁰ Vagy: „parancs(adó)” / „parancsnok”.

⁵¹ A héberben nyomatékosító értelmű *figura etymologica*.

⁵² Lásd még Hós. 5,10-11. Ott a „fejedelem”: Efrájim, az utóbbi pedig a holt-tengeri közösség számára a jeruzsálemi papság; értsd: a farizeusok.

⁵³ A hangsúly az egyes számon van.

⁵⁴ Ti. a vízözön idején.

⁵⁵ Héberül: *nászi*.

⁵⁶ Ti. a szövetség ládájában, amelyben Dávid korában a törvénytáblák voltak, még ha ezt a ládával foglalkozó elbeszélés (II. Sám. 6 / I Krón. 13,5-14) külön nem említi is.

⁵⁷ Vö. Jós. 24,29-33.

⁵⁸ Astóret: Astarte / Istar, női istenség Eló-Ázsiában.

⁵⁹ Vö. Jud. 2,13.

⁶⁰ Vö. II. Sám. 15,24 skk.

⁶¹ Értsd: elévültek.

⁶² Vö. II. Sám. 11-12.

És ugyanígy,⁶³ beszennyezték a szentélyt is, mert (7) nem különítették el magukat a Tan előírása szerint,⁶⁴ hanem együtt háltak olyan nővel, aki látja tisztulásának vérfolyását,⁶⁵ és (8) elvették egymás fivérének a lányát, és nővérének a lányát. Holott Mózes kijelentette: „Ne (9) közeledj anyádnak nővéréhez: ő anyád közeli vérrokona” (Lev. 18,13). A nemi tisztaság törvényei a férfiak számára vannak megírva, (10) de vonatkoznak az asszonyokra is. Hogyha a fivér leánya felfedné apja (11) testvérének a szemérmét: ő is vérrokon.⁶⁶

És ugyanígy,⁶⁷ beszennyezték szent szellemüket is, mert rágalmozó (12) nyelvvvel nyitották ki szájukat Isten szövetségének előírásai ellen, azt mondván: Nem érvényesek. És utálatosságot (13) beszéltek velük kapcsolatban. „Mindannyian a tüzet fűjják, és a parazsat szítják” (Jes. 50,11). „Hálói (14) a pók hálói, és tojásaik a vípera tojásai” (Jes. 59,5). Aki közeledik hozzájuk, (15) nem marad ártatlan. Mint „a hegynél” (Ex. 19,12): bűnössé válik, hacsak nem kényszer alatt állt.

Isten azonban már korábban (16) számbavette tetteiket, és fellobbant a haragja afölött, amit műveltek, mert „belátásra képtelen nép ez” (Jes. 27,11), (17) „nem használ nekik a tanács, mert nincs bennük értelem” (Deut. 32,28). Hiszen Mózes és Áron már korábban fellépett (18) a fény vezére révén, és Beliál mégis kiállíthatta Jahnét és (19) testvérét,⁶⁸ saját ravasz szándéka szerint, amikor Izráel első ízben szabadult meg.⁶⁹

⁶³ Ez a harmadik „háló”, „csapda” vagy bűn.

⁶⁴ Vö. Lev. 15,19-31.

⁶⁵ Vö. Lev. 18,19.

⁶⁶ Vö. Lev. 18,6. Ez a tilalom maga a vérrokonok nemi kapcsolatát (*incestus*) tiltó szakaszban (Lev. 18,6-18) nincs tételesen kimondva, de a többiből következik.

⁶⁷ Ez a második „háló”, „csapda” vagy bűn.

⁶⁸ Jahne, görögösen Jannész, és testvére, Jambrész, az egyiptomi fáraó két varázslója (Ex. 7,10-13), akik a fáraó előtt megismétlik Mózes és Áron varázslatát, hogy a fáraót meggyőzzék: nem kell elengednie a zsidókat. A Bibliában névtelenek, csak a zsidó pszeudepigráfikus irodalom, az Újszövetség (Pál, II. levél Timotheoszhoz 3,8) és a rabbinikus irodalom említi névvel őket. A neveket azonban ismeri Plinius (*Naturalis historia* XXX, 11) és Apuleius (*Apologia*, 90) is.

⁶⁹ Ti. az egyiptomi fogságból.

(20) Az ország pusztulása idején felléptek a határ felforgatói, és eltévelyedésbe sodorták Izráelt. (21) És elhagyatottá vált az ország, mert gonoszul beszéltek Istennek a Mózes kezébe adott szavai (VI, 1) és az Ő szent fölKentjei ellen, és hamis (igét) hirdettek, hogy Izráelt eltérítsék (2) Istentől.

De Isten megemlékezett az ősök szövetségéről, és tisztességes embereket állított ki Áronból, s Izráelből (3) bölcseket. Hallóvá tette őket, és ezek újra kiásták a kutat. „A kutat, amelyet a vezérek ástak, a nép közül (4) felajánlkozók vájtak a törvénypálcával” (Num. 21,18). A *kút*: ez a Tan; és akik *ásták*: ezek (5) a megtértek Izráelben, akik Júda földjéről kivonultak és megtelepedtek Damaszkusz földjén.⁷⁰ (6) Isten *vezér*-nek nevezi mindannyiukat, mert kutatták Őt, és tekintélyüket (7) nem vonta kétségbe senki. És a *törvénypálcá*: ez a Tant fürkésző, akiről (8) Jesája mondja: „Tetteihez elkészíti az eszközöket” (Jes. 54,16). És a *nép közül felajánlkozók*: ők azok, (9) akik eljönnek, hogy megássák „a kutat” a törvényekkel, amelyeket a törvényhozó elrendelt, (10) hogy a gonosz egész ideje alatt azok szerint járjanak; és amely (törvény)ek nélkül nem boldogulhatnak, mígnem a végső napokban (11) fellép az, aki igazságot tanít.

És azok, akik belépnek a szövetségbe, (12) ne menjenek be a szentélybe⁷¹ azért, hogy (áldozatukat) *hiába* elégecsék az Ő oltárán; inkább ők maguk legyenek azok, akik bezárják (13) az ajtót, mint ahogyan Isten mondta: „Bár bezárná közületek valaki a templom ajtaját, s ne égetnétek oltáromon (14) *hiába* a tüzet” (Mal. 1,10).

⁷⁰ Vö. Ámosz 5,27.

⁷¹ Ti. a templomba, Jeruzsálemben. – Josephus írja az esszénusokról: „Ha fogadalmi ajándékot küldenek is a templomnak, nem mutatnak be áldozatot, s azzal mentik ki magukat, hogy nekik sokkal szentebb tisztulási szertartásaik vannak”, lásd *Ant.* XVIII, 1,5 (§ 19).

Valóban vigyázniuk kell arra, hogy úgy cselekedjenek, amint ezt a Tannak a gonosz idejére szóló értelmezése kívánja, s hogy elkülönüljenek (15) a gödör fiaitól; s tartózkodjanak a gonosz vagyontól, (amely) a fogadalom és a felajánlás miatt tisztátalan, (16) és a szentély tulajdona, mert (a gödör fiai) kifosztották az Ő népének elesettjeit, és az özvegyek a zsákmányukká váltak, (17) és az apátlan árvákat megölték; s hogy választást tegyenek tisztátalan és tiszta között, és megkülönböztessék egymástól a szentet (18) és a közönségest; s hogy megtartsák a sabbát napját, minden mozzanatában, valamint az ünnepeket (19) és a bűjt napját,⁷² amelyen az új szövetségbe⁷³ belépők kivonultak Damaszkusz országába; (20) s hogy tiszteljék a szent dolgokat, az (előírások) részleteinek megfelelően; s hogy mindenki szeresse a testvérét, (21) mint önmagát; s hogy megragadják az elesettek, és a szegények, és a jövevények kezét; s hogy mindenki törekedjék javára tenni a testvérenek; (VII, 1) s hogy senki ne kövessen el vétket rokonának testével; s hogy megszabaduljanak a paráznaságtól, (2) a törvénynek megfelelően; s hogy mindenki intse meg a társát a parancsolatok alapján,⁷⁴ de ne tartson haragot (3) egyik napról a másikra, és eltaszítson magától minden szennyet, amint ezt a törvény kívánja; s hogy senki ne szennyezze be (4) a szent szellemét, mivel ezt Isten különítette el ki-ki számára. Mindenki, aki ezek szerint (5) jár, a szent feddhetetlenségben, az Ő minden tanításának megfelelően: annak számára Isten szövetsége szilárd támasz lesz,⁷⁵ (6) s életben tartja őt „ezer nemzedéken át” (Deut. 5,10).

És hogyha táborokban laknak, s – az ország szokása szerint – asszonyokat vesznek maguknak (7) és gyermekeket nemze-

⁷² Értsd: az engesztelés napját (*jom kippurim*), amely a holt-tengeri közönségben a legnagyobb ünnep volt, s amelyet – saját naptáruk szerint – más napon tartottak meg, mint a zsidó vallás többi irányzata.

⁷³ Vö. Jer. 31,31. – Jeremiás szavait az „új szövetség”-ről idézi az Újszövetség is, lásd (Pseudo-)Pál, Levél a zsidókhoz 8,8.

⁷⁴ Az „intelen” vagy „figyelmeztetés” alighanem előzetes: annak jelzése, a parancsolatok alapján, hogy az adott cselekmény tiltott, s büntetést von maga után. A rabbinikus hagyomány kötelességgként írja elő, főként halálbüntetést maga után vonó esetekben; a neve: *hatráah*.

⁷⁵ Ezen a ponton kezdődik a B kézirat szövege, s innen kezdve egy darabon együtt halad az A kéziratával.

nek: járjanak el mindenben a Tan szava szerint, és a Tan által előírt törvényeknek megfelelően, (8) mint ahogyan meg van írva, (ti.) „*férfi és felesége, apa (9) és fia között*” (Num. 30,17).

És mindazokon, akik megvetést tanúsítanak: amikor Isten számon kéri az országot (tetteit), valóra válik rajtuk, amit gonoszságukkal megérdemeltek, (10) s beteljesedik az ige, amely Jesája próféta, Ámoc fiának szavai között van megírva, (11) aki (ezt) mondta: „*Oly napok következnek rád, népedre és atyád házára, amelyek (12) [nem] voltak azóta, hogy Efrájim elszakadt Júdától*” (Jes. 7,17).

Amikor Izráel két háza szétvált,⁷⁶ (13) Efrájim⁷⁷ eltávolodott Júdától, de a hűtlenek kardnak adattak át, és akik hűségesek maradtak, (14) északi országban⁷⁸ találtak menedéket, amint meg van mondva: „*Száműzöm szikkút-ot, királyotokat, (15) és kijun-t, (istenetek) képmását, sátoromból Damaszkusz(ba)*” (Ámosz 5,26-27). A Tan iratai: ezek a király szukka-ja,⁷⁹ (16), amint meg van mondva: „*Felállítom Dávid összedőlt szent sátrát*” (Ámosz 9,11). A király: (17) ez a gyülekezet, és a *kévan*⁸⁰: ezek a próféták iratai, (18) amelyeknek szavait Izráel megvetette. És a csillag: ez a Tan magyarázója, (19) aki Damaszkuszba ment, amint meg van írva: „*Csillag indul el Jákobból, és kormánypálca támad (20) Izráelből*” (Num. 24,17). A kormánypálca: ez az egész gyülekezet vezetője. Amikor fellép, „*lesújt minden ellenségeskedőt*”⁸¹ (Num. 24,17).

Ezek megmenekültek az első felelősségre vonás idején; (VIII, 1) a hűtlenek azonban kardnak adattak át. És ez az ítélet vár

⁷⁶ Az ország két részre szakadása Salamon halála után (I. Kir. 12 / II. Krón. 10,1-19), i. e. 930 k.

⁷⁷ József másodszülött fia (Gen. 41,52), aki Mózes áldásában (Deut. 33,17) az első helyre került. Efrájim Izráel, az északi állam vezető törzse volt, s a név Izráel helyett áll. Izráel elszakadása a holt-tengeri közösség számára a jeruzsálemi szentély papjainak elpártolását jelképezi. Értsd: a farizeusok.

⁷⁸ Értsd: Júdától északra, Damaszkuszban.

⁷⁹ Szukka: szertartási, „szent” sátor (lásd Lev. 23). A szöveg a szikkut, ‘?’ (valószínűleg istennév, eltorzított formában) szót szukka gyanánt értelmezi.

⁸⁰ Az idézetben szereplő *kijun*, ‘bolygó’ helyett az értelmezésben *kévan*, ‘szilárdság’, ‘bizonyosság’.

⁸¹ Héberül: *kol bené-šét*; szó szerint: „a háborúskodás / Sét minden fiát”. Homályos kifejezés; távoli háttérben talán Sét, a pusztító erejű egyiptomi isten áll.

mindenkire, aki – bár belépett az Ő szövetségébe – (2) nem tartja meg ezeket (a törvényeket): Beliál által ítéltetik pusztulásra. (3) Ez lesz az a nap, amelyen Isten elvégzi a felelősségre vonást. „Olyanná váltak Júda fejedelmei, mint akikre (Te) öntesz áradó haragot” (vö. Hós. 5,10). (4) Gyógyíthatatlanul megbetegednek a lázadók, s elpusztulnak, mert nem tértek meg (5) az elpártolók útjáról, és a paráznaság útjain forgolódtak, és gonosz vagyonban, bosszúvágyat s haragot táplálva (6) egymás iránt, kölcsönösen gyűlölve egyik a másikat. Egyikük sem fordított gondot testi kapcsolataira,⁸² (7) közeledtek egymáshoz testi dolgokban, a vagyont és hasznót gyarapították, és mindenki azt tette, ami a saját szemében jónak látszott, (8) és mindenki szíve makacsságában tett választást, és nem húzódtak félre a tömegtől. Önteltségük miatt féktelenné váltak, (9) hogy a gonoszak útját járják. Róluk mondta Isten ezeket: „*Boruk sárkányok epéje* (10) és *áspisok fejének mérge*” (Deut. 32,33). A sárkányok: ezek a népek királyai. És a boruk: ez (11) az útjaik. És az áspisok feje: ez Jáván⁸³ királyainak feje, aki azért jön, hogy (12) bosszút álljon rajtuk.

Azonban „*a falat építők*” (Ez. 13,10) és a „*mázsal mázsolgatók*” (Ez. 13,10) nem értettek meg mindebből semmit, mert (13) „*a szelet méricskélő*”⁸⁴ és „*hazugságot terjesztő*” (Mikha 2,11) hirdette ezt nekik, s ezért Isten haragja fellobbant egész gyülekezetük ellen, (14) amint Mózes is megmondta: „*Nem igaz voltod és szíved egyenessége miatt mehetsz te elfoglalni* (15) *ezeket a nemzeteket*” (Deut. 9,5), „*hanem inkább szeretetemből, amelyet atyáid iránt éreztem, és hogy betartsam fogadalmamat*” (Deut. 7,8).

(16) És ez a törvénye a megtérteknek Izráelben, akik elhagyták a nép útját. Isten ugyanazzal a szeretettel, amelyet az ősök iránt érzett, (17) akik Óhozzá igazodtak, (ugyanazzal) szeretete a későbbieket is: mert ők is részei (18) az atyák szövetségének. És ugyanazzal a gyűlölettel, amelyet „*a fal építői*” iránt érzett, (ugyanazzal) lobbant fel a haragja. És ez az ítélet (19) mindenki fölött, aki megveti Isten parancsolatait, vagy elhagyja őket, és szíve makacsságában elfordul tőlük. (20) Erre (vonatkozik) az

⁸² Értsd: megszegték a vérrokonok testi kapcsolatára vonatkozó tilalmakat.

⁸³ Jáván (lásd Gen. 10,2): Görögország (az *ión* népnévből). Itt, közelebből, a hellénisztikus kor államai.

⁸⁴ Értsd: 'A szelet hámba fogó.'

a mondás, amelyet Jirmejáhu intézett Bárukhhoz, Nérija fiához,⁸⁵ és Elísa (21) Géhazihoz, a legényéhez.⁸⁶ Mindenki, aki belépett az új szövetségbe Damaszkusz országában [...] ⁸⁷

{B kézirat}⁸⁸

(XIX, 1) [...] szilárd támasz lesz, s életben tartja őt nemzedékek ezrein át, mint ahogyan meg van írva: „Ezer nemzedéken át őrzí a szövetséget, és a kegyelmet (2) azok iránt, akik szeretik őt és megtartják a parancsolatait” (Deut. 7,9).

És hogyha táborokban laknak, s – az országnak eleitől fogva (érvényes) (3) szokása szerint – asszonyokat vesznek maguknak, és gyermekeket nemzenek: (4) járjanak el mindenben a Tan szava szerint, és a Tan által előírt törvényeknek megfelelően, mint ahogyan (5) meg van mondva, (ti.) „férfi és felesége, apa és fia között” (Num. 30,17).

És mindazokon, akik megvetést tanúsítanak a parancsolatok (6) és előírások iránt: amikor Isten számon kéri az ország (tetteit), valóra válik rajtuk, amit gonoszságukkal megérdemeltek, (10) s beteljesedik az ige, (7) amely Zekharja próféta kezével van leírva: „Kard, serkenj (8) a pásztorok ellen, és a népemből való férfi ellen; ez Isten szava, verd le a pásztort, és a juhok szétszóródnak, én (9) kezem a kicsinyek ellen vetem” (Zekh. 13,7).

De akik ragaszkodnak Óhozzá, azok a nyáj szegényei.⁸⁹ (10) Ezek megmenekülnek, amikor elkövetkezik a felelősségre vonás, de a többiek kardnak adatnak át, ha eljön Áron és Izráel (11) fölkentje.⁹⁰ Így történt a korábbi felelősségre vonás idején is, amelyről Ezékiel által szólt: (12) „Jel téessék a sóhajtozók és sírók homlokára” (Ez. 9,4). (13) A többieket pedig bosszuló karddal szúrták át a szövetség megtorlásának végrehajtói. És ez az ítélet vár mindenkire, aki belép (14) az Ő szövetségébe, de nem

⁸⁵ Bárukh személyéhez lásd Jer. 36 stb.; maga az utalás homályos, de lásd Jer. 31,31; 36,10 skk.; 45,4-5. Maguk a mondások, amely(ek)re a szöveg hivatkozik, nem azonosíthatók.

⁸⁶ Géhazi személyéhez lásd II. Kir. 4-5; az utaláshoz: II. Kir. 5,26-27.

⁸⁷ Az A kézirat itt megszakad, a szöveg folytatása: B kézirat, XIX, 34 skk.

⁸⁸ Alább a kézirat teljes szövege, tekintet nélkül arra, hogy az első szakaszok párhuzamosak az A kézirat végével.

⁸⁹ Héberül: 'evjonim; értsd: a közösség tagjai.

⁹⁰ Héberül: mášiah.

ragaszkodik ezekhez a törvényekhez: a felelősségre vonás során Belial keze pusztítja el őket. (15) Ez lesz az a nap, amelyen Isten elvégzi a felelősségre vonást, amint meg van mondva: „Olyanná váltak Júda fejedelmei, (16) mint akik a határjeleket kiszaggatták, áradó haragot öntesz rájuk” (Hós. 5,10). Mert bár beléptek a megtérők szövetségébe, (17) nem tértek le az elpártolók útjáról, és a paráznaság útjain forgolódtak, és gonosz vagyonban, (18) bosszúvágyat s haragot táplálva egymás iránt, kölcsönösen gyűlölván egyik a másikat. Egyikük sem fordított gondot (19) testi kapcsolataira, közeledtek egymáshoz testi dolgokban, a vagyont és hasznot gyarapították, és mindenki azt tette, (20) ami a saját szemében jónak látszott, és mindenki szíve makacsságában tett választást, és nem húzódtak félre a tömegtől (21) és ennek bűnétől. Önteltségük miatt féktelenné váltak, hogy a gonoszak útját járják. Róluk mondta (22) Isten ezeket: „Boruk sárkányok epéje és áspisok fejének mérge” (Deut. 32,33). A sárkányok: (23) ezek a népek királyai. És a boruk: ez az útjaik. És az áspisok feje: ez Jáván (24) királyainak feje, aki azért jön ellenük, hogy bosszút álljon.

Azonban „a falat (25) építők” (Ez. 13,10) és a „mázsal mázolgatók” (Ez. 13,10) nem értettek meg mindebből semmit, mert „a szelet méricskélő” és „hazugságot terjesztő” (Mikha 2,11) hirdette nekik (26) ezt a hazugságot, s ezért Isten haragja fellobbant egész gyülekezetük ellen, amint Mózes is megmondta (27) Izráelnek: „Nem igaz voltod és szíved egyenessége miatt mehetsz te elfoglalni ezeket a nemzeteket” (Deut. 9,5), (28) „hanem inkább szeretetemből, amelyet atyáid iránt éreztem, és hogy betartsam fogadalmamat” (Deut. 7,8).

És ez (29) a törvénye a megtérteknek Izráelben, akik elhagyták a nép útját. Isten ugyanazzal a szeretettel, amelyet az ősök iránt érzett, (30) akik tanúságot tettek róla a népnek, (ugyanazzal) szerette a későbbieket is, mert ők is részei (31) az atyák szövetségének. És Isten gyűlöletet és megvetést érez „a fal építői” iránt, és fellobbant a haragja ellenük, és mindazok ellen, (32) akik a nyomukban járnak. És ez az ítélet mindenki fölött, aki megveti Isten parancsolatait, (33) vagy elhagyja őket, és szíve makacsságában elfordul tőlük. Mindenki, aki belépett az új szövetségbe (34) Damaszkusz országában, de újólag elpártol, és eltér az élet vizének kútjától: (35) nem számítják a nép köréhez, és amikor ezt (a kört) összeírják, őt nem írják be, (XX,

1) az egyetlen tanító⁹¹ elhunytának⁹² napjától az Izráelből és Áronból való fölKent⁹³ fellépéséig.

És ez az ítélet mindazok fölött, (2) akik belépnek a szentség feddhetetlen embereinek gyülekezetébe, de visszariad(nak) attól, hogy megtartsá(k) az egyenesek számára előírt szabályokat. (3) Ez az az ember, akit „*megolvasztanak a kohóban*” (Ez. 22,22). Ha napfényre kerülnek a tettei, eltávolítják a gyülekezetből, (4) mint olyant, akinek osztályrésze nem azokéval együtt van, akiket Isten tanított. Hitvány tette szerint fogják őt emlegetni a tudós emberek, (5) amíg el nem jön az ideje annak, hogy ismét megálljon a szentség feddhetetlen emberei között. (6) És ha napfényre kerülnek a tettei, tekintettel a Tan értelmezésére, amely szerint (7) a szentség feddhetetlen emberei járnak: ne közösködjék vele senki vagyron és feladat dolgában, (8) mert az (illető)t a Legfelsőbb minden szentje elátkozta.

Ez az ítélet mindazok fölött, akik – a korábbiak (9) és a későbbiek közül egyképpen – bálványokat helyeztek a szívükbe, és szívük makacosságában (10) járnak: az ilyeneknek nincs osztályrésze a Tan házában. Ítélik meg őket azon társaik ítéletének megfelelően, akik visszatértek (11) a gúnyolódás embereihez,⁹⁴ mivel utálatosságot mondtak az igazságos szabályokról, és megvetették (12) a szövetséget, és az esküt, amelyet Damaszkusz földjén letettek, holott ez az új szövetség. (13) És a Tan házában ne legyen osztályrésze sem nekik maguknak, sem családjaiknak.

És az egyetlen (14) tanító⁹⁵ elhunytának napjától egészen addig, amíg meg nem semmisül valamennyi háborúzó, aki a hazugság (15) emberével⁹⁶ tartott, mintegy negyven év van. És ez alatt az idő alatt fellobban (16) Isten haragja Izráel ellen, amint meg van mondva: „*Nincs király, és nincs vezér*” (Hós. 3,4),

⁹¹ Héberül: *more jáhid* / *(ha-)more ha-jáhid*. Szövegjavítással esetleg: *more ha-jahad*, ‘a közösség tanítója’. Nyilván ugyanaz a személy, mint az „igaz tanító” / „az igazság tanítója”.

⁹² A héber szövegben: „begyűjtésének” (eufémizmus).

⁹³ Héberül: *mášiáh*.

⁹⁴ Jes. 28,14 szövegében ugyanez a kifejezés a jeruzsálemi vezető körökre utal.

⁹⁵ Héberül: *(ha-)more ha-jáhid*.

⁹⁶ Héberül: *’iš ha-kázáv*.

és nincs bíró, és nincs, aki igazságosan (17) fenyít. Azonban „akik megtértek J[ákok] bűnéből”, „megtartották Isten szövetségét” (Jes. 59,20-21). „Akkor majd arról beszélnek egymás (18) között, hogy kölcsönösen segíteniük kell egymást, hogy szilárdak legyenek lépteik Isten útján. Isten meghallja (19) a szavukat, és meghallgatja, és megírják Őelőtte az emlékezés könyvét, azokra vonatkozóan, akik félik Istent, s akik tekintettel vannak (20) az Ő nevére” (Mal. 3,16): mígnem kihirdetik a szabadulást és az igazságosságot azok számára, akik félik Istent. „És ismét látni fogjátok (a különbséget) az igaz (21) és a gonosz között, az Isten szolgálja és az között, aki nem az Ő szolgálja” (Mal. 3,18). „Ő pedig kegyet gyakorol azokkal, akik szeretik, (22) és akik hűségesek hozzá, azokkal az ezredik nemzedékig” (Ex. 20,6 / Deut. 5,10).

Peleg háza:⁹⁷ mindazok, akik eltávoztak a szent városból.⁹⁸ (23) Izráel elszakadásának idején Istenre támaszkodtak, és a szentélyt tisztátalannak tekintették, de némely dologban (24) visszatértek a nép útjára: közülük mindenki a szelleme szerint ítéltetik meg (25) a szent tanácsban. Azok viszont, akik beléptek ugyan a szövetségbe, de kitortek a Tan határai közül: amikor majd (26) Isten dicsósége megnyilvánul Izráel számára, ki lesznek irtva a seregből. És velük együtt pusztul el Júdában minden (27) gonosztevő is a tüzes próbatétel napjaiban. Ámde azok, akik tartották magukat ezekhez a törvényekhez, és a Tan szava szerint jártak, (28) keltek, és hallgattak a tanító⁹⁹ szavára, és elismerték Isten színe előtt: „Vétkeztünk, (29) bűnösök voltunk, mi és apáink” (Zsolt. 106,6; Dán. 9,5), s éppen az ellenkező irányban jártunk, mint a szövetség törvényei, igazságos (30) és helyes az ítéleted fölöttünk, s (akik) nem emelnek kezet az Ő szent előírásaira, és igazságos (31) törvényeire, és igazságának tanúságtételeire: azokat fel kell világosítani az ősi törvényekről, amelyek alapján (32) megítélték a gyülekezet tagjait, amikor figyeltek az igaz tanító¹⁰⁰ szavára, és nem szegültek szembe (33) az

⁹⁷ A héber *peleg* szó jelentése: ‘megosztás’, ‘elhasítás’; Peleg neve szerepel az ósatyák jegyzékében (Gen. 10,25). Itt átvitt értelemben: ‘akik elváltak (a holt-tengeri közösségtől)’.

⁹⁸ Ti. Jeruzsálemből.

⁹⁹ Ti. az „igaz tanító”.

¹⁰⁰ Héberül: *more cedeq*.

igazság törvényeivel, ha ezeket hallották; (ezek az emberek) boldogak lesznek, örvendeni fognak, szívük bátor lesz, vitézembek lesznek, (34) mint bárki más a világon, mert Isten bocsánatot ad nekik és megéri az Ő szabadítását – mivel „az Ő szent nevében kerestek menedéket” (Cef. 3,12).

{A/II kézirat}

(Senki) (XV, 1) ne tegyen esküt, s kivált ne az *alef* és *lámed* vagy az *alef* és *dálet* (betűkkel),¹⁰¹ kivéve a belépők esküjét, (2) a szövetség átkaival. És ne említse Mózes Tanát se, mert [...].¹⁰² (3) Ha esküt tesz, és áthágja (a tilalmat): meggyalázza a Nevet.¹⁰³ És ha a bírák felszólítására letette az esküt, (4) a szövetség átkaival, s megszegi: bűnös; tegyen beismerő vallomást, térjen meg, és nem kell a halálos bűn (terhét) (5) viselnie.

És ha valaki belép az egész Izráelnek (szóló) szövetségbe, amely örök (érvényű) törvény: fiai, akik elérték (azt a kort, hogy) (6) belépjenek a számbavettek közé, álljanak ők is (a többiek) elé a szövetség esküjével.

(7) A gonosz egész ideje alatt ez az előírás mindenki számára, aki megtér romlottságának útjáról. Azon a napon, amelyen közölte (elhatározását) a nagyok (8) felügyelőjével: vegyék gondozásba annak a szövetségnek az esküjével, amelyet Mózes (9) kötött Izráellel; ez a szövetség: teljes szívből és teljes lélekből megtérni (10) Mózes Tanához, vagyis ahhoz, ami a cselekedetekre nézve a gonosz egész idejére vonatkozóan benne foglaltatik. És senki ne tájékoztassa az (újonnan) belépőt a törvények felől (11) mindaddig, amíg az nem került a felügyelő színe elé: nehogy különbnek látsszék, (mint valójában), amikor a felügyelő próbát tesz vele. Ha magára vállalja, hogy megtér Mózes Tanához, (12) teljes szívéből és teljes lelkéből, (13) s mégis bűnt követ el: a többieket ezért nem terheli felelősség. Ha a

¹⁰¹ Mindkét betű az istennév rövidítése: 'él / 'elohim, illetve 'adonáj.

¹⁰² Az A/II kézirat itt olvashatatlan, és ehhez a szakaszhoz Qumránból sincs párhuzamos szöveg. Az előírás nyilván a Tórára való esküvést tiltja.

¹⁰³ A Név: az istennév.

Tan(t illetően) olyasmiben téved, amit az egész tábornak (14) tudnia kell: a felügyelő világosítsa fel és adjon neki utasítást,¹⁰⁴ (15) egy teljes évig. [...]

Bolond, vagy zavarodott, vagy valamiképpen hibbant, (16) vagy gyenge szemű, aki nem lát, vagy nyomorék, vagy süket, vagy kiskorú ne lépjen be [a szövetségbe: a szent angyalok vannak velük (...)].

(XVI, 1) [...] veletek (van) a szövetség, és egész Izráellel. Ezért mindenki csak saját lelke szerint szánja el magát arra, hogy megtér (2) Mózes Tanához, mert ebben van rögzítve minden.

A részletes leírása azoknak az időknek, amelyekben Izráel (3) vak ezek iránt (a törvények) iránt, rögzítve van *Az idők felosztásának, periódusaiknak és hetes (4) szakaszaiknak könyvé*-ben.¹⁰⁵

És azon a napon, amelyen az ember magára veszi (az esküt), hogy megtérjen (5) Mózes Tanához: eltávozik mellőle Masztéma¹⁰⁶ angyal – ha megtartja a(z Ő) szavait. (6) Ábrahám is éppen ezért körülmetélkedett azon a napon, amelyen (megszerzte) a tudását.¹⁰⁷

Ami ezt a mondást illeti: „*Amit az ajkadon kiejtesz, (7) ügylelj*”, hogy megtartsad (Deut. 23,24):¹⁰⁸ senki ne oldja fel, még a halál árán sem, a kötő¹⁰⁹ esküt, amelyet azért vett magára, (8) hogy a Tanból bármit is végrehajtszon; de ha valaki azért vesz magára bármiféle kötelezettséget, (9) hogy valamiben is eltérjen a Tantól: ne hajtsa végre, még a halál árán sem.

(10) Ami a nők esküjét illeti: erről meg van mondva: „*Esküjét a férje megsemmisítheti*” (Num. 30,9); senki ne hajtszon végre (11) olyan esküt, amelyről nem tudja, hogy végrehajtható-e, vagy meg kell semmisíteni. (12) Hogyha az (eskü) a szövetség megszégésére vezetne: semmisítse meg, és ne hajtsa végre. És ez a jog a nő apjára is érvényes.

¹⁰⁴ Ti. magatartására nézve.

¹⁰⁵ A rituális időszámítás nagy naptári ciklusairól van szó; ezek: hét, illetve hétszer hét év, amelyeknek vége – a 7., illetve 50. év – mindig „a nyugalom (šabbát) éve”, lásd Lev. 25.

¹⁰⁶ Héberül: *masztéma*, ‘gyűlölködés’; a Gyűlölködés angyala.

¹⁰⁷ Vö. Gen. 17,9-27.

¹⁰⁸ A szöveg valamivel bővebb, mint az eredeti a Biblia maszoréta szövegében.

¹⁰⁹ Értsd: az illetőt kötelező, érvényes.

(13) Ami az önként felajánlott áldozatot illeti: senki ne ajánljon fel az oltár számára bármi olyan dolgot, amely erőszakból (származik). Sőt, a kohének (14) se fogadjanak el Izráeltől olyan dolgot, amely erőszakból (származik). És senki ne adjon áldozati ajándékul olyan élelmiszert, (15) amely fogyasztásra szolgál. Ez az, amiről meg van mondva: (16) „Adománnyal¹¹⁰ vadásznak egymásra” (Mikha 7,2).

És ne (17) ajánljon fel [...]

[...]

(IX, 1) Bárki, aki (önként felajánlkozik), hogy egy embert kiirtat az emberek közül a(z idegen) népek törvényei szerint: halállal vesszen.¹¹¹

(2) És ami ezt a mondást illeti: „*Ne állj bosszút néped fiain, és ne tarts haragot velük*” (Lev. 19,18): ha bárki azok közül, akik beléptek a szövetségbe, (3) olyan (vádát) hoz fel a társa ellen, amit tanúk előtt nem tud bizonyítani, (4) vagy dühös indulatában emel vádat ellene, vagy éppen az illető előjáróinak tesz bejelentést, hogy megszégyenítse őt: „*bosszúálló*” az, és „*haragot tartó*”. (5) Mert az írásban¹¹² csupán ez van: „*Bosszúálló Ő a gonoszakkal szemben, és ellenségével szemben haragtartó Ő*” (Náhum 1,2).¹¹³

(6) És ha hallgat (a társ) a felől nap mint nap, de amikor haragra lobban ellene, megszólal, s főbenjáró ügyben¹¹⁴ (7) megvádolja őt: saját maga ellen emel vádat, mert nem juttatta érvényre Isten parancsait, amelyek ezt mondják neki: „*Fedd meg (8) erősen felebarátodat, s magad ne hordozz bűnt miatta*” (Lev. 19,17).

Az esküről. (Ő) ezt mondta: (9) „*Ne segíts magadnak a saját kezeddel.*”¹¹⁵ Az, aki nyílt mezőn kényszeríti ki az esküt, (10) nem

¹¹⁰ A héber *hérem* lehet ‘tilalom’, ‘(kohének tilalommal terhelt) adomány(a)’, ‘háló’.

¹¹¹ Vö. Lev. 27,29. Értsd: a holt-tengeri közösség halálbüntetést helyezett kilátásba azok számára, akik a közösség egy tagját a közösség jogszolgáltatásán kívül, például, világi hatóságnál, főbenjáró bűn vádjával feljelentették.

¹¹² Értsd: a szent iratban.

¹¹³ Értsd: a bosszú Isten joga. Az idézetben – a Bibliában – szereplő istennév helyett a kézirat a névmást használja.

¹¹⁴ Szó szerint: „halál ügyében”.

¹¹⁵ Nem valódi bibliai idézet, de lásd I. Sám. 25,26.31.33. Az önbíráskodás ellen.

pedig bírák jelenlétében és felszólítására: a saját kezével segített magának.

Ha bármi elvész, (11) és nem derül ki, hogy ki lopta el a tábor vagyonából, amelyben ellopták: gazdája esküdjék meg az átkozó esküvel. (12) És ha ezt (az átkot) valaki hallja, s bár tudja, mégsem fedi fel a tolvajt: bűnös ő is.

(13) Ha bárki kárpótlást hoz, s nincsenek meg a tulajdonosok: az, aki visszahozta, tegyen vallomást¹¹⁶ a kohén előtt, (14) s a dolog legyen az övé, kivéve az engesztelő bakot. És ugyanígy minden, ami elveszett, és megkerül, de nem találják meg (15) a tulajdonosát: jusson a kohéneknek, mert az, aki megtalálta, netán nem ismeri az (illető dolog)ra vonatkozó törvényt. (16) Ha nem állapítható meg, ki a tulajdonos: tartsák meg a kohének.¹¹⁷

Ha bárki a Tan ellen vét (17) akármilyen ügyben, és a társa látta, de egyedül van, s az ügy halálbüntetéssel jár: közölje (18) a felügyelővel az (illető) jelenlétében intelemként. A felügyelő saját kezűleg készítsen feljegyzést, hátha (19) az (illető) ismét ugyanazt cselekszi valaki (más) előtt, és az is jelenti a felügyelőnek. Ha visszaesik, és más is tettenéri: (20) beteljesedett az ítélete.

És ha két tanú jelentkezik, bár mindketten (21) más-más vétségre: zárják ki az illetőt a tisztaságból, ha a tanúk megbízhatók, (22) és a felügyelőnek ugyanazon a napon tettek jelentést, mint amelyen meglátták azt az embert. De vagyoni dologban csak két (23) megbízható tanút fogadjanak el. Egy tanú csak ahhoz elég, hogy a tisztaságból kizárják.

Halálos ítélet meghozatalához (X, 1) a bírák ne fogadjanak el olyan tanút, aki még nem érte el a nagykorúságot, és (maga a tanú) legyen istenfélő.

Ne adjanak hitelt (2) tanúként a társával szemben senkinek, aki maga (3) szándékosan¹¹⁸ megszeg akár csak egyet is a parancsolatokból, mígnem megtisztul, hogy megtérjen.¹¹⁹

(4) És ez a szabályzat a gyülekezet bírái számára. Legalább tíz embert válasszanak ki (5) a gyülekezetből, meghatározott

¹¹⁶ Értsd: nyilatkozatot.

¹¹⁷ Vö. Num. 5,5-8.

¹¹⁸ Szó szerint: „felemelt kézzel”. vö. Num. 15,30.

¹¹⁹ Értsd: hogy helyreállítsák teljes jogú tagságát a közösségben.

időre: négyet Lévi és Áron törzséből, Izráelből (6) pedig hatot, (olyanokat), akik járatosak az Elmélkedés könyvében¹²⁰ és a szövetség szabályaiban, huszonöt éves (7) kortól hatvan éves korig. Azonban hatvan éves vagy ennél idősebb (8) korban (már) senki ne jusson ahhoz, hogy a gyülekezet fölött bíraskodjék, mert az ember vétke miatt korlátozva van napjainak száma,¹²¹ és amikor (9) Isten haragja fellobbant a föld lakói ellen, elrendelte, hogy az ember értelme (10) alábbhagyjon, még azelőtt, hogy napjai betelnek.¹²²

A vízben való tisztulást illetően. Senki (11) ne mosakodjék piszkos vízben, vagy olyanban, amelynek mennyisége kevés ahhoz, hogy testét ellepje. (12) Edényt se tisztítson benne. Ne tisztálkodjék sziklaüregben sem, ha nincs benne elegendő víz (13) ahhoz, hogy ellepje, vagy – bármi szennyezett dolog érintése miatt – vize szennyessé vált, mint az edényben (lévő víz).¹²³

(14) A sabbátra vonatkozóan, hogy a törvényei szerint tartsák meg. Senki ne végezzen (15) munkát a hatodik napon attól az időponttól kezdődően, hogy a Nap korongja (16) teljes egészében a kapu elé került,¹²⁴ mert ez az, amiről mondván van: „*Tartsd meg (17) a sabbát napját, hogy megszenteld*” (Deut. 5,12).

Es sabbát napján senki ne beszéljen (18) üres és léha dolgokról. Ne vegyen el semmiért fizetséget a társától. Ne forduljon bírósághoz vagyon vagy haszon miatt. (19) Ne beszéljen a munkájáról és teendőiről, amelyeket másnap kell elvégeznie. (20) Senki ne menjen ki a mezőre, hogy fontos¹²⁵ dolgai után nézzen (21) sabbát napján.¹²⁶ Senki ne távozzék el messzebbre a városától, mint ezer könyöknyi távolság.¹²⁷ (22) Senki ne

¹²⁰ Itt: „Hágo (HGV) / Hági (HGY) könyvében”.

¹²¹ Értsd: élete. A vétekhez (engedetlenség) lásd Gen. 3,22-23; 6,3.

¹²² A *senilitas* állapotához lásd Jub. 23,11. Hasonló volt az etruszkok nézete is. A zsidó hagyomány később rendszerbe foglalta az életkorokra vonatkozó tanítást; lásd Pirqé avot 5,21; Ecclesiastes rabba 1,2 (§ 1).

¹²³ A Misna ugyanígy rendelkezik a tisztálkodási szertartásról (mMikváot 2,1-2).

¹²⁴ Értsd: amikor a Nap már a látóhatáron van, de még a teljes korong látható. A sabbát tehát nem napszállta után kezdődik, hanem napnyugtakor.

¹²⁵ Szó szerint: „kedves”.

¹²⁶ Vö. Jes. 58,13.

egyék sabbát napján mást, mint ami már el van készítve. És abból, ami a mezőn (23) található, ne egyék, és ne igyék semmit, csak azt, ami már benn van a táborban. (XI, 1) Úton, ha mosakodni megy: ihat, ahol megáll, de vizet nem merhet semmilyen edénybe. (2) Nem küldhet el idegent,¹²⁸ hogy az végezze el a dolgait sabbát napján. (3) Senki ne öltön fel szennyes ruhát, vagy olyant, amit tárolóban helyeztek el, csak ha (4) vízben kimosták vagy illatszerrel bedörzsölték. Senki ne kössön fogadást¹²⁹ saját akaratából (5) sabbát napján. Senki ne menjen a jóság után, hogy legeltesse, messzebbre a városától, mint (6) kétezer könyöknyi távolság.¹³⁰ Ne emelje fel a kezét, hogy (a jóságot) ököllel megüsse. Ha (a jóság) (7) csökönyös, ne vezesse ki a házából. Senki ne vigyen semmit a házból (8) ki az utcára, és az utcáról be a házba.¹³¹ És ha lombsátorban¹³² tartózkodik, ne vigyen ki semmit, (9) és ne vigyen be. Ne nyisson fel zárt edényt sabbát napján. Ne tegyen (10) illatszert magára, ha kimegy vagy bejön sabbát napján. Ne ásson fel a lakóházban (11) követ vagy földet.¹³³ A gondozó ne vigye magával a szoptógymereket, ha kimegy vagy bejön sabbát napján. (12) Senki ne feddje meg a szolgáját, vagy szolgálóját, vagy béresét sabbát napján. (13) Ha a jóság vajúdik, senki ne segítsen neki sabbát napján. És ha kútba esik, (14) vagy verembe, senki ne emelje ki sabbát napján. Senki ne tartsa a sabbátot olyan helyen, (15) amely közel van a(z idegen) népekhez.¹³⁴ Senki ne törje meg a

¹²⁷ Vö. Num. 35,4.

¹²⁸ Értsd: nem zsidót. Azaz, tiltva van a sabbát napi munkavégzés tilalmának megkerülése oly módon, hogy nem zsidót alkalmaznak; a tilalom bibliai háttéréhez lásd Ex. 20,10; Deut. 5,14.

¹²⁹ A héber szóhoz lásd II. Kir. 18,23 / Jes. 36,8.

¹³⁰ Vö. Num. 35,5. – A szombat-határ (*tehum šabbát*) kijelölése itt más, mint ugyanannak a bibliai parancsolatnak a rabbinikus értelmezése; utóbbi a kétezer lépést általánosan megengedi.

¹³¹ Vö. Jer. 17,21-22.

¹³² Héberül: *szukka*. Az őszi sátoros-ünnepre (*szukkot*) vonatkozik. Vö. Lev. 23,33-43.

¹³³ Értsd: ne végezzen még a házban sem olyan munkát, amely a pihenőnapon egyébként tiltva van.

¹³⁴ Ti. mert ez esetleg veszélyeztetné a rituális előírások megtartását.

munkaszünetet¹³⁵ vagyon vagy haszon miatt sabbát napján. (16) De ha valaki vízzel teli gödörbe esik, vagy más olyan helyre, (17) ahonnan maga nem tud kijönni: hozzák fel őt létrával, vagy rúddal, vagy más eszközzel.¹³⁶ Senki ne vigyen semmit az oltárhoz sabbát napján, (18) kivéve a sabbát napi égőáldozatot, mint ahogyan meg van írva: „*kivéve a sabbát-jaitokat*” (Lev. 23,38).

Senki ne küldjön (19) az oltárhoz égőáldozatot vagy ételáldozatot,¹³⁷ füstölőszert vagy fát olyan emberrel, aki (20) bármifajta tisztátalansággal beszennyezte magát, mert ezzel beszennyezi az oltárt is, mint ahogyan meg van írva: „*A gonoszak (21) áldozata: utálatosság, és az igazak könyörgése: mint a kedvesen fogadott ételáldozat*” (Prov. 15,8).¹³⁸ Bárki, aki a leborulás (22) házába¹³⁹ lép: ne menjen oda szennyesen, mint akinek mosakodnia kell.

És ha a trombiták¹⁴⁰ összehívták a gyülekezetet: (23) mindenki siessen, vagy maradjon hátra, de ne tartsa fel a sabbát szertartását: (XII, 1) az szent.

Senki ne háljon asszonnyal a szentély városrészében: mocsokkal beszennyezik (2) a szentély városrészét.

Bárki, aki Belial szellemének uralma alatt áll, (3) és beszédével vizsályt¹⁴¹ kelt: ítéljék el a bűvölőkre és varázslókra (vonatkozó) törvények szerint.¹⁴²

¹³⁵ Szó szerint: „a sabbátot”. Szombaton minden munkavégzés tilos.

¹³⁶ Ti. az emberi élet megmentése erősebb kötelesség, mint a sabbát, lásd Lev. 18,5; ez a kötelesség felfüggeszti a tilalmat. Később hasonló a rabbinikus előírás is. E napon azonban csak az emberi élet megmentése érdekében szabad eszközt, szerszámot használni. Állatnak nem nyújtható segítség (lásd fentebb).

¹³⁷ Héberül: *minha*.

¹³⁸ Az idézet valamelyest módosítja a Biblia szövegét: ez a megfogalmazás az imát áldozatnak minősíti.

¹³⁹ A szentély körzete.

¹⁴⁰ A „trombita” (héberül: *hacocera*) vagy „harsona” fém, talán ezüst fúvós hangszer (lásd Num. 10,2 skk.), egyszerű cilindrikus és kónikus építésű, a kohének kezelik.

¹⁴¹ Értsd: vallási vizsályt.

¹⁴² Lásd Lev. 20,27. Az előírt büntetés: halál.

De ha bárki arra vetemedik, (4) hogy megtörje a sabbát vagy az ünnepek szentségét: ne ítéljék halálra; az emberi lények (5) (kötelessége, hogy) felügyeljenek rá. Ha kigyógyul ebből, tart-sák felügyelet alatt hét éven át, (6) és ezután visszatérhet a gyülekezetbe.¹⁴³

Senki ne nyújtsa ki a kezét, hogy vérét ontsa bárkinek is a(z idegen) népek fiai közül (7) vagyon vagy haszon miatt. És ugyanígy, ne vegyen el a vagyonukból semmit, éppen azért, hogy azok ne terjeszthessenek rágalmakat; (8) kivétel az, ha ez Izráel társaságának határozatából történik.

Ne adjon el senki tiszta jószágot vagy madarat (9) a környező népeknek, nehogy áldozati célra használják fel őket, (10) és magtárából vagy prэшázából se adjon el nekik semmit, és semmiféle gazdagságából.¹⁴⁴ Sőt, ne adja el nekik szolgáját és szolgálóját sem: (11) ezek vele együtt beléptek Ábrahám szövetségébe.¹⁴⁵

Senki ne szennyezze be a lelkét (12) azzal, hogy mindenféle állatból vagy csúszó-mászóból eszik, kezdve a méhek lárvájától egészen azokig az élőlényekig, (13) amelyek a vízben nyüzsögnek. Ne egyék a halakat sem, kivéve, ha élve (14) hasítják fel őket, és kifolyatják a vérüket. A sáskaféléket pedig, mindahány fajtájuk van, elevenen tegyék tűzbe (15) vagy vízbe, mert ezt kívánja a természetük.

A fa, és a kő, (16) és a föld, amely emberi szennytől lett tisztátalan, a tisztátalanság tekintetében ugyanolyannak számít, mint az: (17) aki megérinti őket, tisztátalanságukhoz képest válik tisztátalanná. És minden szerszám, szög vagy cövek

¹⁴³ A vallási viszálykeltést a holt-tengeri közösség a legszigorúbb büntetéssel torolta meg, de a vallási törvények megszegését enyhébben ítélték meg.

¹⁴⁴ A nem zsidókkal való kereskedés tilalma hasonló a Misnában is. Vö. mAvoda zára 1,1-6.

¹⁴⁵ Vö. Gen. 17,23.

a falban, (18) ha holttesttel volt együtt a házban: tisztátalan lesz, a munkaeszközök tisztátalanságának megfelelően.¹⁴⁶

(19) Ez a szabályzat Izráel városainak életvitelére.¹⁴⁷ Ezeknek a törvényeknek megfelelően, különítsék el egymástól (20) a tisztátalant és a tisztát, hogy meg tudják állapítani a különbséget szent és közönséges között. És ezek a törvények (21) a Mester számára: éljen nekik megfelelően, minden élőlényrel együtt, a különböző alkalmakra vonatkozó törvények szerint. Ha Izráel magja¹⁴⁸ aszerint él, (22) ahogyan ez a törvény előírja: nem lesznek átkozottak.

(23) És ez a szabályzat azok számára, akik táborban élnek. Azok, akik e (törvények) szerint élnek a gonosz korszakában, egészen addig, amíg fel nem lép Áron (XIII, 1) és Izráel fölkenntje:¹⁴⁹ legalább tízen – ezres, és százas, és ötvenes, (2) és tízes (csoportokban). És ahol tízes csoport van: mindig legyen közöttük legalább egy kohén, aki járatos az Elmélkedés könyvében.¹⁵⁰ (3) Az ő szavát kövessék mindannyian. És ha a kohén nem képzett mindezekben (a törvényekben), de a lévíták között van valaki, aki képzett bennük: (4) hozzanak olyan döntést, hogy mindenkinek, aki a táborhoz tartozik, az ő szava szerint kell cselekednie. Ámde ha (5) a kiütésekkel¹⁵¹ kapcsolatos szabályok¹⁵² tekintetében kell dönteni: menjen oda a kohén, jelenjék meg a táborban, a szakértő¹⁵³ pedig tájékoztassa őt (6) a szabályok részletei felől, s ha (a kohén) netán nem érti is őt, (a döntést) engedje át neki, mert (7) az ítélezés (joga) az övék.¹⁵⁴

¹⁴⁶ Vö. Lev. 11,32.

¹⁴⁷ Szó szerint: „ülés”.

¹⁴⁸ Értsd: leszármazottjai.

¹⁴⁹ Héberül: *mášiah*.

¹⁵⁰ Itt: „Hági könyve”.

¹⁵¹ Kiütés: bőrbetegség.

¹⁵² A héber szövegben: „Tóra”.

¹⁵³ Szó szerint: „felügyelő”.

¹⁵⁴ Értsd: a vallási törvények alkalmazása során bizonyos esetekben a tényleges vizsgálatot esetleg nem a kohén végzi, hanem a megfelelő szakértő, de a rituális döntést mindenképpen a kohénnek kell meghoznia.

És ez a tábor felügyelőjének szabályzata. Tanítsa a teljes jogú tagokat Isten (8) műveire, és magyarázza nekik az Ő hatalmas csodáit, és sorolja fel előttük minden idők¹⁵⁵ eseményeit, értelmezésükkel együtt.¹⁵⁶ (9) Bánjon velük ugyanolyan szeretettel, mint fiaival az apa, és törődjön velük minden gondjukban, mint nyájával a pásztor. (10) Oldja fel minden láncukat, amely megkötöi őket, hogy a gyülekezetében senki ne legyen elnyomva és kényszer alatt. (11) Vizsgáljon meg mindenkit, aki a gyülekezethez csatlakozik, tettei, és szelleme, és ereje, és bátorsága, és vagyona tekintetében, (12) és jelölje ki az őt megillető helyet, ahogyan a fény meghatározza.¹⁵⁷

Senki a táborhoz tartozók közül (13) nem jogosult arra, hogy bárkit is bevigyen a gyülekezetbe, kivéve ha a tábor felügyelője beleegyezését adja ehhez.

(14) Senki azok közül, akik belépnek a szövetségbe, ne fogadjon el és ne adjon át semmit a gödör embereinek, kivéve (15) ha fizetségért. És senki ne kössön velük szerződést vásárlásra vagy eladásra, csak úgy, hogy bejelenti a tábor felügyelőjének. [...]

„[...] és jönnek rád, és népedre, és atyád házára olyan napok, amilyenek még nem voltak, (XIV, 1) attól a naptól fogva, hogy Efrájim elszakadt Júdától” (Jes. 7,17). Ámde azok számára, akik ezek szerint a szabályok szerint élnek, (2) Isten szövetsége (szilárd) bizonyosság: Ő majd kimentí őket a gödör minden kelepccéjéből; „az együgyűek pedig elnyerik büntetésüket” (Prov. 27,12).

(3) És ez a szabályzat a tábor települései számára. Vegyenek számba mindenkit név szerint: elsőkként a kohéneket, (4) másodikként a lévitákat, harmadikként Izráel fiait, és negyedikként a jövevényeket.¹⁵⁸ És írják össze őket név szerint, (5) egyiket a másik után, elsőkként a kohéneket, másodikként a lévitákat, (6) harmadikként Izráel fiait, és negyedikként a jövevénye-

¹⁵⁵ Szó szerint: „az örökkévalóság”.

¹⁵⁶ Eszerint a holt-tengeri közösség nemcsak a bibliai szövegeket értelmezte, hanem a történeti eseményeket is; ez az értelmezés, mint a *Habakkuk-kommentár* mutatja, mindig abban áll, hogy kapcsolatot teremtenek a kiválasztott szöveg-hely vagy esemény és saját helyzetük között.

¹⁵⁷ Szó szerint: „a [fény] sorsában”. – A „fény” itt nyilván ugyanaz, mint „a fény fiai” stb. kifejezésekben.

¹⁵⁸ Ti. azokat, akik közöttük élnek, de még nem teljes jogú tagjai a közösségnek.

ket. És ebben (a sorrendben) üljenek, és ebben (a rendben) kérdezzék meg őket minden ügyben.

És a kohén, aki a teljes jogú tagok számbavételével (7) van megbízva:¹⁵⁹ harminc és hatvan év között legyen, járatos az Elmélkedés (8) könyvében, és a Tan valamennyi törvényében, hogy a Tan törvényeinek megfelelően beszéljen velük.

És a felügyelő, aki (9) az egész tábor fölött áll: harminc és ötven év között legyen, tudjon bánni az emberek (10) mindenféle titkával, és minden nyelvvel is, külön-külön. Az ő szavához igazodjanak azok, akik belépnek a gyülekezetbe, (11) ki-ki a sorja szerint. És minden ügyben, amelyről bárki beszélni akar: szóljon a felügyelőnek, (12) akár vitás (kérdés) az, akár ítélet.

És ez a szabályzat a teljes jogú tagok számára, hogy megvalósítsanak mindent, amit akarnak. Adják át minden hónapban (13) a felügyelő kezébe legalább két napi bérüket, és a bírák (14) ebből juttassanak az árváknak, és ebből támogassák az elesetteket, és a szegényeket, és az öreget, aki (15) megrokkant, és azt az embert, aki hajléktalan, és azt, akit fogságba hurcoltak, idegen nép közé, és a hajadont, akinek nincs közeli rokona, és az ifjút, akinek nincs gondviselője, és (fedezzék) a közösség minden költségét [...]

(17) Ez a kifejtése a táborban élők szabályzatának. [...]

(18) És ez a kifejtése azoknak a törvényeknek, [amelyek szerint élnek a gonosz korszakában, egészen addig, amíg fel nem lép] (19) Áron és Izráel fölkentje,¹⁶⁰ hogy bocsánatot szerezzen a bűneikre [...]

(20) [...]

[...]

¹⁵⁹ Ti. a *páqid*.

¹⁶⁰ Héberül: *másiah*.

A FÉNY FIAINAK HARCA A SÖTÉTSÉG FIAI ELLEN

Széfer milhemet bené or bi-vné ha-hošek /

Milháma / Harci tekercs /

The War Rule / Kriegsrolle

1QM

A bőr tekercs négy darabból varrták össze, hossza 290 cm.¹ Sok sérülése van. Eredetileg összesen 20 hasáb szöveg volt rajta, de az utolsó hasáb hiányzik. A tekercs alsó szélén – a többé-kevésbé ép I–XIX. hasáb alján – ugyancsak hiányzik 1–2 sornyi szöveg.

A nagy tekercs az I. számú barlangban került elő. A IV. számú barlangban talált töredékek – köztük két papirusz-töredék is – több példányt és részben korábbi változatokat képviselnek. A töredékek egy része csupán apró fecniket jelent; például, az egyik papirusz² a kritikai kiadásban valami 120 darabkából van összeállítva, némelyiken csak egy-két betű látható, és azonosítása csak az írás alapján lehetséges. Valószínű, hogy a szövegnek több változata volt forgalomban, illetve hogy többször is átdolgozták, részben kibővítették.

A szöveg eszkatologikus hangja a végső idők háborúját idézi fel, azt az ütközetet, amelyet majd a fény fiai: az igazak fognak megvívni a gonosz erői ellen.³ A szöveg forrása nem a történelem, nem a valóság, nem a politikai tervek: főként és mindenekelőtt a képzelet; ez azonban, egyrészt, igen sokat merít a Biblia szövegéből, s másrészt, figyelembe veszi a hadviselés korabeli tapasztalatait is. Az igazak ellenfele a végső

¹ Magassága 15.5 cm (a megmaradt rész).

² 4Q496.

³ Erős költői képzelettel ugyanerről a végső ütközetéről ír az *Apokalüpszis* / János jelenései az Újszövetségben: a hetedik pecsét feltörése után, hét trombita-szóra hét ütközet (Jel. 8–11).

időekben a *kittiim*;⁴ nem valamely konkrét ország vagy hadse-reg. A név Dániel könyvéből (Dán. 11,30) van átvéve, s jóllehet ott nyilván határozott jelentése volt, itt ez az egykori jelentés már nem játszik szerepet.

Dániel könyve egyébként alkalmasint a mű irodalmi mintája is (Dán. 11,40–12,3). Az alapszöveg a végső időben⁵ vívott döntő ütközet leírása (i, xv–xix). Ez utóbb kiegészült az összes idegen népek elleni nagyszabású háború vázlatos ismertetésével és a harc részletes szabályzatával (ii–xiv).

A *fény fiainak harca*... valamikor az i. e. 2. század második felében vagy végén készülhetett. Szerzőinek, szerkesztőinek bizonyára közvetlen tapasztalatai voltak a Szeleukidák hadviseléséről, többek között a görög phalanxról. Egyébként azonban a harcmódor, a fegyverzet stb. inkább római jellegű.⁶ A legkorábbi kézirat, a IV. számú barlangból,⁷ az i. e. 1. század elejére tehető. A nagy tekercs az i. e. 1. század utolsó harmadában készülhetett. A legkésőbbi fennmaradt másolat is még az i. e. 1. századból való, nincs tehát ok arra, hogy a szövegnek tényleges gyakorlati jelentőséget tulajdonítsunk, mondjuk, korábban a Szeleukidák elleni harcok: a Makkabeus felkelés csatáiban, sem majd a Róma elleni háború, netán éppen a zsidó felkelés előkészítésében.

⁴ A héber *kittiim* (többes szám), 'kittiek', a Bibliában Ciprus szigete és lakói, lásd Gen. 10,4; Num. 24,24; Jes. 23,1; Ez. 27,6 stb.; maga a név a keleti part egyik – főniciai alapítású – városa, Kition nevéből. Tágabb értelemben a Földközi-tenger keleti medencéjének térsége, lásd Jer. 2,10; Dán. 11,30. A Makkabeusok könyvében Nagy Sándor „Khattiim országából” indult el keleti hadjáratára, lásd I. Makk. 1,1. A fordításokban gyakran: „kitteusok” stb. – Itt: a kat' exochén ellenség (fedőnév).

⁵ Vö. Dán. 11,40; 12,4.

⁶ Föltehető, hogy a szerző felhasználta a hellénisztikus kor katonai szakirodalmát, lásd J. Duhaime, „The War Scroll from Qumran and the Greco-Roman Tactical Treatises”, *Revue de Qumrân*, 13 (1988), pp. 133–155.

⁷ 4Q493.

A héber szöveg kiadásai

- Eleazar L. Sukenik, *Otzar ha-megillot ha-genuzot še-bi-dei ha-Universzita ha-Ivriit* (Jerusalem, 1954) / *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University*. Edited by Nahman Avigad and Yigael Yadin (Jerusalem: The Magnes Press. The Hebrew University, 1955), Pls. xvi-xxxiv, xlvii, pp. 16–34, 47
- Yigael Yadin, *Megillat milhemet bené or bi-vné hošek* (Jerusalem: Moszad Bialik, 1955, 1957²) / *The Scroll of War of the Sons of Light against the Sons of Darkness*, translated by B. Rabin and C. Rabin (Oxford: Oxford University Press, 1962)
- P. Boccaccio – G. Berardi, *Bellum filiorum lucis contra filios tenebrarum* (Fani: Seminarium Picenum, 1956) / *Regula belli seu Bellum filiorum lucis contra filios obscuritatis* (1QM + 4QM^A). *Transcriptio et versio latina* (Roma: Pontificium Institutum Biblicum, 1961³)
- Jean Carmignac, *La Règle de la Guerre des Fils de Lumière contre les Fils de Tenèbres*, I: *Texte restauré, traduit, commenté* (Paris: Letouzey et Ané, 1958)
- Abraham M. Habermann, *Megillot midbar Jehuda. The Scrolls from the Judean Desert, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Concordance* (Jerusalem, 1959), pp. 95–108 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)
- Eduard Lohse, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punktation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen* (München: Kösel-Verlag, 1964), pp. 177–225 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg, a bal oldalon)
- James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls. Hebrew, Aramaic and Greek Texts with English Translations*, II: *Damascus Document, War Scroll, and Related Documents* (Tübingen: J. C. B. Mohr / Paul Siebeck & Louisville: Westminster John Knox Press, 1995), pp. 80–141 (Jean Duhaime)

A kisebb töredékek kiadásai

- 1Q33; 4Q491–496 (4QM 1–6)
- (Jean-)Dominique Barthélemy – Józef T. Milik, *Qumran Cave 1* (Discoveries in the Judean Desert, I) (Oxford: Clarendon Press, 1955), Pl. xxxi, pp. 135–136 (Józef T. Milik)
- Maurice Baillet, *Qumrân Grotte 4*, III: (4Q482–4Q520) (Discoveries in the Judean Desert, VII) (Oxford: Clarendon Press, 1982), Pls. v–viii, etc., pp. 12–72
- James H. Charlesworth, et al., Eds., *The Dead Sea Scrolls*, II (1995), pp. 142–197 (Jean Duhaime – James H. Charlesworth – Brent A. Strawn)

(I, 1) A M[ester] számára. A háború [szabályzata].⁸

A (háború) kezdetén a fény fiai fölemelik a kezüket, hogy megtámadják a sötétség fiainak csapatát,⁹ Beliál seregét; Edom,¹⁰ és Moáb, és Ammon fiai csapategységét, (2) és Filisztea¹¹ [(...) seregét], és Assúr¹² kittiim¹³ csapategységeit. És ezekkel vannak segítség gyanánt mindazok, akik megszegték a szövetséget.¹⁴ Ellenük fognak harcolni Lévi fiai, és Júda fiai, és Benjámín fiai,¹⁵ a pusztába kivonulók,¹⁶ (3) [...] minden csapategységük, amikor a fény fiainak kivonuló (csoportja) megtér „a népek pusztájából”,¹⁷ és Jeruzsálem pusztájában¹⁸ üt táborot. A háború után pedig feljönnek onnan.

(4) A kittiim [...] Egyiptomban [...]. A maga idejében kijön hatalmas indulattal, hogy háborúzzék Észak királyai ellen,¹⁹ s haragja eltiporja és összetöri [...] szarvát.²⁰

⁸ A címfelirat szövegének kiegészítése, más szövegek nyomán.

⁹ Szó szerint: „sors”. Értsd: akiket a sorsuk ezek közé sorol.

¹⁰ Az ellenség országai Zsolt. 83,7-9 szerint.

¹¹ Héberül: *pelištiim*; a Földközi-tenger partjánál, Júda–Izráeltől délnyugatra élő, nem sémi nép, akikkel együtt – és főként akik ellen – Dávid sokat háborúzott; az i. e. 1. felében lassan eltűntek, de Palaisztiné / Palaestina / Palesztina neve fenntartotta emléküket.

¹² Asszíria; itt nyilván metaforikusan.

¹³ Itt: a kat’ exochén ellenség.

¹⁴ Vö. Dán. 11,32. Értsd: az Istennel kötött szövetséget elhagyó zsidók.

¹⁵ Lévi papi törzs; Júda és Benjámín az első templom korában a déli állam, Júda két törzse volt, a második templom korában „Izráel” már csak ezt a térséget jelentette, Júda / Judaea államát. A holt-tengeri közösség tagjai az itt, s főként a fővárosban, Jeruzsálemben élő zsidók közül kerültek ki.

¹⁶ Héberül: *golat ha-miábár*; szó szerint: „a sivatag száműzöttjei”. A közösség tagjaira vonatkozik.

¹⁷ Vö. Ez. 20,35. (Metaforikus értelemben.)

¹⁸ Értsd: a Júdai sivatag.

¹⁹ Vö. Dán. 11,40 skk. (több kifejezés innen).

²⁰ A szarv mint hatalmi jelvény: Dán. 8,3 skk.

(5) Isten népe számára ez lesz a megszabadulás ideje, s a hatalom²¹ időszaka mindenkinek, aki sorsa szerint Őhozzá (tartozik) – ámde örök megsemmisülés Belial táborának. Nagy zavarodás támad (6) Jáfet fiai²² körében; Assúr elesik,²³ s nincs, ki megsegítse;²⁴ megromlik a kittiim birodalma. Térdre kényszerítik a gonoszt, és nem lesz maradéka, sem aki megmenekül²⁵ (7) a sötétség [fiai] közül.²⁶

(8) [És az igazság] beragyogja a világot, minden peremét, s ragyogni fog, mígnem véget ér a sötétség egész időszaka. És az Isten (által kijelölt) időpontban felragyog az Ő nagyságának fensége (9) minden időkre; ez béke lesz és áldás, dicsőség és öröm, és hosszú élet a fény minden fia számára.

Azon a napon, amelyen majd a kittiim elesnek, viaskodás és kegyetlen tusa²⁷ lesz Izráel (10) Istenének színe előtt, mert ez az a nap, amelyet Ő már eleve kijelölt a pusztító ütközet napjául a sötétség fiai ellen. Akkor majd nagy tusában csapnak össze egymással az isteni lények közössége²⁸ és az emberek (11) gyülekezete.²⁹ A fény fiai és a sötétség tábora megküzdenek egymással,³⁰ és Isten hatalmassága³¹ (megmutatkozik majd) a nagy tömeg hangjában, az isteni lények³² és az emberek lármájában az Örökkévaló napján.³³

²¹ Vö. Dán. 11,3.

²² Vö. Gen. 10,2-5. Jáfet fiai között van Jáván, valamint „a szigeteken” lakó népek. Az elnevezés a „görögök”-re utal: alighanem a Szeleukida dinasztiaira vagy Rómára.

²³ Vö. Jes. 31,8.

²⁴ Vö. Dán. 11,45.

²⁵ Vö. Ezra 9,14 stb.

²⁶ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

²⁷ Héberül: *nahšir* (iráni jövevényszó, a Bibliában nem fordul elő).

²⁸ Héberül: ‘adat’ élim; szó szerint: „istenek gyülekezete”.

²⁹ Héberül: *qelillat’ anášim*.

³⁰ Szó szerint: „együtt”.

³¹ Vagy: „Isten ereje / hatalma / vitézsége”.

³² Héberül: ‘élim, ‘istenek’.

³³ Héberül: *jom hova* (HVVH), ‘levő (leendő) nap’ vagy *jom havva*, ‘a pusztulás / elbukás napja’ (?), de talán mégis inkább *jom JHVH*, „az Örökkévaló napja” (?), mint Ez. 13,5; Joél 1,15; Ámosz 5,18; Cef. 1,7; Mal. 3,23 stb. Az eszkatologikus csataképhez is ez utóbbi talál jobban.

És ez a szenvedések ideje³⁴ (lesz) (12) az isteni megváltás³⁵ egész népe számára. Minden szenvedésük közül egy sem volt hozzá fogható; de ez után már gyorsan bekövetkezik a vég,³⁶ az örökös megváltás.

És a kittiim elleni ütközetük napján (13) készülniük kell a tusakodásra. A fény fiainak három rohamban³⁷ kell helytállniuk, s leverniük a gonoszt, és Beliál serege is háromszor kerül fölénybe, hogy visszafordítsák [a fény] (14) csapatát. És hogyha a gyalogos csapatok szíve elgyöngül: Isten hatalmassága fogja erősíteni [a fény fiainak szív]ét. Ámde a hetedik rohamban Isten nagy keze (végül) legyőzi (15) [Beliál seregét] és birodalmának összes angyalait, és [seregükben] minden férfi [elpusztul örökre].

[...] ³⁸ a törzsek (...)

és a kohének, és a léviták, és a.(törzsek) fejei, (...)

a kohének, és ugyanígy a léviták. És az osztágok (...)

a főpap³⁹ és helyettese, a (...) fejei (...)

osztágaikban huszan szolgálnak. (...) És utánuk a (...) fejei (...)]

(II, 1) A gyülekezet nemzetség[főinek] száma: huszonöt.

És a kohének előjáróit a főpap és helyettese után kell besorolni. Tizenkét fő, akik az állandó áldozat szolgálatát (2) látják el Isten színe előtt. És a papi osztályok fejei, huszonhat, a saját osztályaikban szolgáljanak.

Utánuk következnek a léviták fejei, állandó szolgálatra, tizenketten, törzsenként (3) egy. És az osztályok fejei mind a maguk helyén szolgáljanak.

És utánuk (következnek) a törzsek és a gyülekezet nemzetségi fői. Nekik állandóan a szentély kapuiban kell állniuk. (4) És az osztályaik fejei, kijelölt embereikkel, álljanak szolgálatban a számukra kijelölt időpontokban, és újholdjaik napján, és sabbátkor, és az év minden napján, ötven éves kortól fölfelé.

³⁴ Vö. Jer. 30,7; Dán. 12,1.

³⁵ Héberül: *pedut 'él*. Nem bibliai kifejezés; értsd: akiket Isten ki / meg fog váltani. Maga az ige: '(pénzen) kiváltani (fogságból stb.)', 'fel- / megszabadítani'.

³⁶ Vö. Máté ev. 24,22 (a végső idők / napok megrövidülnek).

³⁷ Vagy: „próbálkozásban” stb. Szó szerint: „sors”.

³⁸ 4Q494.

³⁹ Héberül: *kohén há-roš*, 'a (leg)fő(bb) kohén'.

(5) Ezek azok, akik az égőáldozatok és a vágóáldozatok mellett teljesítenek szolgálatot.⁴⁰ Ők kezelik Isten tetszésére a jóillatú füstölőt, hogy engesztelést szerezzenek az Ő egész gyülekezete számára, és hogy állandó elégedettséget szerezzenek maguknak az Ő színe előtt (6) a dicsőség asztala⁴¹ mellett.⁴² Mindezeket a dolgokat rendezzék el a (tartozás-)elengedés⁴³ évének ideje⁴⁴ alatt.

És a háború fennmaradó harminchárom évében⁴⁵ a tekintélyes férfiak, (7) (akik) a gyűlésbe meghívást (kapnak), a gyülekezet összes nemzetségfőivel együtt válasszák ki (maguknak) a háború embereit az (idegen) népek összes országainak (megfelelően). Szereljék fel Izráel minden törzséből (8) a hadra alkalmas férfiakat, hogy ezek beléphessenek a hadseregbe, hogyha kirendelik őket a háborúba, évről évre. De a (tartozás-)elengedés éveiben ne szereljenek föl senkit, hogy belépjen a hadseregbe, mert ez a nyugalom (9) sabbátja Izráel számára.

A szolgálat harmincöt évében⁴⁶ háború folyik, és hat éven át az egész gyülekezet együtt vegyen részt benne.

(10) És a fennmaradó huszonkilenc évben a háború megszűnik.

Az első évben⁴⁷ Aram Naharajim⁴⁸ ellen háborúznak;

⁴⁰ Itt valódi áldozatokról van szó.

⁴¹ Értsd: az áldozati asztal. A „dicsőség” héberül: *kávod*; az istennév helyett.

⁴² Értsd: hogy maguk is kielégüljenek, ti. az áldozat egy részének elfogyasztásával; az ételáldozatból a kohének számára fogyasztásra kijelölt részhez lásd Lev. 6,7 skk.; 7,29 skk.; 10,12 skk. stb.

⁴³ Héberül: *šemitta*.

⁴⁴ A sabbát-évek. vö. Deut. 15,1-18.

⁴⁵ Ti. a háború 40 éven át tart, ebből az első 6 év az előkészületeké, a 7. pedig sabbát-év, marad 33 (amelyekben, persze, még további sabbát-évek lesznek).

⁴⁶ A háború összesen 40 évéből 5 sabbát-év, marad 35.

⁴⁷ Az ellenséggel vívott háborúk rendje a népek táblázatában (Gen. 10) adott jegyzékhez igazodik. A sorrend azonban fordított. Az első 9 évben Sém fiai (Gen. 10,21-31), a második évtizedben Hám fiai (Gen. 10,6-14), a harmadik évtizedben Jáfet fiai (Gen. 10,2-5) ellen harcolnak.

⁴⁸ „Arámi Folyóköz / Meszopotamia”, a mai, tágabb értelemben vett Mezopotámia északnyugati része, az Euphratész középső szakasza mentén. Vö. Gen. 24,10; Deut. 23,5 stb.

a másodikban Lud⁴⁹ fiai ellen;

a harmadikban (11) Arám többi fiai ellen háborúznak, Uc⁵⁰ és Hul,⁵¹ Togár és Massza⁵² ellen, akik a Perát⁵³ túlsó partján⁵⁴ laknak;

a negyedikben és az ötödikben Arpaksad⁵⁵ fiai ellen háborúznak;

(12) a hatodikban és a hetedikben Assúr és Párasz⁵⁶ minden fiai ellen háborúznak, és a keletiek ellen,⁵⁷ egészen a nagy sivatagig;⁵⁸

és a nyolcadikban Élám⁵⁹ (13) fiai ellen háborúznak;

és a kilencedikben Jismáél⁶⁰ és Qetúra⁶¹ fiai ellen háborúznak;

és abban a tíz évben, amely ezután következik, a háború Hám fiai ellen (fog folyni), megosztva, (14) területenként,⁶² törzseik szerint;

és a fennmaradó tíz évben a háború Jáfet minden fia ellen (fog folyni), megosztva, területenként. (15) [...]

⁴⁹ Vö. Gen. 10,22.

⁵⁰ Vö. Gen. 10,23; 22,21. Régi arámi törzs az Euphratész középső szakaszának térségében.

⁵¹ Vö. Gen. 10,23.

⁵² Togar és Másza / Mása: alighanem torzulás a bibliai Togarma névből (Gen. 10,3; Ez. 27,14 stb.). A népek táblázatában helyette: Geter és Mas (Gen. 20,23).

⁵³ Perát: Euphratész.

⁵⁴ Értsd: a folyam bal vagy keleti partján.

⁵⁵ Gen. 10,22 stb.

⁵⁶ Parszua (Nyugat-Irán); a név nem szerepel a népek táblázatában, de lásd Ez. 27,10; 38,5; illetve a perzsa korban – az Akhaimenida dinasztia idején – játszódnó bibliai történetekben *passim*.

⁵⁷ Értsd: akik a Keleten még távolabb laknak.

⁵⁸ Irán: Dast-e Kavir, „a nagy sivatag” (?).

⁵⁹ Délnyugat-Irán, lásd Gen. 10,22. (Az élámiak nem sémi nyelv és nép.)

⁶⁰ Ábrahám fia Hágártól, felesége, Sára szolgájától, lásd Gen. 16,11. A dél-arab törzsek ősatya, lásd Gen. 25,12 skk.

⁶¹ Ábrahám második felesége, lásd Gen. 25,1. Arábiai törzsek származnak fiaitól.

⁶² Szó szerint: „lakóhely”.

[(16) (...) Szabályzat az ütközet és a trombiták számára.⁶³ Harsogó] trombiták⁶⁴ minden (hadi) cselekményükhöz [...] a kirendelt (férfiak) számára (17) [(...) tízezres, és ezres, és százas, és ötvenes], és tízes (csoportokban). [Harsogó trombiták] (III, 1) a hadi osztagok számára, és trombiták jeladásra, amikor kitáruznak az ütközet kapui,⁶⁵ hogy a gyalogos egységek tagjai kivonuljanak; és harsogó trombiták az öldöklésre, és trombiták (2) a hadicselre, és trombiták az üldözésre, amikor az ellenséget elsöprik, és trombiták a visszatérésre, amikor véget ér a harc.

A trombitákra, amelyek a gyülekezetet hívják, írják fel: Isten elhívottjai.

(3) És a trombitákra, amelyek a vezéreket hívják, írják fel: Isten fejedelmei.⁶⁶

És a csapategységek trombitáira írják fel: Isten hadserege.⁶⁷

És a hírneves embereknek, a gyülekezet (4) nemzetségfőinek trombitáira, amikor a tanúságtétel házában⁶⁸ összegyűlnek, írják fel: Isten tanúságtétele a szent testület számára.

És a seregek⁶⁹ trombitáira írják fel: (5) Isten békéje az Ő szentjeinek seregében.

És az elindulásukat jelző trombitákra írják fel: Isten hatalmassága, mely szétzúzza az ellenséget, megfutamít mindenkit, aki gyűlöli (6) az igazságot, és visszavonja a kegyelmet azoktól, akik Istent gyűlölik.

És az ütközet hadseregeinek trombitáira írják fel: Isten csapatainak hadseregei, amelyek az Ő haragos bosszúját kitöltik a sötétség minden fián.

(7) És a trombitákra, amelyek a gyalogos egységek tagjait hívják, amikor az ütközet kapui kitáruznak, hogy kivo-

⁶³ 4Q296, frg. 9, 2 (külön címfelirat a III, 1 sor szövege fölött).

⁶⁴ A trombitákhoz lásd Num. 10.

⁶⁵ Értsd: közbülső tér. Vö. *intervallum*.

⁶⁶ Héberül: *nászi*.

⁶⁷ Héberül: *szerekh*, 'szabályzat'; itt inkább: 'hadrend', 'hadsereg'.

⁶⁸ Imahely (mint a sátor a templom felépítése előtt).

⁶⁹ A „tábor” (héberül: *mahane*) itt második jelentésében: 'sereg', 'csapategység', 'hadosztály'.

nuljanak az ellenség hadserege ellen, írják fel: Emlékeztető a bosszúra az Isten által kijelölt (8) időpontban.

És az öldöklés trombitáira írják fel: Isten vitéz karja a harcban, mely ledönt mindenkit, akit a hűtlenség megölt.

És a hadicsel trombitáira írják fel: (9) Isten titkai, melyek elpusztítják a gonoszt.

És az üldözés trombitáira írják fel: Isten lesújtja a sötétség minden fiát, haragja nem csillapodik, mígnem elpusztulnak.

(10) És amikor visszatérnek az ütközetből, és (ismét) beállnak az alakzatba, a visszatérés trombitáira írják fel: Isten összegyűjtött.

És a trombitákra, amelyek az ellenséggel vívott harcból való hazatérés (11) útján szólnak, amikor megtérnek a jeruzsálemi gyülekezethez, írják fel: Isten örvendése békés⁷⁰ hazatéréskor.⁷¹

(12)⁷²

(13) Az egész gyülekezet (hadi)jelvényeinek⁷³ rendje, csapat-egységeik szerint.

A nagy jelvényre, amely az egész nép élén van, írják fel: Isten népe, továbbá Izráel (14) és Áron nevét, és Izráel tizenkét törzsének nevét, születési sorrendjükben.⁷⁴

A seregek fejeinek jelvényeire, három törzsenként,⁷⁵ (15) írják fel: Isten szövetsége, és az illető három törzs vezérének nevét.

A törzs(ek) jelvénye(i)re írják fel: Isten zászlaja, és a törzs vezérének nevét, (16) és az illető nemzetsé[gek vezérei-nek nevét].

⁷⁰ Értsd: szerencsés, győzelmes.

⁷¹ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁷² A kéziratban itt üres sor.

⁷³ Héberül: 'ot, 'jel'. Hadijelvény, mint a római hadseregben a *signum* / *signa*.

⁷⁴ Vö. Gen. 29,31–30,24 és 35,16–18; illetve 35,22–26.

⁷⁵ Három-három „törzs (sévet)” alkot egy „sereg”-et, szó szerint: „tábor”-t (*mahane*).

[A tízezeres osztag jelvényére írják fel: Isten (...), és a tízezres osztag] fejedelmének nevét, és [az illető tízezres osztagok] vezéreinek nevét. ...]

(IV, 1) És Merari⁷⁶ jelvényére írják fel: Istennek szánt szent ajándék, és Merari vezérének nevét, és az ezrek parancsnokainak nevét.

És az ezres osztag jelvényére írják fel: Isten haragja kitör Beliál (2) és táborának emberei ellen, és nem lesz közülük maradék, és az ezres osztag parancsnokának nevét, és a százak parancsnokainak nevét.

És a százasként jelvényére írják fel: Istentől van a harcos (3) kéz minden vétkes tett ellen, és a százasként parancsnokának nevét, és az ötvenek parancsnokainak nevét.

És az ötvenes osztag jelvényére írják fel: Isten hatalmassága (4) megszünteti a gonosz helyét, és az ötvenes osztag parancsnokának nevét, és a tízek parancsnokainak nevét.

A tízes osztag jelvényére írják fel: Isten dicsérete (5) a tízhúrú hárfán, és a tízes osztag parancsnokának nevét, és a rendelkezése alá tartozó kilenc ember nevét.

(6) És amikor kivonulnak az ütközetre, a (hadi)jelvényeikre írják fel:

Isten igazsága;
Isten igazságossága;
Isten dicsősége;
Isten törvénye;

és ezután az illető elnevezés értelmezésének⁷⁷ teljes rendjét.

(7) És amikor felállnak az ütközetbe, (hadi)jelvényeikre írják fel:

Isten jobbjá;
Isten időpontja;
Isten hadi kavargása;
Isten öldöklése;

és ezután az illető elnevezés teljes értelmezését.

(8) És amikor megtérnek az ütközetből, (hadi)jelvényeikre írják fel:

Isten magasztossága;

⁷⁶ Lévi harmadik fia, lásd Gen. 46,11.

⁷⁷ Héberül: *péruš*, 'értelmezés', 'magyarázat'.

Isten nagysága;
Isten tündöklése;
Isten dicsősége;

és az illető elnevezés teljes értelmezését.

(9) A gyülekezet (hadi)jelvényeinek szabályzata. Amikor kivonulnak az ütközetre, az élen álló jelvényre írják fel: Isten gyülekezete.

A másodikra: Isten seregei.

A harmadikra: (10) Isten törzsei.

A negyedikre: Isten nemzetségei.

Az ötödikre: Isten osztagai.

A hatodikra: Isten gyülekezete.

A hetedikre: Isten (11) hívottjai.

A nyolcadikra: Isten csapatai.

És írják fel az illető elnevezés értelmezését is, teljes rendjükkel együtt.

És amikor felállnak az ütközethez, (hadi)jelvényeikre írják fel:

(12) Isten háborúja;

Isten bosszúja;

Isten pöre;

Isten jutalma;

Isten ereje;

Isten megtorlásai;

Isten hatalmassága;

Isten pusztítása minden hitvány (idegen) népben.

És írják fel rájuk az illető elnevezés teljes (13) értelmezését is.

És amikor megtérnek az ütközetből, (hadi)jelvényeikre írják fel:

Isten segítő tettei;

Isten örökkévalósága;

Isten segítsége;

Isten támasznyújtása;

(14) Isten örövendése;

Isten dicsőítése;

Isten fohásza;

Isten békéje.⁷⁸

⁷⁸ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

(15) [Ezek a (hadi)jelvények méret]ei.

Az egész gyülekezet jelvénye,

a hossza:⁷⁹ tizennégy könyök;

a hár[om törzs(ből álló) sereg] jelvénye,

a hossza: [tizen]három könyök;

(16) [a törzs jelvénye]: tizenkét könyök;

[a tízezrek jelvény]e: tizenegy [könyök];

az ezrek jelvénye: tíz könyök;

a százak jelvénye: kilenc könyök;

(17) [az ötvenek jelvénye: nyolc] könyök;

a tízek jelvénye: h[ét könyök].

(V, 1) És az egész gyülekezet fejedelmének pajzsára írják fel a nevét; és Izráel, és Lévi, és Áron nevét; és Izráel tizenkét törzsének nevét, születési sorrendjükben; (2) és törzseik tizenkét vezérének nevét.⁸⁰

(3) Szabályzat a hadi osztagok elrendezésére. Hogyha a seregük (létszáma) teljes, és előharcos csapatot tudnak kiállítani: ezer emberből állítsák össze a csapatot. És egy arcvonal hét előharcos sorból álljon, (4) szabályos rendben felállítva: az emberek egymás mögött álljanak.

Mindannyian legyenek felszerelve érc pajzzsal, amely oly módon van csiszolva, (5) mint a tükör.⁸¹ És a pajzsnek a pereme körben díszített, berakásos díszítménnyel, mesteri munka, arany, és ezüst, és réz vegyesen, (6) és drágakövek, színes minta (szerint), remek művészi alkotás. A pajzs hossza két és fél könyök, szélessége másfél könyök.⁸²

A kezükben lándzsa (7) és kard. A lándzsa⁸³ hossza hét könyök,⁸⁴ ebből a vége⁸⁵ és a hegye fél(-fél) könyök. A végén

⁷⁹ A jelvény mérete rendre egy-egy könyökkel csökken, minél alacsonyabb az illető katonai egység.

⁸⁰ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁸¹ Értsd: olyan fényesre, mint a tükör.

⁸² A „könyök”, amelynek valóságos értéke itt némi jelentőséggel bír, az ókori Izráelben rendszerint körülbelül 0.5 m.

⁸³ Héberül: *romah*.

⁸⁴ Mint a római hadseregben a *pilum*.

⁸⁵ Héberül: *szegor*, ‘lezárás’. – A római hadseregben a lándzsa vége is hegyes volt, hogy könnyen a földbe lehessen szúrni.

három gyűrű,⁸⁶ oly módon elkészítve, mint (8) a peremdísz, arany, és ezüst, és réz vegyesen, művészi rajzok mintájára; és a gyűrűknek mind az egyik, mind a másik oldalán berakásos díszítmény, (9) körben drágakövekkel, remek művészi alkotás, kalászminta. És a vége a gyűrűk között rovátkolva van, mint (10) a remek oszlopmű. És a hegye: ragyogó fehér acél, remek művészi alkotás. A színarany kalász a lándzsahegy közepén van, és a csúcs felé (11) néz.

És a kardok⁸⁷ tiszta és kemencében finomított vasból, fényesre csiszolva, mint a tükör, remek művészi alkotás. És a kalász rajzolatok (12) színaranyból, a kard mindkét oldalán elhelyezve. És két egyenes bemélyedés a csúcsa felé, kettő az egyik (oldalon), és kettő a másikon. A kard hossza másfél (13) könyök, szélessége négy ujj.⁸⁸ És a belső része⁸⁹ négy hüvelyk, és négy tenyérnyi a belső részig. És a belső rész az egyik (végén) is, (14) a másikon is öt tenyérnyi szíjra van felfüggesztve. És a kard markolata tiszta szarv, művészi alkotás, színes minta, aranyból, ezüsből és drágakövekből.

(15)⁹⁰

(16) Amikor [...] felsorakoznak, alakítsanak ki hét arcvonalat, az egyik arcvonal a másik mögött, (17) és a távolság [...] harminc könyök, ahová az [arcvonalak] emberei felállnak. (18) [...] az előharcosok pajzsa [...]

(VI, 1) [...] hétszer, és térjenek vissza a helyükre.

⁸⁶ Héberül: *cámid*, 'karperec', 'gyűrű'. – Hasonló a rómaiak lándzsájához, amelynek végén karika volt, hogy az ahhoz kötött zsinórral az elhajított lándzsát vissza lehessen húzni.

⁸⁷ Héberül: *kidon*; mint a római *gladius*.

⁸⁸ Általában 1 könyök ('*amma*') = 6 tenyér ('*tefah*') = 24 ujj ('*ecba*'). Az „ujj” és a „hüvelyk (*gudal*)” közel azonos mértékegységek; az utóbbi egyébként nem bibliai kifejezés, a talmudi irodalomban használatos.

⁸⁹ Héberül: *beten*, szó szerint: 'test', 'a test belső része', 'méh (*uterus* / *matrix*)'. A szót, kardra vonatkoztatva, igen nehéz értelmezni: 'görbület', ti. görbe kard alsó része (?); esetleg maga a kard „teste”, „belső része”, ti. a 'penge' (?). Talán leginkább mégis metaforikusan: a kard „méhe”, amiben a penge van, azaz 'hüvely'. Mindenesetre, a felfüggesztés csak a hüvelyről képzelhető el.

⁹⁰ A kéziratban itt üres sor.

És utánuk álljon ki az előharcosok három osztaga,⁹¹ és álljanak meg az arcvonalak között. Az első osztag dobjon hét hadi dárdát⁹² (2) az ellenség hadseregére.

És dárdáik hegyére írják fel: Isten vitézségének villámló lándzsája.⁹³

És a második (osztag) hajítófegyver(ei)re írják fel: (3) Véres nyíl, hogy eltalálja, akire Isten haragja lesújt.

És a harmadik (osztag) hajítófegyver(ei)re írják fel: Lángoló kard, mely Isten ítéletéből elemészti a bűntől lesújtottakat.

(4) Mindezeket dobják el hétszer, és térjenek vissza a helyükre.

És utánuk álljon ki az előharcosok (másik) két osztaga, és álljanak meg a két arcvonal között. Az első (5) osztag lándzsával és pajzzsal legyen felfegyverezve, a második osztag pedig pajzzsal és karddal legyen felfegyverezve, hogy Isten ítéletéből ledöntsék a lesújtottat, és térdre kényszerítsék az ellenség (6) hadseregét Isten hatalmassága által, és megfizessék minden hitvány (idegen) népnek, amit gonoszságukkal megérdemelnek. És az uralom Izráel Istenét illeti,⁹⁴ és Ő nagy dolgokat végez el⁹⁵ népének szentjeivel.

(7)⁹⁶

(8) És álljon fel hét lovascsapat is, ezek szintén az arcvonal jobbán és balján. Mind az egyik, mind a másik oldalon állnak a csapataik. Hétszáz lovas (9) az egyik szárnyon, és hétszáz lovas a másik szárnyon. Kétszáz lovas áll ki az előharcosok ezres arcvonalainak embereivel. (10) És (a lovasok) ugyanígy állnak fel a tábor minden oldalán. Ez együtt négyezer hatszáz. És ezernégyszáz háta⁹⁷ az arcvonalak hadrendjének emberei számára, (11) ötven egy arcvonalra. És a lovasok, (akik) a

⁹¹ A három soros hadrendhez vö. *acies triplex*.

⁹² Héberül: *zereq*; rövid hajítódárda / hajítólándzsa, mint a római *iaculum* vagy *verutum*.

⁹³ Vö. Náh. 3,3.

⁹⁴ Vö. Obadja 21.

⁹⁵ Vö. Num. 24,18.

⁹⁶ A kéziratban itt üres sor.

⁹⁷ Héberül: *rekev*, 'szekér', 'fogat'; itt nyilván: „ló / lovas”.

hadrend embereinek hátságain vannak, hatezer fő; törzsenként ötszázan.⁹⁸

Az összes hátságok, amelyek az arcvonalak embereivel (12) kiállnak az ütközetre, mének legyenek, könnyű lábúak, érzékeny szájúak,⁹⁹ az iramot jól bírók¹⁰⁰ és a megfelelő korban lévőek. Legyenek kiképezve a harcra (13) és hozzászokva a hangjelek megértéséhez és bármi látványhoz.

És akik (a lovak)at megülik: harcban próbált férfiak, tapasztalt lovasok, életkoruk (14) harminc évtől negyvenöt évig. A sereg lovasainak kora pedig negyven évtől ötven évig.

Ők maguk (15) [és lovaik] legyenek felszerelve [mellvérttel], és sisakkal,¹⁰¹ és lábszár-vérttel,¹⁰² és a kezükben legyen kerek pajzs¹⁰³ és lándzsa, ennek hossza nyolc könyök. (16) [Azok a lovasok, akik az előharcosok mellett vannak, legyenek felszerelve] íjjal, és nyilakkal, és hadi dárdával. Mindannyian álljanak készen arra, [...] (17) [...] hogy vérét ontsák a vétkük miatt lesújtottaknak [...].

(VII, 1) És a hadsereg tagjainak kora legyen negyven év és ötven év között. A seregek irányítóinak kora legyen ötven év és hatvan év között. A tisztek (2) kora legyen negyven év és ötven év között. És mindazok, akik a tetemeket elszállítják, és a zsákmányt összegyűjtik, és a földet tisztává teszik,¹⁰⁴ és a fegyvereket őrzik, (3) és élelemről gondoskodnak: mindannyian legyenek huszonöt év és harminc év között.

⁹⁸ A lovasság szervezetének és létszámának leírását nehéz pontosan követni. A szövegben közölt adatok talán a következő módon értelmezhetők. A lovasságnak három csoportja van: (a) akik az előharcosok összesen hét arcvonalanak egy-egy oldalán állnak, oldalanként 700–700 fő, másképpen: soronként és oldalanként 100, összesen 1400; (b) a fősereget („a táborok”) – az előző csoporttal együtt számolva – 4600 lovas veszi körül, tehát külön ebben a csoportban összesen 3200, azaz – 3–3 törzsből álló, összesen 4 táborral számolva – 800–800; (c) ezenkívül a fősereg – vagy a teljes hadsereg (?) – összesen 28 sora mellett összesen 1400, másképpen: soronként 50; 1400 + 3200 + 1400, mindösszesen: 6000 fő.

⁹⁹ Értsd: az irányításra jól reagáló.

¹⁰⁰ Szó szerint: „hosszú lelkű / lélekzetű”.

¹⁰¹ Héberül: *batté rášim* (többes szám).

¹⁰² Héberül: *batté šoqim* (többes szám). – A lovasság páncélzata az i. e. 1. századi római hadseregre emlékeztet.

¹⁰³ Héberül: *maginné ‘egla* (többes szám). Vö. *parma* / *clipeus*.

¹⁰⁴ Vö. Ez. 39,4–12. A tetemek tisztátalanná tennék a területet.

Ne menjen a táboraikba senki ifjú, gyermek vagy asszony, amikor eltávoznak (4) Jeruzsálemből, hogy kivonuljanak az ütközetre, egészen hazatérésükig; sem a sánta, vagy a vak, vagy a béna, vagy bárki, akinek testében tartós fogyatékoság van,¹⁰⁵ sem pedig az, akinek a teste az ilyenek (5) tisztátalanságával érintkezett: nem mehet közülük senki (a többiek)kel az ütközetbe.¹⁰⁶ Az ütközetbe mindenkinek önként kell jelentkeznie; és legyen szellemében és testében feddhetetlen, és álljon készen a bosszú napjára. (6) És ne menjen el velük senki, aki az ütközet napján nem tiszta „a forrásától”,¹⁰⁷ mert seregeikkel a Szentség angyalai vannak együtt.¹⁰⁸

És legyen minden (7) táboruk és „a kéz helye”¹⁰⁹ között mintegy kétezer könyök távolság, hogy táboraik környékén senki ne lásson szemérmertlenséget vagy mocskos dolgot.

(8)¹¹⁰

(9) És amikor az arcvonalak felállnak az ütközethez, szemben az ellenséggel, arcvonallal szemben arcvonal: jöjjön ki a középső kapuból az arcvonalak között hét kohén Áron fiai közül, (10) fehér lenvászon ruhába öltözve, és vászon köpenyben,¹¹¹ vászon lábszár-védőben,¹¹² és felövezve finom vászon övvel,¹¹³ melynek díszítése¹¹⁴ kék,¹¹⁵ (11) és bíbor, és karmazsin, színes

¹⁰⁵ A kizáró körülmények Lev. 13 és 21 előírásai szerint; ott a templomi szolgálatról van szó. Ebben az értelemben a végső ütközet: szent háború.

¹⁰⁶ A tábor tisztátalanságának tilalmához lásd Num. 5,1-4.

¹⁰⁷ Eufémizmus; értsd: nem tartózkodott a feleségétől. Vö. Deut. 23,10-12.

¹⁰⁸ A rituális tisztaság követelményéhez lásd Deut. 23,10-15. A teljes tisztaságot az teszi követelménnyé, hogy a közösség tagjaival együtt harcolnak az angyalok is.

¹⁰⁹ Eufémizmus; értsd: illemhely. Vö. Deut. 23,13-14.

¹¹⁰ A kéziratban itt üres sor.

¹¹¹ Héberül: *ketonet*, 'khitón' / 'tunica'.

¹¹² Vagy: „nadrágban”.

¹¹³ Héberül: 'avnét.

¹¹⁴ A szentély felszerelésében használt presztizs- vagy rituális jelentőségű anyagokhoz és színekhez lásd Ex. 25,3-7; 26,1 skk.; 27,16 stb.

¹¹⁵ Héberül: *tekhélet*; jelképes jelentőséget kapott mint az emlékeztető ruha-
bojtok színe, lásd Num. 15,38.

minta, művészi alkotás; magas süveggel a fejükön. Ez hadi viselet; a szentélybe (12) ebben ne menjenek be.¹¹⁶

Az egyik kohén tartózkodjék¹¹⁷ állandóan az arcvonalak emberei előtt, hogy erősítse a kezüket az ütközetben. És a (többi) hat tartsa a kezében (13) a jeladás trombitáit, az emlékeztetés trombitáit, a harsogás trombitáit, az üldözés trombitáit, a visszatérés¹¹⁸ trombitáit. És amikor a kohének kimennek (14) az arcvonalak közé, menjen velük hét lévita is, és legyen a kezükben hét kos-tülök.¹¹⁹ És legyen három tiszt is a lévíták közül a kohének (15) és a lévíták előtt.

És fújják meg a kohének a jeladás két trombitáját az ütközet [kapui előtt, hogy (...) megnyíljanak], ötven pajzsnyi (szélességben). (16) És jöjjön elő az egyik kapuból a gyalogos egységek ötven embere, [és ötven a másiktól, és velük] a lévíták és a tisztek, és minden (17) egyes arcvonallal menjenek előre (ők is), mint ahogyan ezek az elő[írások kívánják, (...) és jöjjön elő két] gyalogos egység a kapukból, (18) és álljanak meg két arcvonal között [...]. (VIII, 1) A trombiták szüntelen szóljanak, hogy irányítsák a parittyásokat, mígnem azok végeznek a hétszeri (2) dobással. És ezután a kohének fújják meg számukra a visszatérés trombitáit, és (ők) menjenek az első arcvonal (3) oldalára, és álljanak be a helyükre.

És amikor a kohének megfújják a jeladás trombitáit: vonuljon ki a kapukból (4) a gyalogosok három osztaga,¹²⁰ és álljanak az arcvonalak közé, és a hátasok emberei legyenek az oldalukon, (5) jobbról és balról. És a kohének fújják meg a trombitákat, kitartott hangon, a hadrend felállításához. (6) És a vezetők menjenek az egységeikhez, mindenki a maga helyére. És amikor már mind a három egység készen áll: (7) a kohének fújják meg számukra a második jelet, nyugodt, egyenletes, kitartott hangon, az elindulástól kezdve mindaddig, amíg el nem érnek az ellenség (8) arcvonalához. És akkor vegyék kézbe a hadi

¹¹⁶ A papok templomi ruháihoz lásd Ex. 28; 39.

¹¹⁷ Szó szerint: „járjon”.

¹¹⁸ Szó szerint: „gyülekezés”.

¹¹⁹ Héberül: *šofár*. A papok tülköléséhez lásd Jós. 6,4 skk. (Jeriho ostroma).

¹²⁰ Ezek a gyalogosok tulajdonképpen íjászok.

eszközeiket.¹²¹ És a kohének fújják az öldöklés hat (9) trombitáját, egyforma, sodró hangon, az egész ütközet folyamán. És a léviták, és az egész nép fújják a kos-tülköket, (10) egyformán a nagy hadi lárma hangján, hogy megfélemlítsék az ellenség szívét. És a lárma hangjánál repüljenek el¹²² (11) a hadi dárdák, hogy ledöntsék a lesújtottakat. A kos-tülkök hangja némuljon el, de a trombitákon a kohének (12) harsogjanak továbbra is, egyformán, sodró hangon, az egész ütközet folyamán, mígnem (a dárdákat) hét ízben elhajítják (13) az ellenség arcvonalára. És ezután a kohének fújják meg számukra a visszatérés trombitáit, (14) nyugodt, egyenletes, kitartott hangon.

A kohének ennek az előírásnak megfelelően fújják a trombitákat mind a három osztag számára. És az első (15) hajítás alatt [a kohének] harsogjanak [a trombitákon], a nagy hadi lárma hangján, hogy irányítsák az ütközetet, [mígnem (a dárdákat) hét ízben elhajítják. És ezután] a kohének fújják meg számukra (17) a [visszatérés] trombitáit, [nyugodt, egyenletes, kitartott hangon, ők pedig térjenek vissza], és álljanak be a helyükre az arcvonalban.

(18) [És ekkor a kohének fújják meg a jeladás trombitáit: vonuljon ki a kapukból a gyalogosok két (másik) osztaga], és álljanak [az arcvonalak közé, (19) és a kohének fújják meg a trombitákat] az öldökléshez, [és a léviták, és az egész nép fújják a kos-tülköket, a nagy hadi lárma hangján], és ekkor (IX, 1) kezdjék meg a kezükkel ledönteni a lesújtottakat. És az egész nép lármája¹²³ némuljon el, de a kohének harsogjanak tovább (2) az öldöklés trombitáin, az egész ütközet folyamán, mígnem leverik az ellenséget, és azok megfutamodnak.¹²⁴ A kohének harsogjanak az egész ütközet folyamán.

(3) És amikor az ellenség le van verve a színük előtt, a kohének fújják meg a jeladás trombitáit, és menjen ki hozzájuk a gyalogos csapatok minden embere (4) az első arcvonalakból. És álljon fel hat osztag, és a támadó osztag; összesen hét hadrend: huszonnyolc ezer (5) harcos, és a hátasok (emberei) hategzen. Mindenki menjen az ellenség üldözésére, hogy Isten

¹²¹ Ti. a fegyvereket (héber idióma).

¹²² Szó szerint: „jöjjenek ki”.

¹²³ Szó szerint, mint ebben a kifejezésben másutt is: „hangja”.

¹²⁴ Szó szerint: „háta fordítanak nekik”.

ütközetében megsemmisítsék őket, örök (6) pusztulásra. És a kohének fújják meg számukra az üldözés trombitáit, és ők vessék rá magukat az ellenségre, hogy mindenkit üldözőbe vegyenek. És a hátasok (7) a csatatér szélén tereljék vissza őket,¹²⁵ hogy (ott) vesszenek.

És hogyha a lesújtottak elestek: a kohének messzebből fújják a trombitákat, ők maguk ne menjenek (8) az elhullottak közé, nehogy a szennyes vértől tisztátalanság érje őket – mert hogy ők szentek.¹²⁶ Ne gyalázzák meg papi fölkenésük olaját hitvány (9) (idegen) nép vérével.

(10)¹²⁷ Szabályzat a hadi osztagok hadrendjének megváltoztatására, hogy (különféle) alakzatokba rendeződjenek [...]: a kezek összekapcsolása,¹²⁸ és négyszögek,¹²⁹ (11) továbbá ív¹³⁰ és négyszögek, mégpedig oly módon, hogy az ív közepe kissé előreugrik, vagy a szárnyak előreugranak az arcvonaltól két oldalán, az ellenség (12) felmorzsolására. [...] És a négyszögek¹³¹ pajzsai legyenek három könyök hosszúak, és lándzsájuk hossza nyolc könyök. És a négyszögek (13) az arcvonaltól száz pajzsnyira ugorjanak elő: száz a négyszög elülső oldala, ugyanennyi veszi körül a négyszöget mindhárom külső oldalán: (14) háromszáz pajzs. A négyszögnek legyen két kapuja, az egyik jobb felől, a másik bal felől. És a négyszögekben minden pajzsra írják fel:

(15) az elsőre: Mikháél;¹³²

[a másodikra: Gabriél;¹³³

¹²⁵ Ti. azokat, akik menekülni próbálnak.

¹²⁶ Vö. Lev. 21,6.

¹²⁷ A kéziratban itt új bekezdés. (Az előző sorban csak két szó van.)

¹²⁸ Értsd: csatárlánc, átkaroló mozdulat (?).

¹²⁹ Héberül: *migdál*, 'torony' (metaforikusan). Négyzet alakban felálló egység. vö. *Phalanx* / *turris*.

¹³⁰ Szó szerint: „íj” (metaforikusan).

¹³¹ Értsd: a négyszög alakzatot alkotó harcosok.

¹³² Az angyalok fejedelme, lásd Dán. 10,13. (A név jelentése: 'Ki olyan, mint Isten?') – Hénok könyvében a Szellem Urának négy főangyala van: Mikháél, Rafaél, Gabriél és Penuél, lásd Hen. 40,9.

¹³³ Angyal, lásd Dán. 8,16; 9,21. (A név jelentése: 'Isten az én emberem / gazdám / uram.')

a harmadikra] Száriél,¹³⁴

a negyedikre Rafaél.¹³⁵

(16) Mikháél és Gabriél a jobb [oldalon, Száriél és Rafaél a bal oldalon.¹³⁶ (...)

(17) (...) hadicselt¹³⁷ vetnek [...]

(X, 1) [(...) ¹³⁸] táborunk,

és őrizzük meg magunkat minden szemérmertlenségtől,

minden gonosz dologtól.¹³⁹

Beszélt nekünk arról,¹⁴⁰ hogy Te itt vagy közöttünk,

nagy és félelmetes Isten,¹⁴¹

hogy elűzzed előlünk minden ellenségünket.¹⁴²

(2) És tanított bennünket, kezdettől, minden nemzedékünkben, eképpen:¹⁴³ „Ha ütközetre készültök, álljon elő a kohén, és szóljon a néphez, (3) ezekkel a szavakkal:

Halljad, Izráel! Ti ma ütközetre készültök ellenségeitek ellen.

Ne féljete, és ne gyöngüljön el a szívetek,

(4) és ne [ijedjete] meg, és ne rémüljete meg a színiük előtt,

mert Istenetek¹⁴⁴ veletek megy,

hogy megharcoljon értetek az ellenségeitekkel,

s hogy megszabadítson (5) benneteket.

¹³⁴ Nem szerepel a Bibliában. (A név jelentése: 'Isten az én vezérem.')

¹³⁵ Angyal, lásd Tobit 9,5. (A név jelentése: 'Isten a gyógyulás.')

¹³⁶ Értsd: a négyszög alakzatot négy angyal oltalmazza.

¹³⁷ Ennek az alakzatnak a leírása a kéziratban nem maradt fenn.

¹³⁸ A főpap beszédének első szavai, a IX. hasáb utolsó soraiban, hiányoznak a kéziratból. A jelenet és a beszéd mintája Deut. 20.

¹³⁹ Vö. Deut. 23,10.

¹⁴⁰ Ti. Mózes.

¹⁴¹ Vö. Deut. 7,21.

¹⁴² Vö. Deut. 7,22.

¹⁴³ Deut. 20,2-9.

¹⁴⁴ A maszoréta szövegben: JHVH 'elohékhem; a tekercs az idézet szövegéből kihagyja a tetragrammatont.

És a tisztjeink¹⁴⁵ beszéljenek” mindenkivel, aki készül az ütközetre, aki a szívében elszánta magát: azért, hogy Isten vitézségével erősítsék őket, és hogy akiknek szívében félelem van, visszalépjenek,¹⁴⁶ (6) és hogy a vitéz harcosokkal erősítsék a közösséget. Erre vonatkozik az, amit Mózes által m[ondtá]l,¹⁴⁷ ezekkel a szavakkal: „És ha ütközetbe mégy¹⁴⁸ (7) országotokban a sanyargató ellen, aki benneteket sanyargat: fújjatok riadót a trombitákkal, és Istenetek¹⁴⁹ emlékezni fog rátok, (8) és megszabadultok ellenségeitektől” (Num. 10,9).

Ki hasonló tehozzád, Izráel Istene,
 az egekben és a földön,
 aki megcselekszi a Te nagy tetteidet,
 (9) és ereje, mint a Te hatalmasságod?
 És ki hasonló a Te népedhez, Izráelhez,
 melyet minden ország népei közül
 magadnak választottál?¹⁵⁰
 (10) A szövetség szentjeinek népe,
 akik tanultak a törvényben,
 képzettek a böl[csességben], [...] hallják a Legméltóságosabb hangját,
 látják (11) a Szentség angyalait;
 akik nem dugják be a fülüket,
 meghallgatják a mély [bölcsséget].

[Te vagy az],¹⁵¹
 aki szétterítetted a felhőket,¹⁵²

¹⁴⁵ A maszoréta szövegben: „a tiszték”.

¹⁴⁶ Vö. Deut. 20,5-8; a Biblia hosszú, költői fogalmazású „lebeszélő” szakaszát a tekercs rövidre fogja.

¹⁴⁷ Ti. Isten.

¹⁴⁸ A maszoréta szövegben többes számban. – A fordítás nem jelzi, de megjegyzést érdemel, hogy ennek az idézetnek a szövegében a tekercs a személyragokat régies-költői alakjukban használja, a maszoréta szövegtől eltérően.

¹⁴⁹ A maszoréta szövegben itt a tetragrammaton.

¹⁵⁰ Vö. Deut. 7,6 stb.

¹⁵¹ Istent magasztaló dicséret, Gen. 1 tartalma alapján.

¹⁵² Értsd: az eget / égboltot.

a világítótestek seregét,
 (12) és a szelek terhét,
 és a szentek birodalma:
 dicsősé[ged] kincseskamrája. [...]
 Te vagy az,
 aki teremtetted a földet,
 és felosztásának törvényeit,
 (13) sivatagra és füves földekre,¹⁵³
 és minden növényét, ter[mésükkel] együtt.
 Aki teremtetted] a tengerek körét,¹⁵⁴
 és a folyók medencéjét,
 és a rettentő mélységeket,
 (14) az eleven állatokat, és a szárnyasok fajtáit,¹⁵⁵
 az emberi nemet,¹⁵⁶ és [ma]lgjának nemzet[ségeit],
 a nyelvek összezavarását, és a népek szétszórását,¹⁵⁷
 a nemzetségek lakóhelyét,
 (15) és az országok örök birtokát,¹⁵⁸ [...]
 [...] a szent ünnepeket, és az évek fordulását,
 az idők (16) végezetéig.

[...]

(XI, 1) mert Tiéd a harc,
 és kezéd erejével morzsolják szét holttestüket,
 és nincs, ki eltemesse őket.
 Góliátot, Gát városának fiát is, e nagyerejű vitéz férfit
 (2) szolgálád, Dávid kezébe adtad,¹⁵⁹
 mert bízott a Te nagy nevedben,
 és nem a kardban és lándzsában¹⁶⁰

¹⁵³ Szó szerint: „puszta föld” / puszta / szeppe; szembeállítva a „sivatag”-gal, mégis azon van a hangsúly, hogy van növényzete. Vö. Jer. 2,6.

¹⁵⁴ Vö. Gen. 1,10

¹⁵⁵ Vö. Gen. 1,20 sk.

¹⁵⁶ Szó szerint: „Ádám alakját”. Vö. Gen. 1,26 skk.

¹⁵⁷ Vö. Gen. 11.

¹⁵⁸ Vö. Gen. 10.

¹⁵⁹ Vö. I. Sám. 17.

¹⁶⁰ I. Sám. 17,45.

– mert Tiéd a harc,
(3) és a Te szent neveddel a filiszteusokat
számos alkalommal térdre kényszerítette.
Számos alkalommal meg királyaink kezével
szabadítottál meg minket –
(4) kegyelmed erejéből, és nem tetteinkért,
mert ezekben vétkesek voltunk,
és gonosz tetteinkkel bűnösök.

Tiéd a harc,
és tőled van a hadi vitézség, nem a sajátunk.
(5) Erőnk, sem karjaink izma, nem elég a küzdelemhez,
csak ha vele¹⁶¹ van a Te erőd,
és nagy hatalmad ereje.

Eleitől fogva tudattad velünk, (6) ezekkel a szavakkal:
*„Csillag indul el Jákobból,
és kormánypálca támad Izráelből,
Betöri Moáb halántékát,
és lesújt minden ellenségeskedő koponyájára.
(7) Letiporja a Jákobból való –
elveszejt a városból¹⁶² menekülőket,
az ellenség az ő birtoka lesz,
és Izráel megmutatja erejét.”* (Num. 24,17-19)¹⁶³

És a fölKentjeid¹⁶⁴ által,
(8) akik a (kijelölt) időpontok látnokai,
tudtunkra adtad idejét a kezed (vívta) háborúknak,
hogy dicsőséget szerezzen ellenségeinken,
hogy leverd Beliál hadi osztagait,
a hét (9) hitvány (idegen) népet¹⁶⁵ –

¹⁶¹ Értsd: a mi erőnkkel.

¹⁶² Az olvasat, az első betű bizonytalansága mellett is, biztosnak tekinthető.
A holt-tengeri közösség számára „a város”: Jeruzsálem; számukra még az is
bűnös, aki onnan „menekül”.

¹⁶³ A maszoréta szöveghez képest néhány apró különbséggel.

¹⁶⁴ Héberül: *mášiah*, többes számban; értsd: a próféták.

¹⁶⁵ A honfoglalás idején Kanaánban lakó hét nép, lásd Deut. 7,1; Jós. 24,11.

az általad szabaddá tett¹⁶⁶ szegényekkel¹⁶⁷ együtt,
csodálatos vitézség(ed) erejével és teljében.
Az elgyöngült szív a reménység kapujához¹⁶⁸ (ér).
Amazokkal¹⁶⁹ úgy bánsz majd, mint a fáraóval,
(10) és a Sás-tengerben azokkal, akik a hadi szekerein ültek.¹⁷⁰
A lélekben megtörtöket fellobbantod,
mint fáklya tüze a szalmacsóvát:
tüze megemésztí a gonoszt,
és nem lohad, mígnem kipusztul (11) a bűn.¹⁷¹

Eleitől fogva tudtunkra adtad az időpontot,
melyben kezéd a kittiim ellen vitézkedik majd,
ezekkel a szavakkal:
*„Assúr nem emberi kardtól dől el,
oly kard emészti el, mely nem emberé”* (Jes. 31,8).
(13) Mert ellenségeiket a szegények¹⁷² kezébe adtad
minden országban,
és a kezébe azoknak, akik a porba görnyednek:
hogyan megalázzad a népek vitézeit;
hogyan megfizess a gonoszaknak, (14) érdemük szerint;
hogyan igazságod ítéletét igaz érvényre juttasd az emberek
között;
hogyan örök nevet szerezzen magadnak
a nép között, (15) melyet kiválasztottál;
[...] a háborúk;
hogyan nagyként és szentként mutasd meg magad¹⁷³
a többi (idegen) nép szemében;
hogyan megismerjék [...],

¹⁶⁶ Vagy: „megváltott / kiváltott”.

¹⁶⁷ Értsd: a közösség tagjai.

¹⁶⁸ Vö. Hós. 2,17.

¹⁶⁹ Ti. az ellenséggel.

¹⁷⁰ Vö. Ex. 14,23-28; 15,4.

¹⁷¹ Vö. Zekh. 12,6

¹⁷² Értsd: a közösség tagjai.

¹⁷³ Héberül: *le-hitgaddél u-le-hitqaddéš*. vö. Ez. 38,23 (ugyanaz a két ige, csak más nyelvtani szerkezetben). Később, a Kaddis kezdő szavaiban, Isten „nagy nevé”-ről.

- (1) [...] ha az ítéletet végrehajtod Gógon.¹⁷⁴
 (2) és az egész gyülekezeten,
 akik összegyülekeztek¹⁷⁵ kör[ülötte¹⁷⁶ (...)],
 (17) [...] mert az egekből harcolsz ellenük¹⁷⁷ [...]
 (18) [...] rájuk, zavarodottságra [...]

(XII, 1) Mert az egekben a szentek¹⁷⁸ sokasága [lakik],
 és angyalok serege szent tartományodban,¹⁷⁹
 hogy dicsőítsék [a nev]ed;
 és a szent nép kiválasztottjait¹⁸⁰
 (2) fölvetted [az igazak köny]vébe,
 a magad számára,
 és nálad van, szent lakhelyeden, minden seregük neve,
 és az igazak helyet kaptak dicsőséged tartományában.
 (3) Bevésted számukra
 az élet vésőjével¹⁸¹
 áldásod kegyelmét,
 és békéd szövetségét,
 hogy (Te) uralkodj fölöttük,
 minden időkben, örökre.
 (4) (Te) irányítod kiválasztottjaid seregét,
 ezres, tízezres csoportjaik szerint,
 együtt a szentjeiddel,
 és együtt angyalaiddal,
 (akik) majd fölemelik¹⁸² kezüket (5) az ütközetben,
 és a földön [térdre kényszerítik] az ellenszegülőket,
 perben, ítéleteiddel.

¹⁷⁴ Lásd Ez. 38–39. Hasonló összefüggésben az Újszövetségben is, lásd Jel. 20,7 skk.

¹⁷⁵ Vö. Ez. 38,7.

¹⁷⁶ Vagy: „ellen[ünk]”.

¹⁷⁷ Vö. Jud. 5,20.

¹⁷⁸ Értsd: angyalok.

¹⁷⁹ Vö. Jes. 63,15.

¹⁸⁰ Ti. a közösség tagjait.

¹⁸¹ A szóhoz lásd Ex. 32,4; Jes. 8,1.

¹⁸² Szó szerint: „kinyújtják”.

Az egek kiválasztottjaival együtt győz[ni fognak (...)]
(6)¹⁸³

(7) Mert Te, Isten, fél[elmetes] vagy
királyi dicsőségében,
és szentjeid gyülekezete mivelünk van,
örök segítség gyanánt.

Fitymáljuk a királyokat,
gúnyoljuk és csúfoljuk a vitézeket –

(8) mert szent a mi Urunk,
és velünk van a dicsőség királya,
együtt a szentekkel.

Vitézek vannak mellénk rendelve,
és angyalok serege,

(9) az ütközet Vitéze¹⁸⁴ együtt van velünk,
és szellemének serege a lépteinkkel.¹⁸⁵

Lovasságunk: mint a felhő,¹⁸⁶
és mint a harmat párája – belepi a földet,¹⁸⁷

(10) és mint az áradó eső,
a törvénnyel megitatja a föld sarjait.

Talpra fel, férfiú,¹⁸⁸

vezesd vissza a foglyaidat, dicsőséges férfi,
zsákmányold meg, akik zsákmányt vesznek rajtad,

(11) cselekedj erőlyesen,
kezed tedd rá ellenséged nyakára,¹⁸⁹

és lábad az elhullottak halmára;
zúzd szét az irántad ellenséges népeket,

¹⁸³ A kéziratban itt üres sor.

¹⁸⁴ Ti. Isten.

¹⁸⁵ A képzet mintája Jós. 10,12-13 (Jósua csatája Ajjálonnál); Jud. 5,20 (Debóra csatája) stb. (égi segítség a földön folyó ütközetben).

¹⁸⁶ Vö. Jer. 4,13; Ez. 38,9 és 16 stb.

¹⁸⁷ Vö. Jes. 28,2.

¹⁸⁸ Vö. Jud. 5,12. – A „férfiú” nyilván Izráel.

¹⁸⁹ Vö. Gen. 49,8 (Jákob áldása Júdára).

és a bűnös (12) testet¹⁹⁰ kardod eméssze el.
Országodat töltsse meg a dicsőség,¹⁹¹
és áldás az örökrészedet,
végtelen nyájak a birtokaid
ezüst,¹⁹² és arany, és drágakövek (13) a palotáidat.

Cion, örvendezz erősen,¹⁹³
és ragyogj az ujjongásban, Jeruzsálem,¹⁹⁴
és légy boldog, Júda minden városa.
Kapuidat (14) tartsd nyitva állandóan,
hogy elhozzák eléd a népek gazdagságát.¹⁹⁵
És neked szolgáljanak királyaik:
mind leborul előtted, aki megalázott,
megcsókolják¹⁹⁶ a földet (15) [a lábad előtt].¹⁹⁷

Népem leányai, kiáltsatok örömujjongással,
öltsetek fel a dicsőség ékességeit, [...]
és parancsoljatok a királyságoknak:
(16) [...] Izráel uralkodjék örökre.¹⁹⁸

(17) [...] az ütközet vitézei.

Jeruzsálem [...]

(18) [...] az egek fölött. Uram¹⁹⁹ [...]

¹⁹⁰ Szó szerint: „húst”. Vö. Deut. 32,42.

¹⁹¹ Vö. Jes. 6,3.

¹⁹² Betoldás a kéziratban, a sor fölé írva.

¹⁹³ A szakasz irodalmi mintája Jes. 60,10-14.

¹⁹⁴ Vö. Zsolt. 97,8 stb.

¹⁹⁵ Vö. Jes. 60,5.

¹⁹⁶ Szó szerint: „nyalják”.

¹⁹⁷ Vö. Jes. 49,23. – A föld megcsókolása, a teljes testtel földre borulás, arcra borulás (görög szóval: *proszkүнésisz*) az uralkodó köszöntésének szertartási gesztusa az ókori Keleten.

¹⁹⁸ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

¹⁹⁹ Héberül: *‘adonáj*; az istennév helyett.

(XIII, 1) [Álljon fel a legfőbb kohén, és] fivérei: a kohének, és a lévíták, és a szabályzat minden örege vele együtt, és ki-ki a maga helyén mondjon áldást Izráel Istenére, és áldják igazságának minden tettét; és átkozzák el (2) ugyanott Beliált és mindenkit, akinek szelleme az ő osztályrészében van, és szólnak így, ezekkel a szavakkal:

Áldott legyen Izráel Istene
minden szent szándékában és igaz tetteben;
és áldottak (3) mindazok,
akik Őt szolgálják igazsággal,
és ismerik a hitben.

(4) És átkozott legyen Beliál
gyűlölködő²⁰⁰ szándékában,
és kárhozott, gonosz vezérségében;
átkozottak, akiknek szelleme az ő osztályrészében van,
elvetemült (5) szándékuk miatt,
és kárhozottak, tisztátalanságuk minden mocskos tetteben.

Igen, a sötétség osztályrésze mindezek;
és Isten osztályrésze a fény, (6) [örök]re.²⁰¹

(7) Te vagy atyáink Istene,
a Te neved áldjuk örökké,
és mi Istenünknek vagyunk a népe.
Szövetséget kötöttél atyáinkkal,
és érvényben hagytad magjukkal is,
(8) örök időkre.
Dicsőséged minden bizonyágtétele
[kegyelm]ed emléke volt közöttünk örökre,
segítség a megmaradott számára,
fenntartója szövetségednek,
(9) hogy [hirdesse] igazságod tetteit,
és csodálatos erőd ítéleteit.

²⁰⁰ Héberül: *masztéma*.

²⁰¹ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

Te vagy az,
aki meg[vál]tottál²⁰² minket
örök népként, a magad számára,
és a fény osztályrészébe juttatsz,
(10) igazságod kedvéért.
A fény vezérét²⁰³ eleitől fogva kirendeltet mint segítőknek,
[és az igazság minden fia] az ő osztályrészé(ben van),²⁰⁴
és minden igaz szellem az ő birodalmához tartozik.

És Te vagy az,
aki (11) teremtetted Beliált²⁰⁵
mint gödröt, a gyűlölködés angyalát;
birodalma a sötétségben van,
és tanácsa megromlás és bűnbeesés.
És minden szellem, (12) amely az ő osztályrészéhez tartozik,
a hitványság angyala:
a sötétség törvényei szerint járnak,
és erre van hajlamuk²⁰⁶ együttesen.

Mi magunk a Te igazságod osztályrészéhez tartozunk:
hadd örvendjünk erős (13) kezednek,
és vigadjunk szabadításod miatt,
legyünk boldogak segít[ségedben és bé]kédben.

Ki az, akinek ereje hasonló a tiédhez, Izráel Istene?
És a Te erős kezéd (14) a szegényekkel²⁰⁷ van.
És ki az, bár angyal vagy hadvezér,
akinek tettei a Te cso[dáid]hoz foghatók?
Mert már eleitől fogva kitűzted magad elé
az összecsapások napját [...]:
(15) [...] segítségére lenni az igaznak,

²⁰² A kiegészítés bizonytalan; egy másik kéziratban: „megteremtettél” (4QM495, frg. 1).

²⁰³ Héberül: *szár me'or*; szó szerint: „a megvilágosító vezér”.

²⁰⁴ Szó szerint: „sorsában”.

²⁰⁵ Értsd: Beliált is.

²⁰⁶ Vagy: „vágyuk”; a szóhoz lásd Gen. 3,16; 4,7; Én. én. 7,11.

²⁰⁷ Értsd: a közösség tagjai.

elpusztítani a gonoszt,
megalázni a sötétséget
és megerősíteni a fényt, [...]
(16) hogy elfoglalja örökös helyét,
vesztére a sötétség minden fiának,
és örömként [a fény fiai] számára
(17)[...].²⁰⁸

(18) Te kijelöltél bennünket [...]
(XIV, 1) [...] mint tüzes felindulása
Egyiptom bálványai ellen.²⁰⁹

(2) És miután feljöttek az elhullottak mellől, hogy visszatérjenek a táborba, mondják el mindannyian a visszatérés imáját; és reggel tisztítsák meg a ruháikat, és mossák le magukról (3) a tisztátalan tetemek vérért, és menjenek vissza a helyükre, ahol a hadrendben elhelyezkedtek, mielőtt elhulltak volna az ellenség halottai. Mondjanak ott is áldást (4) mindannyian Izráel Istenére, és magasztalják a Nevét közös örömben, és szóljanak így, ezt mondván:

Áldott legyen Izráel Istene,
aki őrzi a kegyelmet a vele (kötött) szövetség iránt,
és a segítségnyújtás (5) időpontjait
az általa megváltott nép számára.

Akik elbotlottak, azokat elhívta
csodálatos [tettek]re,
de az (idegen) népek gyülekezetét²¹⁰
pusztulásra adta, maradék nélkül:
azért, hogy az ítélettel felemelje, akinek szíve már elgyöngült;
(6) és kinyissa a száját annak, aki némává vált,
hogy majd Isten hatalmas tetteit dicsérje;
és harcolni tanítsa, akinek lankad a keze;
és támaszt nyújtson annak, akinek megroggyant a térde;²¹¹

²⁰⁸ A kéziratban itt üres sor.

²⁰⁹ Vö. Jes. 19,1.

²¹⁰ A kifejezéshez lásd Gen. 35,11 (ott Izráelről).

²¹¹ Vö. Jes. 35,3.

(7) és erősítse a derekát annak, akinek megtörött a háta.²¹²
Az alázatos lélek²¹³ [erősebb lesz], mint a kemény szív,
és akiknek az útja feddhetetlen,
azok között elpusztul minden gonosz nép,
(8) és nem állhat meg senki hősük.
De mi vagyunk [népednek]²¹⁴ maradéka.

[Áldott] a Te neved, kegyelem Istene,
aki megtartottad a szövetséget atyáinkkal,
és aki (9) minden nemzedékünkben
csodálatosan megmutattad kegyelmedet
néped maradéka iránt
Beliál uralma idején.
Szövetségedtől nem térített el minket
gyűlölködésének minden titka sem.
(10) Távol tartottad tőlünk [hit]vány szellemeit,
és amikor uralmának emberei gonoszul cselekedtek,
Te megóvtad az általad megváltottak lelkét.
(11) Erőd az elesettnek segített felállni,
de ledöntötte a fennhéjázót,²¹⁵ és megaláztad.
Nincs mentség a hőseik számára,
nincs menekvés (12) a gyorsaknak sem közülük.
Előkelőiknek megfizetsz, csúfsággá lesznek,
semmivé válik hitvány létük.

És mi, a Te szent néped,²¹⁶
tetteid igazságosságáért a neved dicsérjük,
(13) és nagyszerű műveidért dicsőséged magasztaljuk
minden időkben, az örökre kijelölt időpontokban:
ha bejön a nappal és az éjszaka,
(14) és ha kimegy az este és a reggel –

²¹² Szó szerint: „vállá”.

²¹³ Ti. az Istennel szemben alázatos. Vö. Jes. 66,2.

²¹⁴ A kiegészítés a hasonló szövegösszefüggésben használt kifejezés alapján, de mégis bizonytalan: a hely a párhuzamos kéziratban is töredékes (4Q491, frgg. 8–10, I, 6). A fennmaradt szöveg csak: „a maradék”.

²¹⁵ Szó szerint: „a magas termetűeket”. Vö. Jes. 10,33.

²¹⁶ Értsd: a közösség.

mert dicsőséged szándéka hatalmas,
és a magasságokban csodálatosak titkaid:
tiéd (a hatalom),
hogy fölemelj a porból,
(15) és letaszíts az isteni lények mellől.²¹⁷

(16)²¹⁸ Emelkedj fel, emelkedj fel, isteneknek Istene,
kelj fel erő(d)ben, királyoknak királya,
(17) szórassanak szét előtted a sötétség fiai,
és [gyűljön ki] nagyságod fénye
az isteni lényekre és az emberekre,
(18) lángoljon a kárhozat²¹⁹ sötét helyein,
égjen a bű[nösöknek] a Seol²²⁰ kárhozatában,
örök időkre, örökké.

(19) Mondják el a háború minden magas[taló énekét], és
ezután térjenek vissza a táborokba, és ott rendezzék el [...].

(XV, 1) Mert ez a sanyargatás ideje Izráel számára,
a háború [kijelölt] ideje minden (idegen) nép ellen.
Az Isten(től való) sors: megváltás, örökre,
(2) és minden elvetemült népnek: pusztulás.

És mindazok, akik felkészültek az ütközetre, menjenek ki és
szálljanak táborba a kittiim királya²²¹ ellenében, és szemben
Beliál (3) minden seregével, amelyek köréje gyülekeztek az
ütközet napjára – amikor is el fognak pusztulni Isten kardjá-
tól.²²²

²¹⁷ Vö. Gen. 6,1-4. – A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

²¹⁸ Innen a hasáb végéig a szöveg valamivel épebb egy másik kéziratban (4Q491, frgg. 8–10, I, 13 skk.).

²¹⁹ Héberül: *‘avaddon*, ‘pusztulás’, ‘kárhozat’, ‘a pusztulás helye’, lásd Jób 31,12; illetve 26,6 stb. – Ugyanez a szó az Újszövetségben is hasonló összefüggésben: Jel. 9,11.

²²⁰ A héber *šē’ol*: ‘mélység’, ‘alvilág’.

²²¹ A „király” itt nem feltétlenül tényleges uralkodói cím.

²²² A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

(4) Álljon fel a legfőbb kohén, és fivérei: a kohének és a lévíták, és mindenki, aki a Szabályzathoz tartozik, vele együtt, és mondja a fülükbe (5) az ütközet időpontjára (szóló) imádságot, amint meg van írva ennek az időnek a szabályzatában, valamint magasztalásaik minden szavát. És ott rendezzenek el (6) minden hadrendet is, amint [meg van írva az ütközet²²³ könyvében].²²⁴ [...] És álljon elő a kohén, aki a bosszú időpontjára van kijelölve valamennyi fivérének (7) szava szerint, és erősítse meg a [kezüket az ütközet]re,²²⁵ és mondja nekik, ezekkel a szavakkal:

Erősek legyetek, és bátrak,²²⁶

legyetek derék harcosok.

(8) Ne féljeteK, és ne [retteg]jeteK,

és ne gyöngüljön el a szívetek,

és ne nyugtalankodjatok,

és ne rémüljeteK meg a színük előtt,

és ne (9) forduljatok vissza,

és ne [fussatok meg előlük]:

mert ez a romlottság gyülekezete,

és minden tettük a sötétségben van,²²⁷

(10) és erre vágyakoznak. [...]

Menedék [nincs] számukra,

erejük elszáll, mint a füst,

tömegeik (11) egész gyülekezete [...] semmivé válik,²²⁸

létük minden tartalma gyorsan elhervad,

mint virág a nyá[ri hőségben]. [...]

(12) KészüljeteK fel Isten ütközetére –

mert ez a nap az ütközet kijelölt ideje:

²²³

Vagy: „háború”.

²²⁴

A kiegészítés bizonytalan; csupán az előző mondat alapján. Mindenesetre, jó okunk van feltenni, hogy a szöveg szerzője vagy szerkesztője ismert valamilyen – közelebből nem meghatározható – hadviselési kézikönyvet.

²²⁵

Vö. Deut. 20,3.

²²⁶

Vö. Deut. 31,6; Jós. 10,25 stb.

²²⁷

Vö. Jes. 29,15.

²²⁸

Szó szerint: „nem (lesz) megtalálható”.

(13) Is[ten harca minden (idegen) nép] ellen,
és ka[rdal fog ítélkezni] minden test fölött.
Izráel Istene csodálatos [hatalmá]ban
kezét fölemeli (14) minden romlott lélek ellen.
[...] az ütközethez fegyvert kötnek²²⁹ az isteni hősök,²³⁰
és a szentek hadrendje készül [a bosszú] napjára. [...]
(16) Izráel Istene [...].
(17) [...] visszaveri Beli[ált (...)]
(18) [...] a pusztulásakor [...]
(XVI, 1) [...] mígnem eltömődik minden forrás.
Izráel Istene a kardot szólította
minden (idegen) nép ellen,
de népének szentjeivel nagy dolgot tesz.
(2)²³¹

(3) Mindent e szerint a szabályzat szerint tegyenek azon [a napon], amikor elfoglalják helyüket a kittiim táborával szemben. Ezután a kohének fújják meg számukra az emlékeztetés trombitáit, (4) és nyissák meg az [ütközet] kapuit; vonuljanak ki a gyalogos egységek tagjai, a vezetők álljanak az arcvonalak közé, és a kohének fújják meg számukra (5) a jelet: Elrendeződés! És az egységek [rendeződjenek el] a trombiták hangjára, és mindenki foglalja el a helyét. Majd a kohének fújják meg számukra (6) a második jelet: [Előrenyomul]ás! És amikor már a megfelelő dobótávolságra vannak a kittiim arcvonalától, mindenki vegye kézbe a hadi (7) eszközét. És hat [kohén fújja] az öldöklés trombitáit, egyforma, sodró hangon, az egész ütközet folyamán. És a lévíták, és az egész nép (8) fújják a kos-tülköket, [...] erős²³² hangon. Ha a jel elhangzott: kezdjék meg ledönteni a kezükkel a kittiim(ből) lesújtottakat. (9) És az egész nép lármája némuljon el, de a kohének harsogjanak tovább az öldöklés trombitáin, és folytatódják az ütközet a kittiim ellen.
(10)²³³

²²⁹ Vö. Jes. 8,9.

²³⁰ Héberül: *gibboré 'élim*; szó szerint: „az isteni lények hősei”.

²³¹ A kéziratban itt üres sor.

²³² Szó szerint: „nagy”.

²³³ A kéziratban itt üres sor.

(11) És amikor Belial arra készül, hogy megsegítse a sötétség fiait, és a gyalogos egységekből Isten titkai szerint egyre többen esnek el, és mindazok, akik az ütközetre kiálltak, próbatétel elé kerülnek: (12) fújják meg a kohének a jeladás trombitáit, hogy a tartalékból egy másik arcvonat menjen ki az ütközetbe, és ezek álljanak az arcvonalak közé; (13) akik pedig az ütközetben harcoltak, azoknak fújják meg a jelet: Visszatérés!

És lépjen oda a legfőbb kohén, álljon meg az arcvonal előtt, és erősítse (14) meg a szívüket [Isten erejében, és kezüket] az Ő harcában,²³⁴ (15) és mondja nekik, ezekkel a szavakkal:

[Izráel Istene] próba alá állítja népének szívét,
[...] nem [...]
[...] elesettjeitek [...]
mert eleitől fogva hallottátok (16) Isten titkaiban [...]
[...]

(XVII, 1) És a fizetségüket lángokkal adja meg nekik,²³⁵
[azok kezéből], akik a tüzes próbatételt kiállták;
hadi eszközeit megélezi,
és nem lankad, míg nem elpusztul minden gonosz (2) [nép].
Emlékezzetek Áron fiai, [Nádáb és Abi]hu²³⁶ ítéletére:
Isten az ő ítéletükben szentként mutatkozott meg²³⁷
[az egész nép] szeme láttára;
[de Eleázár] és Itamár hűségesei maradtak hozzá,
(3) az örök papság szövetsége²³⁸ szerint.²³⁹

(4) Legyetek erősek, ne féljetek tőlük,
mert üres semmi²⁴⁰ a törekvéseik,
és amire támaszkodnak: nincsen;
(5) ami létezik, és ami létrejön,
mind Izráel [Istenétől] való, örökre.

²³⁴ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

²³⁵ Ti. Belial embereinek.

²³⁶ Vö. Lev. 10,1-2.

²³⁷ Lev. 10,3.

²³⁸ Lev. 10,6 skk.

²³⁹ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

²⁴⁰ Héberül: *le-tohu u-le-bohu*, a *tohu va-bohu* szóval, ehhez lásd Gen. 1,2.

Ez az a nap, amelyet kijelölt,
 amelyen térdre kényszeríti és legyőzi
 a gonosz birodalmának vezérét,
 (6) és amelyen örök segítségét küldi
 az Ő megváltásában részeseknek,²⁴¹
 nagyhatalmú angyalának erejével,
 Mikháél²⁴² uralma²⁴³ jegyében.
 Az örök fénysugárral
 (7) kigyújtja az öröm világosságát Izráel szövetségére,²⁴⁴
 Isten osztályrésze számára béke lesz, és áldás.
 Felállítja²⁴⁵ Mikháél uralmát
 az isteni lények között,
 és Izráel (8) birodalmát minden ember²⁴⁶ között.
 Örvend a magasokban az igazságosság,
 és az Ő igaz fiai boldogok lesznek az örök tudásban.

És ti, az Ő szövetségének fiai,
 (9) legyen erőtök Isten tüzes próbatételéhez,
 míg nem sújtó keze megmozdul,
 és véget vet a megpróbáltatásnak,
 titkai szerint: hogy ti megmaradjatok.²⁴⁷

(10) És e szavak után a kohének²⁴⁸ fújják meg számukra a trombitákat az arcvonal egységeinek elrendezésére, és az egységek rendeződjenek el a trombiták hangjára, (11) és mindenki foglalja el a helyét. Majd a kohének fújják meg számukra a második jelet: Előrenyomulás! És amikor [a gyalogos egységek] (12) tagjai már a megfelelő dobótávolságra vannak a kittiim

²⁴¹ Szó szerint: „sors”.

²⁴² Mikháél (angyal): Izráel segítője, lásd Dán. 10,13.

²⁴³ Az „uralom (*miszra*)” szó a Bibliában csak egy helyen (Jes. 9,5 sk.), messianisztikus szövegösszefüggésben.

²⁴⁴ Ti. Istennek Izráellel kötött szövetségére.

²⁴⁵ Szó szerint: „felemeli” / „felmagasítja”.

²⁴⁶ Szó szerint: „test”.

²⁴⁷ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

²⁴⁸ A kéziratban a sor fölé írva, kisebb betűkkel.

arcvonalától, mindenki vegye kézbe a hadi eszközét. És a kohének fújják az öldöklés (13) trombitáit. És a léviták, és az egész nép fújják a kos-tülkökön a hadi riadót. A gyalogos egységek tagjai kezdik meg ledönteni a kezükkel (14) a kittiim(ből) lesújtottakat. És az egész nép lármája némuljon el, de a kohének (15) harsogjanak tovább az öldöklés trombitáin, és folytatódják az ütközet a kittiim ellen. [...] a lesújtottakat.

(16) És harmadszor [...] ²⁴⁹

(17) [...] Isten [...]

(XVIII, 1) [És hetedszer, (...)] amikor Isten hatalmas keze fölemelkedik Beliál és birodalmának minden serege ellen, örök pusztulásra,

(2) [...] és a szentek hadi lármája,

amint üldözik Assúrt,

és elesnek Jáfet fiai,

nem kel föl többé senki közülük,

és a kittiim elpusztulnak,

(3) [nem lesz közülük maradék, sem megmenekülő].

Azon a napon, amelyen Izráel Istene fölemeli a kezét Beliál seregére, a kohének fújják meg (4) az emlékeztetés [hat trombitáját], és gyűljék össze köröttük az ütközet valamennyi arcvonala, és oszoljanak szét a [kittiim [táborainak] megfelelően, (5) hogy megsemmisítsék őket. És napnyugta közeledtén lépjen elő a legfőbb kohén, és a kohének, és a [léviták], akik (6) vele vannak, és az arcvonalak és csapatok [fejei], és mondjanak áldást Izráel Istenének Nevére, és szóljanak, ezekkel a szavakkal:

Áldott legyen örökre, Isten, ²⁵⁰ a Te neved,

mert (7) nagy dolgot tettél [népeddel], csodálatosan,

és megőrizted számunkra a szövetséged, eleitől fogva,

és kitártad előttünk segítséged kapuit ²⁵¹ sok alkalommal,

²⁴⁹ A folytatásból ítélve, az itt kezdődő töredékes részben volt a harmadik, negyedik, ötödik és hatodik összecsapás leírása, nyilván igen röviden. – Vö. Jel. 8–11.

²⁵⁰ Szó szerint: „[isteni lény]ek istene” / „legnagyobb isten”.

²⁵¹ Vö. Jes. 60,18.

(8) szövetséged miatt.
[Megszabadítottál] nyomorúságunkból,
írántunk való [jószág]odban.
És Te, igazság Istene, a neved miatt cselekszel.
(9)²⁵²

(10) Soha nem történt, eleitől fogva, semmi hasonló –
de Te tudtad, mikor van a mi kijelölt időnk,
és most ragyogott fel (11) számunkra.
És az örök megváltásban
megmutattad nekünk kegyelmes kezed,
eltávolítottad az ellenség hatalmát, hogy többé nincsen.
És az ütközetben, szemben ellenségeinkkel,
(12) megmutattad nekünk a Te erős kezed.

És most nem elég hosszú²⁵³ nekünk a nap,
hogy tömegeiket üldözőbe vegyük,
mert Te [...]
(13) [...] a vitézek szívét kiszolgáltattad nekünk,
és többé már nem tudnak megállni.

Tiéd a vitézség,
és az ütközet a Te kezedben van, [...]
(14) [...] és az időpontok a Te akaratodhoz igazodnak.
[...] leszüreteled [...]
(15) [...]

(XIX, 1) [...] mert szent a mi hatalmasunk,²⁵⁴
és velünk van a dicsőség királya,
és szellemeinek serege van lépteinkkel,
és lovasaink: mint a felhők, [...]
(2) [...] és mint a harmat párája, belepik a földet,
és mint az áradó eső,
a törvénnel megitatják a föld sarjait.

²⁵² A kéziratban itt üres sor.

²⁵³ Szó szerint: „túl rövid”.

²⁵⁴ Ti. Isten.

Talpra fel, vitéz,
vezesd el foglyaidat, (3) dicsőséges hős,
zsákmányold meg, akik zsákmányt vesznek rajtad,
cselekedj erélyesen,
kezed tedd rá ellenséged nyakára,
és lábad az elhullottak halmára;
(4) [zúzd szét az irántad ellenséges népeket],
és a bűnös testet kardod eméssze el.
Országodat töltse meg a dicsőség,
és áldás az örökrészedet,
végtelen nyájak a birtokaid,
ezüst, és arany, és drágakövek a palotáidat.

(5) [...] Cion, örvendezz erősen,
és légy boldog, Júda minden városa.
(6) Kapuidat tartsd nyitva állandóan,
hogyan eléd hozhassák a népek gazdagságát.

És királyaik neked szolgáljanak;
mind leborul előtted, aki megalázott,
megcsókolják a földet (7) a lábad előtt.

Népem leányai, kiáltsatok hangos örömmel,
ékeskedjete a dicsőség ékeivel, [...]
parancsoljatok a királyságoknak,
(8) [...] és Izráel az örök uralkodásra.

(9) [...] a táborba. Az az éjszaka legyen a reggelig tartó
nyugodalomé, és reggel [...] (10) [...] a kittiim vitézei és Assúr
tömege és minden nemzetek hada [...] (11) [...] Isten kardjától
hullottak ott el. És lépjen oda a legfőbb kohén [...] (12) [...] az
ütközetet megvívók, és a hadrendek minden vezetője és tisztje
[...] (13) [...] a kittiim elesettjei, akik ott Isten kezétől estek el
[...]

HABAKKUK PRÓFÉTA LÁTOMÁSÁNAK ÉRTELMEZÉSE

Habakkuk-kommentár / Habakkuk-péšer /
Habakkuk-midrás
1QpHab

A bőr tekercs, az I. számú barlang nagy tekercseinek egyike, viszonylag jó állapotban maradt fenn. Hiányzik az eleje: az I. hasáb jobb széle és első két sora; kissé elmállott az alsó széle, emiatt az utolsó sorok minden hasábban töredékesek. A szöveg terjedelme 13 hasáb, eredetileg mindegyikben 18 sor. A kéziratban jól látszik a sorokat és hasábokat kijelölő vonalazás. Két írnok kézírása ismerhető fel. A javítások száma csekély.

A *Habakkuk-kommentár* a holt-tengeri közösség irodalmának jellegzetes műfaját képviseli: bibliai szöveg kommentárja. Habakkuk próféta könyvének 1–2. fejezetét értelmezi, mondatról mondatra. Nyitott kérdés, hogy a szerző miért mellőzte a kis könyv 3. fejezetét, amely a Bibliában is elkülönül az előzőktől: vajon azért-e, mert az nem volt benne a közösség által használt szövegben, vagy egyszerűen azért, mert nem volt szüksége rá a mondanivalójához. A szövegmagyarázat megfejtés. A héber szó: *péšer*, a Bibliában csak egy helyen fordul elő (Qoh. 8,1), alakváltozata, a *pátar* ige is csak egy szövegegységben,¹ ugyanúgy, mint a belőle képzett főnév, a *pitron*,² de az arámi szó,³ és a későbbi nyelv hasonló szavai is, gyakoriak. A bibliai kontextus álomfejtés. De az i. e. 1. évezred közepén – második felében Mezopotámiában az ugyanezekkel a szavakkal (akkád *pišru*, ‘feloldás’, ‘megfejtés’ stb.) jelölt szellemi művelet nemcsak ennyi volt: valódi szövegértelmezés.⁴ Az irodal-

¹ József álomfejtése, lásd Gen. 40,8 stb.

² Lásd Gen. 40,5 stb.

³ Dán. 2,4 stb.

⁴ Természetesen, ezoterikus szövegértelmezésről van szó. Az e tárgyú ékírássos szövegeket kiadta Alasdair Livingstone, *Mystical and Mythological Explanatory Works of Assyrian and Babylonian Scholars* (Oxford: Clarendon Press, 1986).

mi kánon valamely tekintélyes szövegének magyarázata, a titkos vagy mélyebb jelentés felfejtése, feltárása, és különösen az utókor számára kódolt, az éppen jelen korhoz szóló titkos értelem megfejtése. Az irodalmi kánon kialakulása Izráelben a holt-tengeri közösség korában főbb részeiben már régen lezárult, de egyelőre még képlékeny elemei is adottak voltak. A Tanakh szövegét a zsidó társadalom normatívnak fogadta el: minden irányszat, s mindenekelőtt azok, amelyekkel a holt-tengeri közösség szembehelyezkedett. Elengedhetetlen volt eszméik megalapozása a normatív szövegek révén is. A qumráni *péšer* (*pešer*) mint módszer a közösség minden irodalmi emlékében eleven, ezzel a módszerrel tárják fel a Bibliában rejlő titkos kinyilatkoztatást. A szövegekben felfedezik a csak nekik szóló üzenetet, illetve úgy tartják, hogy az igazi üzenetet egyedül ők értik meg. Ebben az értelemben szövegértelmezésük részben *typologiai*: a régi szövegben előre rögzítve van, ami történni fog. A *péšer* mint műfaj a *Habakkuk-kommentár*-hoz hasonló szövegek egész sorozatát jelöli.

A *Habakkuk-kommentár*, amely az I. számú barlangból Kando és az American School tudósai kezén át igen gyorsan nagy nyilvánosságot kapott, lényeges, ha nem döntő szerepet játszott abban, hogy 1950 táján a holt-tengeri tekercsek iránt széles körben ébredt érdeklődés, hogy a leletegyüttes szenzációvá vált. A *typologiai* értelmezés jól ismert volt az Újszövetséget tanulmányozók számára: a bibliai próféták szavait ugyanez a szövegmagyarázó eljárás tette Jézusra vonatkozó jövődőlés-sé.⁵ A rejtelmes történeti utalások, amelyekkel a holt-tengeri szövegmagyarázat a közösség történetének és életének eseményeit Habakkuk próféta szövegét kapcsolta, önmagukban is szenzációt jelentettek.

Az i. e. 1 – i. sz. 1. század, amely korban sorsdöntő események játszódtak le Izráel történetében, a római hódítás, a hódítók elleni felkelés és háború, a Templom lerombolása, és amelyben a kereszténység megjelent: a kor nem bővelkedik egykorú dokumentumokban. Márpedig a *Habakkuk-kommentár* ebből a korból való. Szövegének minden mondata a kor eseményeire és szereplőire utal. Az igazság tanítója, a hazugság embere, a

⁵ Vö. Máté ev. 1,23, amely Jes. 7,14 *typologiai* értelmezése.

gonosz főpap: valóságos személyeknek látszanak, a közösség megpróbáltatásai hitelesnek hangzanak, a *kittiim*, és jelvényük, a sas, és nyomulásuk kelet felé azonnal felidézi a római hadsereget. Az elszakadás a jeruzsálemi Templomtól; „az igazság tanítója”-nak összeütközése a „gonosz főpap”-pal (*kohén*); „a hazugság emberé”-nek áruló és bomlasztó tevékenysége a közösségben: mindez erősen emlékeztet bizonyos helyzetekre és történetekre Josephusnál és az Újszövetségben. Háttha most ez az egykorú szöveg adja a kezünkbe az eddig nélkülözött külső bizonyítékot – mármint a *nagy történet* bizonyítékát. A *Habakkuk-kommentár* jelölte ki a történeti elemzésnek, a holt-tengeri közösség azonosításának, a kereszténység őstörténetével való egybevetésének kereteit és főbb mozzanatait, szinte máig kiható érvénnyel.

Paradox módon, ez a jellegzetes typologiai kommentár valóban egyike a leginkább történeti szövegeknek a holt-tengeri tekercsek között. Csakhogy a történeti értelmezés kérdéseire végleges, bizonyított és mindenki által elfogadott válasz mind a mai napig nincs.

A kézirat, írástörténeti szempontból nézve, késeinek látszik: az i. e. 1. század utolsó harmadára tehető. A szöveg ennél bizonyosan korábbi, s valószínűleg még a római hódítások kezdete⁶ előtti időből való. A *péšer* műfaji sajátosságai azt a következtetést sugallják, hogy a szöveg megfejtése a kortárs olvasónak szólt, ezért a modern értelmezésektől függően ennél korábbi időpontok is számításba jöhetnek.

A héber szöveg kiadásai

Millar Burrows, *The Dead Sea Scrolls of St. Mark's Monastery, I: The Isaiah Manuscript and the Habakkuk Commentary* (New Haven: The American Schools of Oriental Research, 1950), Pls. LV-LXI

Habermann, Abraham M., 'Éda ve-’édut. Three Scrolls from the Judean Desert. The Legacy of Community, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Indices (Jerusalem, 1952), pp. 43–56 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)

⁶ I. e. 63, amikor Pompeius elfoglalta Jeruzsálemet.

- Hans Bardtke, *Hebräische Konsonantentexte* (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1954), pp. 48–56, no. 73 (II–XIII. hasáb)
- P. Boccaccio – G. Berardi, *Interpretatio Habacuc. Transcriptio et versio latina* (Fano: Seminario Regionale, 1955) / *Interpretatio Habacuc (1QpHab). Transcriptio et versio latina* (Roma: Pontificium Institutum Biblicum, 1958³)
- Abraham M. Habermann, *Megillot midbar Jehuda. The Scrolls from the Judean Desert, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Concordance* (Jerusalem, 1959), pp. 43–49 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)
- Eduard Lohse, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punktation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen* (München: Kösel-Verlag, 1964), pp. 227–243 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg, a bal oldalon)
- Bilhan Nitzan, *Megillat Pešer Habaquq* (Jerusalem: Moszad Bialik, 1986)

FORDÍTÁS

(1, 1)⁷ [„Látomás, melyet Habakkuk⁸ próféta látott. Örökkévaló,⁹ meddig kell] könyörögnöm, és nem (2) [hallgatsz meg? Kiáltozom hozzád: Erőszak! – és nem szabadítasz meg” (Hab. 1,1-2). Értelmezése:¹⁰] a nemzedék (3) [várakoz]ására [(vonatkozik) [...]] ellenük (4) [...] kiáltoztak [... (5)

„Miért hagyod, hogy lássam a romlottságot, és hűtlenséget szemléljek?” (Hab. 1,3a).] (6) [Értelmezése: (...)] Isten – erőszakosságban és hűtlenségben [...]

(7) [„És elnyomás és erőszak van előttem, és viszály támad, és tűrni kell az önkényt” (Hab. 1,3b).] (8) [Értelmezése: (...)] bemocskolták [...] És viszály [...] (9) [...] és Ő [...] (10)

⁷ A kézirat jobb széle, a szöveg eleje, csonka, és ezért az I. hasábban csak a sorvégek szövege maradt meg. A kiegészítés, a bibliai idézeteken túl, bizonytalan.

⁸ A héber írásmód szerint: *Habaquq*.

⁹ A maszoréta szövegben a tetragrammaton (JHWH) szerepel, s ezt Habakkuk szövegében más helyen, ahol nem esett ki, a jelen tekercs is megtartja. A kéziratban ó-kanaáni betűkkel. (A különleges kezelést jelzi.)

¹⁰ Héberül: *pišro*; a *pešer* szó a holt-tengeri tekercsekben a Biblia-értelmezést jelenti.

„Ezért a Tan meginog, (11) [és nem érvényesül soha a törvény” (Hab. 1,4a). Értelmezése: azokra (vonatkozik)], akik elszakadtak (12) Isten Tanától.

[„A gonosz kijátssza] az igazat” (Hab. 1,4ba). (13) [Értelmezése: a gonosz – ez a gonosz kohén,¹¹ az igaz –] ez az igazság tanítója.¹²

(14) [...] „Ezért érvényesül [elferdítve] (15) a törvény” (Hab. 1,4bb). [Értelmezése: (...)] és nem [...]

(16) [(...) Nézzétek a(z idegen) népeket, és szemléljétek; (17) és álmélkodjatok, csodálkozzatok, mert olyan dolgot cselekszem, még a ti időtökben,¹³ hogy nem hinnétek el, ha] (II, 1) elmondanák” (Hab. 1,5). [Értelmezése:] azokra (vonatkozik), akik a hazugság emberével¹⁴ együtt hűtlenné váltak, (2) mert [nem hallgattak] az igazság tanítójának¹⁵ [szavaira], melyek Isten szájá[ból] (3) valók, és akik hűtlenné váltak az új [szövetséggel]¹⁶ szemben, mert nem (4) hittek Isten szövetségében, és [gyalázták] az Ő szent Nevét. (5) És ugyanígy, a mondás értelmezése [mindenkire (vonatkozik), aki hűtlen]né válik, a végső (6) napokig. Ezek (mind) erő[szakot tesznek]¹⁷ a szövetségén], mert *nem hisznek*, (7) amikor mindazokat, amelyek majd a végső nemzedéket érik, meghallják a kohén (8) szájából, akinek Isten [a szívé]be helyezte¹⁸ azt, hogy értelmezze szolgálóinak, a prófétáknak (9) minden szavát,¹⁹ mert Isten ezek által sorolta elő (10) mindazt, ami népére és [országára] eljön majd.

„Mert íme, felserkentem (11) a káldeusokat,²⁰ e gonosz és féktelen nemzetet” (Hab. 1,6a). (12) Értelmezése: a kittiimre (vonatko-

¹¹ Héberül: *ha-kohén há-rášá*; más fordításokban többnyire: „gonosz főpap”.

¹² Héberül: *more ha-cedáqa*. Hasonló kifejezéshez vö. Joél 2,23. Máshol a qumráni szövegekben: „igaz tanító”, „egyetlen tanító”.

¹³ Szó szerint: „napjaitokban”.

¹⁴ Héberül: *’iš ha-kázáv*; az elnevezés nyilván valóságos személyre utal.

¹⁵ Héberül: *more ha-cedáqa*.

¹⁶ Vö. Jer. 31,31.

¹⁷ Szó szerint: „erőszakosak”, „(durván) elvetik”.

¹⁸ Értsd: feladatul adta / megadta hozzá a képességet.

¹⁹ Értsd: a kohén, aki a közösség tagja, értelmezi számukra a próféták szavát.

²⁰ Káldeusok, héberül: *kaszdím*; Habakkuknál: Babylónia, ahol a káld dinasztia éppen abban az időben került uralomra, illetve a babylóniai népesség

zik), [akik] gyorsak és vitézek (13) a harcban, sokakat elpusztítanak, [és az egész föld] a kittiim (14) uralma alá [kerül]. Elfoglalják [...], és nem hisznek (15) [Isten] törvényeiben.

[„Az ország térségei felé tör, (16) hogy megszerezzen olyan lakóhelyeket, melyek nem az övék” (Hab. 1,6b). Értelmezése: (...)] (III, 1) és a síkságon vonulnak,²¹ hogy dúlják és fosztogassák az ország városait; (2) mert ez az, ami meg van mondva: „hogy megszerezzen olyan lakóhelyeket, melyek nem az övék.”

„Szörnyű (3) és félelmetes (nép) ez; belőle magából ered a törvénye és felsőbbsege” (Hab. 1,7). (4) Értelmezése: a kittiimre (vonatkozik), mert a tőlük való félelem és rettegés minden (5) népet (elér). És megfontoltan minden gondolatuk a pusztítás. Álnokul és ravaszul (6) járnak el minden nemzettel²² szemben.

„És lovai könnyebbek, mint a párdúc, és vadabbak, (7) mint este a farkasok. Lovasai dobognak, s előrobognak a messzeségből, (8) repülnek, mint a sas, mely lecsap az eleségre. Mindannyian erőszakosságra jönnek. Arcuk kelet felé (9) fordul” (Hab. 1,8-9a). [Értelmezése]: a kittiimre (vonatkozik), akik (10) lovaikon és barmaikon letiporják az országot, és a messzeségből (11) jönnek, a tenger²³ szigetei felől, hogy mint a sas, minden népet megegyenek – (12) de nem laknak jól. Indulattal és haraggal, lobogó dühvel és felfújt (13) arccal beszélnek minden néppel, mert ez az, amiről (14) meg van mondva: „Ar[cuk kelet felé fordul.”]

„Foglyot, [mint a föveny, annyit gyűjt]” (Hab. 1,9b). Értelmezése: (...).]

és hadsereg. Maga a káld népnév (*kaldú*) Dél-Mezopotámia arámi törzseit jelöli. Habakkuk könyvének 1–2. fejezete, amelyet a qumráni *péšer* értelmez, az eredeti történeti összefüggéseket tekintve, a karkhemisi csata (i. e. 604) után nyugati hadjáratra induló II. Nabú-kudurri-uszur (Nebúkadér/neccar) babylóni király csapatainak közeledésére reagál. Ez a hadjárat közvetlen fenyegetést jelentett Júda számára is. Askalon eleste (i. e. 604) után Jehojáqim király meghódolt a babylóniai hadsereg előtt. (Vö. II. Kir. 24,1-2.)

²¹ Valóban, az ellenséges hadsereg rendszerint a tengerparti sávban vonult fel.

²² A szövegben, Habakkuk könyve szóhasználatának megfelelően, „nép” jelentésben két héber szó váltakozik egymással: *gojím* és ‘ammim. Ahol együtt szerepelnek, a jelen fordításban amaz rendszerint „nép”, emez pedig „nemzet”. A Habakkuk-kommentár korábban egyébként a *gojím* általában ‘(idegen) népek’.

²³ Ti. a Földközi-tenger.

(15) (...) [*„És a királyok fölött*] (IV, 1) *gúnyolódik, és a fejedelmek csak nevetség számára*” (Hab. 1,10a). Értelmezése: hogy (2) csúfolódnak a hatalmasok fölött, és megvetést éreznek a tekintélyesek fölött; *a királyokat* és a vezéreket (3) nevetségessé teszik, és *gúnyt űznek* sok nemzetből.

„És ő (4) csak nevet minden erődítményen: földsáncot hány és elfoglalja” (Hab. 1,10b). (5) Értelmezése: a kittiim vezéreire²⁴ (vonatkozik), akik *megvetik* (6) a népek erődítményeit, és *gúnyosan nevetnek* rajtuk, (7) és nagy tömegben támadják meg őket, hogy feldúlják, és azok a rettegés és félelem folytán (8) a kezükbe kerülnek; és szétmorzsolják őket, a bennük lakók bűnei (9) miatt.

„Majd szélvész támad, s végigvonul; ez pedig a saját erejét teszi meg (10) istenének” (Hab. 1,11). Értelmezése: a kittiim vezéreire (vonatkozik), (11) akik a bűn házának²⁵ elhatárolásából²⁶ *felvonulnak*, egyik (12) előbb, mint a másik; és jönnek a vezéreik, egyik a másik után, (13) hogy elpusztítsák [az országot]. *„Ez pedig a saját erejét teszi meg istenének.”* (14) Értelmezése: [...] a nemzetek.

[(15-16) *„Vajon nem Te vagy-e, Örökkévaló, kezdettől²⁷ fogva az én Istenem, a szentségem? Nem halhatunk meg! Mert (Te), Örökkévaló,* (V, 1) *ítéletre rendelted ki ő(ke)t; és (Te), kőszikla,²⁸ fenyítésre szántad ő(ke)t. Tisztább a szemed, (2) hogysem elnéznéd a gonoszt, és méltánytalanságot látni nem vagy képes”* (Hab. 1,12-13a). (3) A mondás értelmezése: hogy népét Isten nem semmisíti meg a(z idegen) népek által, (4) sőt, Isten minden (idegen) nép *ítéletét* kiválasztottjainak a kezébe adja, és a *fenyítésükkel* együtt (5) népének minden gonosza lakolni fog, (azoknak a megítélése szerint), akik megtartották az Ő parancsait (6) szorongattatásuk idején, mert annak, amit mondott: *„Tisztább a szemed, hogysem elnéznéd (7) a gonoszt”*, az értelmezése: akik nem paráználkodtak tetszésük szerint²⁹ a romlottság (8) idején.

²⁴ Héberül: *mošlim*, mint az *imperator*.

²⁵ A közösség ellenségei.

²⁶ Szó szerint: „tanácsára”.

²⁷ Vagy: „ősi időktől” / „eleitől”.

²⁸ Héberül: *cur*; metaforikus istennév.

²⁹ Szó szerint: „a szemük után”.

„Miért nézitek el a hűtleneket? És miért hallgatsz, amikor a gonosz elpusztítja (9) a nála igazabbat?” (Hab. 1,13b). Értelmezése: Absáalom házára³⁰ (vonatkozik), (10) és tanácsuk embereire, akik némák maradtak az igaz tanítónak³¹ a megfenyítésekor, (11) és nem segítettek neki a hazugság emberével szemben, aki a Tant az egész (12) gyü[lekezet]ük előtt megtagadta.

„És az embert olyanná tetted, mint a tenger halai, (13) mint a féreg, hogy (a káldeus)³² uralkodjék fölötté: horoggal vonja majd ki valamennyit, és hálójában húzza fel őket, (14) és a halászhálójában gyűjti őket össze. [Ezért mutat be áldozatot] a hálójának, ezért örvend (15) [és vigad, és éget illatáldozatot a halászhálójának – hiszen ezek révén dús³³] a részesedése...” (Hab. 1,14-16aba). (16) [(...) Értelmezése: (...)] (VI, 1) a kittiim, és a vagyonukat gyarapítják, minden zsákmányukkal együtt, (2) mint a tenger halai. És annak, amit mondott: „Ezért mutat be áldozatot a hálójának, (3) és éget illatáldozatot a halászhálójának”, az értelmezése: hogy (4) (hadi)jelvényeiknek és hadi eszközeiknek áldoznak,³⁴ ezek (5) teszik őket félelmetessé. „Hiszen ezek révén dús a részesedése, és bőséges az eledele” (Hab. 16bb). (6) Értelmezése: hogy ezek igájukat és élelmezésük kötelezettségeit (7) minden nemzetre kivetik, évről évre, (8) számos országot letarolva.

„Kardját azért vonja ki folyton, (9) hogy gyilkolja a népeket, irgalmatlanul” (Hab. 1,17). (10) Értelmezése: a kittiimre (vonatkozik), akik kard(jukk)al sokakat elpusztítanak, (11) ifjakat, férfiakat és véneket, asszonyokat és gyermekeket, és még a méh (12) gyümölcsének sem irgalmaznak.

„Hadd álljak őrhelyemre, (13) és a falon hadd foglaljam el helyem, hogy figyeljek: várjam, mit mond nekem, (14) és mit felel az én panaszomra. És az Örökkévaló válaszolt nekem, (15) [és mondta: Írd le a látomást, és tedd világos]sá a táblákon, hogy felfogja azonnal,³⁵

³⁰ Vö. II. Sám. 15–19. Fedőnév. Értsd: a királyi családhoz / vezető körökhöz igen közel álló személy.

³¹ Héberül: (ha-)more ha-cedeq.

³² Az idézetre következő értelmzés alapján; értsd: a kittiim.

³³ Szó szerint: „olaj”.

³⁴ Értsd: kultikus tiszteletben részesítik a hadijelvényeket, mint például az asszírok és különösen a rómaiak (signa).

³⁵ Szó szerint: „fusson / siessen”.

(16) *aki elolvassa*” (Hab. 2,1-2). [Értelmezése: (...)] (VII, 1) Isten azt mondta Habakkuknak, hogy *írja le* mindazt, ami majd a végső (2) nemzedéket éri, de az idő beteljesedését³⁶ nem tudatta vele. (3) És annak, amit mondott: „*hogyan felfogja azonnal, aki elolvassa*”, (4) az értelmezése: az igaz tanító³⁷ (vonatkozik), akivel Isten tudatta szolgálai, (5) a próféták szavainak minden titkát.

„Mert a látomás (6) meghatározott időpontra (vonatkozik), a végről beszél,³⁸ és nem hazudik” (Hab. 2,3a). (7) Értelmezése: hogy a végső idő elhúzódik, túl még mindazon is, amiről (8) a próféták beszéltek, mert Isten titkai igen csodálatosak.

(9) „*Ha késlekednék, várj reá, mert bizonyosan eljön, és nem* (10) *késik*” (Hab. 2,3b). Értelmezése: az igazság embereire³⁹ (vonatkozik), (11) a Tan (szerint) cselekvőkre,⁴⁰ akiknek keze nem lankad az igazság (12) cselekedeteiben, akkor sem, ha a végső idő elhúzódik számukra, mert (13) Istennek minden idei *eljönnek*, a maguk rendje szerint, amint ezt (14) bölcs titkaiban megszabta számukra.

„*Lám, felfuvalkodott: nem igazul (majd) meg* 15 *[a lelke*” (Hab. 2,4a).] Értelmezése: hogy megkettőzik maguk ellen (16) [a bűneiket]; az ítélezéskor nem találnak kegyelemre [...]

(17) [„*Az igaz pedig élni fog, hite miatt*” (Hab. 2,4b).] (VIII, 1) Értelmezése: (vonatkozik) mindenkire, aki a Tan (szerint) cselekszik Júda házában, mert (2) Isten kimenti őket az ítélet házából tevékenységük, és az igaz (3) tanítóhoz⁴¹ való hűségük miatt.

„*A vagyoni*⁴² *mindennél inkább hűtlenségre készíti az elvetemült embert, s nincs* (4) *megállása, mert lelkét (mohón) kitágítja, mint a*

³⁶ Ti. az időpontot.

³⁷ Héberül: (ha-)more ha-cedeq.

³⁸ Másképpen: „a vég(ső idő) felé siet”; az értelem ugyanaz.

³⁹ Ti. a közösség tagjaira.

⁴⁰ Héberül: 'osze ha-tora; szó szerint: „a Tan csinálói / megtartói / megvalósítói”. Értsd: akik szigorúan ragaszkodnak a Tóra betűjéhez. Vö. I. Makk. 2,67; 13,48. – Hasonló értelemben az újszövetségi iratokban is, lásd Róm. 2,13 stb. Vö. Máté ev. 23,3 (a farizeusok ellen).

⁴¹ Héberül: (ha-)more ha-cedeq.

⁴² Héberül: hon (HVN); a Bibliában (maszoréta szöveg) helyett: „bor (YYN / jajin)”; a csekély szövegváltoztatás a holt-tengeri közösség eszményét – a vagyon elutasítását – vetíti bele a bibliai szövegbe.

pokol,⁴³ és mint a halál, maga nem elégzik meg soha. (5) És minden nép odagyűlik köréje, és hozzá seregel minden nemzet; (6) ezek vajon nem példázatot mondanak-e róla mindannyian, és rejtett célzásokat vele kapcsolatban, (7) eképpen: Jaj annak, aki azzal gyarapodik, ami nem az övé – de meddig terhelheti magát (8) ígérettel?” (Hab. 2,5-6). Értelmezése: a gonosz kohénre (vonatkozik), akit (9) tisztségének kezdetén igazságosan szólítottak (e) néven,⁴⁴ de amikor Izráel fölött uralkodott, (10) gőgössé vált a szíve, és elhagyta Istent, és hűtlenné vált a törvény iránt (11) *a vagyon* miatt; elragadta és megkaparintotta az erőszak embereinek vagyonát, akik fellázadtak Isten ellen, (12) és elvette a nemzetek vagyonát is, ezzel is gyarapítva az őt (magát) *terhelő* bűnt és vétket; és az utálatosság (13) útjai (szerint) cselekedett, minden tisztátalan szennyben.

„De nem hirtelen lesz-e, (14) hogy kínzóid támadnak, és fölserkennek szorongatóid? Te pedig a zsákmányuk leszel. (15) Mert te magad kifosztottál számos (idegen) népet: a többi nemzet mind téged fog kifosztani” (Hab. 2,7-8a). (16) [A mondás értelmezése: (...)] a kohénre⁴⁵ (vonatkozik), aki fellázadt (17) [Isten] törvényeinek [f]énye ellen [...]. (IX, 1) Gonosz ítéletekkel sújtottak le rá, és rettentő (2) szenvedések kínjait tették meg vele, és bosszút álltak testének húsán.⁴⁶ És annak, amit (3) mondott: „Mert te magad kifosztottál számos (idegen) népet: a többi nemzet (4) mind téged fog kifosztani”, az értelmezése: az utolsó⁴⁷ jeruzsálemi (5) kohénekre (vonatkozik), akik vagyont és hasznót halmoztak fel a nemzetek *kifosztásából*, (6) de a végső napokban vagyonuk, a zsákmányukkal együtt, a kittim (7) seregének kezébe kerül, mert ők a többi nemzet.

(8) „Ember(ek) vére,⁴⁸ erőszak az ország, a város, és minden benne lakóval szemben” (Hab. 2,8b). (9) Értelmezése: a gonosz kohénre

⁴³ Héberül: šē’ol.

⁴⁴ Szó szerint: „az igazság neve szerint szólítottak”; értsd: méltán viselte a *kohén* (*gadol*) címet.

⁴⁵ Ti. a gonosz kohénre.

⁴⁶ Értsd: megkínózták, megkorbácsolták (?).

⁴⁷ Értsd: legutóbbi / jelenleg élő.

⁴⁸ Értsd: vérének ontása.

(vonatkozik), akit a bűn miatt – az igaz (10) tanító⁴⁹ és hívei⁵⁰ (ellen) – Isten az ellenségei kezébe adott, hogy azok megkínózzák, (11) megsemmisítő ütés(ek)kel, a lélek könyörtelenségében, azért, mert gonoszat tett (12) az Ő kiválasztottjával.

„Jaj annak, aki hamis hasznát harácsol a háza számára, s aki a magasban (13) rak fészket magának, hogy megmeneküljön a baj markából. Amit tervezel, szégyen a házadra, (14) számos nemzetnek a vég, és bűnök a lelken. Mert (15) a kő majd kiált a falból, és a gerendából szilánk felel neki”⁵¹ (Hab. 2,9-11). (16) [A mondás értelmezése:] a [kohén]re⁵² (vonatkozik), aki [...]; (X, 1) kövei erőszakból erednek, és gerendájának szilánkjai fosztogatásból. És annak, amit (2) mondott: „Számos nemzetnek a vég, és bűnök a lelken”, (3) az értelmezése: ez az ítélkezés háza, merthogy Isten meghozza (4) az ítéletét számos nemzet fölött, és onnan viszi őt ítélkezés elé; (5) és lesz közöttük, akit a kárhozatra ad, és a kénes tűzre ítél.

„Jaj annak, aki (6) vér(ontással) építi fel a várost, és a falakat gyalázatra alapozza. Vajon nem (7) a seregek Urától van az, hogy a nemzetek a tűznek fáradoznak, (8), és a semmi számára szorgoskodnak a népek?” (Hab. 2,12-13). (9) A mondás értelmezése: a hazugságot hirdetőre⁵³ (vonatkozik), aki sokakat félrevezetett, (10) vér(ontással) építve fel a hamis várost, és a gyülekezetet a hazugságon állítva fel,⁵⁴ (11) a dicsősége kedvéért; sokakat megerősített a hiú munkában, és viselőssé tette őket (12) a hazugság tetteivel, hogy fáradozásuk semmivé váljék, mert a tűz (13) ítélete alá jutnak majd, azért, mert kigúnyolták és sértegették Isten kiválasztottjait.

(14) „Mert az országot megtölti az Örökkévaló dicsőségének tudása, miként a vizek (15) beborítják a tengert” (Hab. 2,14). A mondás értelmezése: amint (16) megtérnek, [...] (XI, 1) a hazugság. És

⁴⁹ Héberül: (ha-)more ha-cedeq.

⁵⁰ Szó szerint: „tanácsának tagjai”; értsd: a közösséghez tartozók.

⁵¹ Értsd: elárulják.

⁵² Értsd: a gonosz kohénre.

⁵³ Héberül: mattif ha-kázáv; értsd: aki hazugságot jövendöl / fecseg. Más fordításban: „a hazugság prófétája” / „hazug próféta”. Máshol: „a hazugság embere”.

⁵⁴ Értsd: hazugságra építve.

ezután megnyílik számukra a tudás, olyan bőségben, (2) mint a tenger vize.

„Jaj annak, aki a társait leitatja, (3) aki haragjából kever italt, részeggé teszi őket, hogy majd elnézze mulatozásukat”⁵⁵ (Hab. 2,15). (4) Értelmezése: a gonosz kohénre (vonatkozik), aki (5) üldözte az igaz tanítót,⁵⁶ hogy féktelen haragjában (6) elveszejtse⁵⁷ őt. Száműzetése⁵⁸ helyén, és a nyugalom napjának idején – (7) az engesztelés napján⁵⁹ – jelent meg előttük, pompájában,⁶⁰ hogy elveszejtse őket, (8) és botlásra⁶¹ kényszerítse őket a böjt napján, nyugalomuk sabbátján.⁶²

„Gyalázattal teltél el, (9) nem dicsőséggel. Igyál te is, és dülöngéljél! (10) Nem kerül el téged az Örökkévaló jobbjának serlege, és okádék (11) (ömlik) dicsőségedre” (Hab. 2,16). (12) Értelmezése: a kohénre (vonatkozik), akinek dicsőségénél nagyobb a gyalázata. (13) Mert nem metélte körül szívének körülmetéletlenségét,⁶³ és a dőzsölés (14) útjain járt, hogy szomszját csillapítsa. De [Is]ten⁶⁴ haragjának serlege (15) elveszejti őt, és növeli [a gyalázatát] és a szenvedést [...].

(16) [„A Libanon(nal tett) erőszak elborít téged, a barmok(kal való)] kegyetlenség (XII, 1) megrémít: az ember(ek) vére, és az ország, a város

⁵⁵ Szó szerint: „ünnepeiket”. – A maszoréta szövegben (egy betű különbséggel): „gyalázatukat”. Utal erre a szöveghelyre a *Magasztalások* is (IV, 12), ott szintén az „ünnep” szó szerepel, s ez amellest szól, hogy a maszoréta szöveg egy későbbi javítást közöl.

⁵⁶ Héberül: (ha-)more ha-cedeq.

⁵⁷ Betű szerint: „elnyelje”.

⁵⁸ Héberül: gálut, ‘fogság’, ‘száműzetés’. Értsd: ahová kivonult.

⁵⁹ Ez a jom kippurim.

⁶⁰ A főpap díszes öltözkékéhez az engesztelés napjának szertartásában lásd Lev. 16,4. Vö. Ex. 39; Lev. 8,7-9.

⁶¹ Ti. vallási értelemben: az ünnepre vonatkozó tilalmak megszegésére.

⁶² A holt-tengeri közösség által követett naptárban az ünnepek más napra estek, mint a hivatalos naptár szerint. A közösség jom kippurim ünnepe a „(gonosz) kohén” számára közönséges nap volt, és ha utazott, hogy felkeresse az „igaz tanító”-t, a saját ünnepét nem szegte meg.

⁶³ Szó szerint: „szívének előbőrét / fitymáját”. Vö. Deut. 10,16; Jer. 4,4; 9,25.

⁶⁴ Az idézet eredeti bibliai szövegében szereplő tetragrammaton helyett itt az „Isten” szó.

és minden lakosának sanyargatása miatt” (Hab. 2,17a). (2) A mon-
dás értelmezése: a gonosz kohénre (vonatkozik), beteljesedik
rajta (3) a megérdemelt sorsa, azért, amit a szegényekkel⁶⁵
szemben elkövetett. Mert a *Libanon*: ez (4) a közösség testülete,⁶⁶
és a *barmok*: ezek Júda jámborai,⁶⁷ akik a Tan (szerint) cseleked-
nek. (5) Isten pusztulásra ítéli őt,⁶⁸ (6) mint ahogyan ő szőtt
tervet a szegények elpusztítására. És annak, amit mondott: „a
város (7) vére és az ország sanyargatása miatt”, az értelmezése: a
város: ez Jeruzsálem, (8), amelyben a gonosz kohén a szörnyű
tetteket elkövette, és beszennyezte (9) Isten szentélyét; és az
ország sanyargatása: ezek Júda városai, amelyekben (10) elrabol-
ta a szegények⁶⁹ vagyonát.

„Mit használ a faragott szobor, melyet a készítője faragott? (11)
Csak bálvány, és hazugságot tanít. Nos, a készítője saját alkotásában
bíz, (12) hiszen a néma istenszobrot maga készítette” (Hab. 2,18).
A mondás értelmezése: a(z idegen) népek minden (13) bálvá-
nyára (vonatkozik), amelyeket azért készítettek, hogy imád-
ják⁷⁰ őket, és leboruljanak (14) előttük, de azok nem mentik meg
őket az ítélet napján.

„Jaj (15) annak, [aki a fához] így szól: Riadj! – [és: Serkenj, a süket]
kőhöz. (16) [Lám csak, arany és ezüst borítja, (17) nincs a belsejében
semmi szellem. De az Örökkévaló (ott van) a szent hajlékában], (XIII,
1) hallgasson színe előtt az egész ország” (Hab. 2,20). Értelmezése:
minden (idegen) népre (vonatkozik), akik (2) imádják a követ és
a fát: azonban az ítélet (3) napján Isten kiirt minden bálvány-
imádót (4) és minden gonoszt az országból.

⁶⁵ Értsd: a közösség tagjai.

⁶⁶ Libanon, metaforikus értelemben: a szentély; a holt-tengeri közösség
önmagát szentélynek tekinti.

⁶⁷ Héberül: *petá’jé Jehuda*; a *peti*, ‘jámbor’, ‘együgyű’, ‘ártatlan’ szónak nincs
pejorativ jelentés-árnyalata, mint ahogyan nincs az Újszövetségben a *ptókhói tó*
pneumati, „lelki szegények” kifejezésnek (Máté ev. 5,3) sem. Akik minden
fenntartás nélkül átadják magukat a vallási kötelezettségeiknek: együgyűek.

⁶⁸ Ti. a „gonosz kohén”-t.

⁶⁹ Értsd: a közösség tagjai.

⁷⁰ Szó szerint: „szolgálják”.

NABÚNAJ IMÁJA

Oratio Nabonidi / Precatio regis Nabonid / Prière
de Nabonide / The Prayer of Nabonidus
4Q242 / 4QOrNab / 4QprNab

A IV. számú barlang töredékei között négy kis bőr fragmentum eredetileg két különböző kézirat része volt. Tartalmuk azonban összekapcsolja őket: ugyanannak a szövegnek a részletei. Az egyik kézirat három fragmentumán az I. hasáb első 8 sora maradt fenn (a sorok kezdete: a jobb oldali részek), a másik kézíraton pedig egy további, talán II. vagy III. hasáb néhány szava. A második fragmentum más bőrből van, mint az előbbiek.

Maguk a másolatok – a kézírás kronológiai elemzése szerint – az i. e. 1. század első felében készülhettek, de a szöveg ennél bizonyosan sokkal korábbi. Dániel könyvét, amelynek a szöveg, közvetve, az egyik forrása, legkésőbb az i. e. 2. század közepén lezárták, s ebből következőleg a mű nem lehet későbbi, mint az i. e. 3. század vége, de valójában talán még ennél is korábban keletkezett, nyilván a perzsa kori Babylóniában (i. e. 5–4. század). Mindenesetre, a *Nabúnaj imája* egyike – a bibliai könyvek másolatai és néhány más szöveg mellett – a holt-tengeri tekercsek biztosan nem qumráni eredetű darabjainak.

A szöveg iránti erőteljes érdeklődést éppen az váltotta ki, hogy a benne fölsejlő történet közel áll Dániel könyvének egyik jelenetéhez (Dán. 4).

Dániel könyvében Nebúkadneccar, Bábel királya álmot látott, de nem értette, s nem tudták neki megfejtetni Bábel „bölcsi” – a jövőmondó tudósok – sem. De a Bábelben élő zsidó foglyok egyike, Dániel vagy Béltesaccar, megadja az álom megfejtését. Az álomban a király egy égig érő fát látott, majd ezt a fát egy égi szent kívágni rendelte, de meghagyták a gyökereit, s belőlük hét év múltán a fa ismét kisarjadt. A megfejtés szerint a fa magát a királyt jelenti. Nebúkadneccartól eltávozott a hatalom, őt magát elűzték az emberek közül, hét éven át a

mezei vadak között élt, fűvet evett, testét égi harmat áztatta, haja megnőtt, mint a sasok tollazata, és körmei, mint a madarak karma. Amikor betelt az ideje, az éghez fordult; a Legfelsőbb visszaadta az eszét, és visszahelyezte őt királyságába.

A Qumránban talált szöveg, minden töredékessége mellett is, felismerhetően tartalmazza Dániel könyvének, s közelebb-ről, a 4. fejezetnek, néhány lényeges mozzanatát. Nabúnaj, Babel királya, hét évet tölt Taimánban: Dél-Arábiában, tehát a sivatagban, számkivetésben, „kiütés”-sel sújtva. Betegségéből úgy gyógyul meg, hogy Isten megbocsátja a bűneit. Gyógyulásának történetét egy Júdából való jövendőmondó felszólítására írásban hirdeti ki. Ő maga mondja el, hogy bűne, amelyet „Isten rendeletére” a kiütés és a számkivetés büntetett, az volt, hogy az ezüst, arany, érc, vas, fa és kő „istenek” – istenszobrok – előtt imádkozott; a gyógyulást a Legfelsőbb Istennek (*‘eláhá’ ‘illá’a*)¹ köszönheti.

Babel királyának neve a qumráni szövegben Nabúnaj. Ez az utolsó babylóniai király, Nabú-naid (i. e. 555–539) neve. Maga a történet is Nabú-naid történetére emlékeztet. A király, akinek kibékíthetetlen ellentétei támadtak a babylóni Marduk-papsággal, székhelyét i. e. 550-ben áthelyezte Dél-Arábiába, egy oázisba; ez volt Teima, az arámi szövegben Taimán, s összesen tíz éven át maradt ott. Tetteit, és a magyarázatát annak, hogy miért hagyta el Babylónt, Nabú-naid több feliratban is megörökítette.² Marduk helyére Szín istent akarta állítani, a Holdat, abban a formában, ahogyan kultusza a birodalom nyugati térségében (Észak-Szíria: Harrán) élt,³ és a királyi udvart ki akarta vonni a perzsákhoz (Kürosz) húzó Marduk-papság befolyása alól.

Nabú-naidot a Marduk-papság bolondnak állította be az ország közvéleménye előtt.⁴ Támadó iratot fogalmaztak elle-

¹ Héberül: *‘él ‘eljon*.

² C. J. Gadd, „The Harran Inscriptions of Nabonidus”, *Anatolian Studies*, 8 (1958), pp. 35–92. Magyar fordításuk: Komoróczy Géza, in: Harmatta János, szerk., *Ókori keleti történeti chrestomathia* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1965), pp. 232–237.

³ Évezredes mezopotámiai hagyományt felújítva, saját lányát tette meg a harráni Szín papnőjének; erről szóló felirata magyar fordításban: Komoróczy Géza, *Antik Tanulmányok*, 11 (1964), pp. 148–155,

⁴ Harmatta János, „Kyros és a babiloni Marduk-papság”, *Antik Tanulmányok*, 18 (1971), pp. 210–221.

ne.⁵ Gúnyolták elkötelezettségét Szín isten iránt, és támadták a „sivatag”-ba elvonulása miatt. S végül, amikor Kürosz legyőzte Nabú-naidot, mint Marduk isten szolgáját és felszabadítót üdvözölték, Babylónba bevonulásakor nem talált ellenállásra.⁶

A Babylóniában akkor már fél évszázada élő zsidó diaszpóra átvette a vallási elit Nabú-naid-ellenes felfogását. Ők azonban Küroszra mint az Örökkévaló (JHVH) szolgájára tekintettek.⁷ A qumráni kézirat arról tanúskodik, hogy a babylóniai zsidóságban, amely – mint maguk a babylóniaiak is – a mindennapi életben arámi nyelvű volt, az eseményekkel egyidejűleg hasonló legendák alakultak ki, mint amilyeneket az akkád nyelvű ékirásos szövegek tartottak fenn.⁸ Az elit pletykái és propagandája, illetve a néphagyomány, babylóniai vagy zsidó, közös gyökerekből táplálkozott. Dániel könyvének arámi nyelvű elbeszélő részeiben (Dán. 2–6) ez a hagyományanyag nyert irodalmi feldolgozást.⁹ A *Nabúnaj imája* most már bizonyítja, hogy a folklóre jellegű hagyománynak Dániel könyve előtt is volt irodalmi feldolgozása, mégpedig eleve arámi nyelven. Nabú-naid / Nabúnaj nevét csak később cserélte fel a súritő emlékezet vagy az irodalmi szerkesztő az ismertebb és a zsidók számára még inkább gyűlöletes Nabú-kudurri-uszur / Nebúkad / nec-car király nevére. Ugyancsak a folklorisztikus, illetve irodalmi hagyományban lett Nabú-naid tíz évéből Nabúnaj hét éve és Nebúkadneccar történetében a „hét időszak”; és Nabúnaj ragyas kiütéséből, amely a király bizarr kivonulására adott, a

⁵ Kiadta Sidney Smith, *Babylonian Historical Texts* (London, 1924), Pls. v–x, pp. 83–87. Ronald H. Sack, „The Nabonidus Legend”, *Revue d'Assyriologie*, 77 (1983), pp. 59–67.

⁶ Kürosz felirata magyar fordításban: Harmatta János, in: uő, szerk., *Ókori keleti történeti chrestomathia* (Budapest: Tankönyvkiadó, 1965), pp. 306–308. – Vö. Wolfram von Soden, „Kyros und Nabonid. Propaganda und Gegenpropaganda”, *Archäologische Mitteilungen aus Iran. Ergänzungsband*, 10 (1983), pp. 61–68.

⁷ Vö. Jes. 41,1–2; 44,28; 45,1. – Később Josephus már egyenesen arra gondolt, hogy Kürosz maga is tudott Jesája prófétikus szavairól, lásd *Ant.* XI, 1,2 (§ 5–6).

⁸ Ronald H. Sack, „Nebuchadnezzar and Nabonidus in Folklore and History”, *Mesopotamia*, 17 (1982), pp. 67–131.

⁹ Wolfram von Soden, „Eine babylonische Volksüberlieferung von Nabonid in den Danielerzählungen”, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*, 53 (1935), pp. 81–89.

Bibliából vett motívum felhasználásával,¹⁰ a zsidó közönség számára könnyen elfogadható magyarázatot: a kiütésből Nebúkadneccar testén a szőr vagy toll, kezén és lábán a karom.

Az önmagában nem túlságosan jelentős töredék a holt-tengeri leletek egyik legfontosabbika a Biblia irodalmi előéletének tanulmányozásában. Feltehető, hogy a közösség tagjait leginkább a zsidó gyógyító és jövendőmondó alakja érdekelte benne.

Az eredeti (arámi nyelvű) szöveg kiadásai¹¹

József T. Milik, „‘Prière de Nabonide’ et autres écrits d’un cycle de Daniel: Fragments araméens de Qumrân”, *Revue Biblique* 63 (1956), pp. 407–415

Haim M. I. Gevaryahu, „[The Prayer of Nabonidus of the Manuscripts of the Desert of Judah]”, in: J. Liver, Ed., *Studies on the Manuscripts of the Desert of Judah* (Jerusalem: Israel Society for Biblical Research, 1957), pp. 12–23

Ioszif D. Amuszín, „Kumranszkij fragment ‘molitvi’ vavilonskogo carja Nabonida”, *Vesztnik Drevneji Isztorii*, no. 66 (1958, IV), pp. 104–117

Rudolf Meyer, *Das Gebet des Nabonid. Eine in den Qumran-Handschriften wiederentdeckte Weisheitszählung* (Sitzungsberichte der Sächsischen Akademie der Wissenschaften zu Leipzig, Philosophisch-historische Klasse, 107, Heft 3) (Berlin: Akademie-Verlag, 1962) [Ehhez lásd Komoróczy Géza, *Antik Tanulmányok*, 11 (1964), pp. 292–294.]

Bastiaan Jongeling – C. J. Labuschagne – Adam S. van der Woude, *Aramaic Texts from Qumran with Translations and Annotations*, I (Leiden, 1976), pp. 121–131

Pierre Grelot, „La Prière de Nabonide (4QOrNab). Nouvel essai de restauration”, *Revue de Qumrân*, 9 (1978), pp. 483–495

Florentino García Martínez, „4QOrNab. Nueva síntesis”, *Sefarad*, 40 (1980), pp. 5–25 / „The Prayer of Nabonidus: A New Synthesis”, in: uő, *Qumran and Apocalyptic* (Leiden: E. J. Brill, 1992), pp. 116–136

¹⁰ Nabúnaj ragyas kiütése arámiul (és héberül): *šehin*; ez a szó jelenti a Bibliában a hatodik egyiptomi csapást, lásd Ex. 9,8–11.

¹¹ A szöveggel kiterjedt szakirodalom foglalkozik. Számos értelmező tanulmány közli a töredékek fennmaradt szövegét is. A kiadások alábbi bibliográfiájában csak azokra a munkákra hivatkozom, amelyek érdemben foglalkoznak magának a szövegnek a rekonstrukciójával is.

- Klaus Beyer, *Die aramäischen Texte vom Toten Meer* (Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht, 1984), pp. 223–224
- Frank M. Cross, „Fragments of the Prayer of Nabonidus“, *Israel Exploration Journal*, 34 (1984), pp. 260–264
- John Collins, in: George J. Brooke – John Collins, *et al.*, *Qumran Cave 4, XVII: Parabiblical Texts*, Part 3 (Discoveries in the Judaean Desert, XXII) (Oxford: Clarendon Press, 1996), Pl. VI, pp. 83–93; Concordance: pp. 346–347

FORDÍTÁS

{I. kézirat (töredék)}¹²

(1) Az ima szavai,¹³ amelyeket Nabúnaj, [Báb]el királya,¹⁴ a [nagy] király imádkozott, [amikor meg volt verve] (2) gonosz kiütéssel¹⁵ Isten rendeletéből¹⁶ Taimánban.¹⁷

[Én, Nabúnaj, gonosz kiütéssel] (3) voltam megverve,¹⁸ hét éven át.¹⁹ És azután Is[ten felém] fordította [az arcát,²⁰ és meggyógyított], (4) és eltörölte a bűnömet.²¹ Egy jövőendőmondó,²²

¹² I. hasáb (4Q242, frgg. 1, 2a, 2b, 3).

¹³ Vö. II. Krón. 33,12–13 (Manasse bűnbánó imája, amelynek szövege azonban csak a Septuaginta és a Vulgata fordításaiban maradt fenn).

¹⁴ Vö. Dán. 7,1 stb.

¹⁵ Vö. Ex. 9,8–11; Lev. 13,18–20; Deut. 28,27 és 35; II. Kir. 20,7; Jes. 38,21; Jób 2,7 stb.

¹⁶ A szóhoz (*pitgám* – óperzsa jövevényszó) lásd Ezra 6,11; Dán. 4,14 (a királyi udvar által kibocsátott rendelet az Akhaimenida dinasztia korában).

¹⁷ Taimán / Teima / Téma: oázis Dél-Arábiában. Említi Gen. 25,15 (Jismáél fia); illetve Jes. 21,14; Jer. 25,23; Jób 6,19. Nebúkadneccar száműzetését Dániel könyvében lásd Dán. 4,30; illetve az előzményekhez Dán. 4,22 és 29.

¹⁸ Más értelmezésekben: „[az emberek] közül elűzve / számkivetve”, mint Dán. 4,30 szerint.

¹⁹ Vö. Dán. 4,20 stb.

²⁰ Értsd: megkegyelmezett. Ti. a bűnt csak Isten törölheti el. A gyógyulás feltétele pedig a bűn eltörlése. Vö. Zsolt. 103,3; erre hivatkozik a Talmud is (bNedárim 41a).

²¹ Ti. hogy nem a Legfelsőbb Istent tisztelte, hanem a szobrok előtt imádkozott. Vö. Dán. 4,22 és 29.

²² Arámiul: *gázér*; betű szerint: ‘aki döntést hoz’, lásd Dán. 2,27 stb.

aki júdai volt, [a fogságban lévők²³ közül,²⁴ eljött hozzám, és mondta]: (5) Jelentsd ki, és írad,²⁵ hogy meg kell adni a tiszteletet és magasztalást [a Legfelsőbb] Is[ten]²⁶ nevének.²⁷ [És én ezt írtam]: (6) go[nosz] kiütéssel voltam megverve Taimánban [a Legfelsőbb Isten rendeletéből], (7) hét éven át, mert imádkoztam az ezüst,²⁸ arany, [érec,²⁹ vas], (8) fa, kő, agyag istenek [előtt],³⁰ azért, mert úgy vél[tem], hogy ezek istenek. (9) [...]

{II. kézirat (töredék)³¹}

(1) [...] tőlük távol. Ismét erős³² lettem³³ (2) [...] eltávolította. Testem épsége [visszatért (...)] (3) [...] a barátaim.³⁴ Nem tudtam [...] (4) [...] Olyan vagy, mint [...] (5) [...]

²³ Szó szerint: „[a fogság fiai]”, lásd Dán. 2,25. Értsd: a babylóni fogságban (*galut*) élő zsidók.

²⁴ Vö. Dán. 2,25 (ott a királyi testőrség parancsnoka találja meg a zsidó férfit).

²⁵ Értsd: hivatalos formában kell elköteleznie magát a Legfelsőbb Isten mellett. (Ezt a gesztust kapja meg Ahuramazda az Akhaimenida dinasztia felirataiban.) Tágabb értelemben: neki magának is csatlakoznia kell a zsidó valláshoz.

²⁶ Vö. Dán. 3,26 stb.

²⁷ Vö. Dán. 4,31 skk.

²⁸ Az istenszobrokhoz lásd Dán. 5,4 stb.; az agyag szoborhoz Dán. 2,32-35 stb. – Babylóniában valóban minden itt említett anyagból készítettek istenszobrokat.

²⁹ Értsd: bronz.

³⁰ Ti. az istenszobrok előtt.

³¹ II. / III. (?) hasáb (4Q242, frg. 4).

³² Vagy: „egészséges”.

³³ Más értelmezés szerint: „álmot (lát)tam” / „álomban (mutat)ad (nekem)”. A csábító párhuzam (Dán. 2,1 skk.) ellenére ez az értelmezés nyelvileg nem látszik helyesnek.

³⁴ Vagy: „szeretteim”.

MAGASZTALÁSOK

Hodajot / Zsoltárok / Psalms / Loblieder /
Thanksgiving Scroll
1QH

A nagy tekercs a megtalálása idején valójában két tekercsből állt. Ezek egyike, az „első” tekercs, három bőr-lapot jelentett, egyenként 4-4 hasáb szöveggel (I–XII. hasáb),¹ kissé gondatlanul föltekerve; a „második” tekercs pedig bizonyos számú lapot magába foglaló csomó volt, igen rossz állapotban, gyűrötten összegöngyölve, úgy, hogy a lapok össze-vissza voltak egymásra rakva. Ezek közül a lapok közül az egyiken három hasáb szöveg volt (XIV–XVI), három másikon egy-egy hasáb (XIII, XVII, XVIII), a többi pedig, összesen 66, igazi töredék.² Eredetileg minden lap egy és ugyanazon tekercshez tartozott – vagy ugyanahhoz a tekercshez volt szánva. Néhány lapon látni lehet azokat a lyukakat is, amelyeknél az önálló lapokat szokták egymás mellé varrni, bőr szíjat átfűzve.³ Vagy az történt, hogy a tekercs fizikai összeállítása valami okból félbemaradt, vagy pedig hogy az eredeti, kész tekercset később legalább részben szétbontották, de már nem varrták ismét össze.

A kéziratot felismerhetően legkevesebb két kéz írta. Az írás az „első” tekercsben, a XI. hasáb szövegében (22), mondat közepén változik meg, oly módon, hogy a második kéz (B) első szavai az első kéz (A) utolsó szavai fölé, a két sor közé kerültek,

¹ A hasábok szélessége 15 cm.

² Bár elvben nem zárható ki, mégsem valószínű, hogy a tekercset a beduinok vagy a régiségkereskedők szedték volna szét darabokra. Az új keletű sérüléseket Sukenik bizonyára észrevette volna.

³ Az eljárást kimerítően leírja a rabbinikus irodalom (a Szoferim címet viselő talmudi traktátus) és a középkorban Maimonides (*Mišné tora*, II: Hilkhot Széfer tora). A holt-tengeri tekercsekben a későbbi normának csak néhány eleme figyelhető meg.

s a hasábot már B fejezte be.⁴ A „második” tekercsbe foglalt lapok között mind az A, mind a B kéz vonásai felismerhetők, laponként vagy az egyik, vagy a másik. A tekercseknek mind a felső, mind az alsó része idők folyamán erősen megsérült, a bőr elporladt, széttöredezett, és ezért a szövegből terjedelmesebb részek hiányoznak, minden hasábban, és alul–felül egyaránt, egyenként 3–4 sor vagy még több; ezeket a részeket sem az egyéb töredékek, sem a bibliai párhuzamok alapján nem lehet teljes terjedelmükben helyreállítani.

Ilyen körülmények között maga a szöveg: a mondatok folyamatosága nem jelent segítséget a kézirat-töredékek eredeti sorrendjének megállapításában. Sukenik, aki az első kiadást készítette, a tekercs első felében helyezte el az A kéz valamennyi lapját,⁵ és a második felében a B kéz írta lapokat.⁶ Nem lehetetlen azonban, hogy amit ő a kisebb töredékeken az A kéz írásának tartott, az egy harmadik kéztől való, és elképzelhető, hogy többen is dolgoztak a kézíraton. Az utólagos javításokat, például, idegen kéz végezte. Lehetséges, hogy az A és B kéz váltása éppen valami lényeges javítás miatt vált szükségessé. Más valaki Sukenik XIII. hasábjának szövegében vélte felismerni a gyűjtemény elejét,⁷ s az I–XII. hasábot e szöveg folytatásának tekintette; megint mások egészen más rekonstrukciók lehetőségeit mérlegelték.⁸ A fenn-

⁴ Az A kéz 41 soros hasábokat írt, a B 42 sorosakat.

⁵ Coll. I–XI, 22; XIII–XVII; frgg. 10–44.

⁶ Coll. XI, 22–XII, 36; XVIII; frgg. 1–9, 45–66.

⁷ Jean Carmignac, „Remarques sur le texte des Hymnes de Qumrân”, *Biblica*, 39 (1958), pp. 139–155; és ezt követően is több tanulmánya. – Carmignac arra gondolt, hogy a kézirat eredetileg is két tekercsből állt.

⁸ Újabb irodalom az eredeti vagy tervezett sorrend rekonstrukciójához: Émile Puech, „Quelques aspects de la restauration du Rouleau des hymnes”, *Journal of Jewish Studies*, 39 (1988), pp. 38–55; Hartmut Stegemann, „Methods for the Reconstruction of Scrolls from Scattered Fragments”, in: Lawrence H. Schiffman, Ed., *Archaeology and History in the Dead Sea Scrolls: The New York University Conference in Memory of Yigael Yadin* (Journal for the Study of the Pseudepigrapha. Supplement Series, 8 / JSOT/ASOR Monographs, 2) (Sheffield: JSOT Press, 1990), pp. 189–220. – Stegemann rekonstrukciója szerint, Sukenik kiadásának hasáb-számozását véve alapul, az eredeti kézirat rendje a következő (Stegemann hasáb-számozása arab számokkal, zárójelben): (1–3): töredékek; (4): XVII; (5–8): XIII–XVI és töredékek; (9–20): I–XII és töredékek; (21–27): XVIII, és töredékek: frgg. 1–9 és 45–66.

maradt anyag, amely legalább 27 hasábot jelent, a megszokott módon elrendezve 420 cm hosszú tekercset eredményezne.

Mindent egybevéve, a szövegnek összesen nyolc példánya ismeretes.⁹ A további példányok szöveg-részletei nem mindig vágnak egybe az I. számú barlangból ismert anyaggal.¹⁰ Például, a IV. számú barlangból való kézirat, amennyire áttekinthető, a *Magasztalások*-ból ismert zsoltárokat más sorrendben adja. Az 1QH tekercsén kívül, ide értve most már a „második” tekercs összesen 66 töredékét is, hasonló jellegű szövegekből számos más töredék is előkerült az I., a IV. és a XI. számú barlangokban. Bár a szöveggel sokan és foglalkoztak, újabb, minden fragmentumot felölelő kritikai kiadása egyelőre nem készült.

Ami az I. számú barlangban talált kéziratot (1QH) illeti, lehet, hogy a tervezett és előkészített nagy tekercs valami okból nem készült el egészen. Arra is gondolhatunk, hogy a gyűjtemény szerkesztési koncepciója talán munka közben módosult. Elképzelhető, hogy az aránylag zárt egységnek látszó I–XII. hasáb után a további sorrend még bizonytalan volt, vagy utólag akartak változtatni rajta, de a munkát félbehagyták, és a már elkészült lapokat sietősen – és ezért hanyagul – összetekerték. Ez azt jelentheti, hogy egy előkészületben lévő, feliben–harmadában kész könyv, mondhatni, szerkesztés alatt álló gyűjtemény kézírata maradt fenn; ha így van: tulajdonképpen szerencsésen, és jóformán példátlanul.

Mindenesetre, ezek a töredékek a zsoltárköltészet hagyományának termékeny eleveenségét mutatják, mint ahogyan a *Magasztalások* egésze, sőt, maga a Zsoltárok könyve is; az utóbbi nemcsak a jól láthatóan kései zsoltárookban. A könyv (*tehillim*) a maszoréta szövegben 150 zsoltárt foglal magába. A Septuaginta (i. e. 3–2. század) eggyel többet ismer (Zsolt. 151), a szír nyelvű keresztény fordítás, a Pesitta (i. sz. 2. század), pontosabban, a rá épülő szír egyházi irodalom pedig összesen öt további zsoltárt (Ps. Syr. I–V). A Zsoltárok könyvének egyik qumráni kézírata, a XI. számú barlangból (11Q5 / 11QPs^a), a szír „apokrif” zsoltárok közül háromnak (I–III) megőrizte az

⁹ Ezek: 1QH, 1Q35, 4Q427–432.

¹⁰ De az 1Q35 jelű kézirat 1QH VII. és VIII. hasábjának néhány sorával párhuzamos.

eredeti héber szövegét, ezt korábban nem ismertük,¹¹ de van benne más, nem kánonikus és egyébként teljesen ismeretlen zsoltárok is, mégpedig a kánonikus zsoltárok anyagában elszórva; de olykor még az utóbbiak is más sorrendben szerepelnek benne, mint a Zsoltárok könyvének maszoréta szövegében vagy a Septuagintában.¹² Ezek a „szír” zsoltárok nyilván korábbiak, mint a holt-tengeri közösség. A qumráni kéziratok azonban arra utalnak, hogy a zsoltárköltészet nem apadt el az i. e. 2. században, és a gyűjteményeket nem tekintették véglegesen lezártnak. Különféle gyűjtemények készültek, voltak használatban és forgalomban,¹³ s ezekbe fölvettek újabb keletű anyagot is, mint később, mindmáig, a liturgikus rendeltetésű énekeskönyvekbe.¹⁴ A holt-tengeri közösség énekeit, a *Magasztalások* gyűjteményét, a kései zsoltárköltészet külön ágának kell tekintenünk. Ami a Zsoltárok könyvét illeti, a holt-tengeri közösség meg volt győződve arról, hogy Dávidtól való.¹⁵ A *Magasztalások* szövegeiről ezt nem állították – bizonyára nem is gondolták. Tudták vagy tudhatták, hogy közülük való énekszerzők írták őket.

A már fentebb is említett régi kézirat-leletek között, amelyek a Júdai sivatagban kerültek elő, bizonyára több hasonló szöveg is volt: I. Timotheosz szír katolikosz levelében (800 k.) az áll, hogy a barlangban megtalálták Dávidnak több mint kétszáz

¹¹ Még a holt-tengeri tekercsek felfedezése előtt Martin Noth a szír zsoltárok közül hármat (II–IV) „vissza-”/lefordított héberre: „Die fünf syrisch überlieferten apokryphen Psalmen”, *Zeitschrift für die alttestamentliche Wissenschaft*, 48 (1930), pp. 1–23. Fordításai közül most kettő (II–III) egybevethető a Qumránban előkerült héber eredeti szövegekkel.

¹² A tényleges sorrend: Zsolt. 101–103, 109, 105, 146, 148, 121–132, 119, 135–136, 118, 145 stb.

¹³ A XI. számú barlang anyagában van a Zsoltárok könyvének kánonikus formájával a zsoltárok sorrendjét tekintve egybevágó példány is.

¹⁴ A sorrend variálódása Qumránban alig érinti a Zsoltárok könyve első kétharmadát (I–IV. könyv: Zsolt. 1–106), ami azt jelenti, hogy a gyűjtemény szerkezete az első részekben szilárd volt, de a vége felé (IV–V. könyv: Zsolt. 90 skk.) még képlékeny. A nem kánonikus zsoltárok mind az utolsó részbe (V. könyv) vannak beillesztve.

¹⁵ A Zsoltárok könyve tekercs vége felé egy katalógus-szerű szakasz összegezi Dávid műveit, a „zsoltár”-okat (*tehilla*) és „ének”-eket (*šir*). Ezek együttes száma 4 050 (!).

zsoltárát; ezek a zsoltárok, vagy legalább néhány a 150 fölötti 50 közül, talán éppen a holt-tengeri közösség új zsoltárai voltak.

A két kézirat összesen 18 fennmaradt hasábjának szövege nagyjából tagolatlan, mint egyébként a bibliai zsoltárok régi héber kéziratai is. Helyenként üres sor vagy fél sor jelzi, hogy a szövegben új egység kezdődik. Az egyes szövegek határainak kijelölése: az önálló zsoltárok elkülönítése még így is nagyobb-részt megítélés dolga. Támpontul leginkább egy a szövegben sűrűn előforduló formula szolgálhat: 'odekha 'adonáj, „Magasztallak, Uram...” (vagy ... 'éli, „... Istenem”), néhányszor pedig a bárukh 'atta 'adonáj, „Áldott vagy, Uram...”, amely formulák sejthetően önálló ének kezdetét jelzik.¹⁶ Megjegyzendő, hogy a kéziratban az üres sorokat vagy fél sorokat is rendszerint a „Magasztallak...” formula követi. A gyűjtemény ma is használatos címét, éppen az 'odekha 'adonáj formula alapján,¹⁷ a teljes szöveget kiadó Sukenik adta.

A *Magasztalások* nyelvezete minden elemében bibliai. Ha *A közösség szabályzata*, nyelvi szempontból, bibliai mozaiknak látszik, a *Magasztalások* hagyományos anyaga még sűrűbb: a bibliai nyelv sűrű szövete. Az egyenes idézet igen kevés benne, sokkal kevesebb, mint *A közösség szabályzata*-ban, annál több viszont a jellegzetes szó és kifejezés, a parafrázis vagy kötetlen variáció és az utalás. A bibliai minta azonban nem csupán a nyelvi normát jelenti. A Zsoltárok könyve mellett a legtöbb elem Jesája próféta könyvéhez vezet vissza, s különösen a 40. fejezettel kezdődő részhez, amelyet mint a Babylóni Névtelen, vagy a Vigasztaló,¹⁸ vagy – a tudományos szövegkritikában – Deutero-Jesája könyvét ismerünk (Jes. 40–55): ez, és függeléke, a megszabadítás prófétája,¹⁹ Tritó-Jesája (Jes. 56–66), és Jeremi-

¹⁶ Kezdő formulaként a Bibliában: Zsolt. 75,2; 92,2; 105,1; 106,1; 107,1; 118,1; 136,1; továbbá Jes. 12,1; 25,1; Jer. 33,11; záró formulaként: Zsolt. 7,18; 30,13. Stb.

¹⁷ A *hodajot* (többes szám) bibliai eredetű, de ebben a formában csak a rabbinikus héberben használatos szó, 'magasztalások'; egyes számban, mint egy ének neve, *hodája* volna.

¹⁸ Lásd Jes. 40,1.

¹⁹ Lásd Jes. 56,1.

ás, és Ezékiel, és a többi próféta, és Jób könyve a holt-tengeri közösség vallási eszméinek is forrása.

A *Magasztalások* zsoltárai helyenként egészen személyes hangon szólnak. Néhány zsoltár „(Isten) szolgájá”-nak szenvedéseire utal: üldöztetésére, barátainak és követőinek árulására. Nem életrajz elemei azonban ezek az utalások sem. A Zsoltárok könyve is sok személyes hangú szöveget tartalmaz, anélkül, hogy bármelyik részlete esetleírás volna: Qumránban ez szolgált mintául a személyesség kezelésében is. A keserű élmény mindenkinek személyes tapasztalata lehetett, aki más irányba akarta terelni a maga és társai életét, mint a közfelfogás vagy a hivatalos eszmények: papnak, tanítónak, a közösség bármelyik tagjának egyaránt. A közösség minden tagja Isten szolgájának tekintette magát. A hagyományos bibliai nyelvezet mint irodalmi nyelv alkalmasnak bizonyult a vallás hivatalos formáit elvető, Jeruzsálemből a sivatagba vonuló, eszményei megvalósítása érdekében nemcsak a kivonulást: a konfliktust és üldöztetést is vállaló, ugyanakkor másokat, a nem csatlakozókat ostorozó, a legsúlyosabb isteni büntetéssel fenyegető csoport jellegzetes eszméinek és élethelyzetének megfogalmazására.

A *Magasztalások* zsoltárainak keletkezése nyilván hosszabb időszakot fogott át, talán a közösség fennállásának egész idejét, a kezdetektől egészen végig. Maga a két tekercs azonban viszonylag késeinek mondható. A technikai vizsgálatok korukat az i. e. 21 és i. sz. 61 közötti évekre teszik; az írás elemzése és a paleográfiai összehasonlítás pedig i. e. 50 és i. sz. 70 közé.²⁰ Alighanem ez a legkésőbbi a nagy tekercsek közül. A „második” tekercs állapota egyenesen a lehető legkésőbbi dátumot sugallja: a történeteket úgy képzelem el, hogy az I. számú barlangban elrejtett kézirat még csak félig-meddig volt készen, nem volt véglegesen megszerkesztve, összeállítva, összefűzve, amikor nagy hirtelen betették a cserépedénybe, s elhelyezték a rejtekhelyen.²¹

²⁰ Lawrence H. Schiffman, *Reclaiming the Dead Sea Scrolls* (1994), pp. 32–33 (hivatkozással a korábbi irodalomra).

²¹ Az alább következő fordításban Eleazar L. Sukenik kiadásának rekonstrukcióját követem. Csak az általa sorszámmal ellátott hasábok fordítását adom. A kézirat eredeti sorrendje szerint, amennyiben ez rekonstruálható, és a töredékeket is figyelembe véve, csak egy új, kritikai szövegkiadás után lehet majd

A héber szöveg kiadásai

- Eleazar L. Sukenik, *Megillot genuzot mi-toxh geniza qeduma še-nimtzea be-midbar Jehuda*, I (Jerusalem: Moszad Bialik, 1948) (részletek: II, 20–30; III, 19–32; IV, 5–40)
- Eleazar L. Sukenik, *Megillot genuzot...*, II (Jerusalem: Moszad Bialik, 1950) (részletek: II, 31–39; III, 33–36; X, 2–12)
- Hans Bardtke, *Hebräische Konsonantentexte* (Leipzig: Otto Harrassowitz, 1954), pp. 56–58, no. 74 (részletek)
- Eleazar L. Sukenik, *Otzar ha-megillot ha-genuzot še-bi-dei ha-Universzita ha-Ivriit* (Jerusalem, 1954) / *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University*. Ed. by Nahman Avigad and Yigael Yadin (Jerusalem: The Magnes Press. The Hebrew University, 1955), Pls. xxxv–lviii, pp. 35–58
- Jacob Licht, *Megillat ha-hodayot mi-megillot midbar Jehuda* (Jerusalem: Moszad Bialik, 1957)
- Abraham M. Habermann, *Megillot midbar Jehuda. The Scrolls from the Judean Desert, Edited with Vocalization, Introduction, Notes and Concordance* (Jerusalem, 1959), pp. 115–144 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg)
- Mathias Delcor, *Les Hymnes de Qumrân (Hodayot). Texte hébreu, introduction, traduction, commentaire* (Autour de la Bible) (Paris: Letouzey et Ané, 1962)
- Eduard Lohse, *Die Texte aus Qumran. Hebräisch und Deutsch. Mit masoretischer Punktation, Übersetzung, Einführung und Anmerkungen* (München: Kösel-Verlag, 1964), pp. 109–175 („pontozott” / magánhangzó jelekkel kiegészített héber szöveg, a bal oldalon)

A kisebb töredékek kiadásai

1Q35 / 1QH^{frs} / (1QH)

- Eleazar L. Sukenik, *Otzar ha-megillot ha-genuzot še-bi-dei ha-Universzita ha-Ivriit* (Jerusalem, 1954) / *The Dead Sea Scrolls of the Hebrew University*. Ed. by Nahman Avigad and Yigael Yadin (Jerusalem: The Magnes Press. The Hebrew University, 1955), Pls. liii–lviii

---

átrendezni a fordítás szövegét. A nagyobb egységek cserélgetését, a rekonstrukciók mérlegelését, valamelyest lehetővé teszi ez az elrendezés is. A zsoltárokat általában a bevezető formulák alapján különítettem el, számozásuk egyszerűen ezt a tagolást jelzi.

(Jean-)Dominique Barthélemy – József T. Milik, *Qumran Cave 1* (Discoveries in the Judaean Desert, I) (Oxford: Clarendon Press, 1955), Pl. xxxi, pp. 136–138

4Q427–432 / 4QHod^{a–f}

Ben Zion Wacholder – Martin G. Abegg, *A Preliminary Edition of the Unpublished Dead Sea Scrolls*. Fasc. 2 (Washington, DC: The Biblical Archaeology Society, 1992), pp. 254–284

FORDÍTÁS

1

(I, 6–38)

[...]

(6) [...] és türelmes az ítéletben.

Igazságos vagy minden tetteiben.

(7) Bölcsességedben Te rögzítetted

a világ dolgainak rendjét,²²

és már azelőtt, hogy megteremtetted őket,

ismerted összes részleteiket,²³

(8) örökre, örökre.

[Mert nélküled nem] történik semmi,

és nincs tudás a Te akaratom nélkül.²⁴

Te alkottál meg (9) minden szellemet,²⁵

jelölted ki viselkedésüket,

és minden művükhöz a törvényt.

Te feszítetted ki az ég(bolt)ot²⁶ (10) – dicsőséged végett,

és rakta[d ki az (égi) sere]get²⁷ – akaratom szerint,

²² Szó szerint: „nemzedékeit”.

²³ Szó szerint: „tetteiket”.

²⁴ Josephus írja az esszénusokról, hogy „azt tartják, mindent rá kell bízni Isten akaratára”, lásd *Ant.* XVIII, 1,5 (§ 18).

²⁵ Az égi szellemek / tömegek és titkok felsorolásához lásd Hen. 40–44.

²⁶ Vö. Jes. 51,13; Zsolt. 104,2; Jób 9,8. Ez a szakasz egyébként is Zsolt. 104,2 skk. szerkezetét és szavait követi.

²⁷ Az „(égi) sereg” (héber idióma): az égitestek.

és az erős szeleket²⁸ – pályáik²⁹ szerint,
 már azelőtt, (11) hogy szent angyalaid³⁰ lettek,
 örök szellemek, tartományaikban,³¹
 és a(z égi) fényeket – titkaik szerint,
 (12) a csillagokat – ösvényeiken,³²
 és a viharfelhőket – terhük szerint,
 a mennydörgést és villámlást – dolguk szerint,
 ügyes (13) (égi) tartályokat³³ – rendeltetésük szerint,
 [...] – titkaik szerint.

Te³⁴ teremtetted a földet – erőddel,³⁵
 (14) a tengereket és vízmélységeket³⁶ [...]
 Te helyezted el [...] – bölcsességedben,³⁷
 és raktad ki mindazt, (15) ami rajtuk van³⁸ –
 akaratom szerint.³⁹

És adtad őket az emberi léleknek,⁴⁰
 hogy övé legyen az uralom minden fölött,⁴¹
 amit Te készítettél el a világban,

²⁸ Héberül: *ruah*, ‘szellem’, ‘szél’, lásd Gen. 1,2.

²⁹ Szó szerint: „szabályaik”.

³⁰ Szó szerint, itt is: „követeid”. A szelek mint isteni követek: Zsolt. 104,4.
 – A szél az ókori Kelet mitológiáiban a világ keletkezésének / teremtésének egyik principiuma.

³¹ Vö. Hen. 40 és 41,3 (a „szelek” az égi „tömeg”-ben mint Isten angyalai).

³² Vö. Jud. 5,20.

³³ Ti. a köd, a hó és jég tartályait. Vö. Hen. 41,3-4 (itt a Nap és a Hold tartályai is).

³⁴ A sor fölött egy sornyi üres hely.

³⁵ Vö. Gen. 1,1; illetve Jer. 32,17.

³⁶ Héberül: *tehom*; a szóhoz lásd Gen. 1,2; a sorhoz: Zsolt. 135,6.

³⁷ Vö. Gen. 1,6-7.

³⁸ Vö. Ex. 20,11; Zsolt. 146,6.

³⁹ Vö. Jób 28,25.

⁴⁰ Értsd: az embereknek / emberi nemnek.

⁴¹ Vö. Gen. 1,28.

minden időkre, örökre,
(16) és a nemzedékek során át.⁴²

[Mindegyiküknek] a maga idejé(hez mérten)
kiosztottad a kötelességét⁴³
minden nemzedékükben,
és a szabályokat (17) az elrendelt időkből,
[...]⁴⁴ uralma szerint,⁴⁵ [...] nemzedékről nemzedékre –
és a számonkérést is,⁴⁶
üdvüket⁴⁷ (18) és minden büntetésüket,⁴⁸ [...] kiosztottad ezt is, összes leszármazottjaiknak,
a nemzedékek száma szerint, örökre,
(19) és az évek végtelenjén át. [...]

És tudásod bölcsességében kijelölted elrendelésüket,
már azelőtt, (20) hogy létrejöttek.
És a Te akaratod szerint jött létre minden,
és nélküled nem történik semmi.

(21) Mindezeket a Te bölcsességedből tudom,
mert fülemet a csodálatos titkokra megnyitottad.

És én magam:
agyagból vagyok gyúrva,⁴⁹
vízzel elegyítve,
(22) szégyen titka, szenny forrása,
bűn kohója, vétek építménye,

⁴² Vö. Gen. 9,12.

⁴³ Szó szerint: „munkáját”.

⁴⁴ Talán: „[szellem]eik” (?).

⁴⁵ Értsd: a fény és a sötétség szellemének érvényesülése szerint.

⁴⁶ Vö. Jes. 60,17.

⁴⁷ Szó szerint: „békéjüket”.

⁴⁸ Vö. Hos. 9,7 (ott a „béke”, *šalom* szó más alakja, *šillum*, ‘megtorlás’ jelentésben).

⁴⁹ Lásd Gen. 2,7. Vö. Jes. 64,7; Jób 10,9 stb.

tévelygő szellem,⁵⁰ elpártoló,
híján (23) a belátásnak,
az igazságos ítéletektől félő.

Mit mondhatnék, amit Te nem eleve tudsz?
Hangoztathatnék, amit nem tartasz számon?
Az emlékezet (24) vésőjével
a színed előtt van bevésve minden,
mind örök időkre;
az örökkévalóság évei,⁵¹
számozott fordulataik és minden időpontjuk
(25) nincsenek homályban⁵² a színed előtt,⁵³
és Te nem feledkezel meg róluk.⁵⁴

Az ember hogyan vallhatja meg vétkeit?
Hogyan védekezhet bűnei miatt?
(26) A vétkes mit felelhet az igazságos ítéletre?
Tiéd, tudás Istene,⁵⁵ minden igazságos tett,⁵⁶
(27) és az igazság alapzatai;
az emberi nemé⁵⁷ a bűnös tettek,
és a csalás cselekedetei.

Te vagy az,
aki a nyelven (28) a hangot⁵⁸ teremtetted,
aki ismered a szavait,
és meghatározod az ajkak gyümölcsét,⁵⁹

⁵⁰ Vö. Jes. 29,24; Zsolt. 95,10. – Az Újszövetségben is, lásd János, I. levél 4,6.

⁵¹ Vö. Ex. 34,22; I. Sám. 1,20; Zsolt. 77,6.

⁵² Szó szerint: „rejtve”.

⁵³ Vö. Sir. 42,20.

⁵⁴ Értsd: számon tartod őket. Vö. Jer. 32,17 („előtted semmi sem rejtélyes / ismeretlen”).

⁵⁵ Vagy: „mindentudó Isten”, lásd I. Sám. 2,3.

⁵⁶ A kéziratban ó-kanaáni betűkkel.

⁵⁷ Szó szerint: „az ember fiaié”.

⁵⁸ Szó szerint: „lelket / lehelletet”.

⁵⁹ Értsd: a szép – mint a gyümölcs – beszéd / hang; a folytatásból ítélve,

már létrejöttük előtt;
 aki a szavakat mércével⁶⁰ méred,⁶¹
 (29) és az ajkak hangjának⁶² kimondását mértékkel;
 aki a mércéket⁶³ kibocsátod, titkaik szerint,
 és a hangok kimondásait,⁶⁴ számításaik szerint:⁶⁵
 azért, hogy hirdessék (30) dicsőségedet,
 és beszéljenek csodáidról
 minden igazságos tetteidben
 és igazságos ítéleteidben;
 és hogy a Te neved magasztalja
 mindenkinek a szája;
 (31) és hogy ismerjenek téged
 képességük szerint,
 és áldást mondjanak Rád,
 mindig, örökké.

És Te vagy az,
 aki irgalmasságodban (32) és nagy kegyelmedben
 az ember lelkét erőssé tetted a szenvedésre,
 megtisztítottad sok-sok bűnétől:
 (33) azért, hogy elsorolja csodáidat

---

alkalmasint az ének. A kifejezést lásd Hós. 14,3. vö. Jes. 57,19. – Az Újszövetségben is: (Pseudo-)Pál, Levél a zsidókhoz 13,14.

⁶⁰ Szó szerint: „mérőnád”.

⁶¹ Szó szerint: „mérce / mérőnád mellé teszed”.

⁶² Szó szerint: „az ajkak lehellete”. Vö. Jes. 11,4.

⁶³ Értsd: a metrumokat.

⁶⁴ Értsd: a dallamokat.

⁶⁵ A szavak mércéje a „mérőnád”, hosszmérték; a hangoknál, a szó nyelvi háttere alapján, a kiejtés számít. A szakasz nyilván az éneklés leírása, ezért van „mérce”-je, illetve mértéke mind a szavaknak, mind a hangoknak („lélek / lehellet”). A homályos fogalmazás mögött mindenképpen tudatosság áll. Az éneket Isten művének tekintik. – Philón leírja, hogy a terapeuták / esszénusok közösségében „pünkösd” ünnepén (*šávuot*) az előjáró, miután befejezte a kijelölt bibliai szakasz magyarázatát, feláll, és elénekel egy himnuszt, amelyet ő maga költött, vagy valamely régi éneket, s utána ezt teszi a közösség többi tagja is, lásd *De vita contemplativa* 10 (§ 75–80); az étkezés után hajnalig himnuszokat énekelnek, külön a férfiak, külön a nők, és együtt is, lásd uo. 11 (§ 83–87).

minden teremtményednek, [...]
(34) és az embereknek⁶⁶ minden csodatettedet,
amelyekben erőd megmutattad.

Hallgassátok meg, (35) ti bölcsek,
és elmélkedjete a tudáson,
siessetek:
legyetek szilárdak az elhatározásban,
[...] erősítsétek meg jámborságtokat;
(36) ti igazak, távolítsátok el a bűnt.
Akiknek az útja tökéletes:
erősítsék meg [a szövetséget];
a nyomorúságban lévők
legyenek türelmesek,
(37) és ne vessék el [Isten ítéletét].
[...] Az ostoba szív mindezt (38) nem fogja fel.
[...]

2⁶⁷

(II, 6–19)

[...] az erősek:
(6) hogy szívem elgyöngüljön, [erőm] apadjon
(7) szemben a go[nosszal].
Körül[metéletlen] szívemnek
megadtad a nyelv választ,⁶⁸
lelkem fenntartottad
derekam erősítetted,
(8) erőm megsokszoroztad,⁶⁹
lépteimet irányítottad a gonosz tartományban.⁷⁰

⁶⁶ Szó szerint: „az ember fiainak”.

⁶⁷ A töredékesen fennmaradt sorokban nincs látható külső vagy szövegbeli jele egy új szövegegység kezdetének, az elválasztás csupán sejtés.

⁶⁸ Ti. Istennek. Értsd: ima. Vö. Prov. 16,1; 29,19.

⁶⁹ Vö. Náhum 2,2.

⁷⁰ Héberül: *gevul rišá'a*. Vö. Mal. 1,4. (Innen a „gonosz birodalom” kifejezés.)

Az elpártolók számára csapda voltam,
de gyógyulás mindenkinek, (9) aki megtér a bűnből;⁷¹
okosság az együgyűeknek,⁷²
a remegő⁷³ szívűeknek⁷⁴ szilárd kitartás.

Tetted, hogy az árulók előtt
gúny (10) és nevetség vált belőlem⁷⁵
– az igazság és megértés alapzata
az egyenes úton járóknak.⁷⁶

A gonoszak bűne miatt (11) szóbeszéd lett belőlem
a hatalmaskodók ajkán,
a megszólók fogukat csattogtatták,⁷⁷
az elpártolók rajtam csúfolódtak nótájukban,⁷⁸
(12) a gonoszak gyülekezete ellenem fenekedett,
zúgtak, mint a tenger morajlása,⁷⁹
ha tajtékzanak a hullámai,
sarat (13) és iszapot hánytak
– de Te zászlóul állítottál az igazság kiválasztottjai elé,
mint aki a tudást a csodálatos titkokból magyarázza,
hogy próbára tegye (14) az igazság [fiait],
és megkísértse azokat, akik örülnek az intelemnek.⁸⁰

A tévelygő magyarázóknak perese⁸¹ voltam,
de békét kötöttem azokkal,
akik meglátták, mi a helyes,⁸²

⁷¹ Vö. Jes. 59,20.

⁷² Vö. Prov. 1,4.

⁷³ Szó szerint: „siető”; értsd: gyorsan verő.

⁷⁴ Vö. Jes. 35,4.

⁷⁵ Vö. Zsolt. 44,14; 79,4.

⁷⁶ Vö. Zsolt. 37,14.

⁷⁷ Vö. Zsolt. 37,12.

⁷⁸ Héberül: *negina*, ‘dallam’; itt (pejorative): ‘nótázás’, ‘gúnydal’, lásd Zsolt. 69,13; Jób 30,9; Thr. 3,14.

⁷⁹ Vö. Jes. 57,20.

⁸⁰ Vö. Prov. 12,1.

⁸¹ Szó szerint: „a per embere”, lásd Jer. 15,10; Jób 31,35 stb.

és lelkem felhevült (15) mindazokkal szemben,
akik a sima dolgokra⁸³ törekednek.

(16) A csalás minden embere tombolt ellenem,
miként a nagy vizek hangos tombolása –
és minden gondolatuk (17) Beliál csele.

A szakadékba⁸⁴ taszították
az életét annak a férfiúnak,⁸⁵
akinek szájába Te adtad (a szót),⁸⁶
és akit Te tanítottál,
a szívébe bölcsességet (18) helyeztél,
azért, hogy megnyissa a tudás forrását⁸⁷
minden értő (ember) előtt.

De ők ehelyett inkább választották
az ajak körülmetéletlenségét,⁸⁸
(19) és az értelmetlen nép⁸⁹ számára idegen nyelvet:⁹⁰
hogy tévedéseikbe belebukjanak.

⁸² Vö. Jes. 30,10.

⁸³ Héberül: *haláqot*; a *háláq* / *helqa*: 'sima dolog', 'hízelgés', 'félrevezetés', 'megtévesztés', lásd Jes. 30,10; Zsolt. 5,10; 36,3; Prov. 2,16; 6,24 stb.

⁸⁴ Héberül: *šūha*, 'szakadék', 'mély gödör', 'verem', 'süllyedés', lásd Jer. 2,6; 18,20 stb.

⁸⁵ Ti. az igazság tanítójának / igaz tanítónak, akit a közösség egyéb iratai említene.

⁸⁶ Szó szerint: „akinek a száját Te határoztad meg / rögzítetted”.

⁸⁷ Vö. Prov. 18,4.

⁸⁸ Vö. Ex. 6,12 stb., mint már fentebb is.

⁸⁹ Vö. Jes. 27,11; Hós. 4,14.

⁹⁰ Vö. Jes. 28,11.

(20)⁹¹ Magasztallak, Uram:
 mert lelkemet az élet kötelékébe⁹² helyezted,⁹³
 (21) és elkerítettél előttem⁹⁴ a gödör csapdáit.⁹⁵

Lelkemre törtek⁹⁶ a hatalmaskodók,
 mert szövetségedhez (22) tartottam magam.
 Azok a hitványság társasága,
 Beliál gyülekezete;
 nem tudták, hogy helyem⁹⁷ tőled való,
 (23) és kegyelmedben van lelkem szabadulása,
 mert a lépteim is tőled valók.⁹⁸

És tőled van, hogy mind a lelkemre (24) támadhatnak:
 azért, hogy dicsőséged növekedjék,
 ha elítéled a gonoszakat,
 és rajtam az ember (25) fia előtt
 erőd teljében megmutatod magad:
 mert kegyelmedben van a helyem.

Én ezt mondtam:
 Erős vitézek vertek tábort ellenem,
 körülvettek minden (26) hadi eszközeikkel,
 nyilakat lődztek,⁹⁹ nincsen mentség,¹⁰⁰

⁹¹ A kéziratban a sor elején üres hely.

⁹² Vö. I. Sám. 25,29.

⁹³ Más szövegekben: „kötötted”. Értsd: életben maradtam. – A „bekötve az élet kötelékébe” formula egyébként a zsidó sírfeliratokon használatos.

⁹⁴ Vö. Hós. 2,8; Jób 1,10; 3,23; 38,8.

⁹⁵ Vö. II. Sám. 22,6.

⁹⁶ Vö. Zsolt. 54,5; 86,14.

⁹⁷ Értsd: feladatam.

⁹⁸ Ti. Te irányítod. Vö. Zsolt. 37,23; Prov. 20,24.

⁹⁹ Vö. Zsolt. 18,15.

¹⁰⁰ Szó szerint: „gyógyulás”. Vö. II. Krón. 36,16.

lándzsa villanása, mint fákat emésztő tűz,
hangjuk dobogása, (27) mint hatalmas vizek moraja,¹⁰¹
zuhogó áradat, sokakat elpusztít,
zúgásuk, tajtékjuk felcsap a csillagokig,
(28) ha feltornyosulnak hullámaik.

És én: bár szívem omlik, mint a víz,
lelkem a szövetségedben erős marad.
(29) Azok hálót vontak ki ellenem,¹⁰²
s az ő lábuk akadt belé;
kelepcéket állítottak lelkem ellen,
s őket magukat fogta meg.
Az én lábam szilárd talajon¹⁰³ áll
(30) a gyülekezetben áldom a neved.¹⁰⁴

4

(II, 31–36)

(31) Magasztallak, Uram:
mert szemed pártfogóan tekint lelkemre.
Megmentettél a hazug magyarázók¹⁰⁵ dühétől
(32) és a gyülekezetétől azoknak,
akik a sima dolgokra törekednek.

Megváltottad a lelkét a szegénynek,¹⁰⁶
akit azok pusztulásra szántak,
hogy vérét (33) ontsák, mert téged szolgált.

¹⁰¹ Vö. Jes. 17,12; Jer. 51,53.

¹⁰² Vö. Zsolt. 9,16; 35,8 stb.

¹⁰³ Vagy: „az egyenességben”.

¹⁰⁴ Vö. Zsolt. 26,12; 27,11 stb. – A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

¹⁰⁵ A „hazug magyarázók” / „a hazugság magyarázóí”: akik a Tórát hazug módon magyarázzák. Nyilván a holt-tengeri közösség ellenfelei, nyilván a hivatalos – jeruzsálemi – törvényt magyarázók.

¹⁰⁶ Értsd: a közösség tagjai.

Nem tudták, hogy a lépteim tőled valók,
s gúnyra (34) és megvetésre¹⁰⁷ adtak
a csalásra törekvők szavában.¹⁰⁸

De Te, Istenem:

a meggyötört és megalázott¹⁰⁹ lelket kimentetted
(35) a nála erősebb kezéből,¹¹⁰
és lelkem kiszabadítottad a hatalmasok kezéből.¹¹¹
Nem törhettek meg bántalmazásaik,¹¹²
hogy a gonoszok fenyegetését félve
(36) elálljak szolgálatodtól,
hogy a szilárd érzést¹¹³ ostobaságra váltsam [...] [...]

5

(III, 6–18)

[...]

(6) [...] Lelkem olyanná tették,
mint hajó a tenger mélységei¹¹⁴ fölött,
(7) és mint ostromlott város,
szemben [az ellenséggel].
Rettegésben vagyok,
mint asszony, aki elsőszülöttjével vajúdik,¹¹⁵
és hirtelen jönnek a görcsei,

¹⁰⁷ Vö. Zsolt. 119,22.

¹⁰⁸ Szó szerint: „szájában”.

¹⁰⁹ Vö. Zsolt. 82,3.

¹¹⁰ Vö. Jer. 31,11; Zsolt. 35,10.

¹¹¹ Vö. Jer. 15,21; Jób 6,23.

¹¹² Vö. Jes. 51,7 stb.

¹¹³ Héberül: *jécer*.

¹¹⁴ Vö. Mikha 7,19.

¹¹⁵ A vajúdó asszony hasonlathoz lásd Jes. 26,17; 66,7; Jer. 4,31; 13,21 stb.

(8) és méhére a kínozó fájdalom,¹¹⁶
mely meggyötri a terhes nő¹¹⁷ élet.

Mert a fiak fojtogató¹¹⁸ görcsbe¹¹⁹ kerültek,
(9) és az, aki hőst fogant, szenved fájdalmától,
mert a pokol¹²⁰ görcseiben¹²¹ hozza világra a férfit,¹²²
és a terhes nő öléből a pokol¹²³ (10) kínjai közt kerül ki
a csodálatos tanácsadó,¹²⁴ ereje (teljé)ben,
és tör ki a görcsök közepette épségben a férfi.

Sűrűsödnek a terhes nő (11) görcsei,
és kínozó fájdalom ezek¹²⁵ születése közben,
és megvonaglanak, akik viselősek velük,
születésük közben a fájdalmak
újra s újra kezdődnek (12) a terhes nő ölében.

És aki tébollyal¹²⁶ viselős: kínozó fájdalom az övé,
és az övé a gödör minden görcse,
a reszketés művei.

Lehajlanak (13) a fal alapzatai,
mint hajók a víz színére;

¹¹⁶ Vö. Mikha 2,10.

¹¹⁷ A szóhoz lásd Hós.14,1.

¹¹⁸ Szó szerint: „halálos”.

¹¹⁹ Vö. II. Sám. 22,5.

¹²⁰ Héberül: *šé'ol*.

¹²¹ Vö. II. Sám. 22,6.

¹²² Vö. Jes. 66,7.

¹²³ Ismét: *šé'ol*.

¹²⁴ Vö. Jes. 9,5.

¹²⁵ A névmások többes száma itt és a következő sorban meglepő, de a fentebb, a szakasz elején szereplő „fiak” szó indokolja; azt mindenképpen jelzi, hogy „a férfi / férfiak” születése itt költői kép. Hasonlókhoz lásd Jes. 13,8; 26,17; Jer. 22,23 stb.

¹²⁶ Vagy: „a semmivel”; héberül: *'ef'e*, lásd Jes. 41,24. Lehet másképpen is: „vipera”; ehhez lásd az Újszövetségben Máté ev. 3,7: „vipérák fajzata”.

a felhők vihar hangján morajlanak.

És akik a porban¹²⁷ élnek:¹²⁸

(14) mint akik tengerre szálltak,¹²⁹
rettegnek a vizek tombolásától.

És az ő bölcseik,¹³⁰ mint hajósok a vízmélységek¹³¹ fölött:
mert a vizek tombolása

(15) elnyeli minden bölcsességüket,¹³²

(mint) amikor a vízmélységek túlcsapnak forrásaikon,¹³³
és a hullámok feltornyosulnak a magasba –

(16) és a víz árja, hangjának dübörgése.

És ha felcsapnak:

megnyílik a Seol [és az alvilág],¹³⁴

a gödör minden nyila¹³⁵ (17) van mozgásukkal,¹³⁶
hangjuk a vízmélységekig hatol.

És (szélesre) tárulnak a Seol kapui¹³⁷
a téboly minden műve előtt.

(18) És a gödör kapui rázárulnak arra,
aki bűnnel viselő,
és az örök reteszek a téboly minden lelkére.

¹²⁷ Értsd: a földön.

¹²⁸ Szó szerint: „laknak”.

¹²⁹ Vö. Zsolt. 107,23 skk.

¹³⁰ A kifejezés körülményessége hasonló a héberben is.

¹³¹ A „vízmélységek (*tehom*)”, és egyáltalán, a tenger „forrásai”: az örvények.

¹³² Vö. Zsolt. 107,27.

¹³³ A szóképhez lásd Jób 38,16.

¹³⁴ Héberül: *‘avaddon*, ‘pusztulás’ (itt kiegészítés).

¹³⁵ Értsd: pusztulás. Vö. Zsolt. 91,5; Jób 6,4.

¹³⁶ Szó szerint: „lépéseikkel”; értsd: a hullámok mozgásával.

¹³⁷ Vö. Jes. 38,10; Zsolt. 107,18; Jób 38,17 stb.

(19)¹³⁸ Magasztallak, Uram:
 mert lelkemet megváltottad a gödörből¹³⁹
 és az alvilág¹⁴⁰ Seoljából,
 (20) s felemeltél az örök magasságba.¹⁴¹

Hadd járjak mindig az egyenesben,¹⁴²
 melyet nem lehet kifürkészni;¹⁴³
 hadd tudjam meg, hogy van reménye annak,
 akit (21) Te porból készítettél
 az örök testület¹⁴⁴ számára.¹⁴⁵

A tévelygő lelket¹⁴⁶ megtisztítottad nagy vétkétől,
 hogy egy sorban álljon¹⁴⁷ (22) a szentek seregével,¹⁴⁸
 és együtt legyen a közösségben az ég fiaival.
 Az embernek örökre megszabtad a sorsát,
 közöset a megismerés (23) szellemeivel:
 hogy neved magasztalják közös ujljonlgásban,
 hogy csodálatos tetteid elsorolják¹⁴⁹
 minden teremtményed előtt.

¹³⁸ A kéziratban a sor elején üres hely.

¹³⁹ Vö. Jób 33,28.

¹⁴⁰ Vagy: „a pusztulás”.

¹⁴¹ A kifejezés, részleges bibliai előzmények alapján, így először egyébként csak a zsidó liturgiában, a reggeli imarendben (*šaharit*).

¹⁴² Vö. Zsolt. 119,45. – Vagy: „egyenes (úto)n”, lásd Jes. 40,3.

¹⁴³ Vö. Zsolt. 145,3 stb. – Értsd: előre tudni, az-e.

¹⁴⁴ Vö. Prov. 10,25.

¹⁴⁵ Vö. Zsolt. 26,12.

¹⁴⁶ Vö. Jes. 29,24. Lásd még Prov. 12,8.

¹⁴⁷ Értsd: legyen egyenrangú. Vö. Hen. 60,2.

¹⁴⁸ Értsd: az angyalokkal.

¹⁴⁹ Vö. Zsolt. 9,2; 26,7 stb.

És én magam,
 aki agyagból (24) van készítve:¹⁵⁰
 Ki vagyok hát?
 Vízze gyúrtak meg:
 Minek számítok?
 És mi erőm van?
 Mert hogy ott állok a gonosz tartományban,
 (25) és egy sorsban az elvetemültekkel.¹⁵¹

A szegény¹⁵² lelke nagy gyötrelmekben¹⁵³ bolyong,¹⁵⁴
 és kényszerű romlottságban¹⁵⁵ van (minden) lépésem.

(26) Ha a gödör minden csapdáját felállítják,
 ha a gonosz minden zsinórját kifeszítik,¹⁵⁶
 ha az elvetemültek hálóját a víz színén elterítik,¹⁵⁷
 (27) ha a gödör minden nyila elröpül,
 s nincs, ami feltartóztassa őket,
 és pusztulást okoznak,
 s nincs reménység,
 ha a mérőzsinór szerint szabnak ki ítéletet,¹⁵⁸
 ha a harag vet ki sorsot (28) a hithagyókra,
 és áradó indulat¹⁵⁹ a színlelőkre:¹⁶⁰

¹⁵⁰ Vö. Jóh 33,6.

¹⁵¹ Héberül: *hélká'im*; a szóhoz lásd Zsolt. 10,8 stb.; más fordításban: „gyámoltalanok”.

¹⁵² Értsd, itt is: ő maga (ti. a holt-tengeri közösség tagja).

¹⁵³ A kifejezéshez lásd II. Krón. 15,5.

¹⁵⁴ Szó szerint: „tartózkodott”.

¹⁵⁵ Héberül: *hovot madhéva*; szó szerint talán: „az erőszak romlásaiban / romlottságaiban”. A második héber szóhoz lásd Jes. 14,4.

¹⁵⁶ Vö. Ez. 12,13.

¹⁵⁷ Vö. Jes. 19,8.

¹⁵⁸ Értsd: ha a törvény a zsinórmérték (a magatartásban / ítélkezésben). Vö. Jes. 28,17.

¹⁵⁹ Vö. Jer. 42,18 stb.

¹⁶⁰ Vagy: „alattomosakra” / „elrejtőzőkre”. Vö. Zsolt. 37,24 stb.

a harag ideje ez minden Beliál számára,
körülfonják a halál kötelékei,¹⁶¹
s nincs menekvés.

(29) Kiáradnak Beliál patakjai,¹⁶²
átcsapnak a magas partok fölött,¹⁶³
mint emésztő tűz, minden vízfolyásban,
elpusztítják a zöldelő fákat,¹⁶⁴

(30) el a szárazat is a medrek mentén,
a tűz lángnyelve fel-alá pásztázik,
mígnem elpusztul, aki ivott belőlük.¹⁶⁵

Elemésztí az agyag alapzatokat,

(31) és a szárazföld felszínét.¹⁶⁶

A hegyek lába lángol,¹⁶⁷

a sziklák magja¹⁶⁸ kénköves patak.¹⁶⁹

Fölperzsel (mindent),

egészen a feneketlen (32) vízmélységekig.¹⁷⁰

Az alvilágba szakadnak Beliál patakjai,

morajlik a vízmélységek árja,

mint iszap¹⁷¹ tajtékos bugyogása.¹⁷²

És a föld (33) feljajdul a pusztulásban,

mely lesújt a világra,

s minden mélysége kiált,

¹⁶¹ Vö. Zsolt. 18,5-6; 116,3.

¹⁶² Vö. Zsolt. 18,5b.

¹⁶³ Betoldás a kéziratban, a sor fölé írva, kisebb betűkkel.

¹⁶⁴ Vö. Ez. 21,3.

¹⁶⁵ Ti. „Beliál patakjai”-ból. Az alvilágból feltörő „patak” vagy folyam tüzes (mint a láva). Gyakori az eszkhatologikus leírásokban, lásd Dán. 7,10. – Vö. az Újszövetségben is, Jel. 19,20 („kénnel égő tűz”) stb.

¹⁶⁶ Vö. Jes. 42,5.

¹⁶⁷ Vö. Deut. 32,22; Zsolt. 18,8.

¹⁶⁸ Vö. Jób 18,9.

¹⁶⁹ Vö. Jes. 34,9.

¹⁷⁰ Vö. Ámosz 7,4 és Jób 31,12.

¹⁷¹ Vagy: „szurok” (?).

¹⁷² Vö. Jes. 57,20.

üvöltenek mind, akik rajta vannak,
(34) megrendülnek a nagy pusztulásban.

Mert lesújt rájuk Isten, dühének erejével,
és dicsőséges igazságát szent lakhelye (35) visszhangozza.¹⁷³
Hangját hallatja az ég serege¹⁷⁴ is,
az örök alapzatok rengenek, megrendülnek,
az ég vitézei (36) háborút támasztanak a világban:
ez nem fog csillapodni,
(egész) a végső pusztulásig.¹⁷⁵
Ez a döntés végleges,
és nincs semmi hasonló.¹⁷⁶

7

(III, 37–IV, 4)

(37)¹⁷⁷ Magasztallak, Uram:
mert erős fal voltál nekem,
(38) [(...) és vas retesz] minden rontó ellen (...)
[...]
(IV, 3) Lábam kősziklára [állítottad],¹⁷⁸
lépteimet [(...)
(4) (...)] az örökévalóság útjára,¹⁷⁹
és ösvényekre, melyeket Te választottál (...)
[...]

¹⁷³ Vö. Jes. 63,15.

¹⁷⁴ Értsd: angyalok.

¹⁷⁵ Vö. Dán. 9,27.

¹⁷⁶ Ti. nincs más döntés, amely esetleg felülbírálná.

¹⁷⁷ A kéziratban a sor elején üres hely.

¹⁷⁸ Vö. Zsolt. 40,3.

¹⁷⁹ Vö. Zsolt. 139,24.

(5)¹⁸⁰ Magasztallak, Uram:
mert szövetséggeddel¹⁸¹ fénybe vontad arcomat,¹⁸²
és [...]

(6) [...] kereslek téged,
s Te bizonyosan, mint a hajnal,¹⁸³
megmutatkozol nekem¹⁸⁴
mint tö[kéletes vi]lágosság.¹⁸⁵

Azok¹⁸⁶ [félrevezetik] népedet,
(7) [mivel] sima dolgokat mondanak¹⁸⁷ neki;
[félrevezetik] őket a csalás tolmácsolói,
s értelem híján elpusztulnak mindannyian,¹⁸⁸
mert (8) tetteik mind ostobaság.

Engem megvetettek,¹⁸⁹
és semmibe vettek,
mert bennem mutattad meg hatalmad;
engem elűztek országomból,

¹⁸⁰ A kéziratban a sor elején üres hely.

¹⁸¹ Betű szerint: „számára”.

¹⁸² Vö. Qoh. 8,1; értsd: derűssé / boldoggá tetted.

¹⁸³ Vö. Hós. 6,3.

¹⁸⁴ Vö. Deut. 33,2 stb.

¹⁸⁵ A kéziratban: LV[RTV]M, olvasd: *le-'ortom*; szövegjavítási javaslat: *le-'ur(im) ve-tum(mim)*, ti. a főpapi díszruha mell-ékszere (lásd Lev. 8,8 stb.) (metaforikus értelemben). – Vö. Deut. 33,10.

¹⁸⁶ Ti. a hamis próféták; értsd: a jeruzsálemi törvényt magyarázók. – Az irodalmi minta itt Ez. 13,1 skk.

¹⁸⁷ Értsd: hízelegnek.

¹⁸⁸ Vö. Hós. 4,14.

¹⁸⁹ Az egyes szám első személy talán csak zsoltáros stílus, és nem feltétlenül utalás életrajzi / történeti esemény(ek)re, jóllehet magában a holt-tengeri közösségben az értelmezés nyilván ilyenekkel is kapcsolatba hozta volt.

(9) mint fészkeről a madarat,¹⁹⁰
s messze kergették tőlem minden barátomat,
(minden) ismerősömet,
s úgy néztek rám, mint törött edényre.¹⁹¹

Azok, a hazugság (10) tolmácsolói,
a csaló látnokok,
Beliálként fortyantak ellenem,
hogy a Tant, amelyet szívembe véstél,¹⁹²
felcseréljem a hízog beszédre¹⁹³ (11) népednek.¹⁹⁴
A tudás italát megvonták a szomjazóktól,
és szomjúságukban ecettel itatták őket:¹⁹⁵
azért, hogy majd elnézzék (12) a bűneiket,
azt, hogy gyalázatot hoznak ünnepeikre,¹⁹⁶
hogy saját hálójuk fonódik köréjük.

Mert Te, Isten, eltaszítod Beliál minden (13) tervét,
de a Te akaratod, az megáll,¹⁹⁷
és szíved szándéka érvényben marad mindörökre.

Azok alattomosak:¹⁹⁸ Beliál akaratát (14) tervelik,
és kétszínűségből¹⁹⁹ törekszenek feléd,
és nincs bennük szilárd hit irántad,

¹⁹⁰ Vö. Jes. 16,2; Zsolt. 11,1; Prov. 27,8.

¹⁹¹ Vö. Zsolt. 31,13.

¹⁹² Szó szerint: „ismételtél”, lásd Deut. 6,7 (a *Šemá Jisrá’él* formulája).

¹⁹³ Szó szerint, itt is: „sima dolgokra”.

¹⁹⁴ Vö. Jes. 30,10.

¹⁹⁵ Vö. Zsolt. 69,22. – Ugyanez a metaforikus (!) kifejezés az Újszövetségben, Jézus kereszthalálának leírásakor, lásd Máté ev. 27,48.

¹⁹⁶ Vö. Hab. 2,15. – A vallási ünnep meggyalázásához lásd I. Makk. 1,44-45; II. Makk. 6,6. A „gyalázat”: nem zsidó / pogány kultikus cselekmények, például, italáldozat (*libatio*) / ivás vagy – különösen a holt-tengeri közösség szempontjából – a szertartási naptár hibás kezelése.

¹⁹⁷ Vö. Prov. 19,21.

¹⁹⁸ Vagy: „színlelők”.

¹⁹⁹ Szó szerint: „kétszínűségből”. Vö. Zsolt. 12,3.

szándékaik: gyomot²⁰⁰ és mérget²⁰¹ termő gyökér,²⁰²
 (15) és szívük makacsságában eltévelyednek,²⁰³
 és téged is a bálványok között keresnek,²⁰⁴
 és bűnös botlásait helyezik maguk elé;²⁰⁵
 jönnek, (16) hogy téged kérdezzenek:
 hazug próféták szava nyomán,
 akik megtévesztenek a tévelygéssel,
 akik népedhez ért[hetet]len²⁰⁶ szóval²⁰⁷ beszélnek,
 és idegen nyelven,²⁰⁸
 (17) azért, hogy ravasz módon nevetséggé tegyék
 minden tettüket.
 Mert nem hallják meg a tanításodat,²⁰⁹
 és nem hallgatnak a szavadra;
 mert a tudás²¹⁰ látomására (18) ezt mondják:
 Nem igaz,
 és a Te szívednek (kedves) útra:
 Ez nem az.

De Te, Isten, megfelelsz nekik,
 hatalmadban van (19) megítélni őket,
 bálványaik miatt,²¹¹
 és elpártolásuk nagysága miatt:
 azért, hogy szándékaik csapdája²¹² fogja meg őket,

²⁰⁰ A héber szövegben: „üröm”.

²⁰¹ Szó szerint: „mérget és ürmöt”.

²⁰² Vö. Deut. 29,17.

²⁰³ Vö. Num. 15,39.

²⁰⁴ Értsd: olyanak tekintik, mint a bálványokat / többi istent.

²⁰⁵ Ti. mint követésre méltó példát. Vö. Ez. 14,3.

²⁰⁶ Vagy: „dadogó” / „barbár” / „érthetetlen” (ti. nyelv) (lásd Zsolt. 114,1);
 a héber szóból (*lo'éz*) később: *la'az*, 'idegen nyelv'.

²⁰⁷ Szó szerint: „ajkakkal”.

²⁰⁸ Vö. Jes. 28,11.

²⁰⁹ Szó szerint: „hangodat”.

²¹⁰ Ti. az Istentől való tudás.

²¹¹ Vö. Ez. 14,5.

²¹² Vö. Zsolt. 10,2.

mert szövetségedből kiszakadtak.
 (20) Ítélettel irtod ki²¹³ a csalárdság minden emberét,
 s többé nem lesznek hazug látnokok.
 Mert a tetteidben nincsen balgaság,
 (21) és szíved akaratában (nincs) hiba.²¹⁴
 És akik a szíved szerint valók,
 azok megállnak a színed előtt, örökre;
 akik a Te szívednek (kedves) utat járják,
 (22) biztos helyük van, mindörökre.

És én magam:
 hozzád ragaszkodom,
 rágalmazóimra pedig rátámadok,
 és kiállok ellenük,²¹⁵
 és kezem azok ellen van, akik megvetnek.²¹⁶
 Mert (23) ők nem is számoltak velem,
 s azzal, hogy mellém állsz hatalmaddal.
 De megmutatkoztál nekem erődben,
 tö[kéletes] villágosságként,
 és nem hagytad, hogy szégyen borítsa
 azoknak (24) arcát,²¹⁷ akik csatlakoztak hozzám,²¹⁸
 akik találkoztak a közösségben, a Te szövetségedre,
 és hallgattak rám,
 és a Te szívednek (kedves) utat járják,
 és felkészültek²¹⁹ Tereád²²⁰ (25) a szent testületben.²²¹

²¹³ Vö. Deut. 19,1; Jes. 48,9; Zsolt. 55,24.

²¹⁴ Vagy: „csalás / csalárdság”. – *To say the least.*

²¹⁵ Vö. Zsolt. 20,9.

²¹⁶ Vö. Jer. 23,17.

²¹⁷ Vö. Jer. 7,19; Zsolt. 44,16 stb.

²¹⁸ Vagy: „megkerestek / megkérdeztek engem”. Vö. Jes. 65,1.

²¹⁹ Ti. kultikus–vallási (halákhikus) értelemben.

²²⁰ Értsd: Isten ítéletére / a végső időkre.

²²¹ Héberül: *szod qedošim*; értsd: a közösségben. Vö. Zsolt. 89,8.

Örök érvényre emeled törvényüket,²²²
 és az egyenesek igazságát.²²³
 az elvetemülteknek nem hagyod,
 hogy megtévesszék őket –
 (26) bár erre készülnek.
 Népedbe félelmet oltasz irántuk,²²⁴
 és az országok minden népébe²²⁵ rettegést:²²⁶
 hogy az ítéletkor²²⁷ mindenkit kipusztítsanak,²²⁸
 aki (27) szavad áthágta.

Énáltalam sokaknak²²⁹ arcát fénybe vontad,
 és hatalmad megmutattad, számtalanszor,²³⁰
 mert csodálatos titkaidba (28) beavattál,
 és általam megmutattad hatalmadat
 csodálatos testületedben,²³¹
 csodának tűnt fel ez sokaknak,
 dicsőséged (jelének),
 (29) és mindenkivel, aki él,²³²
 megismertette hatalmas tetteidet.

²²² Vö. Jes. 42,3.

²²³ Vö. Hab. 1,4 (ott ellentétes értelemben).

²²⁴ Ti. a közösség tagjai iránt; eszerint ők hivatottak arra, hogy a világot ráébrezzék Isten igazságára.

²²⁵ Értsd: minden népbe, s nem csupán a zsidókba.

²²⁶ A héber szóhoz lásd Jer. 51,20 stb. (mint ige: 'széztúz'); Ez. 9,2 ('megsemmisítés'); Prov. 25,28 ('pöröly').

²²⁷ Vagy: „a törvény szerint”.

²²⁸ Ti. a végső idők ütközetében (mint ahogyan *A fény fiainak harca...* leírja).

²²⁹ Héberül: *rabbim*; némely fordításban: „teljes jogú tagok” (mint többször is *A közösség szabályzatá*-ban).

²³⁰ A szóhoz lásd II. Krón. 22,4.

²³¹ Ti. a közösségben. A héber szó: *szod*.

²³² Értsd: az emberekkel. Vö. Zsolt. 145,12.

Mi hát az ember²³³ – ehhez képest?
És ki cselekszik, agyagból készített,²³⁴
ilyen hatalmas csodákat?
Bűnben van ez (30) már az anyaméhtől fogva,²³⁵
és öregkoráig vétkeken tevékenykedik.

És én magam:
(jól) tudom,
hogy a büntelenség²³⁶ nem az emberé,
és nem ember fiáé a feddhetetlen (31) út:
minden helyes cselekvés a Legfelsőbb Isten(től²³⁷ való),
és az ember útja nincs kijelölve,²³⁸
csak ha Isten adta meg neki, a szellem(é)ben,²³⁹
mely az emberek²⁴⁰ számára
(32) feddhetetlenné teszi az utat,
azért, hogy az ő tettei megmutatkozzanak
hatalma erejében,
és nagy irgalmában
az akarata szerint való (33) fiai iránt.

És én magam:
megragadott a rémület és rettegés,²⁴¹
csontjaim mind megroppantak,
szívem megolvadt,
mint gyertya²⁴² a láng közelében,²⁴³

²³³ Szó szerint: „hús”; értsd: élőlény / ember. Vö. Deut. 5,26 stb.

²³⁴ Ti. ember. Vö. Jób 33,6.

²³⁵ Vö. Zsolt. 51,7; 58,4.

²³⁶ Szó szerint: „igazságosság (*cedáqa*)”.

²³⁷ Héberül: *‘él ‘eljon* (istennév). Vö. Gen. 14,18; és másutt is a Bibliában és az Újszövetségben stb., némely holt-tengeri tekercsben is (*Genesis apocryphon*).

²³⁸ Ti. eleve kijelölve.

²³⁹ Vö. Zekh. 12,1.

²⁴⁰ Szó szerint: „az ember fiai”.

²⁴¹ Vö. Ex. 15,15; Hós. 13,1.

²⁴² Vagy: „viasz”.

²⁴³ Vö. Mikha 1,4; Zsolt. 22,15 stb.

térdem elgyöngült, mint a víz,²⁴⁴
 (34) mint lezúduló vizek a zuhatagnál –
 mert felidéztem bűneimet,
 s velük együtt atyáim romlottságát,
 amikor a gonoszak támadtak szövetséged ellen,
 (35) és az elvetemültek szavad ellen.
 Ezt mondtam, vétkes módon:²⁴⁵
 kimaradtam szövetségedből.²⁴⁶

De hogy felidéztem karod erejét,
 (36) és végtelen²⁴⁷ kegyelmedet:
 felocsúdtam, talpra álltam,²⁴⁸
 lelkem erőre kapott,
 hogy megálljon a szenvedések közepette.
 Mert támaszom (37) a Te irgalmad,
 és végtelen kegyelmed:
 a bűnöket Te megbocsátod,
 és az emberi lényt megtisztítod vétkeiktől.

(38) És nem az ember kedvéért –
 saját [dicsőségére] cselekszed ezt:
 mert Te magad teremtetted az igazat és gonoszt [...].

(39) [...] szövetségedhez ragaszkodom [...]
 (40) [...] mert Te vagy az igazság,
 és minden tettered igazságos [...]
 [...]

(V, 4) akaratom szerint,
 és a Te kezedben van az ítélete mindenkinek [...]

²⁴⁴ Értsd: megroggyant. Vö. Ez. 7,17; 21,12.

²⁴⁵ Ti. vétkes kishitűségben.

²⁴⁶ Értsd: kételyében úgy vélte, hogy Isten kirekesztette a szövetségből. Vö. Zsolt. 31,23.

²⁴⁷ Szó szerint: „áradó”, illetve pontosabban: „(kegyelmed stb.) áradata”. Héberül: *hámon*, ‘zúgás’, ‘tömeg’, ‘gazdagság’.

²⁴⁸ Vö. Dán. 11,1.

(5) Magasztallak, Uram:

mert nem hagytál el,
amikor a néppel együtt tévelyegtem,²⁴⁹ [(...)
és nem] vétkeim szerint (6) ítélkeztél fölöttem,
és nem hagytál meg hajlamom gyalázatos vágyaiban.

Életem kimentetted a gödörből,
a veremből (7) az oroszlánok közül,²⁵⁰
amelyeket a vétkeseknek szántak,
a nőstényoroszlánok közül,
amelyek a hatalmasok csontját széttörik,²⁵¹
és a vitézek vérét isszák.

Engem is oda tettél,
(8) időleges helyemre,²⁵²
ahová sok halászt,²⁵³
akik elterítik a víz színén a hálót,²⁵⁴
és a romlottság fiaira vadásznak.²⁵⁵

²⁴⁹ Szó szerint: „tartózkodtam”.

²⁵⁰ Vö. Dán. 6,17 skk. Az „oroszlán” és „nőstényoroszlán” itt metaforikus értelemben.

²⁵¹ Vö. Jes. 38,13.

²⁵² Ti. „bolyongás” / időleges tartózkodás. (Mert végleges helye Isten szövetségében van, a közösségben.)

²⁵³ Metaforikus értelemben. Nincs teljes előzménye a Bibliában. Esetleg: Jer. 16,16 (ott JHVH szavára a halász és a vadász összegyűjtik Izráel fiait a szétszóratásban, hogy JHVH majd számon kérje rajtuk bűneiket, és visszavigye őket földjükre). – Ellenben az Újszövetségben közel áll hozzá két halász: Simon / Péter és András kiválasztása apostollá, lásd Máté ev. 4,18-22 stb., és vö. Jézus szavaival: „Kövessetek engem, és én emberek halászaivá teszlek titeket.”

²⁵⁴ Vö. Jes. 19,8; illetve 16,16.

²⁵⁵ Értsd: hálójukkal kifogják őket.

És ott rávezettél²⁵⁶ engem (9) az ítéletre,²⁵⁷
és erőssé tetted szívemben az igazság titkát:
és azóta a szövetség azé, aki keresi.²⁵⁸

Bezártad a száját az oroszlánoknak,
melyeknek (10) fogai, mint a kard,
és állkapcsuk²⁵⁹ éles, mint a tör,²⁶⁰
sárkányok mérge²⁶¹ minden törekvésük;
prédára lestek,
de nem (11) tátották fel ellenem a szájukat,²⁶²
mert Te, Istenem, oltalom voltál²⁶³ számomra
az ember fiaival szemben,
és Tanodat is elrejtetted [énbennem],
addig az időig, amíg (12) szabadításod
meg nem nyilvánul²⁶⁴ előttem.

Amikor bajban volt a lelkem,
nem hagytál el engemet;
kiáltottam,
lelkem keserűségében,
és Te meghallgattál,
(13) és perbe vontad bánatom,
elmulasztottad sóhajtozásom,²⁶⁵
és a meggyötört testet kimentetted
a nőstényoroszlánok lakóhelyéről –

²⁵⁶ Betű szerint: „alapoztál”.

²⁵⁷ Vö. Jes. 28,26.

²⁵⁸ Értsd: ezután bárki, ha keresi, megtalálhatja Isten szövetségét. A beszélő – a közösség alapítója / vezetője / tagja – önmagát tekinti a szövetség letéteményesének.

²⁵⁹ Ti. a metszőfogaik. – A „fog” – „állkapocs” szó-párhoz lásd Zsolt. 58,7.

²⁶⁰ Vö. Joél 1,6; Zsolt. 57,5.

²⁶¹ Vö. Deut. 32,33; Zsolt. 58,5.

²⁶² Vö. Thr. 2,14; 3,46.

²⁶³ Szó szerint: „elrejtettél”. Vö. Zsolt. 17,8; 31,21 stb.

²⁶⁴ Szó szerint: „feltárul”. Vö. Jes. 56,1.

²⁶⁵ Vö. Jes. 35,10.

azok már kardként fenték nyelvüket.²⁶⁶

(14) És Te, Istenem:

összezártad a fogaikat,²⁶⁷

nehogy a meggyötört és megalázott lélekbe marjanak;
nyelvüket visszaparancsoltad,

(15) mint kardot a hüvelyébe,²⁶⁸

anélkül, hogy szolgád testét érintették volna.

Azért, hogy az ember fiai előtt

bennem mutasd meg hatalmadat,

csodákat tettél (16) a szegénnyel:

tisztító próba alá állítottad,

mint aranyat a tűz művében,

és mint az ezüstöt,

melyet ötvös téglében olvasztanak,²⁶⁹

hogy megtisztítsák, hétszeresen.²⁷⁰

(17) És rám törtek a népek gonoszai,

kínzásaikkal,

és egész napon át szorongatták a lelkem.

(18) De Te, Istenem:

a vihart szélcsönddé változtattad,²⁷¹

és a szegény²⁷² lelkét megmentetted,

[mint madarat a kelepceből,

és mint] prédát az oroszlánok (19) erejétől.²⁷³

²⁶⁶ Vö. Zsolt. 64,4.

²⁶⁷ A kéziratban eredetileg a „nyelvüket” szó állt, ezt átvitották.

²⁶⁸ Vö. Jer. 47,6.

²⁶⁹ Vö. Jes. 27,21; Mal. 3,3; Prov. 17,3; 27,21.

²⁷⁰ Vö. Zsolt. 12,7.

²⁷¹ Vö. Zsolt. 107,29.

²⁷² Értsd: a közösség tagja(i).

²⁷³ Vö. Ámosz 3,12. – A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

(20) Áldott vagy,²⁷⁵ Uram:
mert nem hagytad el az árvát,
és nem vetetted meg a nyomorultat.
Mert a hatalmad [nem lehet kifürkészni],
és dicsőségednek (21) nincs mércéje.
Csodálatos hősök, akik téged szolgálnak.²⁷⁶
És az alázatosakkal,²⁷⁷
ha rogyadozik a lábuk,
ugyanolyan vagy,
mint azokkal, akik készek kiállni²⁷⁸ (22) az igazságért:
azért, hogy együtt vezesd fel a tömegből
a kegyelem összes szegényeit.²⁷⁹

És én magam:
lettem [...] perlekedés (23) és vizsoly²⁸⁰ barátaim számára;
irigység és harag azoknak,
akik beléptek szövetségembe;
zúgolódás²⁸¹ és szidalom mindenkinek,
akik társultak hozzám.

²⁷⁴ Elképzelhető, hogy ez a hosszú szöveg több önálló zsoltárt foglal magába, de – talán töredékessége miatt – sem a megszokott bevezető formula, sem a kezdősor behúzása (új bekezdés) nem ismerhető fel benne; viszont szerkezete és gondolatmenete egységesnek látszik.

²⁷⁵ A kéziratban eredetileg a „Magasztallak” szó állt, ez – a betűk alá és fölé írt pontokkal – ki van törölve, és a javítást egy másik kéz a sor fölé írta.

²⁷⁶ Értsd: az angyalok. Vö. Zsolt. 103,21.

²⁷⁷ Ti. a közösség tagjaival.

²⁷⁸ Szó szerint: „sietnek”.

²⁷⁹ Értsd: a közösség tagjait.

²⁸⁰ Vö. Jer. 15,10.

²⁸¹ Vö. Ex. 16,7 skk.; Deut. 1,27; Zsolt. 106,25 stb.

És azok, akik a kenyeremet ették,²⁸²
mind (24) ellenem emelték a sarkukat,²⁸³
és bűnös ajakkal rágalmaztak,
akik az én körömhöz kapcsolódtak;
és a testületem emberei lázongtak,
(25) mindenfelé zavart keltettek,
és a titokról, melyet reám bízál,²⁸⁴
rágalmakat terjesztettek²⁸⁵ a romlottság fiai között.

De te, azért, hogy bennem megmutasd nagyságodat,
és az ő vétkeik (26) miatt,
elrejtetted a tudás forrását
és az igazság alapzatát.

Azok pedig szívük pusztulását határozták.²⁸⁶
Beliál szándékai szerint
kinyújtották²⁸⁷ hazug nyelv(ük)et,²⁸⁸
(27) melyről mindig sárkányok²⁸⁹ mérge²⁹⁰ fröccsen,
és mint a porban tekergőző (kígyók),²⁹¹
mérget lövelltek,
vipera²⁹²k mérget, (28) mely ellen nincs ráolvasás.

Ebből kízó fájdalom²⁹³ támadt szolgád bensőjében,
és fájdalmas szenvedés,²⁹⁴

²⁸² Vö. Zsolt. 41,10.

²⁸³ Értsd: orvul ellenem támadtak (ti. hátrafelé rúgtak belém). – A kifejezéshez lásd az Újszövetségben János ev. 13,18.

²⁸⁴ Szó szerint: „elrejtettél bennem”.

²⁸⁵ Vö. Jer. 6,28; 9,3.

²⁸⁶ Szó szerint: „gondolták” / „tervezték”.

²⁸⁷ Szó szerint: „megnyitották”.

²⁸⁸ Vö. Zsolt. 109,2; Prov. 11,13.

²⁸⁹ Héberül: *tanninim*.

²⁹⁰ Vö. Deut. 32,33.

²⁹¹ Vö. Deut. 32,24.

²⁹² Vö. Jes. 47,9 stb.; Zsolt. 58,6.

²⁹³ Vö. Jes. 17,11; Jer. 15,18.

²⁹⁴ Vö. Lev. 13,51.

mely megtöri a szellemet,
és elapasztja (29) az erőt:²⁹⁵
nem tudott a helyén megmaradni.

Szorítóba kergettek,²⁹⁶
nem volt menekülés,
és nem volt [...];
és hangosan verték, (30) ellenem hangolva, a lantjukat,²⁹⁷
és (vele) együtt elégedetlenségük húrjait,²⁹⁸
a pusztítást és pusztulást.²⁹⁹
Remegő indulatok³⁰⁰ [fogtak el],
és fájdalmak, mint vajúdó nő (31) fájásai,
és nyugtalanná tett a szívem.
Homály borult rám,
és nyelvem ínyemhez tapadt.³⁰¹ [...]
Szívük és indulatuk (32) nekem keserűséget jelentett.
Arcom fényessége³⁰² sötétre váltott,
és méltóságom³⁰³ átfordult szürkességbe.³⁰⁴

És Te, Istenem:
(33) tág teret³⁰⁵ nyitottál a szívemben.
De azok ismét kezdték a gyötrést,
beburkoltak a halál árnyékába.³⁰⁶
És én ettem a kín kenyerét,

²⁹⁵ Vö. Thr. 1,14.

²⁹⁶ Vö. Thr. 1,3.

²⁹⁷ Szó szerint: „az én perem / ellenem (folyó) per lantját”. Értsd: ellenségesen. – A „lant” héberül: *kinnor*.

²⁹⁸ Héberül: *neginot*.

²⁹⁹ Vö. Cef. 115; Jób 30,3; 38,27.

³⁰⁰ Zsolt. 119,53.

³⁰¹ Vö. Ez. 3,26; Zsolt. 137,6; Thr. 4,4.

³⁰² Vö. Zsolt. 90,8.

³⁰³ Vagy: „ragyogásom”.

³⁰⁴ Dán. 10,8.

³⁰⁵ Héberül: *merháv*; értsd: türelmet. Vö. Zsolt. 18,20; 31,10.

³⁰⁶ Héberül: *calmávet*; lásd Zsolt. 44,20.

(34) és italom könnyek voltak,
 vég nélkül;³⁰⁷
 szemem a bánatban elhomályosult,³⁰⁸
 és lelkem keserűségben³⁰⁹ volt (minden) nap.³¹⁰
 Körülfogott a félelem és (35) a kín;
 és szégyen az arc(om)on.
 Kenyerem peres ellenfelemmé vált,
 és italom vádlóvá.
 Tagjaimba befészkelte magát (36) (a vágy),
 hogy megbotojjon a szellem
 és elapadjon az erő,³¹¹
 a bűn titkai³¹² szerint,
 melyek vétkes módon megmásítják Isten műveit.

Mert megkötöztek (37) kötelekkel,
 nem lehet feloldani őket,
 és láncokkal,
 nem lehet letörni őket;
 és (bezártak) erős fal (mögé),
 vas retesszel, és [érc] kapukkal;³¹³
 (38) börtönöm mélyen van, mint a vízmélységek,³¹⁴
 nem lehet [...],
 lelkem körülvelték Beliál (39) patakjai [...]
 [...]

³⁰⁷ Vö. Zsolt. 80,6; 102,10.

³⁰⁸ Vö. Zsolt. 6,8; a továbbiakhoz is: Zsolt. 31,10 skk.

³⁰⁹ Héberül többes számban.

³¹⁰ Vö. Jób 3,5 (!).

³¹¹ Vö. Zsolt. 71,9.

³¹² A kifejezés közeli párhuzamai az Újszövetségben, lásd Pál, II. levél a thesszalonikaiakhoz 2,7.

³¹³ Vö. Zsolt. 107,16.

³¹⁴ Vö. Jón. 2,7.

[...]

(VI, 3)³¹⁵ és mérhetetlen pusztulás, [...]
és megsemmisülés [...]

(4) Fülem megnyitottad az intelmeire
azoknak, akik jogosan feddenek meg.
[Megmentettél] (5) a hitványság gyülekezetétől,
az erőszak testületétől,
és bevittél [szentjeid] tanácsába.³¹⁶ [...]
És megtudtam, hogy van reménysége
azoknak, akik megtérnek a bűnből,³¹⁷
és elhagyják vétkeiket,
[...]
hogy a Te szívednek (kedves) (7) úton járjanak,
romlottság nélkül.

Vigasztalást találtam a tömeg³¹⁸ zúgására,
és a királyságok morajlására,³¹⁹
amikor összegyűlnek.³²⁰
Mert (jól) tudom,
hogy (8) némelyeket³²¹ fölemelsz majd
(mint) túlélőket népedben,
és maradékot örökrészedben.³²²
és tisztává teszed őket:
megszabadulnak vétkeiktől,
és minden (9) tettük a Te igazságodra alapozódik.
Irgalmasan ítéled meg őket,

³¹⁵ Ha ezt a terjedelmes zsoltárt ketté akarnánk vágni, az új zsoltár-szöveg kezdetét leginkább itt, valahol az V. és VI. hasáb közötti töredékes részben kereshetnénk.

³¹⁶ Értsd: a közösségbe.

³¹⁷ Vö. Jes. 59,20.

³¹⁸ Szó szerint: „nép”.

³¹⁹ Vö. Jes. 13,4.

³²⁰ Vö. Ez. 32,3. – Értsd: nem érintik őt többé sem a tömeg, sem a királyságok eseményei.

³²¹ Vagy: „keveseket”; másképpen: „kevés (idő múlva)”.

³²² Vö. (a következőkhöz is) Mikha 7,18 sk.

végtelen kegyelemmel,
a megbocsátás teljességében.
És megtanítod őket szájad (szavaira),
és igazságod egyenes voltára:
(10) azért, hogy tanácsodban
(állandó helyükre) állítsd őket.³²³

Dicsőségedért,
és a magad kedvére cselekedtél.³²⁴
azért, hogy nagygyá tedd a Tant és az igazságot,
s hogy [...] (11) testületed tagjait az ember fiai között;
azért, hogy elsorolják csodáidat minden nemzedéknek,
örökké,
és hogy hatalmas tetteiden elmélkedjenek,
(12) szünet³²⁵ nélkül.
És minden (idegen) nép megismeri majd igazságodat,
és minden nemzet a dicsőségedet.

Mert elhozod [...] és dicsőségedet
(13) testületed minden tagjának,
és azoknak, akiknek egy a sorsa
az (Isten) színe (előtt álló) angyalokkal.³²⁶
És szent[jeidnek]³²⁷ nincsen közvetítő tolmácsolója,³²⁸ [...] ³²⁹
(14) [...] dicsőséged szavára ők maguk válaszolnak.
És előkelőid³³⁰ (ott) lesznek az örök sorsban.³³¹

³²³ Szó szerint: „rögzítsd őket”.

³²⁴ Vö. Jes. 48,11.

³²⁵ Héberül: *šabbát*; szó szerint: „abbahagyás” / „nyugalom”.

³²⁶ Ti. a legfőbb angyalokkal. Vö. Jes. 63,9; Ez. 30,9.

³²⁷ Ti. a közösség tagjainak.

³²⁸ Héberül: *mēlic bēnajim*; lásd Gen. 42,23; I. Sám. 17,4.

³²⁹ Értsd: Istennel közvetlenül érintkeznek. Vö. Ez. 9,11.

³³⁰ Értsd: a közösség tagjai. Vö. Dán. 10,13 stb. (angyalokról), illetve Ezra 8,29 stb. (papi személyekről).

³³¹ Vö. Jes. 27,6.

[...] (15) A sarj, mint [a mezei] virág,³³²
 (kihajt), (mind)örökre,³³³
 és a vesszőből örök fa³³⁴ lombozatát neveli:³³⁵
 (jótékony) árnyékot borít az egész világra,³³⁶
 ágai a felhőklig,
 (16) [...] gyökerei a vízmélységekig [érnek],
 és tövét az Éden minden folyama³³⁷ [táplálja].³³⁸
 (17) És ez³³⁹ lesz [...] a világ fölött, vég nélkül,
 és egész a Seolig [...]

Ez lesz a fény forrása,³⁴⁰
 örök (18) forrás, nem apad el.
 Fényes lángjaiban ellobban minden [...],
 lobogó tűz lesz, minden vétkes (19) ember ellen,
 a megsemmisülésig.

Akik az én bizonyosságomhoz kapcsolódnak,
 eltévelyedtek³⁴¹ [...] az igazság szolgálata (helyett),³⁴²
 (20) bár te, Isten, meghagytad nekik,
 hogy hagyják el útjaikat
 [a szentség] útja (kedvéért),³⁴³
 és ezen járjanak –
 körülmetéletlen, és tisztátalan, és erőszakoskodó

³³² Vö. Jes. 40,6 (ott ellentétes értelemben); Zsolt. 103,15.

³³³ Vö. Jes. 11,1.

³³⁴ Szó szerint: „növény”. Értsd: a közösség.

³³⁵ Vö. Jes. 60,21 sk.

³³⁶ Ti. az árnyék védelem. Vö. Zsolt. 36,8 stb.

³³⁷ Lásd Gen. 2,10-14.

³³⁸ A fa-képhez lásd Ez. 31,3 skk. (a kifejezések egy része is onnan).

³³⁹ Ti. a „fa”; értsd: Isten intelmei.

³⁴⁰ Vö. Zsolt. 36,10.

³⁴¹ Szó szerint: „félrevezették őket”.

³⁴² Szó szerint: „szolgálatában”.

³⁴³ Vö. Jes. 48,17.

(21) erre nem térhet rá.³⁴⁴

Ők azonban a Te szívednek (kedves) úttól
(távol) botorkáltak,
és romlottságban [...],
és szívükben Beliál (22) tanácsai,
[...] romlottság terve:
vétekben forgolódnak.

És én magam:

lettem mint hajós a viharos tengeren, (23) a hajón:
feltornyosultak ellenem hullámai,
és minden tajtékja,
a forgószeél, mely nem csillapodik,
hogy nyugalmat találna a lélek,
és nincs (24) ösvény a víz színén,
nincs egyenes út.³⁴⁵
És a vízmélységek morajlottak,
én nyögtem,
és lelkeim szinte már a halál kapuihoz érkezett.³⁴⁶

De ez történt velem:

(25) mint aki bemegy az ostromlott³⁴⁷ városba,³⁴⁸
és meghúzódik egy magas fal mögött,³⁴⁹
s végül³⁵⁰ megmenekül.

A Te igazságodnak örvendek, Istenem.³⁵¹

Mert Te (26) a kősziklán raksz alapzatot,³⁵²

³⁴⁴ Vö. Jes. 35,8; 52,1.

³⁴⁵ Vö. Jes. 43,16.

³⁴⁶ Vö. Zsolt. 107,18.

³⁴⁷ Vagy: „erődített”.

³⁴⁸ Vö. Zsolt. 31,22.

³⁴⁹ Vö. Jes. 31,13.

³⁵⁰ Betű szerint: „amíg”.

³⁵¹ Ti. ez volt számára a „magas fal”, amely „mögött” megmenekült.

³⁵² Hasonló kifejezés az Újszövetségben: Máté ev. 16,8 (Péterről); Lukács ev. 6,48 (parabolában).

és a gerenda kellő³⁵³ méretű,
és megfelelő a szilárdsága,³⁵⁴
megtartja a próbált köveket,³⁵⁵
azért, hogy az épülő fal (27) erős legyen,
ne rogyganyjon meg,
s akik oda belépnek,
biztonságban legyenek mind.³⁵⁶

Mert idegen nem jut be kapuin,³⁵⁷
az ajtók: pajzs,
rajtuk át nincs (28) bemenetel,
és erős záruk,
nem lehet feltörni őket.
Sereg nem jut be oda hadi eszközeivel,³⁵⁸
még ha épek is a romlottság (29) hadi kardjai.

De Isten kardja³⁵⁹ odasiet majd akkor,
az ítélet idején,
és felsorakozik minden igaz fia,³⁶⁰
hogy [végezzenek] a romlottság (30) fiaival:
és a vétkesek közül nem marad meg senki.
És a vitéz³⁶¹ kifeszíti az íját,³⁶²
és megnyitja az ostrom(gyűrű)t;
[...] (31) szélesre tárja, sarkig,³⁶³
és az örökkévalóság kapuit,

³⁵³ Szó szerint: „törvény szerinti” / „szabályos”.

³⁵⁴ Szó szerint: „súly”.

³⁵⁵ Vö. Jes. 28,16.

³⁵⁶ Szó szerint: „ne rendüljenek meg”.

³⁵⁷ Vö. Jes. 26,1-4.

³⁵⁸ Ti. fegyverekkel.

³⁵⁹ Vö. Jes. 34,5 stb.

³⁶⁰ Vö. Jes. 38,19 stb.

³⁶¹ Ti. Isten. Vö. Jes. 42,13 (ott hasonlatként).

³⁶² Vö. Zekh. 9,13.

³⁶³ Szó szerint: „nincs vég(e)” / „végtelenül”. (A töredékes helyen a hiányzó szó nyilván „kapu” vagy hasonló.)

és kiviszi a hadi szerszámokat,³⁶⁴
hogy ők³⁶⁵ legyenek túlerőben,
az egyik szélről³⁶⁶ a másik szélig.

(32) És nincs menekvés a vétkes hajlamoknak,³⁶⁷
letiporják őket, kivesznek,
és nem lesz maradék, sem remény,
a sokaság miatt [...]

(33) És a háború vitézei közül nem menekül meg senki.
Mert a Legfelsőbb Isten [...]

És akik a porban fekszenek,³⁶⁸
(azok is) a hadijelvényt emelik;³⁶⁹
és zászlót tart a féreg a tetemek(ből)³⁷⁰

(35) az idegenek³⁷¹ elleni ütközetben.

Aki a tolongó tömeget³⁷² vezeti,
az erődbe nem juthat be. [...]

(36) [...] vakolat,³⁷³
és mint a gerenda³⁷⁴ [...]

[...]

(VII, 1)³⁷⁵ És én magam:

³⁶⁴ Ti. megkezdődik a végső ütközet.

³⁶⁵ Ti. a közösség tagjai.

³⁶⁶ Ti. az arcvonal szélétől / a szárnytól.

³⁶⁷ Ti. „az idegenek” / „a vakmerők”; értsd: a közösség ellenfelei számára.

³⁶⁸ Ti. az elesettek. Vö. Jes. 26,19; Jób 7,21 stb.

³⁶⁹ Értsd: a közösség tagjai annyira elszántak a küzdelemre, hogy a végső ütközetben még a halottaik is részt vesznek társaik harcában: tartják a hadijelvényeket, zászlókat. Nem feltámadnak: éppen hogy mint halottak (!).

³⁷⁰ Vö. Jes. 41,14; 66,24; Zsolt. 22,7; Jób 25,6.

³⁷¹ Vagy: „vakmerők” / „kevélyek”. Értsd: a közösség ellenfelei. Vö. Zsolt. 19,14; 119,21; Prov. 21,24.

³⁷² Vö. Jes. 28,15 és 18.

³⁷³ Vö. Ez. 13,10 skk.

³⁷⁴ Vö. Hab. 2,11.

³⁷⁵ Az itt következő szakasz, a VII. hasáb 1-5. sora, talán önálló zsoltár, de a bevezető formulának a VI. és VII. hasáb közötti töredékes részben nincs nyoma.

elnémultam [...],
 (2) [(...) és] kar(om) kifordult ízületéből,³⁷⁶
 lábam ingoványba süppedt,³⁷⁷
 szemem leragadt, mert látta (3) a romlottságot,³⁷⁸
 fülem, mert hallott a véres bűnökről,
 szívem elcsüggedt az ártó terv miatt,
 mert pusztító szándékukban Belial (4) mutatkozik,
 alkatom egész alapzata megroppant,
 csontjaim elmozdultak,³⁷⁹
 bensőm hánykolódott, mint hajó a dúló (5) viharban,
 szívem zavarttá vált, végzetesen,
 forgószél ragadott el:
 gyilkos vétkük miatt.

11

(VII, 6–25)

(6)³⁸⁰ Magasztallak, Uram:
 mert a Te erőd volt a támaszom,
 és kiárasztottad rám (7) szent szellemed,
 hogy ne inogjak meg.

Szilárddá tettél
 a romlottság háborúival szemben:
 semmiféle fenyegetésük
 gyávaságból
 nem fordít el (8) szövetségedtől;
 olyanná tettél, mint az erős torony,³⁸¹
 mint a magas fal;³⁸²

³⁷⁶ Vö. Jób 31,22.

³⁷⁷ Vö. Jer. 38,22.

³⁷⁸ Ehhez és a következő két sorhoz lásd Jes. 6,10; 32,3; 33,15.

³⁷⁹ Vö. Zsolt. 22,15.

³⁸⁰ A kéziratban a sor elején üres hely.

³⁸¹ Vö. Zsolt. 61,4.

³⁸² Vö. Prov. 18,11.

építményem³⁸³ (9) kősziklára állítottad,
alapzatom örök alapok,
falaim kipróbált falak,
nem rendülnek meg.

(10) És Te, Istenem:
lombok között³⁸⁴ helyeztél el engem,³⁸⁵
a szent tanácsban.³⁸⁶
be[vezettél szó]vetségedbe,
és nyelvem, mint a tanítványaid,³⁸⁷
(11) és nincs (rajta) szó³⁸⁸ a romlottság szelleméhez,
és nincs a nyelv(en) válasz
a bűn fiainak:
mert a hazug (12) ajkak megnémulnak.

Mert mindenkit, aki gonosz hozzám,
Te ítélet alá állítasz
elvetemültsége miatt:
azért, hogy általam tegyél megkülönböztetést
igaz és elvetemült között.³⁸⁹
(13) Mert ismered a tett minden célját,
és megvizsgálod a nyelv választát.
És irányítottad szívemet
(14) tanításod³⁹⁰ és igazságod szerint,
az igaz ösvényekre vezetted lépteimet,
hogy a színed előtt járjak,
[az élő]k (15) tartományában,³⁹¹

³⁸³ Metaforikus értelemben.

³⁸⁴ Vö. Zsolt. 104,12.

³⁸⁵ A kéziratban: „őt”.

³⁸⁶ Értsd: a közösségbe.

³⁸⁷ Vö. Jes. 50,4.

³⁸⁸ Szó szerint: „száj”.

³⁸⁹ Vö. Mal. 3,18.

³⁹⁰ Héberül többes számban.

³⁹¹ Vö. Zsolt. 116,9.

a dicsőség, és élet,³⁹² és béke ösvényein,
melyeknek nincsen [vége],
és nem szűnnek meg soha.

(16) És Te ismered szolgád szándékát.
Mert nem [vagyon és nyerészkedés] miatt
emeltem [a szarvam magas]ra,³⁹³
(17) és nem az erőben kerestem menekvést,
és nincsen testi³⁹⁴ segítségem sem;
az igazságos tettek sem (számítanak),
a vét[kekből] nem menekítenek meg,
(18) [ha] nincs bűnbocsánat.

És én magam:
támaszt végtelen kegyelmedben kerestem,
és irgalmad bőségében bíztam:
azért, hogy a szabadítás megóvja a palántát,
és a hajtás (19) növekedjék,
és a sarj nagygyá nőjön,
és ereje megszilárduljon –
mert igazságosságodban a helyemre állítottál,
(20) szövetségedben,
és a te igazságodra támaszkodom.

És Te [...] engem tettél meg atyjául a kegyelem fiainak,
(21) és gondviselőjéül a csoda embereinek.³⁹⁵
Ők feltátották szájukat, mint a szopósgyermek,
és mint a játszadozó gyermek gondozója (22) ölében.

És magasra emelted a szarvam azok ellen,
akik megvetettek engem,
és szétszóródott a maradéka azoknak,

³⁹² A kéziratban utólag törölve.

³⁹³ Értsd: küzdöttem (?). – Más kiegészítés szerint: „emeltem fel szí[vemet]”;
értsd: vágyódtam (?). A megmaradt héber szövegben azonban nem a „*Sursum*
corda” (Thr. 3,41) szavai, illetve betűi olvashatók.

³⁹⁴ Szó szerint: „hús”; értsd: emberi.

³⁹⁵ Vö. Zekh. 3,8.

akik harcoltak ellenem,
és akik pereskedtek (23) velem,
mint pelyva a szélben;
de az én hatalmam [...].
Istenem, megsegítetted a lelkem,
és magasra emelted (24) a szarvam.

És megjelenek hétszeres fényben,³⁹⁶
fényben, amelyet Te rendeltél, saját dicsőséged végett,³⁹⁷
(25) mert számomra Te az örök világosság³⁹⁸ vagy,³⁹⁹
és lábamat az egyenes (út)ra irányítod, örökre.

12

(VII, 26–33)

(26)⁴⁰⁰ Ma[gasztallak, Uram],
mert megadtad, hogy megértsem igazságodat,
(27) és beavattál⁴⁰¹ csodálatos titkaidba,
és kegyelemmel (voltál) a [bűnös] ember,
végtelen irgalommal a tévelygő szív⁴⁰² iránt.

(28) Ki ér föl veled, Uram,
az isteni lények⁴⁰³ közül?⁴⁰⁴
Mi hasonlít a Te igazságodhoz?
ki bizonyul igaznak
a színed előtt, megítélésekor?⁴⁰⁵

³⁹⁶ Vö. Jes. 30,26.

³⁹⁷ Vö. Jes. 43,7.

³⁹⁸ Vö. Jes. 60,19-20.

³⁹⁹ Vö. Zsolt. 97,11.

⁴⁰⁰ A kéziratban a sor elején üres hely.

⁴⁰¹ Szó szerint: „tudattad velem”.

⁴⁰² Vö. Prov. 12,8.

⁴⁰³ Héberül: 'élim, „istenek”.

⁴⁰⁴ Vö. Ex. 15,11.

⁴⁰⁵ Vö. Zsolt. 143,2; Jób 4,17; 9,2 stb.

Nincs, (29) aki válaszolni tudna,⁴⁰⁶
ha kérdőre vonod.
Minden gőg⁴⁰⁷ semmi,⁴⁰⁸
és nem állhat meg senki haragod ellenében.

De az igazságod fiait
(30) bűnbocsánatban mind magad elé engeded:⁴⁰⁹
azért, hogy nagy jóságodban
megtisztítsad őket vétkeikből,
és kegyelmed teljességében⁴¹⁰
(31) a színed elé állítsad őket,
örökre, örökre.

Mert Te örök Isten⁴¹¹ vagy,
és a te minden utad szilárd,⁴¹²
mindig, (32) örökké,⁴¹³
és nincs (semmi) tekívéled.

És mi az ember?
Üresség, csupa hitványság.⁴¹⁴
Hogyan foghatná fel
hatalmas műveit (33) csodádnak?⁴¹⁵

⁴⁰⁶ Vö. Jób 13,22.

⁴⁰⁷ Vagy: „büszkeség”, „kevélység” stb. (héberül: *cevi*). – A kéziratban utólag a sor fölé írva.

⁴⁰⁸ Szó szerint: „szél”.

⁴⁰⁹ Szó szerint: „beviszed”. – A kéziratban utólag a sor fölé írva.

⁴¹⁰ Szó szerint: „áradatában”.

⁴¹¹ Vö. Gen. 21,33.

⁴¹² Vö. Prov. 4,26.

⁴¹³ Héberül: *le-nécali necáhim*. Vö. Jes. 34,10.

⁴¹⁴ Szó szerint: „hitványság (*hevel*) ura”.

⁴¹⁵ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

(34) [Magasztal]lak, Uram:
mert nem a semmirevalók gyülekezetét
jelölted ki sorsomul,
és nem a színlelők körében
határoztad meg részemet.⁴¹⁶

(35) [...] És én magam:
kegyelmedhez és megbocsátásodhoz [vezettél],
és végtelen irgalmadban [...] minden ítékezésnél (36) [...] [...]

(VIII, 2) Igazságosságod szilárd, örökre,
mert nem [...]

(3) [...] ⁴¹⁷

(4) Magasztallak, Uram:
mert a szárazban
patakok forrása mellé helyeztél,⁴¹⁸
és a kopár mezőn⁴¹⁹
vizek eredőjéhez.⁴²⁰

És a [...] kertet (5) (ez) öntözi.⁴²¹
A palántákat Te ül[tetted el]:

⁴¹⁶ Vagy: „törvényem”.

⁴¹⁷ A kéziratban egy vagy két szó hiányzik, és utána a sor végéig üres hely.

⁴¹⁸ Vö. Jes. 44,3.

⁴¹⁹ Vö. Jes. 41,18.

⁴²⁰ Vö. Jes. 35,7; 49,10.

⁴²¹ Szó szerint: „itatja”.

boróka és fenyő,
és velük együtt cédrus⁴²² is, dicsőséged végett.⁴²³

Az élet (6) fái⁴²⁴ a titkos forrásnál
elrejtőznek a víz menti fák⁴²⁵ között.

És palántáik kisarjadnak,
örök ültetvény gyanánt,
(7) gyökereik megerednek,⁴²⁶
előbb, mint kisarjadnának,
és a gyökerek lenyúlnak a víz ágyához,

és eléri az élet vizét,
(8) és ez lesz örök forrásuk.⁴²⁷
És mindig is erdei [vadak]⁴²⁸ legelnek majd fölöttük,
és tövükön tapos, akinek arra visz az (9) útja,
és lombozatuk a szárnyas madaraké.

És minden más fa irigy lesz rájuk,⁴²⁹
a víz miatt,
mert azoknak kihajtanak a sarjaik,⁴³⁰
(10) de a vízágyig nem ér el a gyökér.

A szent sarj azonban kivirágzik,⁴³¹
az igazság növénye lesz,
rejtve marad, nem (11) tudnak róla,
és titkának pecsétjét nem ismeri senki.

⁴²² Vö. Jes. 41,19; 60,13 stb.

⁴²³ (Trito-)Jesája szövegében a nemes fák, „JHVH ültetvénye” (Jes. 60–61) a megváltás korának szentélyét ékesítik majd. – A „palánta”, „sarj”, „fa” stb.: a közösség. – A szakasz irodalmi muntája alkalmasint Ez. 31.

⁴²⁴ Lásd Gen. 2,9 stb.; illetve Prov. 3,18 stb. – Értsd: a közösség tagjai.

⁴²⁵ Vö. Ez. 31,14.

⁴²⁶ Vö. Jes. 27,6; Zsolt. 80,10.

⁴²⁷ Vö. Zsolt. 36,10.

⁴²⁸ Vö. Jes. 56,9.

⁴²⁹ Szó szerint: „fölé magaslik”.

⁴³⁰ Vö. Ez. 31,14.

⁴³¹ A héber szó alakjához (*mafriali*) és jelentéséhez (tárgyatlan) lásd Zsolt. 92,14 stb.

És Te, [Is]ten, oltalmazod⁴³² gyümölcsét,
 a hatalmas erejűek⁴³³ titkával,⁴³⁴
 (12) és a szent szellemekkel,⁴³⁵
 és a tűz villogó⁴³⁶ lángjával,⁴³⁷
 nehogy eljusson [akárki]⁴³⁸ az élet forrásához,
 és a szent vizet⁴³⁹ igya,
 (13) együtt az örök fákkal,⁴⁴⁰
 nehogy gyümölcsét nevelje,
 együtt a felhők⁴⁴¹ [palántájá]val.⁴⁴²

Mert látja, de nem ismeri fel,
 (14) és észleli, de nem hisz az élet forrásában,
 s netán az örök [gyümölcs]re emeli ke[zét].

És én magam:
 el[so]dortak az áradó folyók,
 (15) és rám öntötték hordalékukat.⁴⁴³

(16) És Te, Istenem:
 mint korai záport,⁴⁴⁴ az én számra helyezted az esőt,⁴⁴⁵

⁴³² Vö. Jób 1,10.

⁴³³ Értsd: az angyalokkal. Vö. Zsolt. 103,20.

⁴³⁴ Az angyalok titkához lásd Hen. 65,6.

⁴³⁵ Értsd: az angyalokkal.

⁴³⁶ Ti. villog, mint az Éden-kert elé állított lángpallos, lásd Gen. 3,24.

⁴³⁷ Vö. Zsolt. 104,4.

⁴³⁸ Ti. bárki más / illetéktelen / idegen.

⁴³⁹ Vö. Num. 5,17 (más, rituális értelemben).

⁴⁴⁰ Vagy szó szerint: „az örökkévalóság fáival”.

⁴⁴¹ Értsd: az ég. Vö. Jób 37,18 stb.

⁴⁴² Értsd: a méltatlant Isten oltalma távol tartja a „szent sarj”-tól. A közönségre vonatkozik.

⁴⁴³ Vö. Jes. 57,20. – A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁴⁴⁴ Héberül: *jore*, lásd Deut. 11,14; Jer. 5,24 stb.; tulajdonképpen az őszi eső (október–december) (metaforikus értelemben).

⁴⁴⁵ Héberül: *gešem* (metaforikus értelemben). – Vö. Hós. 6,3; Joél 2,23. – Értsd: Isten a szájába adta a tanítását, minden lehetséges módon. A szövegbe rejtett

minden [szomjazónak],
és az élő víz forrását, mely nem csal meg:⁴⁴⁶
megnyitván (17) az eget,⁴⁴⁷ nem apad el,⁴⁴⁸
de felduzzad, folyóvá lesz,⁴⁴⁹
kiárad a vizek [partjai] fölött,⁴⁵⁰
és lesz tengerré,
nem lehet kifür[készni];
(18) hirtelen fakad fel,⁴⁵¹
rejtett helyeken, titokban,
[mint forrás, mint bővizű folyó],⁴⁵²
és lesz [...] minden fa számára],⁴⁵³
(19) (akár) zöld, akár száraz;⁴⁵⁴
örvény⁴⁵⁵ minden vadállat és ma[dár] számára:
[elmerülnek benne,
mint] ólomtömb a hatalmas vizekben;⁴⁵⁶
(20) [és lesz] tűz, és elszáradnak.
De a gyümölcs palántája
az örök [for]rás mellett
lesz a dicsőség Édene,⁴⁵⁷
és a gyümölcse [...].

---

utalást fölfedi Joél 2,23 szójátéka: a héber *more* mint 'tanító' („az igazságra tanító”) és mint '(őszi) eső' / 'zápor'.

⁴⁴⁶ Szó szerint: „nem hazudik”.

⁴⁴⁷ Vö. Deut. 28,12.

⁴⁴⁸ Vö. Jes. 58,11.

⁴⁴⁹ Vö. Jes. 30,28; Jer. 47,2 stb.

⁴⁵⁰ Vö. Jes. 8,7 stb.

⁴⁵¹ Vö. Prov. 18,4.

⁴⁵² Zsolt. 74,15 (de a kiegészítés csupán esetleges).

⁴⁵³ Talán: „[árvíz]” (?).

⁴⁵⁴ Vö. Ez. 21,3 (ott más szövegkörnyezetben).

⁴⁵⁵ Vö. Ex. 15,5. Vagy: „tengermély” (Zsolt. 68,23 stb.) / „víztömeg” (Jób 41,23) stb.

⁴⁵⁶ Vö. Ex. 15,10.

⁴⁵⁷ Értsd: Éden-kert, 'gyönyör kertje' / 'gyönyörű kert', lásd Gen. 2,8 skk. Az „Éden fáí”-hoz lásd Ez. 31,9 („Éden” ott „Isten kertje”) és 31,18.

(21) És Te az én kezemmel nyitottad meg számukra
a forrást és az árkokat,
azért, hogy biztos mérték szerint vezessék
[minden csatornájukat],
és (22) a Nap állása⁴⁵⁸ szerint
ültessék el fáikat:
hogy [a sarjából] a dicsőség gallyai⁴⁵⁹ legyenek.

Ha mozdítom⁴⁶⁰ a kezem,
hogy árkait (23) kitisztogassam,⁴⁶¹
gyökereik megerednek a kovakő sziklában⁴⁶² is,⁴⁶³
és törzsük [...] a földben,⁴⁶⁴
és megőrzik (24) a frissességet⁴⁶⁵
hőség évadján⁴⁶⁶ is.
És ha visszavonom a kezem,⁴⁶⁷
olyan lesz, mint bozót a száraz völgyben,⁴⁶⁸
és gyökérzete, mint vadfű a sós földön,⁴⁶⁹
és árkaiban (25) tövis és bogáncs nő,⁴⁷⁰
tüske és bojtörján⁴⁷¹ [...] a partok mentén,
és sorvad, mint vadszőlő bokrok,⁴⁷²

⁴⁵⁸ A héberben: *mišqelet* (*ha-šemeš*), '(a Nap) mércéje / mérő(ón)ja', „napóra”,
lásd II. Kir. 21,13; Jes. 28,17.

⁴⁵⁹ Vö. Ez. 17,6; 31,5 stb.

⁴⁶⁰ Szó szerint: „kinyújtom” / „fölemelem”, lásd Gen. 41,44 stb.

⁴⁶¹ Vö. Jes. 5,2.

⁴⁶² Vö. Deut. 8,15 stb.

⁴⁶³ Vö. Jes. 27,6.

⁴⁶⁴ Vö. Jes. 40,24.

⁴⁶⁵ Szó szerint: „a menedéket”; értsd: erejüket / erősségüket.

⁴⁶⁶ Vö. Jer. 17,8.

⁴⁶⁷ Vö. Zsolt. 74,11.

⁴⁶⁸ Vö. Jer. 48,6.

⁴⁶⁹ Vö. Cef. 2,9. – A „só” itt: sziksó.

⁴⁷⁰ Vö. Gen. 3,18.

⁴⁷¹ Vö. Jes. 5,6 stb.

⁴⁷² Vö. Jes. 5,2 és 4.

levelei (26) elfonnyadnak a hőségben,⁴⁷³
és (törzsének) nem nyílik meg a for[rás (...)]

[...] félelem és betegségek [...]
[...] (27) a szenvedésekben.

És olyan lettem, mint az elesett⁴⁷⁴ férfi,
[...]
nincs számomra menekvés,
mert egyre erősebb a szenvedésem,⁴⁷⁵
(28) egyre keservesebb,
szüntelen fájdalommal,
s nincs enyhülés.

[Lelkem elcsügged, háborog] ellenem,⁴⁷⁶
mint azoké, akik lementek a Seolba,⁴⁷⁷
szellemem (29) a holtak közé került,⁴⁷⁸
mert a gödörhöz jutott az é[letem],
lelkem alélt volt nappal és éjszaka,
(30) s nincs nyugalom.

És mint perzselő tűz szökött fel,⁴⁷⁹
[csontjaimba] berekesztve,⁴⁸⁰
napok során át emésztett a láng,
(31) elvette végleg az erőm,
és egyre sorvasztotta testem,
és görcsök törtek rám,
(32) és elalélt bennem a lélek, szinte megsemmisült,

⁴⁷³ Vö. Zsolt. 1,3 (ott ellentétes értelemben).

⁴⁷⁴ Vö. Zsolt. 37,25.

⁴⁷⁵ Szó szerint: „elburjánzott”; ehhez a jelentéshez lásd Hós. 10,4.

⁴⁷⁶ Vö. Zsolt. 42,6; 43,5.

⁴⁷⁷ Vö. Zsolt. 88,5ab (ott „Seol” helyett „kút”).

⁴⁷⁸ Vö. Zsolt. 88,6.

⁴⁷⁹ Ti. a szenvedés.

⁴⁸⁰ Vö. Jer. 20,9.

mert testemből kiveszett az erő,⁴⁸¹
és szívem elomlott, mint a víz,⁴⁸²
(33) és húsom meglágyult, mint a viasz,
és derekamban elapadt az erő,⁴⁸³
és karom kifordult ízületéből,
és kezem [nem tudtam] mozdítani,
(34) és lábam gúzs szorította,⁴⁸⁴
és térdem elgyöngült, mint a víz,⁴⁸⁵
és nem tudtam mozdulni sem,
és bár koppant a lábam,⁴⁸⁶ nem sikerült a lépés.

(35) [...] szájamban a nyelv,
melynek tőled való az ereje,
és amely nem szokott pihenni:
most nem volt (36) hangja,
[...]
hogya felélesztené a szellemét azoknak,
akik botladoznak,⁴⁸⁷
és serkentené, aki elfáradt a beszédben.⁴⁸⁸
Egészen elnémult az ajkam [...]

(37) [...] az ítélet bilincseiben [...]
[...]
[...] keserveiben [...]
[(...) az elhamar]kodók szíve⁴⁸⁹ [...]
(38) [...]
(39) [...] elnémultak, mintha nem volnának
(40) [...]

⁴⁸¹ Vö. Ez. 30,18.

⁴⁸² Vö. II. Sám. 14,14 stb.

⁴⁸³ Vö. Jes. 21,3.

⁴⁸⁴ Vö. Zsolt. 9,16 stb.

⁴⁸⁵ Vö. Ez. 7,17 stb.

⁴⁸⁶ Szó szerint: „lábam hangja ellenére”. Vö. II. Sám. 5,24 stb.

⁴⁸⁷ Vö. Jes. 5,27.

⁴⁸⁸ Vö. Jes. 50,4.

⁴⁸⁹ Vö. Jes. 32,4 (?).

(IX, 1) [...]

2) [...] éjszaka [...]

(3) [...]

s nincs irgalom.

Haragjában felkelti a buzgalmat,

és pusztításra [...]

[Mert körülfogtak] (4) a halál örvényei,⁴⁹⁰

és a Seol van ágyam helyén.⁴⁹¹

Síratóénekekben⁴⁹² szólal meg⁴⁹³ [a lelkem],

a sóhajtozás hangján.

(5) Szemem, mint üszök⁴⁹⁴ a kemencében,⁴⁹⁵

és könnyeim, mint vize patakoknak.⁴⁹⁶

Szemem megnyugvásra vágyik,⁴⁹⁷

távol került⁴⁹⁸ tőlem (6) [a megváltás],

életem messzire.⁴⁹⁹

És én magam:

pusztítás⁵⁰⁰ és elpusztulás⁵⁰¹ közepette,

betegség és fájdalom közepette,⁵⁰²

kínok (7) és görcsök közepette

⁴⁹⁰ Vö. II. Sám. 22,5; Zsolt. 18,5; 116,3. – A zsoltár-vers egyik változata a keresztény (r. kath.) temetési szertartásban is: *Circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni*.

⁴⁹¹ Vö. Jób 17,13.

⁴⁹² Héberül: *qina*.

⁴⁹³ Szó szerint: „emelkedik fel”.

⁴⁹⁴ Vagy: „parázs”. Szó szerint: „füst”; héberül: *‘ášá[n]* (*propositio*). – Itt értsd: kiégett / vörös (a sírástól) (?).

⁴⁹⁵ A szót lásd: Ex. 19,18.

⁴⁹⁶ Vö. Thr. 2,18a.

⁴⁹⁷ Vö. Thr. 2,18b.

⁴⁹⁸ Szó szerint: „áll”.

⁴⁹⁹ Szó szerint: „oldalt”.

⁵⁰⁰ Héberül: *šō’a* (innen a Vészkorszak / Holocaust héber elnevezése).

⁵⁰¹ Vö. Cef. 1,15.

⁵⁰² Vö. Jes. 53,4.

lelkem csodálatos tetteiden elmélkedik⁵⁰³ –
és kegyelmedben Te nem taszítasz el,⁵⁰⁴
lelkem (8) mindig, minden időkből
kegyelmed bőségében gyönyörködik.

Hadd adjak választ azoknak, akik gyaláznak engem;⁵⁰⁵
(9) és akik rossz hírbe kevernek: cáfolatot.
Gonosznak tartom a törvényüket⁵⁰⁶ –
és a Te ítéleted jogosnak,
mert jártas vagyok (10) igazságodban,
és azt választottam törvényemül.
Elégedett voltam szenvedéseimben is,
mert bíztam a kegyelmedben.⁵⁰⁷

És Te: szolgád szájába (11) könyörgést adtál,
és nem átkoztad el⁵⁰⁸ az életem,
békeségem nem utasítottad el,⁵⁰⁹
reménységem (12) nem hárítottad el,⁵¹⁰
és a szenvedéssel szemben
lelkem szilárdná tetted.⁵¹¹

Mert Te vagy az,
aki szellemem alapját megvetetted,
aki ismered szándékaimat,
(13) aki a szorongatásban vigasztalást nyújtottál.⁵¹²

⁵⁰³ Vö. Zsolt. 105,2; 119,27; 145,5.

⁵⁰⁴ Vö. Thr. 3,31.

⁵⁰⁵ Szó szerint: „az elnyelőimnek”. Vö. Jes. 49,19; Prov. 27,11.

⁵⁰⁶ Csekély szövegjavítással a személyes névmás ragjában.

⁵⁰⁷ Vö. Zsolt. 33,18; 147,11.

⁵⁰⁸ Vö. Mal. 2,3.

⁵⁰⁹ Vö. Thr. 3,17 (ott ellentétes értelemben).

⁵¹⁰ Vö. Zsolt. 9,19.

⁵¹¹ Szó szerint: „megállítottad”.

⁵¹² Vö. Jes. 40,1 stb. (Isten mint Izráel vigasztalója / *paraklétosz* – ezt az eszmét tanúsítja még az Újszövetség is, lásd Lukács ev. 2,25).

És a megbocsátás nyomán örömem fakadt,
és megbántam a korábbi bűnöket.⁵¹³

(14) Én (jól) tudom,
hogyan van reménység a kegyelmed⁵¹⁴ –
és bizalom hatalmas erőd iránt;
de törvényed előtt senki (15) nem (eleve) igaz,
és peredben nem ártatlan.⁵¹⁵

(Lehet) az egyik ember igazabb, mint a másik,⁵¹⁶
az egyik férfi okosabb, (16) [mint a másik],
a test⁵¹⁷ erősebb, mint az, aki [agyagból] van készítve,⁵¹⁸
az egyik lélek állhatatosabb, mint a másik:
de nincs erő,
mely a Te hatalmas tetteidhez (17) fogható,
és nincs nagyobb, mint a Te dicsőséged,
és nincs mértéke bölcsességednek,
és nem (18) [...] és mindenki, aki elmarad tőle, [...]

És én magam:

[...]

(19) [...]

[...]

(21) [...]

és Te: ke[gyelmedben (...) nem] hagyod,
hogy ellenségem hatalmat szerezzen fölöttem.
Akadály⁵¹⁹ [leszek] (22) azok számára,
akik ellenem harcolnak; [...] az arc szégyene és gúny azok számára,

⁵¹³ Ti. saját korábbi bűneit.

⁵¹⁴ Vö. Zsolt. 39,8.

⁵¹⁵ Vö. Zsolt. 143,2; Jób 15,14; 25,4 stb.

⁵¹⁶ Szó szerint: „ember”.

⁵¹⁷ Szó szerint: „hús”.

⁵¹⁸ Értsd: a(z egyik) halandó (...), mint a (másik) teremtmény; a két kifejezés szinonima. Vö. Jób 33,6.

⁵¹⁹ Vagy szó szerint: „botlás”.

akik miattam zúgolódnak.

(23) Mert az én peremben, Istenem, Te [...] perelsz,⁵²⁰
és fenyítésem a Te bölcsességed titka.

(24) És az igazságot elrejtve tartod,
mígnem (elérkezik) az i[dő, hogy föltárjad],
[...] a rendelt időpont.

És a fenyítésed nekem öröm lesz, és boldogság,
(25) és szenvedéseim épülés(em)re⁵²¹ válnak, [...] örökre;

és ellenségeim megvetése
számomra a dicsőség koszorúja⁵²² lesz,
és kudarcom⁵²³ örök erő.

Mert (26) [...]

és számomra a fény a Te dicsőségében ragyog,

mert mint fénysugár a sötétségből,

(27) Te gyűjtöd ki nekem a világosságot,⁵²⁴

és [meggyógyítod] a rajtam ütött sebet,

és botladozásomban csodálatos erő (vagy),

és örök (28) tá[gas]ság lelkem nyomorúságában. [...]

[Te vagy] a menedékem, váram,

erős kősziklám⁵²⁵ és fellegváram:⁵²⁶

⁵²⁰ A kifejezést lásd. I. Sám. 24,16; és különösen Zsolt. 35,1. Vö. Mikha 7,9; Zsolt. 43,1; 119,154 stb. – Itt azonban értsd: ellenem Te folytatsz pert, Te fenyítesz meg, ha bölcsességedben szükségesnek tartod.

⁵²¹ Szó szerint: „gyógyulásra”.

⁵²² Vagy: „a dicsőség ékessége”. Héberül: *kelil kávod*; betű szerint: „a dicsőség teljessége / teljes (szép)sége” (lásd Ez. 27,3; 28,12; illetve Zsolt. 50,2 stb.). A ‘koszorú’ / ‘korona’ jelentés a rabbinikus irodalomban. – Hasonló az Újszövetségben is: Péter I. levele 5,4 (*ho tész doxész sztephanosz*).

⁵²³ Vö. Prov. 16,8; a ‘veresség’, ‘gyengeség’ jelentés a rabbinikus irodalomban.

⁵²⁴ Vö. Gen. 1,3. – Hasonló értelemben idézi ezt a mondatot az Újszövetség is, lásd Pál, II. levél a korinthusiakhoz 4,6.

⁵²⁵ Vö. II. Sám. 22,32; Zsolt. 18,32; Jes. 44,8 stb. (metaforikusan: Isten mint kőszikla).

⁵²⁶ Vö. Zsolt. 18,3; 62,3; 144,2 stb.

benned (29) bízom, [...] [Te vagy] a menedék⁵²⁷ számomra, mindörökre.

Mert Te vagy az,⁵²⁸
aki már az apám óta (30) tudsz rólam,⁵²⁹
és anyám teste⁵³⁰ óta [alakítasz,
és méhe óta] a javam teszed,⁵³¹
és szülőanyám⁵³² keble óta
kegyelmed (31) van velem;
már dajkám ölében [kényeztetted],⁵³³
és ifjúságom óta tündökölsz előttem
ítéleted méltányosságával.

(32) Szilárd igazságod támaszt nyújtott nekem,
szent szellemed vigasztalást,
és mind a mai napig [...],
(33) és (adtad) igazságos fenyítésedet, [vétke]imért,
és tetszésed⁵³⁴ megőrzését, megmentve a lelkem.
Lépéseimmel (34) együtt járt a teljes megbocsátás,⁵³⁵
és a kegyelem teljessége, ha ítélkeztél felettem.
Te gondoskodsz rólam,⁵³⁶ egész a hajlott korig,⁵³⁷

⁵²⁷ Vö. Zsolt. 7,2; 31,2; 71,1 stb.

⁵²⁸ A következő sorokhoz lásd Zsolt. 22,10 sk.; 71,6; 139,13b stb.; illetve Jes. 49,1 stb. – Hasonló kifejezések a személyes viszony kifejezésére istenség és ember – többnyire az uralkodó – között a mezopotámiai (sumer és akkád) irodalomban az i. e. 3. évezred óta.

⁵²⁹ Vagy: „ismersz”; értsd: számon tartasz / kiválasztottál, lásd Jer. 1,4.

⁵³⁰ A héberben: *rehem*, ‘test belső része’, ‘anyaméh’.

⁵³¹ Vö. Zsolt. 13,6; 116,7; 119,17; 142,8 stb.

⁵³² Szó szerint: „aki velem volt terhes / viselő”.

⁵³³ A kiegészítéshez lásd Jes. 66,12.

⁵³⁴ Szó szerint: „békéd”.

⁵³⁵ Szó szerint: „a megbocsátás nagysága”.

⁵³⁶ Vö. Zsolt. 55,23.

⁵³⁷ Szó szerint: „az ősz (kor)ig”. Vö. Rut 4,15.

mert (35) apám nem ismert⁵³⁸ engem,
 és anyám reád hagyott⁵³⁹ engem,⁵⁴⁰
 mert Te apja vagy minden igaz [fiad]nak,
 és szeretettel bánsz (36) velük,
 mint boldog (anya) csecsemőjével;⁵⁴¹
 és mint ölében a dajka,
 gondját viseled minden teremtményednek.

15

(IX, 37–X, 12)

(1) [Magasztallak, Uram:

mert (...)]

(38) [...] csodálatos tettei(d)ben a neved

(39) [...]

(40) [...]

(X, 1) [...] szíved szándéka [...]

(2) [...] ha Te nem akarod, nem történik meg semmi,
 és nem érti meg senki [...]

(3) nem látja senki [...]

Mi hát az illető, mi az ember?⁵⁴²

Bizony, föld,⁵⁴³ [(...)

agyagból] (4) van kiszakítva,⁵⁴⁴

és visszatér a porba;⁵⁴⁵

⁵³⁸ Vagy: „nem ismert el”; értsd: nem tekintett a sajátjának, ti. abban az értelemben, hogy Isten gondoskodott róla. – Hasonló gondolat-alakzatokhoz lásd. Jes. 63,16; Zsolt. 27,10.

⁵³⁹ Vagy: „bízott”.

⁵⁴⁰ Vö. Zsolt. 22,11; Jer. 49,11.

⁵⁴¹ A szóhoz lásd Jes. 49,15.

⁵⁴² Vö. Zsolt. 144,3.

⁵⁴³ Héberül: *'adama*, szójáték Ádám (*'ádám*) nevére, melynek jelentése egyszerűsrimind: *'ember*'.

⁵⁴⁴ Vö. Jóh 33,6.

⁵⁴⁵ Vö. Gen. 3,19; illetve Jóh 34,15 stb.

csak Te adtad meg neki, hogy felfogja e csodákat,
és Te tanítottad meg (5) igaz[ságod] titkára.

És én magam:
csupán por és hamu vagyok.⁵⁴⁶
Mire vágyjam,
ha nem arra, ami neked tetszik?
És mi mást tervezzek,
(6) mint amit Te akarsz?
Mihez tartsam magam,
ha Te nem jelölöd ki a helyem?
És hogyan értek meg⁵⁴⁷ bármit,
ha Te nem magyarázod meg⁵⁴⁸ (7) nekem?
És mit mondhatok,
ha Te nem nyitod fel a számat?
És hogyan válaszolhatok,
ha Te nem adsz megértést nekem?

(8) Igen, Te vagy az istenek⁵⁴⁹ vezére,
a dicsőségesek⁵⁵⁰ királya,
minden szellem ura,⁵⁵¹
minden teremtmény parancsolója:
nélküled nem történik meg semmi,
(9) ha nem akarod, nincsen tudás,⁵⁵²
rajtad kívül nincs senki más,⁵⁵³
(10) nincsen erőben hozzád mérhető,⁵⁵⁴

⁵⁴⁶ Vö. Gen. 18,27; Jób 30,19; 42,46 stb.

⁵⁴⁷ A kéziratban: „botolhatok meg”; a héberben egyszerű íráshiba: betűcsere (KSL – SKL).

⁵⁴⁸ Szó szerint: „formálod meg”.

⁵⁴⁹ Héberül: *‘élím*; értsd: angyalok.

⁵⁵⁰ Héberül: *nikhbádím*, ‘tiszteletre méltók’.

⁵⁵¹ Vö. II. Makk. 3,24; Hen. 37,2 stb. (számos helyen).

⁵⁵² Vö. Prov. 21,30.

⁵⁵³ Vö. II. Sám. 7,22; Jes. 45,5 stb.

⁵⁵⁴ Ti. más isten.

dicsőségeddel szemben nincs (vetélytárs),
nincs, aki hatalmaddal szembeszállna.

És ki az,

(11) valamennyi csodás, hatalmas teremtményed közül,
aki erőt tudna gyűjteni magának,⁵⁵⁵
hogy dicsőségeddel szemben⁵⁵⁶ szilárdan megálljon?

(12) Mi hát az illető?

Visszatér a porába.

Hogy tudna [erőt] gyűjteni magának?

Ezeket mind⁵⁵⁷ csak saját dicsőséged végett teremtetted.

(13)⁵⁵⁸

16

(X, 14–XI, 2)

(14) Áldott vagy, Uram:

irgalom Istene, és [gazdag a] kegyelemben:

mert megismertetted velem [...]

azért, hogy [elsoroljam] (15) csodálatos tetteidet.

És nem hallgatok⁵⁵⁹ nappal, sem [éjszaka (...)]

[Bízom] (16) kegyelmedben, nagy jószágodban,⁵⁶⁰

és [végtelen] irgalmadban (...)]

(17) Mert a Te igazságodra támaszkodom [...]

[...] (18) ha Te nem [...]

[...] és nincs [...]

nincs botlás, hogy Te ne torolnád meg,

[és nincs] (19) büntetés, hogy ne tudnál róla

[...]

⁵⁵⁵ Vö. Dán. 10,8; II. Krón. 13,20.

⁵⁵⁶ Szó szerint: „előtt”.

⁵⁵⁷ Vö. Jer. 14,22.

⁵⁵⁸ A kéziratban itt üres sor.

⁵⁵⁹ A szóhoz lásd Num. 13,30 stb.

⁵⁶⁰ Vö. Zsolt. 31,20; illetve Neh. 9,25.

(20) És én magam:
amit tudok igazságodról, [ahhoz tartom magam],
amit látok dicsőségedből, [azon elmélkedem]:
hadd beszéljek (21) csodatetteidről;
és amint megértem [csodás titkaid]:
végtelen kegyelmedre támaszkodom,
és megbocsátásodban (22) reménykedem.

Mert [szolgád lelkét] Te formáltad,
[és ked]ved szerint készítettél el engem,
és nem engedted,
(23) hogy haszon és nyerészkedés legyen a támaszom,
és szívem nem vágyik gazdagságra,
és nem adtad menedékemül a testi vágyat.

(24) A (közönséges) hősök⁵⁶¹ ereje a bőségben van:
gabona, szőlőlé, olaj⁵⁶² bősége,
(25) és kevélykednek is jószággal és birtokkal.⁵⁶³
[De az igaz (férfi)⁵⁶⁴]: vízfolyások mentén zöldellő fa,
melynek lombja nő,⁵⁶⁵ (26) és sok-sok ága van.⁵⁶⁶
Mert Te úgy vá[lasztottad ki őket] az ember[ek közül],
hogy mindent (megkapjanak) a földből bőségesen.⁵⁶⁷

(27) És igazságod fiainak az okosságot⁵⁶⁸ adtad, [...] örökre.
És tudásuk szerint van tekintélyük (28) egymás előtt.

És az [em]ber fiának⁵⁶⁹ [...] örökségét megsokasítottad

⁵⁶¹ Ti. akik világi életet élnek, az isteni törvényektől függetlenül.

⁵⁶² Vö. Hós. 2,10 stb.

⁵⁶³ Vö. Ez. 38,12-13.

⁵⁶⁴ Ti. a közösség tagja(i).

⁵⁶⁵ Vö. Jer. 17,8; Zsolt. 1,3 stb.

⁵⁶⁶ Vö. Ez. 17,8.

⁵⁶⁷ Értsd: hogy ne legyen szüksége másra, mint amit a föld megad neki.

⁵⁶⁸ Értsd: vallási ítélőképességet.

⁵⁶⁹ Szerénységet jelző kifejezés: 'szerény személye(m)', 'az illető'. Itt, mint alább a „szolgád”: a közösség tagja.

(29) igazságod tudásával,
 és szolgál lelke, tudása alapján, [...] megveti [a vagyont] (30) és a nyereséget,
 és a válogatott⁵⁷⁰ gyönyörökre nem [vágyik].
 Szívem szövetségedben (leli) örömét,⁵⁷¹
 és lelkem (31) igazságodban gyönyörködik.
 Virágot hajtok,⁵⁷² mint [a li]liom,⁵⁷³
 és szívem megnyílik az örök forrás⁵⁷⁴ előtt,
 (32) és a biztonság⁵⁷⁵ számomra:
 menedék(em) a magasságban⁵⁷⁶ [...]

De [...] és elfonnyadt, mint virág⁵⁷⁷ a [hőség]ben.
 (33) És szívem háborgott⁵⁷⁸ a felindultságtól,
 és tagjaim reszkettek.⁵⁷⁹
 És kiáltásom elhatolt a vízmélységekig,
 (34) és betöltötte a Seol csarnokait,⁵⁸⁰ mindegyiket.

Megrémültem, amikor meghallottam
 ítéleteidet az erős (35) vitézek⁵⁸¹ fölött,
 és peredet szentjeid seregével,
 [...] (36) és minden teremtményed ítéletét,
 és az igazságos [...] [...]

⁵⁷⁰ Szó szerint: „emelkedett”.

⁵⁷¹ Vö. Zsolt. 119,14 stb.

⁵⁷² Vö. Jes. 66,14.

⁵⁷³ Vö. Hós. 14,6.

⁵⁷⁴ Vö. Zsolt. 36,10.

⁵⁷⁵ Szó szerint: „támasz”.

⁵⁷⁶ Ti. az égben; értsd: Isten.

⁵⁷⁷ A szóhoz lásd Gen. 40,10; illetve Jes. 18,5 stb.

⁵⁷⁸ Vö. Zsolt. 38,9.

⁵⁷⁹ Vö. Jes. 21,4; esetleg Náh. 2,11.

⁵⁸⁰ Vö. Prov. 7,27 (ott „a halál csarnokai / termei”).

⁵⁸¹ Értsd: az angyalok. Vö. Zsolt. 103,20; és lásd Hen. 6 skk.

(37–39) [...]

(XI, 1) [...] félelemben [...]

és a nyomorúság [nem maradt elrejtve] szemem elől,⁵⁸²
és gyötrelmem [...]

(2) szívem elmélkedésében.⁵⁸³

17

(XI, 3–14)

(3) Magasztallak, Istenem:
mert csodát tettél a porral,
és nagy dolgot vittél véghez
azzal, aki agyagból van készítve:
erősen magasztallak.⁵⁸⁴

És én magam:
mi vagyok,

(4) hogy igazságod körében [taní]tasz engem,
és csodálatos alkotásaidról ismeretet adsz?

Magasztaló énekeket⁵⁸⁵ adtál a számba,

és nyelvemre (5) [dicsé]retet,⁵⁸⁶
és ami az ajkamról jön:⁵⁸⁷ ujjongás.⁵⁸⁸

⁵⁸² Vö. Jób 3,10.

⁵⁸³ Vagy: „gondolataiban”; héberül: *ba-hágo*. A kifejezést (*hágut libbi*) lásd Zsolt. 49,4. Ugyanez a szó a „Hágo/u/i könyve” kifejezésben is. – A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁵⁸⁴ A héberben: *meoda meoda* (MVDH MVDH), de a második szó utólag a sor fölé írva. Értsd: MVDH (*participium*) M'VDH (*adverbium*), azaz ('*ani*) *mode(kha) me'od* (?); az utóbbi szó szerint: „nagyon”.

⁵⁸⁵ Héberül: *hodot*, a 'köszönni / megköszönni (jdh)' ige műveltető osztályának infinitivusa. Vö. Ezra 3,11; Neh. 12,46.

⁵⁸⁶ Héberül: *tehillá*; a Biblia görög fordítása révén ez a szó európai nyelveken: 'zsoltár'.

⁵⁸⁷ Héberül: *mazzal* (MZL) *szefátaj*, 'ajkam kibocsátása'; azonban kisebb szövegjavítás (mzl helyett mvl) révén talán: „ajkam körülmetéltsége” / „körülmetelt ajkam” (metaforikus értelemben).

⁵⁸⁸ Héberül: *rinna*. A szövegben szó szerint: „az ujjongás lakhelyén (van)”. – Az előző jegyzetben jelzett szövegjavítás szerint a sor: „Körülmetelt ajkam az ujjongás lakhelye.”

Hadd zengjem kegyelmedet,
és elmélkedjem hatalmadról egész (6) nap,
hadd mondjak áldást nevedre szüntelenül,⁵⁸⁹
és beszéljek az emberek⁵⁹⁰ között dicsőségedről.⁵⁹¹
Nagy jószágodnak (7) örvend a lelkem.

Én (jól) tudom:
szavad igazság,
a te kezedben van az igazságosság,
elmédben (8) minden tudás,
erődben minden hatalom,
és minden dicsőség csak téged illet.

A te haragod sújt le az ítélettel,
(9) de jószágodban nagy a megbocsátás,
és kegyellemmel vagy fia(d)⁵⁹² iránt,
akik a tetszésedre vannak:
mert közölted velük igazságod alapjait,
(10) és megismertetted őket csodálatos titkaiddal.

És saját dicsőséged végett
megtisztítottad az emberi lényt a bűntől:
azért, hogy szentté válják számodra,⁵⁹³
(11) és az utálatos szennytől,
a vétkes cselekedettől:
azért, hogy egyesüljön igaz fiaiddal,
(12) és szentjeiddel, sorsukban,
hogy a porból a tetemek férgét⁵⁹⁴
fölemelje az [örök] közösséghez,⁵⁹⁵

⁵⁸⁹ Az „egész nap” – „szüntelenül” szópárhoz lásd Jes. 51,13.

⁵⁹⁰ Szó szerint: „az ember fia(i)”.
⁵⁹¹ Vö. Zsolt. 105,2-3 stb.

⁵⁹² Szó szerint: „tetszésed fia(i)”; értsd: a közösség tagjai.

⁵⁹³ Értsd: hogy belépjen a közösségbe.

⁵⁹⁴ Értsd: a tévelygésben élőket, akik még nem tértek meg a közösséghez (*deminutio*). – Vö. Jes. 41,14 stb.

⁵⁹⁵ Vö. Zsolt. 113,7-8 (ott az eszkhatologia szekuláris fogalmával: „népe előkelői közé”).

a szellem tévelygéséből [igazságod] megértéséhez,
(13) hogy álljon be a helyére⁵⁹⁶ a színed előtt,
az örök sereg soraiban,
és együtt a szent szellemekkel,⁵⁹⁷
és újuljon meg⁵⁹⁸ minden (14) élővel
és a tudókkal,⁵⁹⁹ közös ujjongásban.⁶⁰⁰

18

(XI, 15–28)

(15)⁶⁰¹ Magasztallak, Istenem,
fölmagasztallak,⁶⁰² kösziklám,⁶⁰³
és csodálatos módon [...]:
(16) [...] mert tudattad velem igazság[od] titkát, [...]
(17) és [csodatet]tei[det] feltártad előttem,
és láthattam [...]
[...] a kegyelem [...].

És (jól) tudom,
(18) hogy Tiéd az igazságosság,
és kegyelmedben van megsza[badulásom],⁶⁰⁴ [...] és irgalmad nélkül pusztulás.

⁵⁹⁶ Vö. Zekh. 3,7.

⁵⁹⁷ Értsd: az angyalokkal. Vö. Hen. 38,4.

⁵⁹⁸ Betű szerint: „újítsa meg magát”; értsd: újjá / új életre szülessék. (Ez az új élet azonban nem feltámadás.)

⁵⁹⁹ Ti. azokkal, akik Isten tudásában részesednek.

⁶⁰⁰ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁶⁰¹ A kéziratban a sor elején üres hely.

⁶⁰² Vö. Jes. 25,1; Zsolt. 30,2; 145,1 stb.

⁶⁰³ „Isten” és „köszikla” (ez metaforikus értelemben) felismerhetően szinonimák.

⁶⁰⁴ Vö. Zsolt. 85.8.

(19) És én magam:

megnyílt előttem a keserű gyász forrása,⁶⁰⁵

[...]

és a nyomorúság nem maradt elrejtve szemem elől.⁶⁰⁶

(20) (Jól) ismerem az ember hajlamait,⁶⁰⁷

(tudom, hogy) az emberi lény visszatér⁶⁰⁸ [a porba],

és bűnhődik (21) a vétkek miatt.

És ezek⁶⁰⁹ elérték szívemet,

és behatoltak csontjaimba⁶¹⁰

[...]

és a töprengő (22)⁶¹¹ elmélkedés,⁶¹²

gyötrelem és kesergés⁶¹³ a lanton,

síratóének minden gyászra,

gyötrelem és keserves jajszó:⁶¹⁴

míg nem⁶¹⁵ végleg megszűnik a romlottság,

és nincs (több) szenvedés, mely beteggé tesz.⁶¹⁶

És akkor majd (23) dicséretbe kezdek

a szabadulás lantján,

⁶⁰⁵ Vö. Jób 3,5; Thr. 3,15.

⁶⁰⁶ Vö. Jób 3,10.

⁶⁰⁷ Ti. rossz hajlamait.

⁶⁰⁸ Vö. Gen. 6,5.

⁶⁰⁹ Ti. a gyötrelmek.

⁶¹⁰ Vö. Zsolt. 109,18.

⁶¹¹ A kézirat ettől a ponttól kezdve egy új kéz munkája, s ettől a második kéztől valók az eddigi javítások is. A következő néhány szót ugyancsak ez a kéz toldta be a szövegbe, utólag, a sor fölé írva; ezek nyilván a „gyötrelem” szó megismétlődése miatt maradtak ki (*haplográfia*).

⁶¹² A héberben: szójáték (*figura etymologica*) az „elmélkedni” igével.

⁶¹³ Vö. Jes. 35,10; 51,11.

⁶¹⁴ Vö. Jer. 6,26.

⁶¹⁵ Értsd: hangos sírása mindaddig tart, amíg meg nem szűnnek a bűnök, s ezzel a szenvedése is.

⁶¹⁶ Vö. Jes. 35,10; Jes. 51,11; 65,19. – Hasonló az Újszövetségben is: Jel. 21,4.

és az öröm hárfáján,⁶¹⁷
[és a vidámság dobján],⁶¹⁸
és a dicséret fuvoláján,⁶¹⁹
szünet (24) nélkül.

Ki az, minden teremtményed közül,
aki el tudja sorolni [csodatettei]det?

A Te neved magasztalja⁶²⁰ (25) minden száj,
mindig, örökre;
áldanak téged, képességeik szerint,
[...] együtt⁶²¹ hangoztatják,
(26) az ujjongás hangján.

És majd nem lesz⁶²² bánat, sem fájdalom,⁶²³
sem álnokság, [...] és igazságod felragyog,
(27) állandó dicsőségre és örök békére.

19⁶²⁴

(XI, 27–XII, 36)

Áldott vagy, [Uram:
a]ki megadtad [szolgádnak],

⁶¹⁷ Héberül: *nével*.

⁶¹⁸ Vö. I. Sám. 10,5; Jes. 5,12.

⁶¹⁹ Héberül: *halil*.

⁶²⁰ Vö. Zsolt. 113,3-4 stb.

⁶²¹ Értsd: a közösségben / közös éneklésben (?).

⁶²² Betű szerint: „nincs”.

⁶²³ Vö. Jes. 35,10; 51,11.

⁶²⁴ Az e szám alatt következő zsoltár elkülönítése bizonytalan. Az „Áldott vagy...” bevezető formula a kéziratban (XI, 27) ezúttal – szokatlan módon – folyamatosan írt szövegben, a sor közepén áll, majd alig két sorral lejjebb ismét találkozunk vele, és a továbbiakban felbukkan a „Magasztallak...” formula változata is. Maguk a bevezető formulák legalább három külön egységet jelölnek ki a szövegben. Ha azonban ezeket követnénk, túlságosan rövid szakaszokat kapnánk.

(28) hogy megértse a tudást,
hogy lássa csodáidat,
[...]
és elsorolja kegyelmed sokaságát.

(29) Áldott vagy,
irgalom és kegyelem Istene.⁶²⁵
nagy jóságodért és végtelen igazságodért,
minden tetedben (30) kegyelmed sokaságáért.

Szolgád lelke örvend a Te igazságodnak.⁶²⁶
Tisztíts meg engem (31) igazságosságodban:
mert hogy jóságodra vártam,
s kegyelmedben és irgalmadban reménykedem.
(32) Kínjaimtól megszabadítottál,
és félelmemben megnyugtattál:
mert a Te kegyelmedre támaszkodtam.

Áldott vagy, (33) Uram:
mert ezeket cselekedted,
és (mert) szolgád szájára helyezted
[...] (34) és a könyörgést,
és a nyelv választát [...]
(35–38) [...]

(XII, 1) [...]
(2) Biztonságban [lakom],⁶²⁷ a szent lakhelyen,⁶²⁸
[nyugalom]ban és bizalomban,⁶²⁹
(3) [a biztonság] sátrában⁶³⁰
[...] és megváltásban.

⁶²⁵ Vö. Ex. 34,6. – Később ez Isten egyik állandó jelzője a zsidó szertartási imákban. Átvette az iszlám is.

⁶²⁶ Vö. Zsolt. 86,4.

⁶²⁷ Vö. Zsolt. 16,9.

⁶²⁸ Vö. Deut. 26,15 stb.

⁶²⁹ Vö. Jes. 30,15.

⁶³⁰ Vö. Zsolt. 61,5.

Hadd magasztaljam a neved
azok között, akik félve tisztelnek:⁶³¹
(4) magasztalások és dicséretetek [énekével],
leborulva és hódolattal könyörögve
minden időkben, szüntelen.

Ha a fény bejön (5) [a lakhelyéről],⁶³²
és a nappal fordulóiban,⁶³³ a maguk rendjén,
a nagy világító⁶³⁴ törvényei szerint,
és ha estére kel,⁶³⁵ és kimegy (6) a fény,
a sötétség uralmának kezdetén,
az éjjel időszakában,
és fordulójában, ha reggelre kel,
amint már egészen (7) visszatért lakhelyére
a fény elől,⁶³⁶
ha az éjszaka kimegy, és bejön a nappal,
szüntelenül, az idők⁶³⁷ (8) minden keletkezésekor,⁶³⁸
az időpontok köreiben,
az évszakok⁶³⁹ fordulóiban, rendjük szerint,
uralmuk minden (9) jelével,⁶⁴⁰
rögzített rendben,
melyet Isten szája emelt érvényre,⁶⁴¹
és (mint) bizonyosága a létezőnek.⁶⁴²
Ez (a rend) megmarad,

⁶³¹ Héberül: *jere'ekha*, végső soron a *járe'*, 'félni', '(Istent) félni' igéből (*participium*); értsd: az igazi hívők. Vö. Zsolt. 22,23-24.

⁶³² A leírásban a nap kezdete a reggel.

⁶³³ Héberül: *tequfa*.

⁶³⁴ Ti. a Nap, lásd Gen. 1,16.

⁶³⁵ Szó szerint: „fordul”.

⁶³⁶ Vö. Zsolt. 104,22.

⁶³⁷ Értsd: időszakok / periódusok.

⁶³⁸ Szó szerint: „születésében”; értsd: kezdetén.

⁶³⁹ Vagy: „ünnep-idők” / „ünnepek”. Vö. Zsolt. 104,19.

⁶⁴⁰ Ti. a bolygók / csillagok / az állatöv jegyeinek helyzetével.

⁶⁴¹ Vö. Gen. 1,14-18.

⁶⁴² Vagy: „a meglévőnek”; ti. az Isten által teremtetett világnak.

(10) és nincsen semmi más,
és kívüle nem volt, és nem lesz, soha,
mert a tudás⁶⁴³ Istene (11) szabta meg,
és nincs más, csak Ő.⁶⁴⁴

És én magam, a Mester:
ismerlek téged, Istenem,
szellem(em) révén,
(12) amelyet Te helyeztél belém;
és csodálatos tanácsodat⁶⁴⁵
mindig hűségesen hallgatom,⁶⁴⁶
szent szellemed által. [...]
(13) Megnyitottad előttem a tudást
elméd titka felől,
és [...] hatalmad forrását [...].
(14) [...] végtelen kegyelemre,
és pusztító buzgalomra, megsemmisülésre [...]
(15–18) [...]

(19) [...] és melletted nincsen más igaz, [...]
(20) hogy megértené minden titkodat,⁶⁴⁸
és választ adjon [...]
[...] (21) fenyítésedre,
és jószágodra figyeljen.
Mert a te kegyelmedben [...]
(22) és megismernek téged.
Dicsőséged idején örvendének majd,
[...] és Te felfogásuk szerint
(23) engeded közel őket;⁶⁴⁹

⁶⁴³ A kéziratban eredetileg a „megismerés” szó állt, ezt utólag – két betű törlésével – javította át egy másik kéz.

⁶⁴⁴ Vö. Deut. 6,4 (a *Šemá Jiszrá’él* formulája); Jes. 42,8 stb.

⁶⁴⁵ Héberül: *szod*.

⁶⁴⁶ Vö. Hós. 5,9.

⁶⁴⁷ Talán: „[megnyitottad]”.

⁶⁴⁸ Hasonló az Újszövetségben: Pál, Levél a kolosszéiakhoz 1,26 sk. (ott a „Fölkent” / „Krisztus”-ra vonatkozóan).

⁶⁴⁹ Ti. a közösséghez.

és ők képességük⁶⁵⁰ szerint szolgálnak téged,
és tagolódásuk szerint [...] tőled,
(24) és nem hágják át szavad.

És én magam:
porból [vétettem,
és agyagból] vagyok kiszakítva
(25) mint a tisztátalanság forrása,
szégyenteljes körülméletlenség,
halomnyi por, vízzel összegyúrva,
[...] és a sötétség (26) tartózkodó helye.
És aki agyagból van megformálva,
az, ide[jének] végén,
[visszatér] a porba,
[...] a porba,
(27) oda, ahonnan vétetett.⁶⁵¹

És mit feleljen a por [...]?
és hogyan értse meg (28) tetteidet?
És hogyan lépjen a színe elé annak,
aki elszámoltatja?⁶⁵²

[...]
(29) Örök [ragyogás],
és a dicsőség forrása,
a tudás és erő eredete. [...]
[Ne]m (30) [...] elsorolni minden dicsőségedet,
és megállni haragod előtt.
Nincs mit felelni (31) fenyítésedre,
mert igazad van, és nem (állhat meg) senki előtted.

Mi hát az illető?
Visszatér a porába.

⁶⁵⁰ Szó szerint: „uralmuk” / „befolyásuk”.

⁶⁵¹ Vö. Gen. 3,23.

⁶⁵² Vagy: „felelősségre vonja”, ti. Isten.

(32) És én magam:
 elnémulok,⁶⁵³ mit válaszoljak ezekre?
 Tudásom szerint beszéltem:
 lehet-e igaza annak, aki agyagból van készítve?
 És mit (33) mondhatok,
 ha Te nem nyitod fel a számat?
 És mit érthetek meg,
 ha Te nem világosítasz fel?
 És miről beszéljek,
 (34) ha Te nem tárod fel szívem(nek)?
 És hogyan járjak az egyenes úton,
 ha Te nem irányítod a lépéseimet?
 És hogyan (35) állhatok meg [...],
 ha Te nem erősítesz meg?
 És hogyan állhatok ki⁶⁵⁴ [...],
 [...]

20

(XIII, 1–21)

(XIII, 1)⁶⁵⁵ [...]:⁶⁵⁶
 szent (vagy), a világ kezdetétől⁶⁵⁷ fogva,
 mindig, örökre.

Te vagy az, aki [...]
 (2) [...]
 és csodatette(i)d titkában [...]
 [saját dicsőséged végett],⁶⁵⁸

⁶⁵³ Vö. Zsolt. 39,3.

⁶⁵⁴ Szó szerint: „emelkedjem / emelkedhetem fel”; értsd: álljak ki (valaki / valami ellen), lásd Jób 20,27 stb.

⁶⁵⁵ Itt kezdődik a *Magasztalások* kéziratának „második” tekercse. A hasáb elején talán egy új zsoltár szövege kezdődik el, jöllehet az 1. sorban nincs betű-maradványa a szokásos bevezető formulának.

⁶⁵⁶ Talán: „[Magasztallak, Uram]:” (vagy a bevezető formula valamelyik változata).

⁶⁵⁷ Vagy: „ősi időktől”. Vö. Hab. 1,12; Zsolt. 77,6.

⁶⁵⁸ A kiegészítés egy másik kézirat párhuzamos helye alapján (1Q35, frg. 17).

és [...] mélységében [...]
(3) [...] Te feltártad a titkaidat [...]
(4) [...] tetteik igazság [...]
(5) [...] örök kegyelem mindenkinek, [...] békében,
de pusztulás [...] a tetteik
Örök dicsőség [...],
állandó öröm [...]

(7) [...] És ezeket mind (előre) rögzítetted [...],

(8) minden művedet,
már azelőtt, hogy megteremtetted őket,
szellemeid seregével
és [szentjeid]⁶⁵⁹ gyülekezetével:

(9) az [égbolt és minden] serege,⁶⁶⁰
és a föld,⁶⁶¹

és mindaz, ami belőle⁶⁶² származik⁶⁶³
a tengerekben és a vízmélységekben,⁶⁶⁴
[terveid szerint,
az örökkévalóság egész idejében].⁶⁶⁵

(10) És a számonkérés, örökre:
mert Te vagy az,
aki teremtetted őket, a világ kezdetén,⁶⁶⁶
[...]

(11) és ők hirdetik dicsőségedet
egész birodalmadban.⁶⁶⁷

⁶⁵⁹ Egy másik kézirat párhuzamos helye alapján (1Q35, frg. 5).

⁶⁶⁰ Ti. az égistetek, különösen a csillagok. Vö. Gen. 1,6 és 2,1.

⁶⁶¹ Vö. Gen. 1,9 sk.

⁶⁶² Vö. Gen. 1,11 skk.; illetve 1,20 skk.

⁶⁶³ Vagy: „ered” / „terem”. Vö. Jes. 34,1; 42,5.

⁶⁶⁴ Vö. Zsolt. 135,6.

⁶⁶⁵ Egy másik kézirat párhuzamos helye alapján (1Q35, frg. 20).

⁶⁶⁶ Vö. Mikha 5,1.

⁶⁶⁷ Értsd: az egész világmindenségben.

Mert látni engedted nekik, [...] amit nem [láthattak] eddig még soha,⁶⁶⁸ és amit újonnan (12) kell megteremteni,⁶⁶⁹ lerombolva, ami régóta létezik, és fel[ál]lítva, ami létezni fog örökre.⁶⁷⁰ Mert T[e vagy, öröktől fogva], és Te leszel, (13) örökre és örökké. És ezeket mind elgondolásod titkai szerint osz[tottad] be, hogy hirdessék dicsőségedet [...]

[Mi hát] a test⁶⁷¹ szelleme, hogy ezt mind (14) megértse, és elmélkedjék nagy [...]? Mi hát, minden félelmetes [műved] között, az asszonytól született lény?⁶⁷² (15) Építmény porból, és vízzel gyúrva, alapja [a gyalázat és szégyen], és az elvetemültség szelleme uralkodik (16) fölötte. És ha elpártol, [...] lesz, örökre, és jel,⁶⁷³ nemzedékek számára. [...]

Ember csak a Te jóságod által (17) lehet igaz,⁶⁷⁴ és kegyel[med sokaságával (...)] Dúsan ellátod őt,⁶⁷⁵ örömök sokasága, és örök (18) békesség, és hosszú élet.

⁶⁶⁸ Szó szerint: „kezdetől fogva”.

⁶⁶⁹ Vö. Jes. 45,17; 66,22. – Az új teremtés metaforájához lásd Jub. 1,29; II. Bárukh 32,6; Hen. 45,5 stb. – Az Újszövetségben is: Pál, II. levél a korinthosziakhoz 5,17 stb.

⁶⁷⁰ A „régí” – „új” szembeállításához lásd Jes. 42,9; 43,19 stb.

⁶⁷¹ Értsd: az ember.

⁶⁷² Ti. az ember. Vö. Jób 14,1; 15,14; 25,4.

⁶⁷³ Értsd: jelkép. Vö. Zekh. 3,8.

⁶⁷⁴ Vö. Jes. 45,25; Zsolt. 143,2 stb.

⁶⁷⁵ Vö. Zsolt. 149,4-5.

Mert [...]

és nem von(od) vissza a szavad.⁶⁷⁶

És én magam, a Te szolgád:

(jól) tudom,

(19) a lélek révén, amelyet Te helyeztél belém,

[...] hogy minden tettet igazságos,

és nem vonod vissza a szavad. [...]

(20) Időd [...]

(21) [...]⁶⁷⁷

21

(XIV, 1-7)

(XIV, 1) [...]:⁶⁷⁸

[aki (...)] népedben [...]

(2) [...] az igazság emberei [...]

(3) [...] a kegyelem [...]jai, és a lélekben alázatosak,

és a [...] (4) megtisztítottjai

[...] kitartók maradnak⁶⁷⁹ a Te ítélkezésedig,

(5) [...] és Te érvényre juttatod⁶⁸⁰ [közöttük] rendelkezéseidet,
hogy tegyék [...]

(6) [...] a szentség [...]

nemzedékek számára, örökre,

és minden [...]

(7) [...] akik részesednek a Te látomásodban.⁶⁸¹

⁶⁷⁶ Vö. Jes. 45,23; 55,11 stb.

⁶⁷⁷ A hasáb ezzel az – egyébként töredékes – sorral véget ér, nagy üres helyet hagyva; a következő hasáb elején már nyilván egy új zsoltár kezdődik.

⁶⁷⁸ Talán: „[Magasztallak, Uram]:” (vagy a bevezető formula valamelyik változata) (?).

⁶⁷⁹ Héberül: *hit‘appáq*; másképpen: „uralkodnak magukon” / „türtőztetik magukat” / „megtartóztatják magukat” / „erősek maradnak / megerősítik magukat”.

⁶⁸⁰ Szó szerint: „megerősítet” / „erőssé teszed”.

⁶⁸¹ Szó szerint: „a Te látomásod emberei”. – A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

(8)⁶⁸² [Áldott vagy], Uram:
 aki szolgád szívébe a mérlegelést⁶⁸³ adtad,
 [hogya (...)],
 és tartózkodjék az elvetemült tettektől,
 és áldja (10) [a neved],
 és [azt válassza, a]mit Te szeretsz,
 és megvessen mindent, amit (11) [gyűlölsz].
 [...] az emberi lényt:
 mert (a kétfajta) szellem alapján
 megkülönbözteted közöttük (12) a jót és a rosszat,
 [...] tetteiket.

És én magam:
 (jól) tudom, a Te elgondolásod⁶⁸⁴ nyomán,
 (13) hogy akaratod szerint [...],
 [...] szent szellemed,
 és így közel viszel engem a Te elgondolásodhoz.⁶⁸⁵
 És ahogy (14) közelebb kerülök hozzá,
 egyre türelmetlenebb vagyok⁶⁸⁶ mindazokkal szemben,
 akik bűnös tetteket követnek el,
 és akik a hazugságot művelik.

Mert azok, akik közel állnak hozzád,
 nem hamisítják meg⁶⁸⁷ a szavad,⁶⁸⁸
 (15) és akik ismernek téged,

⁶⁸² A kéziratban a sor elején üres hely.

⁶⁸³ Héberül: *bina*; másképpen: „gondolkodás” / „elgondolás”.

⁶⁸⁴ Héberül: *bina*.

⁶⁸⁵ Értsd: közel kerül a közösséghez / belép a közösségbe.

⁶⁸⁶ Vö. Zsolt. 73,3. (A „türelmetlen” jelentésárnyalatai: ‘heves’, ‘buzgó’, ‘indulatos’, ‘bosszúálló’, lásd Élijáhu / Illés próféta harcoss buzgóságát: I. Kir. 1,10 és 14).

⁶⁸⁷ Vagy: „nem lázonganak”, lásd Num. 27,14 stb.

⁶⁸⁸ Szó szerint: „szájad”.

nem változtatják meg, amit Te mondtál.⁶⁸⁹
Mert Te igazságos vagy,
és igazak mind a kiválasztottjaid.
És minden elvetemültséget (16) és gonoszt
elpusztítasz, örökre,
és igazságosságod megnyilvánul⁶⁹⁰
minden teremtményed szeme láttára.⁶⁹¹

(17) És én magam:
(jól) tudom, végtelen jóságodból,
és esküben⁶⁹² a lelkemre vettem,⁶⁹³
hogy nem fogok vétkezni ellened,
(18) és semmit nem teszek, ami rossz a szemedben.

És ugyanígy viszek közel⁶⁹⁴ a közösséghez
mindenkit, aki velem egy felfogást vall.⁶⁹⁵
Véleménye (19) alapján fogadom be,
és örökségének⁶⁹⁶ súlyához⁶⁹⁷ képest szeretem.
Gonosznak nem adok támogatást,⁶⁹⁸
és [a romlottak veszte]lgetését nem tartom semmire.⁶⁹⁹
(20) És igazságodat [nem] cserélem fel vagyonra,
és törvényeidet vesztegetésre.

⁶⁸⁹ Hasonló kifejezésekkel írja le az Isten elleni bűnt Hen. 104,10.

⁶⁹⁰ Szó szerint: „feltárul”. Vö. Jes. 56,1; továbbá Hen. 91,14.

⁶⁹¹ Szó szerint: „szeme előtt”.

⁶⁹² A holt-tengeri közösség tagjainak esküjéhez lásd *A közösség szabályzata* V, 7 skk.; *Damaszkuszi irat* XV, 5 skk.; és Josephus fentebb, ezekhez a szövegekhez idézett helyét.

⁶⁹³ Értsd: életére esküdött. Vö. Num. 30.3.

⁶⁹⁴ A szövegben szó szerint: „vittek engem / kerültem közel” (egyes szám első személy); értelemszerűen javítandó.

⁶⁹⁵ A továbbiak úgy hangzanak, mintha ez a részlet magának az eskünek a szövege – vagy legalább annak egyik szakasza – volna.

⁶⁹⁶ Értsd: szellemi beállítottságának. Vö. Jes. 54,17.

⁶⁹⁷ Szó szerint: „sokaságához” / „nagyságához”.

⁶⁹⁸ Szó szerint: „nem emelem fel az arcát”.

⁶⁹⁹ Vö. Prov. 6,35.

Hanem ha vala[ki általad be]lép,⁷⁰⁰
(21) azt [szeretni] fogom,
és ha valakit eltávolítasz,
azt (én) is ugyanúgy megvetem,
és nem viszek be [szent] testületedbe senkit,
aki [nem] tér meg (22) szövetségedhez.⁷⁰¹

23

(XIV, 23–XV, 7)

(23)⁷⁰² [Magasztal]lak, Uram:
mert nagy az erőd,
és számosak a csodatetteid,
örökké, mindörökre.

És nagy (24) [a Te irgalmasságod],
mely megbocsát azoknak,
akik megtérnek a bűnből⁷⁰³ –
de a gonoszak vétkét számon kéred.⁷⁰⁴
Az önkéntes fogadalmat
szíved (25) [kegyesen fogadja]⁷⁰⁵ –
de a romlottságot gyűlölöd,
örökre.

És én magam, a Te szolgád:
hozzám kegyelemmel voltál
a lélek tudását illetően:
[azért, hogy szeressem az i]gazságot,
(26) és megvessem a romlottság minden útját.

⁷⁰⁰ Ti. a közösségbe.

⁷⁰¹ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁷⁰² A kéziratban a sor elején üres hely.

⁷⁰³ Vö. Jes. 59,20.

⁷⁰⁴ Vö. Ex. 34,7 stb.

⁷⁰⁵ Vö. Zsolt. 119,108.

Téged önkéntes fogadalomban szeretlek,⁷⁰⁶
és teljes szív[emből mondok áldást reád],
(27) [...] gondolkodásodat:
mert a Te kezed által történtek mindezek,
és [...] nélkül [...]
(28) [...]

24

(XV,⁷⁰⁷ 8–XVI, 7)

(8)⁷⁰⁸ Ál[dott vagy, Uram (...):
(9) (...) sze]retnek téged minden időkben [...]
és [...] (10) igazság.

És én önkéntes fogadalomban szeretlek,
és teljes szívből, és teljes lélekből,⁷⁰⁹
és megtisztítottam [...]:
(11) [...] azért, hogy ne térjek el semmitől,
amit megparancsoltál,
és ragaszkodtam⁷¹⁰ a teljes jogú tagok⁷¹¹ [...],
(12) (azért, hogy ne) hagyjak el bármit is
a Te rendelkezéseidből.

És én magam:
(jól) tudom, a Te elgondolásod nyomán,
hogy [...] ⁷¹² nem a test⁷¹³ hatalmában⁷¹⁴ van,

⁷⁰⁶ Vö. Hós. 14,5 (ott Isten mondja).

⁷⁰⁷ A kéziratban a XV. hasáb első 7 sorából rendre csak az első 1–3 betű maradt meg.

⁷⁰⁸ A kéziratban a sor elején üres hely.

⁷⁰⁹ Vö. Deut. 6,5 (a *Šemá Jiszrá' él* formulája).

⁷¹⁰ Vö. Neh. 10,30.

⁷¹¹ Héberül: *rabbim*.

⁷¹² Talán: „[az igazság]”.

⁷¹³ Értsd: ember / halandó.

⁷¹⁴ Szó szerint: „kezében”.

és az ember nem ura (13) az útjának,⁷¹⁵
és az emberi lény nem képes arra,
hogy irányítsa a saját lépéseit.⁷¹⁶
És (jól) tudom, hogy a Te kezedben van
minden szellem megformálása,⁷¹⁷
és meghatározta (14) [az út]ja(ika)t,
már azelőtt, hogy megteremtetted ő(ke)t.⁷¹⁸
És hogyan tudná bárki
megváltoztatni a szavad?⁷¹⁹

Az igaz (ember)t Te magad (15) [terem]tetted meg,
és már az anyaméhben arra az időpontra⁷²⁰ szántad,⁷²¹
amikor tetszésedre (lesz):
azért, hogy megmaradjon a szövetségedben,
és (az szerint) járjon minden dolgában;
és hogy végtelen kegyelmedben
(16) nagy dolgokat tegyél vele;
és hogy lelkének minden bajában
megnyisd előtte az örök szabadulást,
és a végleges békeséget,
melyben nincs szűkölködés.⁷²²
És méltóságát (17) fölmagasítod a test (fölé).⁷²³

⁷¹⁵ Vö. Jer. 1,5 stb.

⁷¹⁶ Vö. Jer. 10,23.

⁷¹⁷ Vagy: „hajlama” / „ösztöne” (héberül: *jécer*).

⁷¹⁸ Vö. Josephus utalásait az esszénusokra, akiknek felfogása szerint az ember életének minden mozzanatát Isten határozza meg, lásd *Ant.* XIII, 5,9 (§ 172); XVIII, 1,5 (§ 18).

⁷¹⁹ A szöveg határozottan az eleve elrendelés tételét fogalmazza meg.

⁷²⁰ Vö. Jes. 49,8.

⁷²¹ Szó szerint: „rendelted”. Vö. Jes. 46,3; Jer. 1,5; Zsolt. 22,11 stb.

⁷²² Vö. Jud. 18,10; Zsolt. 34,10 stb.

⁷²³ Értsd: méltósága / dicsősége nagyobb lesz, mint amit az ember közönségesen megkaphat.

És az elvetemülteket [ha]ragod [idejé]re⁷²⁴ teremtetted meg,
és már az anyaméhben
az öldöklés idejére⁷²⁵ rendelted⁷²⁶ őket.

(18) Mert olyan úton jártak, amely nem jó,⁷²⁷

és megvetették a szövet[ségedet].

És lelkük utálja igazságodat,⁷²⁸

és nem lelnek örömet semmiben,

amit (19) Te parancsoltál,

és azt választják maguknak, amit Te gyűlölsz.

[Ezeket] mind arra készítetted elő,

hogy velük tegyél nagy ítéleteket⁷²⁹

(20) minden teremtményed szeme láttára,

és hogy jel [és intelem]⁷³⁰ legyenek

[nemzedékek számára], örökre.⁷³¹

azért, hogy [mindenki] megismerje dicsőségedet

és nagy (21) erődöt.⁷³²

Mi hát a test,

hogy megértené [...]?⁷³³

Por – hogyan tudná irányítani a lépését?

(22) Te vagy az, aki a szellemet formálta,

és megszabta a tetteit, [...]

és tőled van minden élő útja.

⁷²⁴ Vö. Jes. 13,9; Cef. 1,15; 2,2. – Cefanja szövegéből ered a *dies irae* kifejezés és képzetköre a keresztény eszkatológiában.

⁷²⁵ Vö. Jer. 12,3. – Hasonló kifejezésekhez lásd Hen. 94,9 stb.

⁷²⁶ Szó szerint: „szentelted”.

⁷²⁷ Vö. Jes. 65,2.

⁷²⁸ Vö. Jes. 5,24; 30,12; Jer. 6,9; Ez. 5,6 stb.

⁷²⁹ Vö. Ex. 6,6; 7,4. Lásd még Hen. 97,10 stb.

⁷³⁰ Héberül: *le-'ot* [*u-le-mofét*]. A második szó: ‘csodás / ominózus jel’, ‘előjel’.
Vö. Deut. 28,46; Zsolt. 71,7.

⁷³¹ Vö. Deut. 28,46.

⁷³² Vö. Deut. 9,29; Neh. 1,10 stb.

⁷³³ Ti. „[titkaidat]” / „[csodáidat]” / „[bölcsséged]” stb.

És én magam:
 (jól) tudom,
 hogy (23) semmi vagyom nem ér fel a Te igazságoddal,⁷³⁴
 és [...] a szentségeddel.
 És (jól) tudom, hogy Te őket⁷³⁵ választottad ki
 mindenki közül,⁷³⁶
 (24) és ők mindig szolgálni fognak téged.
 És nem fogadsz el [...],
 nem fogadsz el váltságdíjat⁷³⁷ az elvetemült tettekért.
 Mert (25) Te az igazság Istene vagy,⁷³⁸
 és minden hamisságot [...],
 [...] nem marad meg a színed előtt.
 És én (jól) tudom,
 (26) hogy Tied [...]

(XVI, 1) [...]
 (2) szent szelle[meddel (...)]
 és nem [...]
 (3) szent szelle[med (...)]
 megtölti az e[ge]ket [és a] földet,⁷³⁹ [...]

[és di]csőséged megtölti az e[gész (...)]⁷⁴⁰.
 És (jól) tudom,
 hogy jóakara[todban] az ember iránt
 nagyra tetted [...]

[...] igazságod minden [...]ben.
 (5) És az igazságosság őrhelye [...]

melyet számára kijelöltél [...]

[...]

[...] botlás nélkül minden cse[lekedeté]ben.

⁷³⁴ Vö. Prov. 8,11.

⁷³⁵ Ti. a közösség tagjait.

⁷³⁶ Értsd: egész Izráelből / minden zsidó közül, mert a kiválasztottság csak a közösséget illeti meg.

⁷³⁷ Értsd: megvesztegető ajándékot. Héberül: *kofer*. Vö. Zsolt. 49,8; Hen. 98,10 stb.

⁷³⁸ A kéziratban ez ó-kanaáni betűkkel.

⁷³⁹ Vö. Jer. 23,24.

⁷⁴⁰ Talán: „[világot]” / „[föld (tévél) színét]”; utóbbihoz lásd Jes. 27,6.

(6) S mert (jól) tudom mindezeket,
 [...] ⁷⁴¹ a nyelv választát, ⁷⁴²
 leborulva és [...] vétkemre,
 [...] szellemedhez folyamodva:
 (7) azért, hogy megerősödjem sze[nt] szellemed által,
 és ragaszkodjam szövetséged igazságához, ⁷⁴³
 és téged [szolgá]ljalak,
 igaz módon ⁷⁴⁴ és teljes szívből, ⁷⁴⁵ [...] ⁷⁴⁶
 és szeressem [a neved].

25

(XVI, 8–XVII, 15)

(8) ⁷⁴⁷ Áldott vagy, Uram –
 nagy a tanácsban, és gazdag a tetteiben: ⁷⁴⁸
 mert minden a Te alkotásod.

Most arra méltattál, ⁷⁴⁹
 hogy irgalmat (9) gya[korolj velem],
 és kegyes voltál irántam
 kegyelmed szelleme
 és dicsőséged [...] által.
 Tiéd az igazságosság, a Tiéd,
 mert ezt mind Te cselekedted. ⁷⁵⁰

⁷⁴¹ Itt talán egy ige: „[mondom]” / „[megadom]” / „[megtalálom]” vagy hasonló; az utóbbihoz lásd Jób 32,3.

⁷⁴² Értsd: amit a nyelv válaszol; ti. az imát. Vö. Prov. 16,1 stb.

⁷⁴³ Vö. Deut. 10,20 stb.

⁷⁴⁴ Vagy: „hűségesen”.

⁷⁴⁵ Vö. II. Kir. 20,3; II. Krón. 19,9.

⁷⁴⁶ Vö. Jes. 56,6.

⁷⁴⁷ A kéziratban itt a megszokott bevezető formula előtt nincs üres hely.

⁷⁴⁸ Vö. Jer. 32,19.

⁷⁴⁹ Szó szerint: „úgy tetszett neked”, lásd I. Sám. 12,22.

⁷⁵⁰ Vö. Jer. 14,22.

(10) És mert (jól) tudom,
 hogy Te alakítottad ki az igaz (ember) szellemét:
 magam azt választottam,
 hogy megteremtem a kezem tisztaságát,⁷⁵¹
 amint te kívánod.
 És szolgád lelke [megvet] minden (11) bűnös tettet.
 És (jól) tudom, hogy senki nem válhat igazzá,
 ha Te nem vagy vele.⁷⁵²
 És szeretném, ha örömed telnék bennem
 a szellem miatt, melyet Te helyeztél [belém]:
 azért, hogy szolgád iránt
 kegyelmed (12) teljessé tegyem, örökre;
 hogy magamat tisztává tegyem
 szent szellemed által;
 és hogy közelébe jussak tetszésednek,
 nagy kegyelmed alapján.
 [...]

(13) [...] ⁷⁵³arra a helyre, (amelyet) jónak lát(sz), ⁷⁵⁴
 melyet azoknak szán[tál], ⁷⁵⁵akik szeretnek téged,
 és megtartják pa[rancsaidat].⁷⁵⁶

(14) a színed előtt, [mindö]rökre.

Kapcsold magadhoz ⁷⁵⁷szolgád szellemét,
 és minden cseleke[detét]:

azért, hogy [...] (15) [...]

és hogy ne érje őt semmi baj, ⁷⁵⁸

mert elbotlott szövetséged rendelkezései szerint:
 hiszen [...]

[...] (16) dicsőség.

⁷⁵¹ Szertartási, és szorosabban: etikai értelemben. Vö. Lev. 16,30; Zsolt. 51,4.

⁷⁵² Betű szerint: „nélküled” / „téged nélkülözve”. – Vö. Zsolt. 143,2 stb.

⁷⁵³ Talán: „[Állíts]” vagy hasonló.

⁷⁵⁴ Betű szerint: „a tetszés helye”.

⁷⁵⁵ Szó szerint: „választottál”.

⁷⁵⁶ Vö. Ex. 20,6 stb.

⁷⁵⁷ A héberben: *hit'árév*; betű szerint: „lépj / kapcsolódj be”. A magyarázatul szolgáló rabbinikus kifejezés (‘éruv) jelentése: ‘(területek) összekapcsolása’.

⁷⁵⁸ Vö. Zsolt. 91,10.

És é[n (jól)] tudom,
 hogy Te kegyelmes] és irgalmas Isten vagy,⁷⁵⁹
 türelmes,
 és bőséges a kegyelemben és igazságban,
 és megbocsát(od) a vétket [...],
 (17) és megszán(od)⁷⁶⁰ azokat,
 akik [...],
 és akik megtartják [parancsaidat],
 és megtérnek hozzád
 igaz módon és teljes szívből,⁷⁶¹ [...]

(18) hogy téged szolgáljanak,
 [és azt tegyék, ami] jó a szemedben.

Szolgád arcát ne utasítsad el,⁷⁶²
 n[e (...)] igaz fiadat [...]

(19) [...] És én magam: szavaidra [...]

26

(XVII,⁷⁶³ 1–16)

(1–10) [...]⁷⁶⁴

(11) [...]⁷⁶⁵ szolgádat minden bűnéből, nagy kegyelmedben,
 (12) amint megmondtad szolgád, Mózes által:

⁷⁵⁹ Vö. Ex. 34,6-7 (kisebb eltérésekkel); Zsolt. 86,15.

⁷⁶⁰ Vö. Ex. 32,12.

⁷⁶¹ Vö. II. Kir. 20,3 stb.

⁷⁶² A kifejezéshez lásd I. Kir. 2,20; Zsolt. 132,10 stb.

⁷⁶³ Hartmut Stegemann említi, fentebb idézett tanulmányában, hogy rekonstrukciója szerint Sukanik kiadásának XVII. hasábjában az eredeti tekercs első többé-kevésbé megmaradt hasábjában. Az ezt megelőző részekből csak apró töredékek vannak meg. Fennmaradt azonban a tekercs fedele vagy külső borítója is: szélesebb üres bőrdarab, amelyhez a XVII. hasáb anyaga is tartozott.

⁷⁶⁴ Ami a hasáb első soraiban (1–10) fennmaradt, csupán egy-két szó, összefüggés nélkül.

⁷⁶⁵ Talán: „[Megszabadítod]” vagy hasonló.

[hogy „megbocsátod a hitszegést], bűnt és vétke” (Ex. 34,7), és engesztelést adsz [...].

(13) [Mert megolvad] a hegyek alapzata,
és tűz [lobban fel] a Seolban, alatt.⁷⁶⁶

De azokat, [akik (...)] törvényeidben,

(14) [...] ⁷⁶⁷hűséges szolgáliddá:

azért, hogy magjuk [élet(ben marad)]jon, ⁷⁶⁸
a színed előtt,

örök időkre;

és megtartod es[küdet]:

(15) [(...) vét]ke(ik)et,

elvet(ed) minden rom[lottságukat], ⁷⁶⁹

és örökséget juttatsz nekik

az ember ⁷⁷⁰minden dicsőségében,

a napok teljességében.

(16) ⁷⁷¹

27

(XVII, 17–25)

(17) [Magasztallak, Uram]:

a szellemek ⁷⁷²miatt, amelyeket Te helyeztél belém.

[Megta]lálom a nyelv válaszát,

hogy elsoroljam igazságosságod, és türelmed,

⁷⁶⁶ Vö. Deut. 32,22.

⁷⁶⁷ Talán: „[kiválasztod]” vagy hasonló.

⁷⁶⁸ A kifejezéshez lásd Gen. 7,3; 19,32.

⁷⁶⁹ Vö. Jes. 38,17; Ez. 18,31; Mikha 7,19.

⁷⁷⁰ Vagy: „Ádám”.

⁷⁷¹ A kéziratban itt üres sor.

⁷⁷² Így, többes számban; nyilvánvaló, hogy az egyébként sokszor (*A közösség szabályzata* III, 25 skk. stb.) említett két szellemről van szó.

(18) [...] és erős jobbod⁷⁷³ tetteit,
és a [megbocsá]tást az ősatyák⁷⁷⁴ vétkeire.⁷⁷⁵

És imádkozom, és könyörgök,
(19) [(saját) bűnös] tetteim
és szívem romlottsága⁷⁷⁶ miatt.
Mert tisztátalanságban forgolódtam,
és [elszakad]tam [igazságod] tanácsától,
és nem [...]

(20) Tiéd az igazságosság, a Tiéd,⁷⁷⁷
és nevedet örök áldás illeti.⁷⁷⁸

[...] ⁷⁷⁹ igazságosságod (szerint),
és váltsd meg [szolgád lelkét],
(21) [és] legyen végük a gonoszaknak.⁷⁸⁰

És én magam:
én megértettem,
hogy akit Te kiválasztottál,
annak [tökéletessé teszed] az útját;
és [megó]vod (22) okossággal⁷⁸¹
attól, hogy vétkezzék ellened;
és [visszaadod] az alázatosságát,
azzal, hogy megfenyítéd,
és szívét [próba alá állítod].
(23) Szolgád [megóvod], hogy vétkezzék ellened,

⁷⁷³ Vö. Jes. 62,8.

⁷⁷⁴ Héberül: *rišonim*.

⁷⁷⁵ Vö. Zsolt. 79,8.

⁷⁷⁶ Vö. Prov. 12,8.

⁷⁷⁷ Vö. Dán. 9,7.

⁷⁷⁸ Vö. Zsolt. 145,1.

⁷⁷⁹ Talán: „[Tégy]” / „[Cselekedj]” vagy hasonló.

⁷⁸⁰ Vö. Zsolt. 9,7; 73,19; 104,35.

⁷⁸¹ Vö. Gen. 20,6.

és hogy hibázzon⁷⁸² bármi dologban,
ami a te akaratod.

A szellemek fölött erősítsd meg [az ö]rök í[téleket]:
(24) [azért, hogy] (szolgád) minden (dolgá)ban
aszerint járjon, ahogyan Te szereted,
és elvessen mindent, amit Te gyűlölsz,
és azt tegye, ami jó a szemedben.
(25) [Vess véget ural]muknak a bensőmben –
mert szolgádban (is csak) emberi⁷⁸³ szellem van.⁷⁸⁴

28

(XVII, 26–XVIII, 33)

(26) [Magasztallak, Uram:
mert] szolgádra kiárasztottad szent szellemed.

[...] a szíve (27) [...]
és minden emberi szövetségre úgy tekintek,
[...]
[...] megtalálják,⁷⁸⁵
(28) [(...) és mindenki, aki el]mélkedik róla,
és aki szereti,
[...]
mindig, örökre.

[...] (XVIII, 1) fényed,
és odaállítod [...]
(2) fényed, szü[net] nélkül,
[...]
(3) mert nálad van a fény⁷⁸⁶ [...]

⁷⁸² Szó szerint: „megbotoljék”.

⁷⁸³ Szó szerint: „testi”.

⁷⁸⁴ A kéziratban ez után a sor végéig üres hely.

⁷⁸⁵ Az itt következő töredékes sorokban a három ige tárgy – a névmási
ragokból ítélve – nőnemű héber szó (mint: *berit*, ‘szövetség’; *emet*, ‘igazság’;
ševu’a, ‘hír’; *tora*, ‘Tan’ / ‘a Tóra’ stb.).

⁷⁸⁶ Vö. Zsolt. 36,10.

(4) és az eltömődött⁷⁸⁷ fület megnyitod
[...]

(5) a szándék, mely [...]

[...] haragja [...]

és szolgád [fü]lében (6) megmaradnak,
örökre,

[...]

[hogy (...)] a híreket⁷⁸⁸ csodáid (felől),

és felragyogtassa (e csodá)kat

(7) a szeme előtt mindenkinek,
aki hallgat [a szavadra].

[...]

erős jobboldal [...]

irányítsd⁷⁸⁹ minden[ben] (8) hatalmas erőddel,
saját neved végett:

azért, hogy erőssé váljék dicsősé[ged] által;

(9) kezéd⁷⁹⁰ ne vond vissza [szolgádtól],

maradjon vele:

azért, hogy szilárd legyen a szövetségedben,
és a színed előtt álljon, [örökre].

(10) [For]rást nyitottál meg, [Istenem],

szolgád szájában,

és nyelvére (11) rávésted, mércével mérve,

[törvényeidet]:

azért, hogy [hir]desse őket, belátása⁷⁹¹ szerint,

a teremtménynek,⁷⁹²

⁷⁸⁷ Szó szerint: „por”; értsd: porral eltömődött.

⁷⁸⁸ A szóhoz lásd Dán. 11,44 (többes számban, mint itt); Jes. 28,9; 53,1; Jer. 49,14; Ez. 21,12 stb. (egyes számban). Talán: ‘kijelentés’, ‘kinyilatkoztatás’.

⁷⁸⁹ Ti. „szolgádat”.

⁷⁹⁰ Vö. Zsolt. 74,11.

⁷⁹¹ Vagy: „tehetsége”; héberül: *bina*.

⁷⁹² Betű szerint: ‘aki meg van formálva’ / ‘képződmény’ / ‘alkotás’. Vagy szövegjavítással, kiegészítve a más zsoltárokból többször is használt kifejezésre: ‘aki agyagból van gyúrva’.

és tolmácsolja őket (12) a pornak –
(ami) magam (is) vagyok.

És megnyitottad (ezt) a for[rás]t:⁷⁹³
azért, hogy azt, aki agyagból van gyúrva,
felelősségre vonja(d)⁷⁹⁴ az útja miatt;
és akit asszony (13) szült,⁷⁹⁵
a vétkeiért, tettei alapján;
és hogy igazságod for[rás]át megnyissa(d)
a teremtmény számára,
akit erőddel támogattál;
(14) hogy (szolgád) a hírnöke⁷⁹⁶ [legyen],
igazságod szerint,
[nagy] jóságodnak,
s hogy örömhírt vigyen az alázasoknak,⁷⁹⁷
kegyelmed nagysága szerint:⁷⁹⁸
(15) [...] forrásából,
[hirdetve a megvál]tást
[a megtört] lelkeknek⁷⁹⁹ és gyászolóknak,
az örök boldogságra.

(16) [...]

[...] akit asszony szült

(17) [...] igazságosságod

⁷⁹³ Más kiegészítés szerint: „a for[rásom]at”; értsd: a nyelvemen lévő forrást.

⁷⁹⁴ A szövegben: „felelősségre vonni” / „megfenyíteni” (*infinitivus constructus*), a szakasz többi igéjében is; hogy ki a cselekvő alany, Isten-e, vagy az a személy, akit a zsoltár mint „szolgád” emleget: értelmezés kérdése. Az utóbbi esetben indokolt lehet a szakasz elején az imént jelzett „for[rásom]” kiegészítés, illetve az egyes szám első személy használata az igealakok fordításában.

⁷⁹⁵ Vö. Jób 15,14.

⁷⁹⁶ Héberül: *mevasszer*, ‘(jó hírt) hozó / közlő’, ‘(jó hírrel) örömet szerző’, lásd II. Sám. 4,10; 18,26; Jes. 41,27; 52,7; 61,1; Náh. 2,1. – Ugyanebben az értelemben az Újszövetségben a „jó hír (*euangelion*)” szó.

⁷⁹⁷ Vö. Jes. 61,1.

⁷⁹⁸ Vö. Jes. 61,1. – Ugyanezt a részletet idézi Lukács ev. 4,18-19 (ott Jézus olvassa fel szombaton a zsinagógában).

⁷⁹⁹ Vö. Zsolt. 34,19; Prov. 15,13; 17,22 stb.

(18) [...] én láttam ezeket

(19) [...]

[Hogyan] láthatnék,

ha Te nem nyitod fel a szemem?⁸⁰⁰

És hallhatnék,

(20) [ha Te nem (...)]?

szívem megrendült,

mert a körülméletlen fülnek⁸⁰¹

megmondták⁸⁰² a szót,

és a [kő] szív⁸⁰³

[megértette az igazságos előírásokat].

(21) És (jól) tudom,

hogyan ezeket saját magad miatt teszed, Istenem.

Mi hát a test,

[hogyan Te] csodálatos dolgokat teszel vele?

(22) [...] Eltökélted, hogy hatalmassá teszed,

és minden (dolgá)t elrendezed,

saját dicsőségéd végett.

(23) [Te vagy az, aki] megteremtetted a tudás seregét,⁸⁰⁴

hogy a testnek⁸⁰⁵ elsorolják hatalmas tette(id)et –

és az érvényes rendelkezéseket

annak, akit [asszony] (24) szült.

[A körülméletlen szívet]

bevitted a szövetségédbé – veled,⁸⁰⁶

és az eltömődött szívet megnyitottad,

hogy megőrizze magát [...],

⁸⁰⁰ Vö. Zsolt. 119,18.

⁸⁰¹ Vö. Jer. 6,10.

⁸⁰² Szó szerint: „megnyílt”.

⁸⁰³ Vö. Ez. 11,19; 36,26.

⁸⁰⁴ Értsd: az angyalokat.

⁸⁰⁵ Szó szerint: „hús”; értsd: emberi lény, halandó.

⁸⁰⁶ Szó szerint: „a szövetségbe veled”.

(25) [és megmeneküljön] az ítélet csapdáiból,
kegyelmed szerint.

És én magam:

[agyagból (26) vagyok gyúrva,
eltömődött fül] és kő szív.⁸⁰⁷

Miért gondoltál velem eddig is?

Miért (27) adtál az eltömődött fülbe [...]?

És miért véstél a [kő] szívbe

örökké tartó (28) dolgokat?⁸⁰⁸

[A tévelygő lelket] visszatérítetted,
hogy bevigyed a szövetségbe – veled,
és [a színed előtt] (29) álljon, [örökre],
az örök lakhelyen,
a fényre, a tökéletes világosságra,
örökre,
és [(oda), ahol nincsen] sötétség.
(30) [És eljönnek az öröm napjai],
nem lesz végük,
és a béke ideje, mely nem fog lezárulni.

(31) És én magam:

agyagból vagyok gyúrva,

[...]

(32) [...] megnyitom [...]

(33) [...]

⁸⁰⁷ Vö. Ez. 36,26.

⁸⁰⁸ Vö. Qoh. 3,11.

A fedélen:
A Júdai sivatag hegyei Khirbet Qumránnál
A képen a IV. számú barlang
(Ian Howes felvétele, 1982)

Második, javított lenyomat

Osiris Kiadó, Budapest
A kiadásért felel Gyurgyák János
A könyv helyesírása
és jegyzetelési módja a szerző felfogását követi
Műszaki szerkesztő Kapitány Ágnes
Sorozatterv Környei Anikó
A nyomdai előkészítés az Osiris Kft. munkája
Tördelő Sörfőző Zsuzsa
A nyomás és a kötés az Eto-Print Kft. munkája
Felelős vezető Balogh Mihály

ISBN 963 379 365 3
ISSN 1219-2201